

Міністерство освіти і науки України

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»

Поліський національний університет

Національна академія прикладних наук ім. Ігнація Мосціцького в Цеханові (Польща)

Даугавпільський університет (Латвія)

Мазовецька академія в Плоцьку (Польща)

Комратський державний університет (Молдова)

Академія прикладних наук ім. Дж. Коменського в Лешно (Польща)

Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Польща)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Умань, 21 травня 2024 р.)

Умань
2024

УДК 33(477+100)](06)

A43

Головний редактор:

Слатвінський М. А., кандидат економічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Бержанір І. А., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Гвоздеї Н. І., доцент, завідувач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою

Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(протокол № 11 від 23 травня 2024 р.)

Актуальні питання розвитку економіки: світові та національні
A43 аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21 трав. 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Навч.-наук. ін.-т екон. та бізнес-освіти та [ін.] ; [голов. ред. М. А. Слатвінський ; редкол. І. А. Бержанір, Н. І. Гвоздеї]. – Умань : Візаві, 2024. – 275 с.

Збірник містить наукові тези II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку економіки: світові та національні аспекти», яка відбулася 21 травня 2024 р. на базі Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень учених, викладачів, аспірантів та здобувачів вищої освіти з актуальних проблем розвитку економіки.

УДК 33(477+100)](06)

Матеріали публікуються у авторській редакції.

За підбір і точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей.

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

<i>Бержанір А. Л.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ КОМПАНІЙ	11
<i>Гапак Н. М., Гедзур Я. В., Хавовчак Г. М.</i> МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ	14
<i>Гарник О. А., Пожарницький В. Є.</i> ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	17
<i>Дугієнко Н. О., Русіновська К. В.</i> МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	20
<i>Мельник В. В.</i> МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	23
<i>Підлісний Є. В.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРОЦЕСІ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	25
<i>Чирва Г. М., Вітенко А. І.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	27
<i>Шкварук Д. Г.</i> СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СПРИЯННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ	29
<i>Ярошевич Н. Б., Малюська М. О.</i> МОНІТОРИНГ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	32
<i>Kaczmarczyk P.</i> THE RESEARCH OF IMPORTS AND EXPORTS OF ICT PRODUCTS IN POLAND IN THE YEARS 2018-2022	34
<i>Tkachuk S. P., Kucherenko A. V.</i> WAYS TO ATTRACT INVESTMENT RESOURCES FOR UKRAINE	38

СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЇ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Малярчук Н. М., Герун Р.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ДИНАМІКУ СУЧАСНОГО
БІЗНЕСУ 41

Глущенко І. М.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ
ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО
ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 44

Демченко Т. А., Попек І. О.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМНИЦТВА 46

Білошкурський М. В., Дробот В. О.

ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 49

Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С.

УНІВЕРСИТЕТИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ
ЗНАНЬ І ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ 52

Корнієнко Т. О.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 54

Краліч Є. Р.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІЙСЬКОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ 58

Логінова О. А.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОГО ТА МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА РАХУНОК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ 60

Маціпула О. Ю.

ПРОФЕСІЙНА САМОСТІЙНІСТЬ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ ЯК
ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 63

Гапак Н., Попович П.

ОПТИМІЗАЦІЯ КАДРОВИХ ВИТРАТ У СКЛАДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ: СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ 65

<i>Терешко Ю. В., Ткач І. Л.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ	67
<i>Lohinova O., Poruk A.</i>	
INNOVATION AND ENTREPRENEURSHIP AS THE BASIS OF THE COUNTRY'S ECONOMIC GROWTH	69
СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	
<i>Балабаши О. С., Познякова Т. С.</i>	
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОРТФЕЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ КОМПАНІЇ	72
<i>Гадевич К. М.</i>	
ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	74
<i>Гарматюк О. В.</i>	
СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРИВОДІВ ДЛЯ СПІВПРАЦІ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	78
<i>Гарматюк О. В., Конофольська А. О.</i>	
РОЗВИТОК СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	81
<i>Глусь Д. С.</i>	
ЕФЕКТИВНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ	83
<i>Малярчук Н. М.</i>	
РОЛЬ ЕТИКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ МАРКЕТИНГУ	85
<i>Мельничук О. А.</i>	
РОЛЬ ІНТЕГРОВАНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОСУВАННІ БРЕНДУ	89
<i>Білошкурська Н. В., Оратівська Т. В.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	92
<i>Пилявець В. М., Ясишена В. В.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРИ ФОРМУВАННІ БІЗНЕС-ПЛАНУ	94
<i>Пуголовко І. С.</i>	
ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ТА ДЕРЖАВИ	97

<i>Світовий О. М.</i>	
УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	100
<i>Степовий С. М.</i>	
НЕЛІНІЙНІ ПРОЦЕСИ В ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЯХ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЯМИ	103
<i>Білошкурська Н. В., Столбова О. С.</i>	
ВПЛИВ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	106
<i>Chernov A. O.</i>	
FEATURES OF STAFF MOTIVATION IN THE IT SPHERE	108
<i>Liubyuyi O. M.</i>	
PECULIARITIES OF THE STATE PERSONNEL POLICY IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION	110
<i>Racheva N. O.</i>	
OUTSTAFFING AS A NON-STANDARD FORM OF ENGAGEMENT PERSONNEL	113
СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ	
<i>Бевз А. П.</i>	
КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ТА КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	116
<i>Богріновцева Л. М., Ісаєва С. Д.</i>	
ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА ЕМІСІЮ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ КАПІТАЛУ	118
<i>Бондарук Т. Г., Філюк А. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ	122
<i>Бруньковська С. Т., Білошкурський М. В.</i>	
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	124
<i>Вісцька О. В.</i>	
ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	127
<i>Вінницька О.А., Шевчук В.А.</i>	
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	131

<i>Гонгало С. О.</i>	
ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	133
<i>Демченко Т. А., Вжесневський В. А.</i>	
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	135
<i>Демченко Т.А., Курінний О. В.</i>	
ЗАХИСТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВНА ПЕРЕДУМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	138
<i>Жуков О.</i>	
РОЛЬ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	141
<i>Заїчко І. В., Краснова Т. О.</i>	
РОЛЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	144
<i>Кожушко Е.</i>	
АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: SWOT-АНАЛІЗ	148
<i>Колотуха С. М.</i>	
КОМЕРЦІЙНИЙ КРЕДИТ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УМОВ	152
<i>Осадчук Н. В.</i>	
ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	155
<i>Подаков Є. С.</i>	
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ	158
<i>Чвертко Л. А.</i>	
РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	162
<i>Білошкурський М. В., Шидловська І. М.</i>	
ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	165
<i>Batiscev R.</i>	
ANALYSIS OF THE BANKING SECTOR OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOR 2023	167

<i>Cherga T.</i>	
FINANCIAL SITUATIONS OF COMPANIES AS A BASIS FOR ASSESSING AND DIAGNOSING THEIR FINANCIAL STATE	172
<i>Diachuk V.</i>	
FINANCIAL MANAGEMENT OF BUSINESS ENTITIES IN THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE	178
<i>Rybchak V., Gvozdej N.</i>	
THE CURRENT STATE OF BANK LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE	181

СЕКЦІЯ 5. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

<i>Багрій К. Л.</i>	
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	183
<i>Бержанір І. А., Цимбал О. П.</i>	
АУДИТ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	186
<i>Вітер С.А., Беляк Р. В.</i>	
ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	189
<i>Гайдучок Т. С.</i>	
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА	191
<i>Гайдучок Т. С., Василенко Т. М.</i>	
РОЛЬ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ОБЛІКОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДПРИЄМСТВА	195
<i>Гайдучок Т. С., Шинкаренко О. В.</i>	
ОЦІНКА ТА ОБЛІК СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	198
<i>Єрмолаєва М. В., Канцедал Н. А.</i>	
ПРОДАЖ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОБЛІКОВО-ЗВІТНІ АСПЕКТИ	200
<i>Михайлова А. Ю., Малюга Н. М.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ. МІСЦЕ АУДИТУ В БІЗНЕСІ	202
<i>Прийдак Т. Б., Лега О. В., Яловега Л. В.</i>	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГРАНТУ	205
<i>Demianushyna O. A.</i>	
ENTITIES OF SMALL BUSINESS: ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND REPORTING	208

СЕКЦІЯ 6. ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Баланда А. Л.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ В
ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ 213

Барвінок Н. В.

ГЕЙМИФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ
МАРКЕТИНГУ В ТУРИЗМІ 216

Барвінок Н. В., Шерегеда О. М.

РОЗВИТОК ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ 220

Будзінський В. І.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ
ГОТЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ 224

Джога О. В., Войтенко В. В.

ЗАСОБИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ БРЕНДУ «УМАНЬПИВО» У
РЕСТОРАННОМУ ЗАКЛАДІ 227

Джога О. В., Акулов О. М.

ЗМЕНШЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ СЕРЕД
ПРАЦІВНИКІВ ТА ВІДВІДУВАЧІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ 229

Джога О. В., Загородня В. Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ 232

Кирилюк І. М., Артеменко М. А.

МАРКЕТИНГ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ 235

Красномовець В. А.

ТУРИЗМ СНУ ЯК НОВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ТРЕНД ТУРБОТИ ПРО
ЗДОРОВ'Я 237

Литвин О. В., Загребельний Р. О.

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНО-
ІНФОРМАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ 240

Литвин О. В., Губрій М. А.

ТУРИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ 242

Махо І. П., Білошкурський М. В.

ПАРКИ РОЗВАГ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ 244

<i>Нетребенко Є. С., Дугієнко Н. О.</i>	
ВНЕСОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ США ТА УКРАЇНИ У РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	248
<i>Поворознюк І. М.</i>	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ	251
<i>Поворознюк І. М., Гончаренко К. І.</i>	
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	254
<i>Vlahopoluchna A.</i>	
REFUSAL OF EUROPEAN COUNTRIES FROM MASS TOURISM	256
<i>Hladkyi O. V., Hasimov M. F.</i>	
ORGANIZATIONAL AND OPERATIONAL CHARACTERISTICS OF DIGITAL MANAGEMENT IN MICE TOURISM INDUSTRY	259
<i>Nabokova V. Yu., Neshchadym L. M.</i>	
THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF DIGITALIZED TRENDS IN THE HOSPITALITY INDUSTRY	262
<i>Neshchadym L. M.</i>	
BUSINESS PROCESS MANAGEMENT AT HOSPITALITY INDUSTRY ENTERPRISES	265
<i>Slatvinska L.</i>	
WAYS TO RESTORE ENTREPRENEURSHIP IN THE TOURISM SECTOR	267
<i>Tsabevskaya G. O., Dzhoha O.V.</i>	
SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE HOTEL AND RESTAURANT SECTOR: ECO-ASPECT AND ITS IMPACT ON THE ECONOMIC SECTOR	270
<i>Zbyrannyk O.</i>	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE TOURISM SECTOR IN UKRAINE IN VIEW OF THE CONSEQUENCES OF THE WAR	273

СЕКЦІЯ 1. МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ КОМПАНІЙ

*Бержанір А. Л., канд. соціол. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

В сучасних умовах, коли вичерпуються традиційні чинники економічного росту, загострюються соціальні та екологічні проблеми, підприємницькі структури усе частіше починають пошук альтернативних шляхів підвищення ефективності функціонування. Дієвим засобом тут є впровадження принципів соціально орієнтованої діяльності. Така поведінка аграрних підприємств включає у себе ініціативи, спрямовані на поліпшення умов праці для працівників, збереження навколишнього середовища, підтримку місцевих спільнот і розвиток регіонів, у яких вони функціонують тощо.

Науковці стверджують: «На сучасному етапі соціально-економічного розвитку для бізнесу стає очевидним, що завоювання міцних позицій у національній економіці можливе тільки через підвищення ефективності та посилення конкурентоспроможності. Вирішення завдань підвищення рівня життя населення, а також забезпечення сталого розвитку суспільства та реалізації соціальних програм розвитку економіки зумовлюють потребу в додаткових джерелах фінансування. У зв'язку із цим усе більшого значення набуває необхідність вести соціально відповідальний бізнес» [1].

Можна виокремити такі чинників, які спонукають компанії до соціально орієнтованої діяльності:

1. Забезпечення позитивного впливу на спільноту. Компанії хочуть розвивати спільноти, у яких вони діють, щоб покращити якість життя місцевих мешканців.

2. Збереження репутації. Соціальна відповідальність допомагає підприємствам позитивно впливати на сприйняття свого бренду і репутацію серед споживачів та інших зацікавлених сторін.

3. Приваблення та збереження талановитих працівників. Багато людей шукають роботу в компаніях, які є соціально відповідальними, тому це може бути конкурентною перевагою для залучення та утримання кращих співробітників.

4. Зменшення ризиків. Сприятлива взаємодія з місцевими спільнотами та дотримання етичних та соціальних стандартів може допомогти компаніям уникнути ринкових ризиків.

5. Моральні цінності та внутрішня мотивація. Деякі компанії можуть бути мотивовані своїми внутрішніми цінностями та переконаннями у необхідності сприяти соціальному розвитку.

Аграрні компанії можуть займатися соціально орієнтованою діяльністю шляхом:

- сприяння розвитку сільських громад – інвестування у місцеву інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я, культуру;

- екологічна відповідальність – впровадження екологічно чистих технологій та методів виробництва, захист природних ресурсів та біорізноманіття;

- сприяння розвитку сільськогосподарської освіти та досліджень – фінансування або партнерство із закладами освіти для підвищення кваліфікації фахівців та впровадження новітніх технологій;

- соціальні програми для місцевого населення – надання підтримки у сфері здоров'я, освіти, розвитку дитячих та молодіжних ініціатив тощо;

- розвиток сільського туризму – сприяння розвитку сільського туризму може допомогти залучити до регіону додаткові доходи та зберегти традиційний сільський спосіб життя.

Виконавчий директор Astarta Holding PLC Вячеслав Чук відзначає: «Корпоративно-соціальна відповідальність – невід'ємна складова діяльності компанії, підґрунтя її філософії з часу заснування. Саме тому у 2008 році Астарта приєдналася до Глобального договору ООН та провадить активну соціальну політику. Проекти соціального впливу Астарті орієнтовані на:

- покращення інфраструктури сіл;

- підтримку освітньої та медичної галузей;

- розвиток культури та спорту;

- розвиток підприємництва» [2].

Компанія Кернел також здійснює діяльність у сільській місцевості: «Наша команда вкрай відповідально ставиться до благоустрою та розвитку населених пунктів. Компанія фінансово підтримує громадські ініціативи, реалізує соціально важливі проекти, сприяє поліпшенню сільської інфраструктури. Наша мета – досягти балансу між стратегічними інтересами компанії та потребами місцевих громад. Виходячи з місії лідерства та корпоративних цінностей, компанія реалізує соціальні проекти у таких напрямках:

- фінансова підтримка місцевих установ, що недостатньо фінансуються державою (дитячих садків, закладів охорони здоров'я, будинків культури тощо);

- підтримка і розвиток інфраструктури сіл;
- програми для молоді;
- участь в організації спортивних і культурних заходів;
- соціальне підприємництво [3].

Для подальшого удосконалення та інтенсифікації соціально орієнтованої діяльності аграрних підприємств можуть бути реалізовані такі напрями:

1. Залучення стейкхолдерів: проведення консультацій з місцевим населенням, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами для розробки стратегій, що враховують їхні потреби.

2. Впровадження ефективного управління: створення внутрішніх комітетів або відділів з соціальної відповідальності, які б відповідали за розробку та виконання соціальних програм.

3. Відкритість та звітність: публікація звітів про соціальну діяльність та результати, що досягнуті. Це забезпечить відкритий діалог зі стейкхолдерами та збільшить довіру спільноти.

4. Інновації у соціальному розвитку: використання новітніх технологій та інноваційних підходів для вирішення соціальних проблем у сільській місцевості, наприклад, впровадження екологічно чистих методів виробництва.

5. Розвиток партнерств: співпраця з громадськими організаціями, урядовими органами та іншими компаніями для спільної реалізації соціальних проєктів та програм.

Отже, системна цілеспрямована робота підприємницьких структур із впровадження політики соціальної відповідальності, соціально орієнтованої діяльності слугує забезпеченню їх конкурентних переваг у системі ринкової економіки. Нові соціальні, економічні і політичні трансформації, зміни у суспільних настроях, які постійно виникають у соціумі, обумовлюють подальше зростання значущості соціальної спрямованості ведення бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Бержанір А. Л. Соціальна звітність як елемент системи соціальної відповідальності компаній. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 109–113. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6995/1/Soc.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).
2. Астарта. Економічний і соціальний розвиток громад. URL: <https://astartaholding.com/rozvytok-gromad/> (дата звернення: 14.04.2024).
3. Кернел. Підтримка місцевих громад. URL: <https://www.kernel.ua/ua/sustainable-development/> (дата звернення: 14.04.2024).

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

Гапак Н. М., канд. екон. наук, доцент

Гедзур Я. В., здобувачка вищої освіти

Хавовчак Г. М., здобувачка вищої освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Міграція робочої сили з України є комплексним явищем, яке має значний вплив як на країну, так і на її громадян. Її рушійними силами є як економічні, так і соціальні фактори, а потоки мігрантів спрямовані до різних країн світу.

За оцінками експертів, з України щороку виїжджає близько 3 мільйонів людей на роботу за кордон. Це становить значну частину працездатного населення країни.

Міграція призводить до старіння населення України, адже їдуть переважно молоді та працездатні люди. Це може мати негативні наслідки для економіки та соціальної сфери країни в довгостроковій перспективі.

Таблиця 1

Міграція українців за останні 5 років [1]

Рік	Загальна міграція (тис/осіб)	Внутрішня міграція (тис/осіб)	Зовнішня міграція (тис/осіб)	Чистий міграційний приріст (тис/осіб)
2019	821	675	146	– 24
2020	680	592	88	– 92
2021	710	625	85	– 85
2022	2800	2450	350	– 2450
2023	1700	1300	400	– 1300

Загальна міграція в Україні за останні 5 років була мінливою. У 2019 році спостерігалось негативне міграційне сальдо (–24 тис. осіб), яке згодом змінилося на позитивне в 2020 році (88 тис. осіб). Проте, у 2021 та 2022 роках знову спостерігалось негативне міграційне сальдо (–85 тис. та –2450 тис. осіб відповідно). У 2023 році негативне сальдо скоротилося до –1300 тис. осіб.

Польща залишається основним напрямком зовнішньої міграції з України. У 2023 році до Польщі виїхало 400 тис. українців, що становить 100% від загальної кількості зовнішніх мігрантів. Іншими популярними напрямками зовнішньої міграції з України є Німеччина (20 тис. осіб), Чехія (15 тис. осіб), Італія (10 тис. осіб) та Угорщина (5 тис. осіб).

Міграція – переміщення особи з метою зміни місця проживання/перебування, пов'язане з перетинанням державного кордону

(зовнішня міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць (внутрішня міграція) [2].

Пандемія COVID-19 мала значний вплив на міжнародну міграцію, викликавши безпрецедентні обмеження на подорожі та закриття кордонів. Зниження обсягів міграції: за даними МОМ, у 2020 році кількість мігрантів у світі знизилась на 27% порівняно з 2019 роком. Це найрізкіше падіння за останні 70 років.

Зміна напрямків міграції: пандемія призвела до закриття кордонів та обмежень на пересування, що змусило мігрантів шукати альтернативні маршрути. Збільшилась міграція в межах регіонів, наприклад, в Африці та Азії.

Щодо міграції України то війна мала значний вплив на міграцію населення. За даними ООН, станом на 14 листопада 2023 року в Україні понад 6,5 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) через війну. Більшість ВПО – це жінки, діти та люди похилого віку. Також За даними ООН, станом на 14 листопада 2023 року понад 8 мільйонів українців виїхали за кордон через війну [3].

Більшість українців виїхали до сусідніх країн, таких як Польща, Румунія, Угорщина та Молдова. Інші українці виїхали до країн ЄС, таких як Німеччина, Італія та Іспанія.

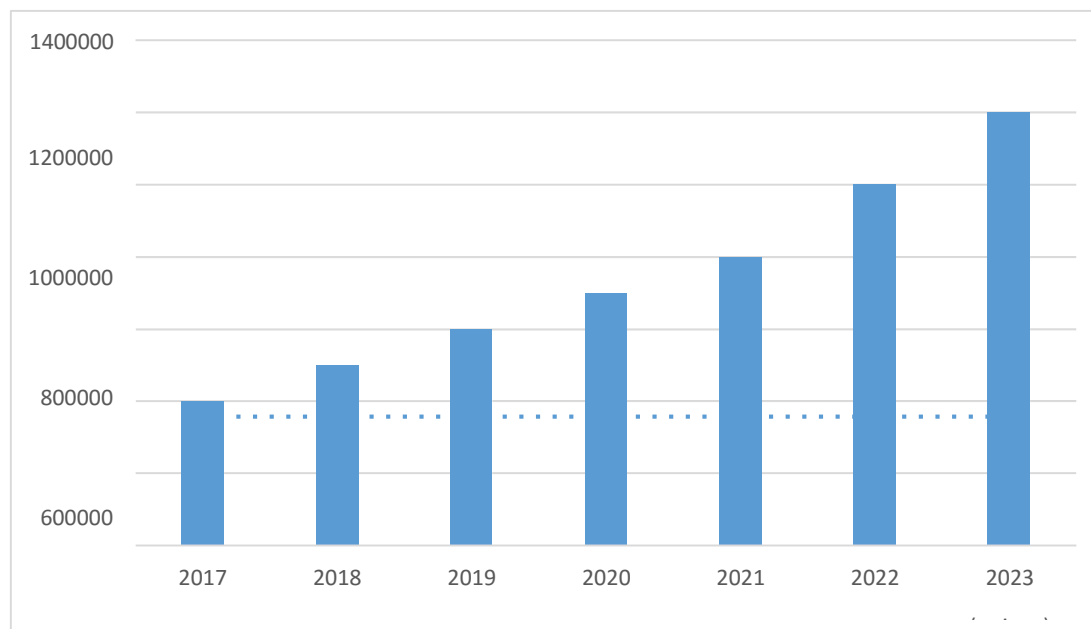

Рис. 1. Оцінка кількості нелегальних мігрантів, що виїхали із України

Зараз як в Україні, так і в світі дуже поширеним є явище нелегальної міграції. Незаконна (нелегальна) міграція – незаконне перетинання державного кордону іноземцями, перебування та ухилення від виїзду з України після закінчення визначеного терміну перебування та втрати підстав для подальшого

перебування, а також самовільна зміна свого правового статусу під час перебування в Україні;[2].

Згідно з таблицею, кількість нелегальних мігрантів, які виїжджали з України, протягом 2017–2023 років значно зросла, з 400 000 до 1 200 000 осіб.

Нелегальну міграцію обумовлює певний комплекс чинників. Відповідно, постає питання про характер та значення тих або інших чинників нелегальної міграції. Саме тому причинами нелегальної міграції варто вважати явища, процеси й інші фактори, які будь-яким чином впливають на нелегальну міграцію, зумовлюючи її як явище та породжуючи конкретні прояви.

Так, усі причини нелегальної міграції за сферами поширення та змістом можна поділити на такі групи:

- 1) соціально-економічні;
- 2) політичні;
- 3) організаційно управлінські;
- 4) правові;
- 5) морально-психологічні та інші.

Наведені причини нелегальної міграції не можна вважати в повному обсязі вичерпними та незмінюваними. Проте практика вирішення аналогічних проблем невблаганно свідчить про те, що розробка стратегії й тактики протидії нелегальній міграції повинні ґрунтуватися на чіткому з'ясуванні та аналізі її чинників [5].

Економічні та соціальні наслідки міжнародної трудової міграції:

- «відплив мізків» та його наслідки. «Відплив мізків» – це явище, коли кваліфіковані фахівці з країн, що розвиваються, мігрують до розвинених країн;
- перекази заробітчан та їх вплив на економіку. Перекази заробітчан – це гроші, які мігранти надсилають своїм сім'ям та друзям у країни походження;
- зміна соціальної структури суспільства. Зміна вікової структури, гендерної структури, етнічного складу;
- вплив міграції на ринок праці. Соціальна інтеграція мігрантів. Соціальна інтеграція мігрантів – це процес, у якому особи, що переселяються з однієї країни в іншу, відтворюють або змінюють свої соціальні, економічні та культурні прив'язаності, щоб стати частиною нового суспільства. Цей процес включає адаптацію до нових соціальних, культурних і економічних умов, а також участь у громадському житті нової країни.

Узагальнюючи, можна сказати, що міжнародна міграція є складним явищем, яке потребує балансу між економічними, соціальними та політичними аспектами для забезпечення стабільності та розвитку країн.

Україна відіграє важливу роль у міжнародній міграції як країна, що надсилає та приймає мігрантів. З одного боку, еміграція з України спричинена

економічною нестабільністю та недостатнім рівнем життя, що призводить до втрати кваліфікованої робочої сили та втрати потенціалу розвитку країни. З іншого боку, Україна також приймає мігрантів, зокрема тих, які шукають працю або політичний притулок, що ставить перед країною завдання їхньої інтеграції та забезпеченням їхніх прав та потреб.

Список використаних джерел:

1. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Закон України «Про основні засади державної міграційної політики України» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF56900A?an=3>
3. Global Report. Ситуація в Україні глобальний звіт. URL: <https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation-global-report-2022> (дата звернення: 02.05.2024).
4. Gemini. Аналіз даних про нелегальну міграцію із України за останні 5 років. URL: <https://gemini.google.com/app/c45644cf71f4359a> (дата звернення: 02.05.2024).
5. Е-підручники: Міграційне право України. Причини нелегальної міграції. URL: https://epidruchniki.com/content/1930_3_prichini_nelegalnoi_migracii.html (дата звернення: 02.05.2024).

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Гарник О. А., канд. екон. наук, доцент
Пожарницький В. Є., здобувач вищої освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Інновації являють собою ключовий елемент соціально-економічного розвитку України, сприяючи стимулюванню економічного зростання, підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному рівні. Впровадження новітніх технологій, розробка інноваційних продуктів і послуг, а також модернізація існуючих виробничих процесів відіграють вирішальну роль у реалізації стратегічних цілей країни щодо сталого розвитку. Утім, для ефективного розвитку інноваційної сфери необхідна активна підтримка держави, зокрема, через створення сприятливого законодавчого поля, інвестування у наукові дослідження та розвиток, а також через формування ефективної системи освіти, яка забезпечить підготовку

висококваліфікованих фахівців у галузі інновацій. Враховуючи глобальні тенденції, Україні важливо зосередитись на розвитку інноваційних кластерів, технопарків, інкубаторів та акселераторів, які сприятимуть обміну знаннями, технологіями та досвідом між науковцями, стартапами та великим бізнесом, тим самим підвищуючи загальний рівень інноваційної активності в країні.

Інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, що задовольняє потреби споживачів, може охоплювати всі сфери діяльності підприємства й сприяє розвитку та підвищенню його ефективності [1, с. 3].

У свою чергу в юридичній площині визначення інновації звучить як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Інновація є введенням у споживання якого-небудь нового або значно поліпшеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу, або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків [2, с. 1].

Інновації в сучасному світі стали не лише ключовим фактором економічного розвитку, але й необхідною умовою для збереження конкурентоспроможності країни в глобальному ринковому середовищі. Україна, як і багато інших країн, розуміє важливість інновацій і активно працює над їхнім впровадженням в різні сфери життя.

Інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2, с. 1].

Інноваційна складова соціально-економічного розвитку України включає в себе декілька ключових аспектів [3]:

Науково-технічний розвиток. Охоплює підтримку наукових досліджень і розвитку нових технологій. Збільшення інвестицій у науку і техніку, створення сприятливого середовища для наукової діяльності та стимулювання інноваційних проектів є важливими для забезпечення розвитку інновацій у всіх галузях економіки.

Розвиток інфраструктури та освіти. Інфраструктура, така як інноваційні парки, технопарки, науково-дослідні інститути, сприяє співпраці між бізнесом і наукою, сприяє комерціалізації наукових розробок і забезпечує сприятливе середовище для розвитку інновацій. Освіта також важлива, оскільки вона формує кадровий потенціал для реалізації інноваційних ідей.

Стимулювання підприємництва і інвестицій. Створення сприятливого бізнес-клімату, зниження бюрократичних бар'єрів, підтримка стартапів і малого бізнесу, а також надання фінансової підтримки інноваційним проектам є важливими для залучення приватного капіталу в інноваційні сектори економіки.

Розвиток цифрової інфраструктури. Це включає в себе розширення доступу до Інтернету, розвиток цифрових технологій, електронного урядування тощо. Цифрові технології є суттєвим катализатором інновацій у багатьох галузях економіки, таких як медицина, освіта, сільське господарство, транспорт і торгівля.

Створення інноваційної культури. Важливо стимулювати творчість, підтримувати ризиковані ідеї і навчати суспільство приймати зміни. Інноваційна культура сприяє розвитку підприємництва та впровадженню новаторських рішень у всіх сферах життя.

Загалом, інноваційна складова є ключовою для сталого соціально-економічного розвитку України. Залучення інновацій у всі сфери господарства допоможе покращити якість життя громадян, зробить економіку більш конкурентоспроможною та забезпечить стійкий економічний зріст країни.

З метою подальшого розвитку інноваційної складової у соціально-економічному контексті України, необхідно вжити ряд конкретних заходів [3]:

Стимулювання досліджень і розвитку. Державні та приватні інвестиції у наукові дослідження та розвиток нових технологій мають бути збільшені. Це може включати в себе створення спеціальних грантових програм та інвестиційних фондів для підтримки інноваційних проектів.

Підтримка інноваційних стартапів і підприємств. Забезпечення доступу до фінансових ресурсів, консультаційних послуг, інфраструктури та менторства допоможе стимулювати розвиток інноваційного підприємництва. Державні програми підтримки стартапів, а також інкубатори та акселератори можуть бути ефективними інструментами у цьому напрямку.

Формування позитивного регуляторного середовища. Необхідно спростити процедури реєстрації бізнесу, зменшити адміністративні бар'єри, а також сприяти розвитку законодавства, що стимулює інноваційну діяльність та захищає інтелектуальну власність.

Розвиток інноваційної інфраструктури. Створення і розвиток технопарків, науково-технічних парків, інкубаторів та клубів інноваторів створить сприятливе середовище для співпраці між бізнесом, наукою та владою, що сприятиме виникненню та розвитку нових інноваційних проектів.

Залучення громадськості та академічного середовища. Необхідно активно залучати громадськість, академічні установи та громадян до процесу розробки та

впровадження інновацій. Створення платформ для співпраці та обміну досвідом сприятиме розвитку інноваційного потенціалу країни.

Реалізація цих заходів допоможе зробити Україну більш інноваційною та конкурентоспроможною країною, що має потенціал стати лідером у сфері новаторських технологій і розвитку.

Список використаних джерел:

1. Школа В. Ю. Життєвий цикл інновацій та його основні етапи. *Вісник Сумського державного університету*. 2006. № 1. С. 148-154.

2. Закон України «Про інноваційну діяльність». *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. ст. 266.

3. Бубенко П. Т., Димченко О. В. Теоретико-методичні складові розвитку інноваційної економіки та інвестицій : монографія. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 232 с.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Дугієнко Н. О., канд. екон. наук, доцент
Русіновська К. В., здобувачка вищої освіти
Запорізький національний університет

Одним із найбільш важливих питань розвитку держави на сучасному етапі є забезпечення її соціально-економічного розвитку, який пов'язаний з виробництвом товарів і послуг, їх споживанням певними соціальними групами населення. Тобто це такий напрям розвитку держави, який забезпечується саме взаємодією між економічними суб'єктами та соціальними групами, які споживають товари та послуги. Соціально-економічний розвиток здійснюється під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, періоди прогресу можуть постійно змінюватись періодами регресу. Суттєвий вплив здійснюють нестабільні політична ситуація, військові конфлікти, екологічні катастрофи та інші фактори. Ці фактори можуть зумовлювати певні макроекономічні аспекти соціально-економічного розвитку, як стимулюючи його, так і пригнічуючи. Особливо актуальним це питання сьогодні є для нашої країни, соціально-економічний розвиток якої є негативним саме внаслідок впливу соціально-економічних факторів. Це зумовлює важливість теоретичного розгляду того, як саме проявляються макроекономічні аспекти соціально-економічного розвитку.

Соціально-економічний розвиток є відображенням кореляційної залежності між рівнем економічного розвитку і вирішенням соціальних проблем країни і її господарюючих суб'єктів. Відповідно, він є процесом трансформації відносин між економічними суб'єктами та соціальними групами населення. Під час соціально-економічного розвитку держава, регіон або інший економічний суб'єкт переходить до якісно нового стану. Характеризується економічним розвитком, структурними зрушеннями, нарощенням фізичного капіталу, задоволенням потреб суспільства або споживачів тощо [1].

Соціально-економічний розвиток держави тісно пов'язаний з впливом низки факторів зовнішнього середовища. Виділяють такі фактори [2]:

- Економічні ресурси;
- Технології;
- Підприємництво;
- Політичні та економічні умови;
- Культурні особливості;
- Навколишнє середовище тощо.

Ці фактори вважаються макроекономічними. Макроекономічний фактор в цілому є впливовою фіксальною, природною або геополітичною подією, яка значним чином впливає на регіональний або національний соціально-економічний розвиток. Такі фактори впливають на широкі верстви населення, а не на окремих осіб. До таких факторів належать, зокрема [3]:

- Економічна продукція (виробництво);
- Рівень безробіття;
- Інфляція;
- Політична нестабільність;
- Стихійні природні лиха;
- Зниження цін на товари і послуги тощо.

Окрім цього, важливими макроекономічними аспектами соціально-економічного розвитку також є макроекономічні показники, які характеризують рівень розвитку окремого регіону або країни в цілому. До таких показників належать:

- Валовий внутрішній продукт (реальний, номінальний, у розрахунку на душу населення);
- Індекс інфляції;
- Рівень безробіття;
- Зовнішній та внутрішній державний борг;
- Сальдо платіжного балансу;
- Обсяги іноземних інвестицій тощо.

Ці показники також перебувають під значним впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, наприклад – військові дії, які сьогодні стали причиною зростання індексу інфляції в нашій країні, зростання рівня безробіття та зниження обсягів ВВП тощо. Причиною таких змін також є вплив таких факторів, як скорочення виробництва, зовнішня трудова еміграція тощо. Також впливають на ці показники інвестиційна і купівельна спроможність держави [4]. Значення цих показників слугує індикатором соціально-економічного розвитку. Високий рівень валового внутрішнього продукту свідчить про високий економічний ріст, про розвиток господарства держави, а також про купівельну спроможність громадян чи інших клієнтів, за рахунок чого у процесі обміну економічний суб'єкт отримує прибуток. Індекс інфляції свідчить про динаміку зростання рівня цін – чим вищим є цей індекс, тим більш негативним є соціально-економічний розвиток. Рівень безробіття може свідчити про низьку купівельну спроможність населення, тому економічне зростання буде відсутнім. Обсяги іноземних інвестицій, навпаки, є відображенням позитивних можливостей соціально-економічного розвитку.

Отже, до макроекономічних аспектів соціально-економічного розвитку можна віднести макроекономічні фактори, які на нього впливають, а також макроекономічні показники, які свідчать про характер розвитку, його наявність або навпаки. Таким чином, саме вимірювання цих показників може продемонструвати те, на якому саме рівні розвитку перебуває економічний суб'єкт – держава, регіон або підприємство, а також допоможе зрозуміти, чи впливають на нього макроекономічні фактори.

Список використаних джерел:

1. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. С. 138–145.
2. Федорова Н. Є. Фактори прогресивного соціально-економічного розвитку та місце серед них науки. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 39-48.
6. Макроекономічний фактор. URL: <http://surl.li/sscps> (дата звернення: 03.05.2024).
3. Броярка А. В. Аналіз основних макроекономічних індикаторів соціально-економічного розвитку України. *Проблеми економіки*. 2018. № 1(35). С. 42-48.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Мельник В. В., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Наразі сучасна світова спільнота рухається в напрямі багатопольярного світу. Головне питання полягає в тому, чи створиться ця багатопольярна система формальною по відношенню одна до одної або суб'єкти міжнародних відносин насправді зможуть скооперуватися та будуть прагнути розв'язати глобальні проблеми суспільства, такі як: масштабні війни, фінансова нестабільність, епідемії, екологічні питання тощо. Водночас з цим існують і внутрішні інтереси, які об'єднують країни одна з одною через те, що сьогодні для кожної країни є важливим бути сильною не тільки у своїй внутрішній політиці, а й ефективно співпрацювати навколо загальних глобальних проблем на світовому просторі. Як показала повномасштабна війна в Україні, майже жодна країна світу не була готова до таких критичних подій, а тим паче до глобальних наслідків цієї агресії. Можна зазначити, що саме глобалізація теоретично унеможливила такі сценарії розвитку подій, особливо в центрі Європи, особливо між фактично розвиненими країнами [2, с. 11].

Дискусія щодо того, яку роль Україна може відіграти в новій архітектурі європейської безпеки триває як в дипломатичному, політичному, так і в науковому середовищі, а Україна тим часом стає чи не найбільш милітаризованою державою Європи з найбільшою професійною армією. В умовах загрози екзистенційним цінностям – незалежності, демократії, свободі, волі, гідності, правам людини – в Україні консолідувалася політична нація та сформувалася солідарна модель захисту держави. Україна, борючись за демократичні цінності та свободи, створює «безпековий щит» для всієї Європи у глобальному протистоянні між цивілізованим демократичним та авторитарним світом [1, с. 87].

В умовах зростаючої взаємозалежності національних економік глобалізація впливає на формування і реалізацію інвестиційних стратегій. Під впливом глобальних тенденцій компанії шукають нові ринки для інвестування, оптимізують ланцюги постачання та вибирають оптимальні варіанти міжнародного співробітництва. Така зростаюча взаємозалежність економік збільшує ризики, пов'язані з інвестиціями. Валютні коливання, політична нестабільність, зміни у законодавстві та торговельних відносинах між країнами стають важливими факторами, які впливають на прийняття рішень щодо інвестування.

При цьому важливою стає роль державного регулювання для забезпечення стабільності та захисту інтересів національних економік. Держави використовують інструменти макроекономічної політики, такі як фіскальна та монетарна політика, а також торговельні та інвестиційні угоди для забезпечення сприятливих умов для інвесторів. При тому що інвестиційна діяльність може мати, як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. З одного боку, вона сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць та розвитку інфраструктури. З іншого боку, вона може призводити до зростання соціальної нерівності та втрати робочих місць у результаті перенесення виробництва за кордон.

Міжнародні ж фінансові інституції, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Всесвітня банк, які відіграють важливу роль у формуванні глобальних інвестиційних стратегій враховуючи їх політику та рекомендації щодо макроекономічної стабільності та розвитку, впливають на рішення інвесторів та урядів країн. Натомість швидкий прогрес, зокрема у сферах штучного інтелекту, перетворює способи інвестування та управління на активи. Країни ж та компанії, що здійснюють успішні інвестиції, часто залучають і зберігають висококваліфікованих спеціалістів, що сприяє подальшому економічному зростанню та розвитку. Це при тому що умови глобалізації ставлять під сумнів етичні та соціальні аспекти. Інвестори та компанії зіткнулися з викликами, пов'язаними з корпоративною відповідальністю, правами людини та іншими соціально-етичними питаннями.

То б то ключовим фактором, що впливає на інвестиційну активність стає технологічний прогрес. Компанії, які виробляють передові технології та інноваційні продукти, здатні залучати більше інвестицій та отримувати конкурентні переваги на глобальному ринку. Співпраця між державами, бізнес-структурами та міжнародними організаціями стає важливою для забезпечення сталого зростання та розвитку, зростанню обсягів міжнародних капіталовкладень. З одного боку, це може призводити до збільшення фінансової стабільності, оскільки інвестиції розподіляються між різними ринками та секторами. З іншого боку, надмірна залежність від зовнішнього капіталу може зробити економіку вразливою до зовнішніх шоків. Інвестори все частіше враховують екологічні критерії при прийнятті рішень щодо інвестування, сприяючи розвитку зелених технологій та екологічно чистих виробництв.

Отже, розгляд вище згаданих аспектів дозволяє отримати глибше розуміння складності та мінливості інвестиційної політики. Кожен з факторів може виявитися ключовим для успішної стратегії сталого розвитку в умовах сучасної глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Брікс Е., Бузек Е. Ще раз про Центральну Європу: чому майбутнє Європи вирішується саме тут. Київ : ДПА, 2019. 192 с.
2. Халіна О. В. Становлення багатополлярності як альтернативи однополлярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 5. С. 8–13.

ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРОЦЕСІ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Підлісний Є. В., канд. пед. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

На початку третього тисячоліття спостерігається зростаюча глобалізація та інноваційність у розвитку світового господарства. Цей процес базується на об'єднанні країн для взаємовигідного обміну знаннями та технологіями з метою досягнення прогресу в глобальній економіці. Сучасна інтернаціоналізація економічного життя ще більше зміцнюється завдяки швидкому науково-технічному прогресу, зокрема, на основі інформаційних технологій. В співпраці ці процеси формують виробничо-господарський механізм, де кожна країна має можливість зайняти своє гідне місце у світовому співтоваристві.

Війна та кризові ситуації є каталізаторами розвитку інновацій та підприємництва. На прикладі інших країн, можна побачити, що саме у такі складні часи люди знаходять нові способи вирішення проблем та створення нових можливостей. Україна має потужний потенціал у галузі інноваційного підприємництва, зокрема у сфері інформаційних технологій та електроніки, а також у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики [1, с. 110].

Інновації стають ключовим фактором для економічного зростання та стійкого розвитку країн. У змінному середовищі світової економіки важливо розуміти макроекономічні аспекти інноваційної політики та її вплив на конкурентоспроможність країн. Першочергове завдання будь-якої інноваційної політики полягає в стимулюванні економічного зростання. Інновації сприяють підвищенню продуктивності праці, створенню нових ринків та підвищенню ефективності виробництва. Це дозволяє країнам змагатися на світовому ринку та забезпечувати стійке економічне зростання. Глобалізація робить економіку більш інтегрованою, що створює як можливості, так і виклики для країн. Створення сприятливого інноваційного середовища, підтримка досліджень та розвиток високотехнологічних галузей є важливими компонентами успішної

політики у цьому напрямку. Країни повинні активно застосовувати стратегії та інструменти для підтримки інноваційного розвитку. Це може включати в себе створення спеціальних центрів, фіскальні стимули для досліджень та розробок, підтримку стартапів та інноваційних підприємств, а також активну міжнародну співпрацю у сфері наукових досліджень та технологічного обміну.

Такої ж думки і Біловодська О. А., яка вважає що, дослідження інноваційної діяльності, як фактора світової інтеграції та повоєнного відновлення України, може виявитися корисним для розвитку стратегій підтримки інноваційних підприємств та державної політики в майбутньому. Інновації можуть стати ключовим фактором відновлення економіки України після війни. Саме розвиток нових технологій, продуктів та послуг допоможе підприємствам збільшити продуктивність та підвищити конкурентоспроможність, що в свою чергу призведе до зростання виробництва та підвищення рівня життя населення. Інноваційна діяльність могла б стати стимулом для розвитку підприємництва та залучення інвестицій до України. Нові технології та продукти привертатимуть увагу іноземних інвесторів та стануть чинником залучення нових інвестицій до економіки країни. Інноваційні проекти можуть стати інструментом укріплення економічної безпеки України. Розвиток нових технологій та продуктів зменшить залежність від імпорту та збільшить обсяги експорту, що позитивно вплине на торговельний баланс країни [2, с. 83].

Таким чином, розглядаючи сучасні тенденції світової економічної інтеграції, важливо звернути увагу на їхні впливи на національні економіки та суспільство в цілому. І однією з ключових особливостей сучасного економічного ландшафту є зростаюча взаємозалежність між країнами, що стимулює формування глибшого рівня економічних взаємозв'язків із великим акцентом на міжнародну торгівлю, інвестиції та технологічний обмін. Зокрема, процеси глобалізації відкривають нові можливості для компаній у доступі до зовнішніх ринків та ресурсів, що сприяє їхньому розвитку та конкурентоспроможності. Проте разом із цим виникають виклики, такі як нестабільність на фінансових ринках, соціальні та екологічні проблеми, які вимагають спільних стратегій управління та співпраці між країнами.

Для національних економік важливо зберегти баланс між отриманням користі від інтеграції та збереженням внутрішньої стабільності та розвитку. Це можливо завдяки впровадженню ефективної політики, спрямованої на підтримку інновацій, розвиток людського капіталу та збереження соціальної справедливості. Іншими словами важливим елементом є також здатність країн до адаптації та реагування на зміни, що відбуваються на міжнародній арені. Це може включати в себе розвиток гнучких економічних стратегій, а також активну

участь у міжнародних організаціях та ініціативах з метою спільного вирішення проблем.

Одже, розуміння та аналіз сучасних інноваційних тенденцій та інтеграційних процесів є важливим завданням для визначення стратегій розвитку національних економік та забезпечення стійкого розвитку у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Пісковець О. В.. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 109–113.

2. Біловодська О.А. Роль інновацій у забезпеченні розвитку економіки України. *Економічні проблеми сталого розвитку* : тези доп. наук.-техн. конф., м. Суми, 17-25 квітня 2021 р. Суми : СумДУ, 2021. Т. 2. С. 83–84.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Чирва Г. М., канд. екон. наук, доцент

Вітенко А. І., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Розвиток та становлення комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю в Україні реалізується за допомогою цифрової демократії як дієвого інструменту залучення громадян до процесів управління державою та громадою.

Переваги цифрової демократії як форми реалізації демократичних процедур (рис.1). Загалом, секрет ефективності е-демократії в тому, що: доступ до інформації стає першочерговим, на одній платформі є можливість взаємодії великої кількості користувачів інформації та оперативно обмінюватись інформацією [2].

Поняття «цифрова демократія» (е-демократія) за класичним визначенням включає три сектори: е-парламент, е-законодавство, е-правосуддя, а також інструменти, зокрема: е-посередництво, е-ініціативу, е-вибори, е-референдум, е-голосування, е-консультації, е-звернення, е-агітацію, е-підрахунок голосів та е-опитування. Цифрова демократія широко використовує такі інструменти взаємодії як переваги онлайн дискусії, онлайн тренінги, форуми, конференції, наради тощо [3].

В Україні більшість електронних інструментів розроблено на загальнонаціональному рівні. Новостворені територіальні громади та державні установи на своїх офіційних веб-сторінках створили закладки (сторінки) із інструментами цифрової демократії.

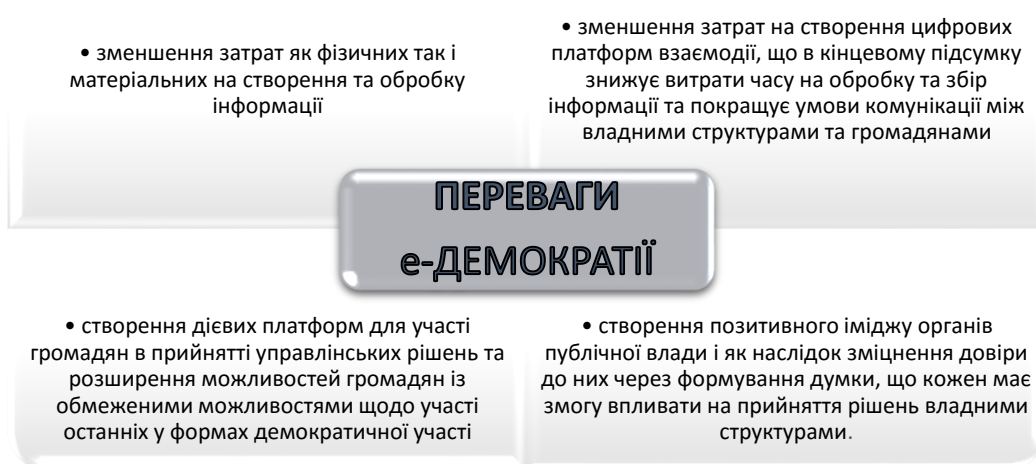

Рис. 1 Основні переваги е-демократії щодо комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю [1]

Існує значне розмаїття інструментів е-демократії, тому є сенс представити їх у вигляді тематичної класифікації. Із практичної точки зору, для кожного конкретного завдання серед доступних інструментів є сенс обирати інструменти виходячи з цілей їх застосування на різних етапах творення державної політики [4].

Найпоширеніші та найефективнішими інструменти вітчизняної цифрової демократії (е-демократії) є: е-петиції; е-звернення; е-консультації; громадський бюджет (бюджет участі). Так, наприклад, щороку проводять рейтингування органів місцевого самоврядування за таки показником як «Відкритість» [5].

Але цікавим є той факт, що всі зазначені інструменти цифрової демократії не набули широкого поширення в громаді, що і стало причиною низького показника електронної участі мешканців м. Вінниця у легітимізації процесів прийняття рішень, прозорості та їх ефективності та низькому рівні системності спроб ефективного впровадження інструментів цифрової участі. Тому ідея «smart city with smart citizens» стала основою при формуванні «Концепції цифрової партисипації Вінницької міської об'єднаної територіальної громади на 2019–2025 роки», де громадяни мають можливість самостійно створювати дизайн свого майбутнього в місті використовуючи цифрові інструменти демократизації [6].

Використання цифрових інструментів забезпечує органам публічної влади у дистанційному режимі ефективно комунікувати із громадянами та значно розширити коло осіб, які матимуть можливість отримати послуги в онлайн

режимі. В свою чергу це сприятиме формуванню позитивного іміджу органу публічної влади, підвищить показник прозорості та відкритості публічного управління та забезпечить якісну комунікацію із громадянами.

Застосування цифрових інструментів для покращення іміджу органів публічної влади є особливо актуальним під час воєнного стану. Для державних установ використання цифрових інструментів – це швидше вимога часу, а не власне бажання.

Отже, розвиток інструментів комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю за допомогою цифрової демократії – це основа успішної демократії. Україна активно розвиває інструменти е-демократії про це свідчить рейтинг е-участі ООН, у якому торік Україна підвищилася в рейтингу на 29 позицій.

Список використаних джерел:

1. Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.02 р. № 1302. (База даних «Законодавство України» / ВР України). URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1302-2002-п.1>.

2. Проект електронної демократії. Government Online International Network. URL: <http://www.governments-online.org/projects/e-democracy/>.

3. Громадське обговорення. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/gromadske-obgovorennya>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-%D0%BF>.

5. Томкова Й., Хуткий Д. Аналітичні записки з ефективного е-урядування. *Спектр інструментів та варіанти вибору*. Вип. №2: Втілення е-демократії: Київ, 2017. 10 с. URL: <http://egap.in.ua/natsionalna-polityka>.

6. Вінницька міська об'єднана територіальна громада. URL:: <https://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/Forms/AllItems.aspx?RootFolder=%2FDocs%2FCityCouncilDecisions%2F2021&FolderCTID=0x01200040D71A90&View=%7B9D99651E-83EB-4490-8511-30D1197E09E1%7D>.

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СПРИЯННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ

Шкварук Д. Г., викладач

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Сталі зміни в кліматі, енергетична нестабільність та вичерпання природних ресурсів ставлять перед сучасним суспільством серйозні виклики.

Відповідно до цього, все більше країн, їх уряди та підприємства, зокрема, звертають свою увагу на розвиток та інвестування в зелені технології як основний інструмент для забезпечення сталого економічного зростання та збереження навколишнього середовища. Зелені технології, такі як відновлювана енергія, енергоефективність, використання водню та інші, відкривають шляхи до нових можливостей для регіонального розвитку, забезпечуючи одночасно економічні, екологічні та соціальні переваги.

Впровадження чистих технологій та інновацій є складним і має масштабну природу, охоплюючи широкий спектр регіонів та суб'єктів господарювання. У цьому процесі беруть участь уряди, приватний сектор, неурядові організації, фінансові, дослідницькі та освітні установи [1]. Уряди забезпечують розробку та впровадження екологічної політики, надають фінансову підтримку та беруть участь у міжнародних ініціативах. Приватний сектор інвестує в дослідження, розробку та комерціалізацію чистих технологій, забезпечуючи їхню ефективність та доступність на ринку. Неурядові організації працюють над створенням свідомості та адвокацією, а фінансові установи надають фінансову підтримку та страхування ризиків. Дослідницькі та освітні установи здійснюють наукові дослідження та забезпечують освіту в галузі чистих технологій, що сприяє розвитку та поширенню цих інновацій. Такий комбінований підхід необхідний для ефективного просування «зеленого» зростання, особливо у країнах, що розвиваються, де чисті технології можуть мати значний вплив на стале економічне зростання та зменшення негативного впливу на довкілля.

Стимулюючі заходи для розвитку зелених технологій можуть включати широкий спектр ініціатив і політик, спрямованих на підтримку та сприяння впровадженню екологічно чистих інновацій та технологій для досягнення сталого економічного зростання регіону. Вони можуть включати:

- фінансову підтримку, тобто уряд може створити програми фінансової підтримки, такі як субсидії, гранти, інвестиційні фонди або низькодохідні кредити для компаній, які розвивають або впроваджують зелені технології. Це може стимулювати дослідження та розвиток зелених ініціатив, а також сприяти їхньому швидкому впровадженню на ринку;

- податкові стимули, введення податкових пільг або зниження ставок податків для підприємств, які інвестують у зелені технології або виробляють продукцію з низьким вуглецевим викидом. Це може стимулювати підприємства до прийняття більш екологічно чистих практик та технологій;

- стимулювання досліджень і розвитку, тобто уряд може інвестувати в наукові дослідження та розвиток зелених технологій, сприяючи появі нових інновацій та вдосконаленню існуючих технологій. Це може включати створення

дослідницьких центрів, грантових програм або підтримку академічних та промислових партнерств;

– регуляторні заходи, можна встановлювати строгі нормативно-правові стандарти щодо викидів, використання ресурсів та енергоефективності для підприємств. Такі стандарти можуть змусити компанії швидше переходити на зелені технології, щоб відповісти вимогам законодавства;

– освіта та навчання, розвиток освітніх програм та курсів з енергоефективності та зелених технологій для підприємств, робочої сили та громадян може сприяти збільшенню усвідомленості та використанню екологічно чистих практик;

– партнерство з приватним сектором може бути основним для успішного впровадження зелених технологій. Спільні ініціативи, такі як дослідження та розвиток, фінансування проєктів та обмін знаннями, можуть сприяти розвитку та впровадженню інновацій.

Перехід до більш екологічно чистого розвитку є особливо складною задачею для країн, які знаходяться у стадії розвитку, оскільки їхня потреба у швидкому економічному зростанні часто переважає важливість переходу на чистіші траєкторії розвитку. Для досягнення сталого розвитку необхідно регіональне та міжнародне співробітництво, сприяння внутрішній політиці, зміцнення інституційного потенціалу, розвиток державно-приватного партнерства, забезпечення довгострокового фінансування та розвиток людського капіталу. Досягнення цих цілей потребує великих зусиль та злагодженості дій у всіх сферах суспільства [2, с. 36].

Отже, розвиток зелених технологій в регіоні має широкий спектр переваг. По-перше, вони сприяють зменшенню використання природних ресурсів та зниженню викидів забруднюючих речовин, що дозволяє зберігати навколишнє середовище та зменшує здоров'язагрозливі емісії. Крім того, зелені технології сприяють підвищенню енергоефективності та ресурсозбереженню, що веде до зменшення енергетичних витрат і витрат на сировину для виробництва. Це також може призвести до зниження витрат на оплату енергоспоживання та підвищення конкурентоспроможності підприємств у регіоні. Далі, розвиток зелених технологій сприяє створенню нових робочих місць у високотехнологічних секторах, а також в інших галузях, пов'язаних із зеленим будівництвом, виробництвом альтернативних джерел енергії та екологічно чистою транспортною інфраструктурою. Крім того, стимулювання розвитку зелених технологій сприяє інноваційному розвитку, зокрема в області відновлюваних джерел енергії, енергоефективних технологій, технологій з управління відходами та інших секторах. Це створює можливості для сталого економічного зростання та підвищення якості життя мешканців регіону.

Список використаних джерел:

1. Чичкало-Кондрацька І. Б., Лекунович А. Ю., Легка Я. В. Перспективи та інструменти впровадження «зелених» технологій у зарубіжних країнах. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/15.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
2. Орловська Ю. В., Чала В. С., Глущенко А. В. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: підручник. Дніпро : ПДАБА. 2023. 193 с.

МОНІТОРИНГ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Ярошевич Н. Б., канд. екон. наук, доцент
Малюська М. О., здобувач вищої освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

Основною цілю реформи децентралізації в Україні, яка розпочалась у 2014 році і триває дотепер, є субсидіарність, що означає передачу повноважень щодо забезпечення належного рівня життя від держави до органів місцевого самоврядування. Для ефективного надання державних послуг населенню громадам необхідно мати задовільний і вищий рівні спроможності, зокрема фінансової. Незважаючи на відсутність затвердженої методики визначення спроможності територіальних громад, необхідність моніторингу і порівняння показників виконання обов'язків муніципалітетами є актуальною і важливою. Також для створення стратегій розвитку, визначення пріоритетності діяльності, органам місцевого самоврядування необхідно мати дані для спостереження за змінами в індикативних показниках діяльності громад.

Результати проведеного розрахунку інтегральних показників фінансової спроможності для семи міських адміністративних одиниць, а саме: Дніпровської, Львівської, Полтавської, Запорізької, Криворізької, Одеської та Харківської територіальних громад, проведеного за пропонованою Міністерством розвитку громад на території України методикою «Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад» [1], представлено на рис. 1. Слід зазначити, що розрахунок інтегрального показника фінансової спроможності проводився для періоду 2021–2023 років, тобто після завершення другого етапу адміністративно-територіальної реформи, коли до складу Дніпровської міської територіальної громади увійшли 2 населені пункти, до Криворізької міської територіальної громади 6 населених пунктів, Львівська

міська територіальна громада налічує 20 населених пунктів, до Полтавської міської територіальної громади входить 56, Запорізька міська територіальна громада заснована на основі одного міста Запоріжжя, так само як і Одеська та Харківська [2].

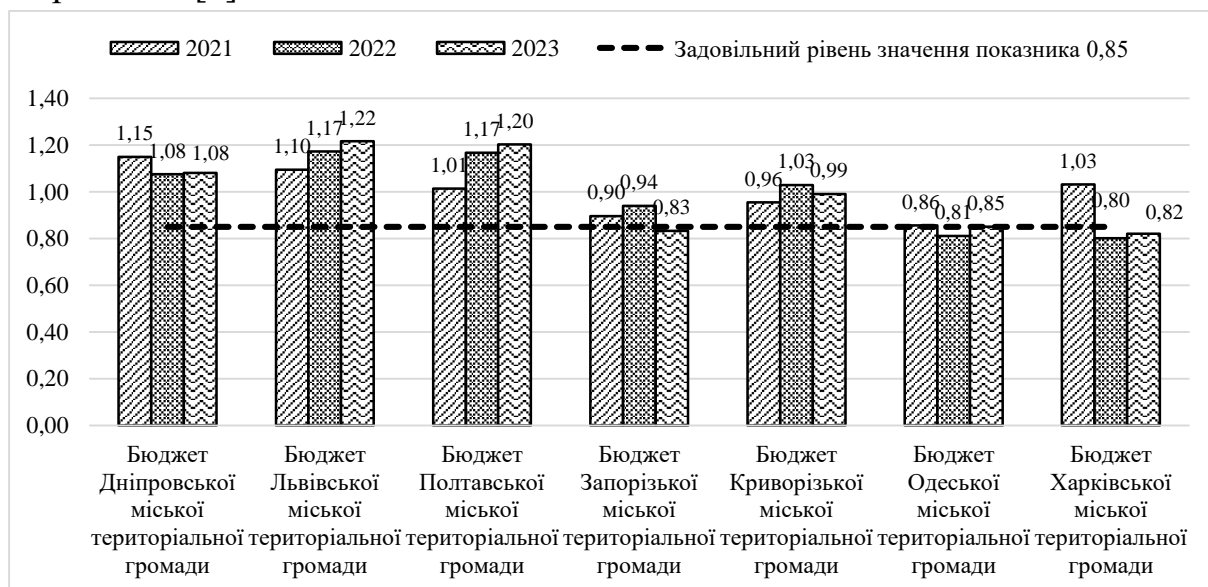

Рис. 1. Інтегральні показники фінансової спроможності деяких територіальних громад за 2021–2023 роки

Відповідно до застосованої методики, чим вищим є обчислений індекс, тим вищою є фінансова спроможність територіальної громади.

Як видно з рис. 1, у 2021 році всі досліджувані територіальні громади мали задовільний рівень фінансової спроможності, що показує значення інтегрального показника у межах від 0,85 до 1,15. Повномасштабне вторгнення рф на початку 2022 року неоднозначно вплинуло на показники: бюджети Львівської та Полтавської територіальних громад показали оптимальний рівень спроможності (величина індикатора в межах від 1,15 до 1,3), Запорізька та Криворізька територіальні громади показали незначне зростання, але залишились на задовільному рівні фінансової спроможності. Натомість у бюджетах Дніпровської, Одеської та Харківської територіальних громад спостерігається помірна спроможність у 2022 році, що є на пункт нижче за показники довоєнного періоду.

Найсильніше постраждала Харківська територіальна громада, що позначається скороченням інтегрального показника на 0,23 базових пункти. У 2023 році також не спостерігається однорідної тенденції: бюджети територіальних громад, що зазнавали більшого впливу військової агресії, показали гірші результати порівняно з попереднім досліджуваним періодом. Бюджет Запорізької міської територіальної громади мав помірну спроможність із показником 0,83, що на 0,11 менше за показник 2022 року. Натомість Одеська

міська територіальна громада відновила задовільний стан фінансової спроможності порівняно з попереднім роком.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад (ПРОЄКТ) / В. Венцель та ін. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.ua/uploads/lib_Проект_Методичні_рекомендації.pdf (дата звернення: 08.04.2024).

2. Місцеві бюджети – Дашборд фінансових показників громад. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/finance/dashboard> (дата звернення: 08.04.2024).

RESEARCH OF IMPORTS AND EXPORTS OF ICT PRODUCTS IN POLAND IN THE YEARS 2018-2022

Kaczmarczyk P., PhD in Economics
The Mazovian Academy in Plock

The aim of the article is to assess the development of exports and imports of ICT products in Poland in 2018-2022. A systematic increase in the value of exports and imports of ICT products can be observed in the years 2018-2022 (Table 1). An increase in the value of imports of ICT products in Poland occurred even in 2020, when the value of total imports decreased compared to the previous year.

Table 1

Exports and imports and ICT products in Poland (in PLN billions)

Specification	2018	2019	2020	2021	2022
Exports	951,3	1023,6	1062,5	1316,0	1618,6
of which ICT products	63,6	68,0	78,6	91,7	105,8
Imports	970,8	1018,5	1015,4	1323,0	1711,8
of which ICT products	73,0	78,3	92,6	108,7	133,7

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 39; Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 41.

The share of computers and peripheral devices and the share telecommunication equipment increased in the exports structure of ICT products in Poland in the analysed period (Figure 1 and Figure 2). However, the share of consumer electronics and other ICT products decreased. The dominant share in exports is taken by computers and peripheral devices. Consumer electronics had the dominant share in exports in 2018.

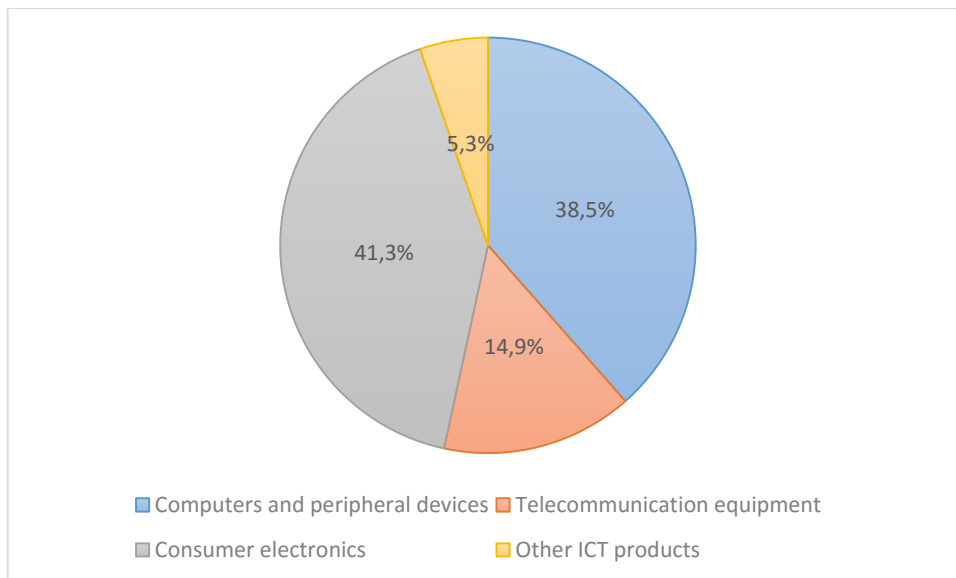

Fig. 1. The structure of ICT products exports in Poland in 2018

Source: Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 42.

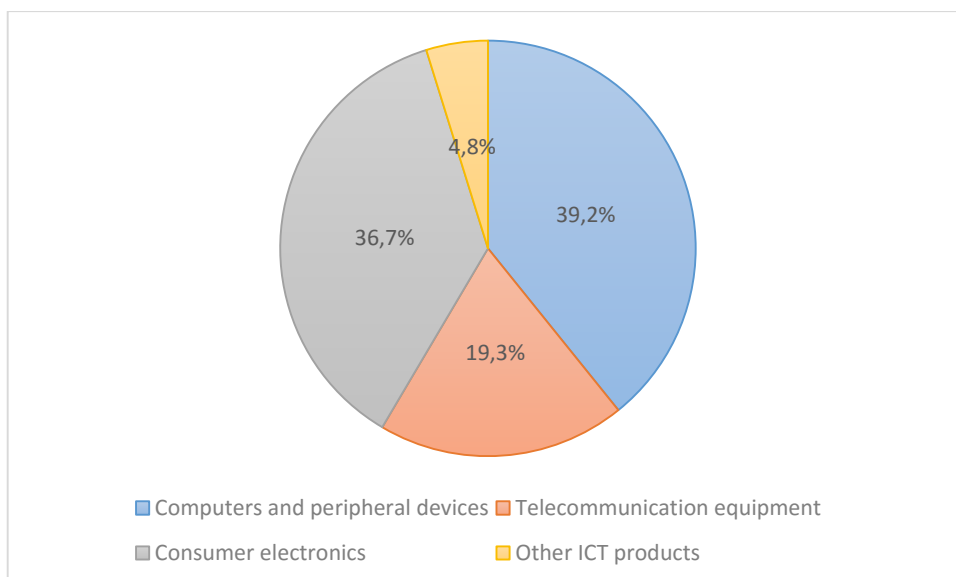

Fig. 2. The structure of ICT products exports in Poland in 2022

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 40.

The share of other ICT products increased in the structure of imports of ICT products in Poland in the analysed period (Figure 3 and Figure 4). However, the share of computers and peripheral devices, telecommunication equipment, and consumer electronics decreased. The dominant share in imports is held by other ICT products. Computers and peripheral devices had the dominant share in imports in 2018.

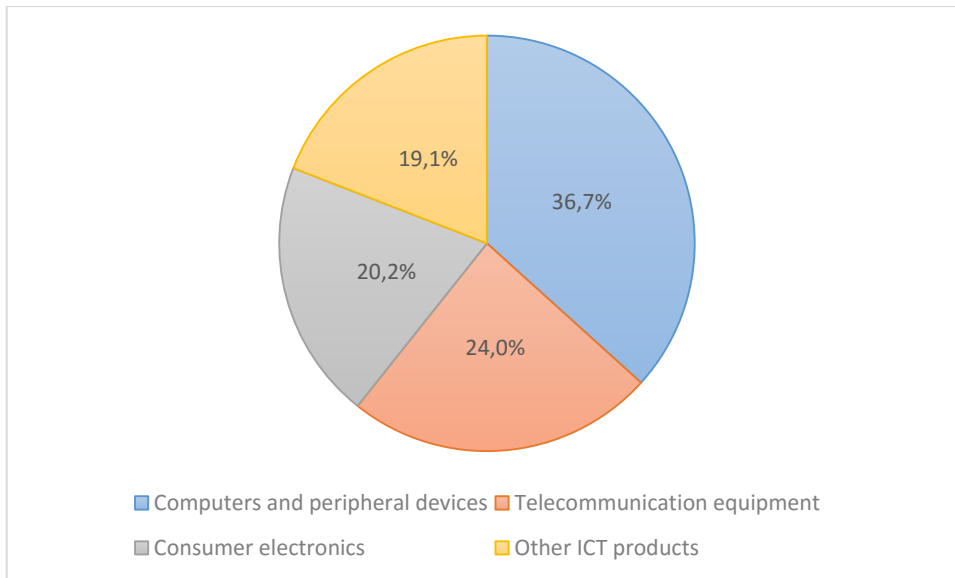

Fig. 3. The structure of ICT products imports in Poland in 2022

Source: Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 42.

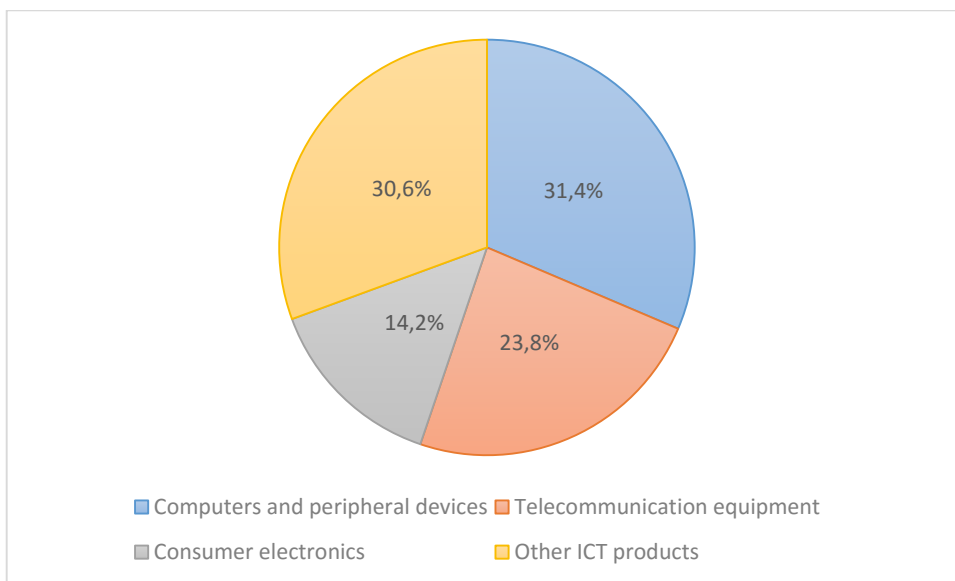

Fig. 4. The structure of ICT products imports in Poland in 2018

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 40.

In three of the four ICT product groups, the value of imports exceeded the value of exports in 2022 (Figure 6). The value of imports and exports was the highest in the group of computers and peripheral devices. A similar situation occurred in 2018 (Figure 5).

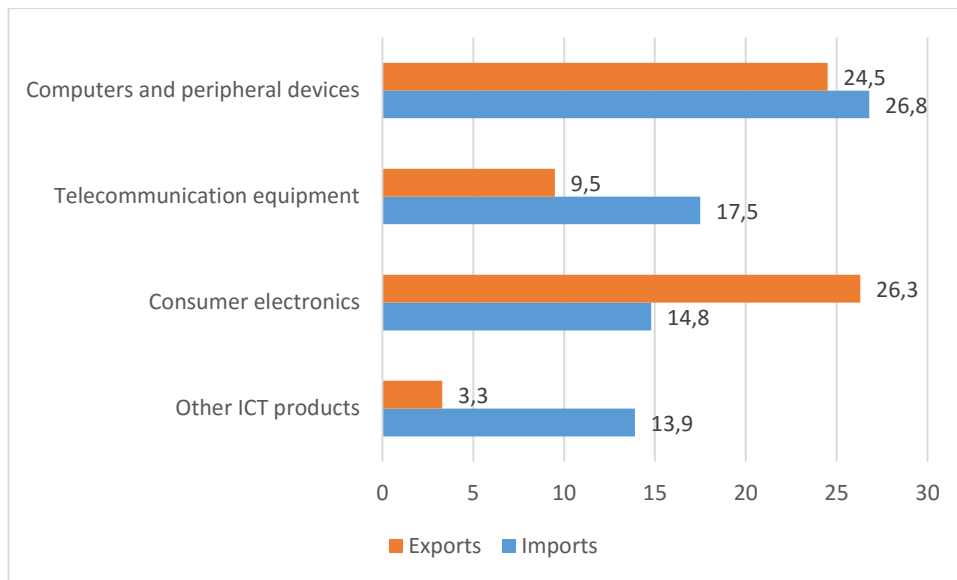

Fig. 5. Exports and imports by categories of ICT products in Poland in 2018 (in PLN billions)

Source: Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 41.

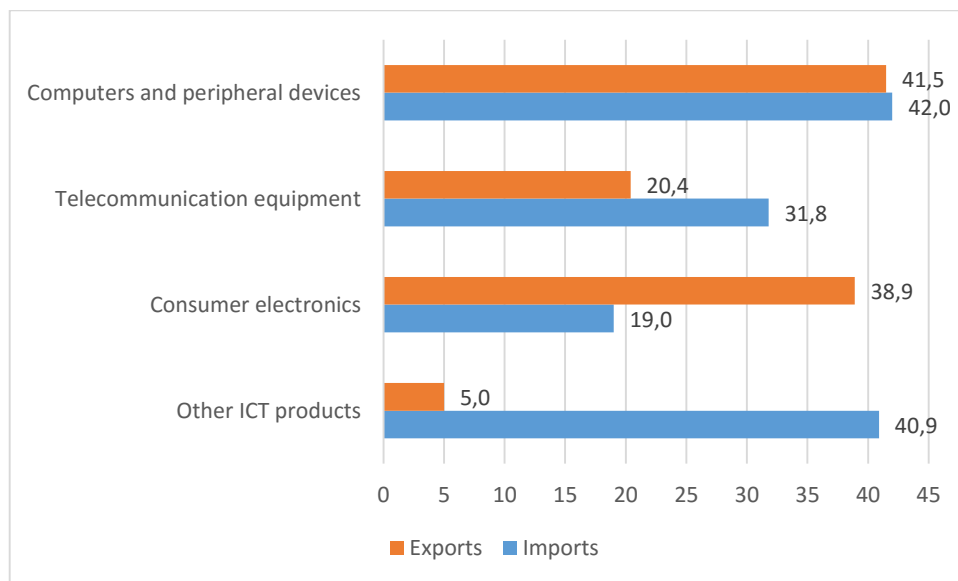

Fig. 6. Exports and imports by categories of ICT products in Poland in 2022 (in PLN billions)

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 39.

References:

1. Information society in Poland in 2023, Statistics Poland.
2. Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland.
3. Kaczmarczyk Paweł. Econometric modelling and forecasting of the Polish ICT sector development with regard to macroeconomic indicators. *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie*. 2017. No 45. S. 259–272.

WAYS TO ATTRACT INVESTMENT RESOURCES FOR UKRAINE

Tkachuk S. P., *Phd in Economics, Associate Professor*

Kucherenko A. V., *student*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Today, investment attractiveness – is one of the main indicators of how efficiently a country's economy is performing, as investments are essential for sustainable economic development and stability of the country. Foreign investment contributes to GDP growth, business expansion and unemployment reduction. They are a source of not only capital, but also new technologies, management experience, etc. In addition, foreign investment also affects any business entity, as it determines its development prospects, financial stability and competitiveness in the market. That is why foreign investments are extremely important for the development of both priority sectors of our country and Ukraine as a whole.

The unstable political situation, military operations followed by a full-scale Russian invasion, the COVID-19 crisis, corruption and the growing shadow economy have significantly reduced foreign investor activity in Ukraine. At the same time, given Ukraine's course towards European integration, the state continues to implement reforms to address the challenges to improve the investment climate.

The issues of Ukraine's investment attractiveness are considered in the scientific works of such scholars as Y. Nikolchuk, O. Lopatovska, M. Kravchenko, T. Pavlenko, N. Tymoshenko, T. Vengurenko, V. Plakhotniuk and others. Even with a large number of studies focusing on the issue of investment attractiveness, given the rapid development of the world economy, changes in the geopolitical situation both in Ukraine and in the world, this issue still requires additional research, especially in the perspective of Ukraine's post-war reconstruction [1, p.1-2].

Attracting investment resources to Ukraine can be done through a variety of ways, including:

1. Create a favourable investment climate: Concluding international agreements and aligning investment policy with international standards can help attract foreign investors.

2. Reforms: Economic reforms, including in the areas of taxation, property rights, trade and land relations, could improve the investment climate and make Ukraine more attractive to investors.

3. Infrastructure development: Investments in the construction and development of infrastructure such as roads, railways, ports, airports, etc. can attract investors and support economic development.

4. Human resource development: Investing in education, training and workforce development can provide a skilled workforce that will attract investors.

5. Stimulating small and medium-sized enterprises: Supporting SMEs through special programmes and financial instruments can stimulate domestic and foreign investment.

6. Active involvement of investors: Holding investment forums, presentations and other events aimed at attracting investors' attention to promising industries and projects in Ukraine.

7. Creation of special economic zones: Establishing zones with preferential tax treatment and other benefits for investors can attract investment in specific regions or industries.

8. Financial instruments: The use of various financial instruments such as stocks, bonds, investment funds, etc. to attract both domestic and foreign investment.

9. Support for innovation: Investing in R&D projects, technology start-ups and innovative industries can attract investors interested in high-tech solutions and products.

These ways can be used separately or in combination to attract investment resources to Ukraine [2, p. 1–2].

Investors are primarily interested in sectors that generate high added value and whose products can be competitive on global markets. Ukraine has identified 10 sectors with significant investment potential.

Defence industry (\$43 billion of investment potential). Defending the state and guaranteeing our security in the future. After all, one of the most capable armies in Europe, the Armed Forces of Ukraine, will continue to need constant equipment. In addition, the development of Military-tech and the defence industry will strengthen the country's export potential.

Metallurgy and metal processing (\$26 billion of investment potential). Ukraine has experience in highly technical metallurgical processes and the full cycle of titanium and titanium-containing products. It is able to hold a niche in the direct reduced iron market and green metallurgy.

Energy (\$177 billion of investment potential). We can generate tens, and possibly hundreds, of gigawatts of «green» electricity and millions of tonnes of «green» hydrogen. We will offer Europe an alternative to dirty Russian energy.

Natural resources (\$5,6 billion of investment potential). Ukraine is rich in mineral resources in high concentration and in close proximity to each other. The country has significant reserves of coal, iron ore, natural gas, manganese, salt, oil, graphite, etc.

Agricultural sector (\$34 billion of investment potential). Ukraine is considered the 'breadbasket of Europe', but it will also be the 'food basket' of the world. We aim

to increase processing capacity and develop high value-added sectors such as meat, milk and dairy products, horticulture, etc.

Logistics and infrastructure (\$123 billion of investment potential). Ukraine's geographical location makes it an important transit corridor for trade. Logistics is one of the most important sectors of the economy with an extensive network of railways and roads, sea and river ports, and airports.

Industrial production (\$16 billion of investment potential). Ukraine has a large network of machine-building enterprises that produce turbines and power generators, railway cars, mining and agricultural equipment, machine tools, aircraft engines, and production equipment for the light and food industries.

Woodworking and furniture production (\$5 billion of investment potential). Ukraine can become the furniture factory of the continent. We have the resources and convenient logistics to deliver finished goods.

Pharmaceuticals (\$19 billion of investment potential). This industry is one of the leaders in investment. Ukrainian pharmaceutical companies comply with international standards, and most production facilities have been partially restored in accordance with GMP.

Innovative technologies (\$11 billion of investment potential). We were the first to convert most personal official and government documents into digital solutions. Ukraine ranks 4th in the world in terms of the volume of financial transactions via mobile devices. And the fourth in the world in terms of the number of cryptocurrency users.

The IT sector suffered the least losses from the war and retained 95% of its contracts, meaning that it has successfully adapted to the extremely difficult conditions. The investments will allow us to move from IT outsourcing to product development.

This will increase capitalisation and make the IT sector even more competitive in global markets.

Representatives from the US, Germany, the UK, Poland and Turkey are most interested in investment opportunities in Ukraine in the following areas: innovative technologies, agriculture, the financial sector, logistics, energy, minerals and defence.

References:

1. Kolisnyk D. R., Slavkova A. A. Investment attractiveness of Ukraine: realities in the conditions of war and prospects for post-war reconstruction. *Economy and society*. 2023. № 56. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138>
2. Country of opportunities: why investors will come to Ukraine. *Ekonomichna Pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>.

СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЇ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ДИНАМІКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Малярчук Н. М. *канд. екон. наук*

Герун Р., *здобувачка вищої освіти*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Штучний інтелект відіграє все більш значущу роль у розвитку сучасного бізнесу, перетворюючи традиційні методи управління та стратегії на більш ефективні та інноваційні. Вплив ШІ на ефективність та конкурентоспроможність підприємств стає дедалі очевиднішим, привертаючи увагу бізнес-лідерів у всьому світі.

Інтелектуальні системи, здатні аналізувати великі обсяги даних та робити прогнози, надають підприємствам можливість приймати обґрунтовані рішення на основі об'єктивних даних. Це дозволяє автоматизувати роботу з різноманітними платформами, такими як Фейсбук, Інстаграм та інші, оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати продуктивність та знижувати витрати. Бізнеси, які вміло використовують технології штучного інтелекту, отримують конкурентні переваги на ринку, забезпечуючи собі стабільну позицію і приваблюючи нових клієнтів.

Штучний інтелект стрімко розвивається, пропонуючи безліч можливостей для компаній, які прагнуть досягти успіху в сучасному конкурентному середовищі [1].

Хоча розвиток штучного інтелекту (ШІ) й досі перебуває на ранніх стадіях, вже зараз можна спостерігати його успішне впровадження у бізнес-процеси багатьох компаній. Ці приклади демонструють значний потенціал ШІ для покращення ефективності, прийняття рішень та досягнення кращих результатів.

Існує декілька прикладів успішного використання ШІ українськими компаніями:

– Infotech Group: розробляє програмне забезпечення на основі ШІ для управління містами. Ці рішення автоматизують збір та аналіз даних з міської інфраструктури, що сприяє кращому плануванню, прийняттю рішень та розвитку міст;

– Grammarly: пропонує програмні рішення для перевірки граматики та стилю текстів. Алгоритми ШІ аналізують текст, використовуючи правила граматики, стилістику та контекст, надаючи користувачам рекомендації щодо

його покращення. Це має значення як у повсякденному житті, так і у бізнесі, де чітка та лаконічна писемна комунікація відіграє важливу роль у досягненні успіху;

– ПриватБанк: використовує ШІ для аналізу кредитних ризиків та прийняття рішень щодо надання кредитів. Алгоритми машинного навчання оцінюють кредитоспроможність клієнтів, що дозволяє знизити ризики неплатежі та покращити якість кредитного портфеля.

Ці приклади свідчать про те, що українські компанії активно впроваджують ШІ та отримують від цього значну вигоду. ШІ має потенціал для революційних змін у багатьох сферах, і ті компанії, які зможуть його ефективно використовувати, матимуть значну конкурентну перевагу [2].

Важливо зазначити, що успішне впровадження ШІ потребує ретельного планування та підготовки. Компаніям необхідно визначити свої цілі, оцінити ризики та інвестувати в необхідні ресурси та навички.

Також існує кілька додаткових порад щодо використання ШІ для розвитку бізнесу:

– почніть з невеликих проектів: Не намагайтеся впровадити ШІ у всі аспекти свого бізнесу одночасно. Зосередьтеся на невеликих проектах, де ШІ може мати значний вплив;

– вимірюйте результати: Відстежуйте вплив ШІ на ваш бізнес, щоб ви могли оцінити його ефективність та внести необхідні корективи;

– будьте гнучкими: ШІ – це постійно розвивається технологія. Будьте готові адаптуватися до нових розробок та міняти свою стратегію відповідно до потреб;

– співпрацюйте з експертами: Якщо ви не володієте досвідом роботи з ШІ, співпрацюйте з експертами, які допоможуть вам впровадити цю технологію у вашому бізнесі.

Вплив ШІ на динаміку сучасного бізнесу вже відчутний, і він продовжуватиме зростати в найближчі роки. Ось деякі з ключових напрямків, де ШІ матиме значний вплив:

1. Розвиток нових продуктів та послуг: ШІ може використовуватися для створення інноваційних продуктів та послуг, які раніше були неможливими. Це може включати все, від самокерованих автомобілів до віртуальних помічників та персоналізованих медичних діагнозів.

2. Автоматизація завдань: ШІ може автоматизувати багато завдань, які зараз виконують люди, звільняючи час для більш творчої та стратегічної роботи. Це може призвести до підвищення продуктивності, зниження витрат та покращення якості обслуговування клієнтів.

3. Персоналізація: ШІ може використовуватися для аналізу даних про клієнтів та створення персоналізованих досвідів, які покращують задоволеність та лояльність. Це може включати все, від персоналізованих рекомендацій продуктів до динамічного ціноутворення та адаптивного контенту веб-сайту.

4. Покращення прийняття рішень: ШІ може аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та робити прогнози, які раніше були недоступними. Це може допомогти компаніям приймати більш обґрунтовані рішення щодо маркетингу, розробки продуктів, управління ризиками та інших аспектів бізнесу.

5. Покращення кібербезпеки: ШІ може використовуватися для виявлення та запобігання кіберзагрозам, захищаючи дані та активи компанії. Це стає все більш важливим, оскільки кіберзагрози стають більш складними.

6. Зміна характеру роботи: ШІ, ймовірно, призведе до втрати деяких робочих місць, оскільки машини стають здатними виконувати завдання, які раніше виконували люди. Однак ШІ також створить нові робочі місця, які потребують навичок, пов'язаних з ШІ, таких як розробка програмного забезпечення, аналіз даних та етика ШІ.

Штучний інтелект відкриває безліч можливостей для підприємств у всіх сферах діяльності, підвищуючи їх ефективність та конкурентоспроможність на ринку. Тільки завдяки розумному використанню ШІ підприємства зможуть досягти успіху у майбутньому та привернути увагу багатьох споживачів.

Штучний інтелект (ШІ) стрімко розвивається і має значний вплив на всі аспекти сучасного бізнесу. Він може автоматизувати завдання, оптимізувати процеси, покращити прийняття рішень, створити нові продукти та послуги, а також персоналізувати досвід клієнтів.

Компанії, які можуть успішно впровадити ШІ, матимуть значну конкурентну перевагу в майбутньому. Однак важливо використовувати ШІ відповідально та етично, щоб мінімізувати ризики, пов'язані з цією технологією [3].

Важливо зазначити, що ШІ – це не панацея. Він не може вирішити всі проблеми бізнесу. Однак він може бути потужним інструментом, який може допомогти компаніям покращити свою ефективність, створити нові можливості та досягти успіху в майбутньому.

Крім того, використання штучного інтелекту дозволяє підприємствам бути більш адаптивними до змін на ринку та швидше реагувати на нові тенденції. Успішні випробування і впровадження ШІ в українському бізнесі свідчать про те, що ці технології мають значний потенціал для стимулювання інновацій та розвитку економіки. Тому, використання штучного інтелекту стає ключовим

чинником успіху у сучасному бізнесі, допомагаючи підприємствам займати провідні позиції на ринку та досягати стабільного росту у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вплив штучного інтелекту на торгівлю: можливості та виклики для українського ринку. URL: <https://fti.dp.ua/conf/2023/05227-1324/> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Як використовують ШІ в українських компаніях. URL: <https://telegraf.design/yak-vykorystovuyut-shi-v-ukrayinskyh-kompaniyah-doslidzhennya-projector-ai-lab> (дата звернення: 02.05.2024).

3. Могилевська О. Ю., Сідак І. В. Використання штучного інтелекту в модернізації бізнес-процесів. *Сучасні тенденції розвитку вищої освіти та академічного партнерства в умовах воєнного стану*: матеріали XXVIII Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Київ, 16–17 березня 2023 р. Київ : КиМУ. С. 290–293.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глущенко І. М., аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Головним завданням, що сьогодні постає перед нашою країною є не лише витрішення військових питань, а і стабілізація економіки. Одним із важливих факторів, що допоможуть не лише стабілізувати економіку а і сприяти її зростанню є наявність кваліфікованих економістів. Тобто формування фахових компетентностей у них дозволить забезпечити ринкову структуру країни економічними кадрами які будуть готові здійснювати свою професійну діяльність за любых умов і досягати поставлених цілей.

Під час дослідження було розглянуто класичні економічні теорії (неокласична, кейсіанську, інституціоналізм, теорію інновацій) так теорія інновацій передбачає, що саме інновації є отією самою базою для економічне зростання. Проте жодні технологічні інновації не дадуть достатнього результату, а лише забезпечують підґрунття, сравно ж основу для економічного зростання формують з інтелектуального капіталу вченх, новаторів [2].

У сучасних реаліях роль економіста набуває все більшого значення, Саме він відповідає за передбачення різних показників, а також має попередити

керівників про можливі неправильні дії. Саме економісти розбирають які процеси відбуваються в суспільстві і як ними управляти з максимальною ефективністю.

Основні аспекти професійної діяльності сучасного економіста включають:

- аналіз тенденцій та перспектив розвитку економічних систем на різних рівнях, від територіальних одиниць до країни в цілому;

- планування, оцінка ефективності та раціональність інвестиційних проектів, а також визначення шляхів поліпшення інвестиційного клімату як фактора економічного розвитку;

- управління матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами з метою їх раціонального використання;

- вивчення внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на економічні результати виробництва, прибутковість, фінансовий стан та платоспроможність підприємства;

- збільшення ефективності діяльності підприємства через аналіз його фінансово-господарської діяльності та впровадження заходів щодо економії;

- обґрунтування та прийняття рішень щодо того, які напрямки діяльності є рентабельними, які проекти варто припинити або закрити.

Таким чином, пріоритетним напрямком діяльності української освіти є розробка відповідно до міжнародних стандартів. Визначений курс вимагає інноваційних підходів до формування самостійних економістів, Особливо актуальним є компетентністний підхід. Формування у майбутніх економістів фахових компетентностей неможливе без ґрунтовної підготовки.

Формування фахових компетентностей є досить тривалим процесом, що потребує постійної систематичної праці здобувачів протягом усього періоду навчання. Необхідність компетентнісного підходу у ґрунтовній підготовці спеціалістів фінансово-економічного напрямку диктується сьгоднішніми вимогами економічної системи [1].

Фахова компетентність відображає сутність спеціальності, яку опановує студент, тому може бути схарактеризована як концептуальна основа підготовки фахівця [3].

Фахові компетентності є фундаментальними у системі вищої освіти, їх формування у студентів сприяє не лише накопиченню певних знань та навичок а і розвитку інтелектуальних навичок в цілому. Завдяки формуванню фахових компетентностей здобувачі отримують вміння збирати, систематизувати, аналізувати та класифікувати дані. А такі вміння як раціональне мислення, точність, локанічність висловлення приходять з опитом. Фахові компетентності розглядаються як найважливіша складова при фундаментальній підготовці

економістів. Метою підготовки економістів є готовність їх до самостійної діяльності.

Отже, надання пріоритетного значення розвитку національної освіти та професійної підготовки, нарощення інвестицій у своїх громадян сприятиме виходу країни в короткий термін на передові позиції у світовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Глущенко І. М. Формування загальних та фахових компетентностей майбутніх бакалаврів фінансово-економічного профілю в умовах змішаного навчання. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця*: зб. матеріалів II Всеукр. студ. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 18 травня 2023 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. С. 80–83.

2. Таранич А. В. Стратегії економічного зростання країн в контексті глобальних викликів розвитку світового господарства. *Вестник экономической науки Украины*. 2020. № 1. (38). С. 52–57.

3. Яковишена Л. О. Формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін : дис. ... докт. філос : 13.00. 04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Івана Коцюбинського. Вінниця, 2021. URL: <https://vspu.edu.ua/content/graduate/doc/a9dis.pdf> (дата звернення: 02.05.2024).

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Демченко Т. А., канд. екон. наук, доцент

Попек І. О., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Підприємництво є однією з ключових складових сучасного економічного простору, яке відіграє важливу роль у формуванні та розвитку економічних систем. Розуміння сутності підприємництва передбачає розгляд його ролі на різних рівнях економіки, починаючи від мікроекономічного рівня і закінчуючи макроекономічною перспективою. Це поняття включає в себе широкий спектр аспектів, які варіюються від індивідуальних підприємницьких зусиль до підтримки та розвитку малих і середніх підприємств та формування сприятливого підприємницького середовища на рівні держави [1].

Підприємництво виступає не лише як головний рушійний механізм економічного розвитку, але і як ключовий чинник трансформації суспільства. Саме підприємницька діяльність створює умови для зміни структури економіки, розширення ринкових можливостей та підвищення рівня конкурентоспроможності. Важливою особливістю підприємництва є його спроможність стимулювати інновації та впровадження нових технологій, що сприяє ефективному використанню ресурсів та підвищенню продуктивності праці [2].

Одним із ключових аспектів ролі підприємництва в економічному розвитку є його вплив на формування конкурентного середовища. Шляхом розвитку нових галузей та створення нових товарів та послуг підприємці стимулюють конкуренцію, що сприяє підвищенню якості продукції та послуг, а також зниженню їх цін. Крім того, підприємництво стимулює інновації та поширення нових технологій, що є важливими чинниками економічного зростання та підвищення продуктивності праці [3].

Важливо також відзначити роль підприємництва у формуванні і підтримці соціально-економічних відносин. Підприємництво сприяє створенню нових робочих місць, забезпечує економічну самодостатність та підвищує рівень життя населення. Крім того, підприємницька діяльність може бути важливим чинником соціальної інтеграції та розвитку громадського сектору [4].

Забезпечення економічної безпеки підприємництва є складним та багатогранним завданням, оскільки підприємства стикаються з різноманітними викликами та проблемами. Деякі з таких проблем, що впливають на економічну безпеку підприємств в Україні, крім воєнних дій, включають в себе:

- брак фінансових ресурсів, що обмежує розвиток підприємства та його здатність виконувати свої функції;
- зростання конкуренції на ринку призводить до зменшення прибутку та загрози існування підприємства;
- високі податки та збори впливають на фінансову стабільність підприємства та його прибутковість;
- непередбачуваність законодавства та недостатня захищеність прав власності створюють ризики для підприємства;
- недостатність кваліфікованого персоналу за рахунок його відтоку за кордон впливає на ефективність та конкурентоспроможність підприємства.
- швидка зміна технологій вимагає значних інвестицій в модернізацію обладнання та навчання персоналу;
- дотримання екологічних стандартів вимагає додаткових витрат та обмежує можливості розвитку;

– пандемія COVID-19 продемонструвала, як глобальні кризи серйозно впливають на економічну безпеку підприємств.

Зважаючи на складність економічного середовища та постійні зміни у сучасному світі, зокрема, в Україні, проблеми, пов'язані із забезпеченням економічної безпеки підприємств, стають все більш актуальними та важливими.

Розглянемо декілька аспектів, які суттєво можуть впливати на сферу забезпечення економічної безпеки підприємництва.

1. Зростаюча взаємозалежність світових ринків і підприємств за рахунок глобалізації створює нові можливості, але й нові загрози. Конкуренція з міжнародними компаніями може підштовхувати підприємства до інновацій та підвищення ефективності, але також створює ризики для них, особливо для малих і середніх підприємств.

2. Швидкий темп технологічного розвитку може створювати великі можливості для підприємств, але водночас може викликати серйозні виклики, якщо вони не здатні швидко адаптуватися до нових умов.

3. У світі ростуть вимоги до екологічної стійкості та відповідальності підприємств. Неспроможність відповідати цим вимогам може призвести до фінансових втрат та втрати репутації.

4. Зміни в політичному середовищі, включаючи законодавчі зміни, політичні кризи та геополітичні конфлікти, зокрема в Україні, можуть створювати невизначеність для підприємств і впливати на їхній бізнес.

5. Стабільність та задоволеність працівників, відносини з громадськістю та взаємодія зі спільнотою, тобто певна соціальна поведінка, можуть впливати на репутацію та успіх підприємства.

6. Неврожай, фінансові кризи та економічні рецесії можуть створювати серйозні виклики для підприємств, особливо для тих, які мають обмежені фінансові ресурси або слабку фінансову стійкість.

7. Зростаюча кількість кібератак та загрози кібербезпеки можуть призвести до фінансових втрат, порушення діяльності підприємств та втрати довіри споживачів.

Усі ці проблеми вимагають комплексного підходу до управління ризиками та забезпечення економічної безпеки підприємств. Важливо розробляти стратегії адаптації до змін у середовищі, підвищувати стійкість до ризиків, розвивати та впроваджувати інноваційні рішення, а також забезпечувати ефективний моніторинг та управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Бабіна Н. О., Зачосова Н. В. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних

процесів. Управлінський аспект забезпечення фінансової безпеки України : колективна монографія / за ред. О. В. Черевка. Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. С. 185–206.

2. Демченко Т. А., Лисенко Н. О. Методи економічного аналізу та їх особливості. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. Вип. 2. С. 179 – 184.

3. Зайченко К. С., Діма Н. І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf (дата звернення: 02.05.2024).

4. Peniak Y. S., Bieliaieva L. A., Abramova O. S. Інформаційне забезпечення суб'єкта господарювання в сучасній системі управління конкурентоспроможністю. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. № 2(29). С. 197–203.

ІНВЕСТИВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Білошкурський М. В., канд. екон. наук, доцент

Дробот В. О., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Після закінчення періоду війни виникає величезне викликів і можливостей для відновлення та розвитку економіки. У повоєнні періоди інвестування у підприємницьку діяльність стає ключовим фактором відновлення та стабілізації суспільства. Це не лише забезпечує економічне зростання, але й сприяє соціальному розвитку, зміцненню підприємницького середовища та залученню нових інноваційних ідей. Важливо розуміти, що повоєнний період, хоч і є часом відновлення, відзначений певними особливостями та викликами. Підприємства стикаються з нестабільністю, зниженням попиту на товари та послуги, необхідністю відновлення виробничих потужностей та перебудови бізнес-стратегій. У таких умовах, інвестування в підприємницьку діяльність стає стратегічною ініціативою, спрямованою на підтримку економічного відновлення та створення платформи для подальшого розвитку.

Переваги інвестування у підприємництво в повоєнний період досить очевидні. По-перше, це сприяє створенню нових робочих місць, що допомагає зменшити безробіття та підтримати соціальну стабільність у суспільстві. По-друге, інвестиції в підприємництво стимулюють інновації та технологічний прогрес [1], що є ключовими факторами економічного зростання в

довгостроковій перспективі. По-третє, це сприяє диверсифікації економіки та зменшенню її залежності від певних галузей або ринків.

Однак, на шляху до успішного інвестування в підприємництво у повоєнний період виникають численні виклики та ризики. Серед них можна виділити нестабільність політичної ситуації, несприятливий інвестиційний клімату, а також обмеженість доступу до фінансових ресурсів та технічних знань. Такі чинники можуть значно ускладнити процес інвестування та породити негативні наслідки для всієї економіки [2].

Отже, інвестування в підприємництво у повоєнний період вимагає уважного аналізу, стратегічного планування та ефективного управління ризиками. Не зважаючи на труднощі, які виникають на цьому шляху, успішні інвестиції можуть стати основою для стабільного економічного розвитку та процвітання суспільства.

Отже, інвестування в підприємництво у повоєнний період вимагає комплексного підходу, який охоплює економічні, фінансові, правові та соціальні аспекти. Розуміння теоретичних основ інвестиційного процесу та їх застосування в практиці допомагають забезпечити успішність інвестицій та сприяють сталому економічному розвитку.

Доцільно також розглянути основні проблеми інвестування підприємницької діяльності в Україні в умовах російсько-української війни. Так, активні воєнні дії призводять до загострення політичної ситуації в Україні, а нестабільність та непередбачуваність владних рішень створюють серйозні перешкоди для інвесторів та підприємців, які потребують стабільного законодавчого та політичного середовища для розвитку своїх бізнесів. На агресора накладено безпрецедентні економічні обмеження та санкцій з боку міжнародної спільноти, що вплинуло на обмеження доступу до фінансових ресурсів, погіршило інвестиційний клімат та зовнішню торгівлю, а також ускладнило ведення бізнесу в росії.

Російсько-українська війна призвела до загострення економічного клімату в Україні. Зростання інфляції, дефіциту державного бюджету, падіння валютного курсу та загальна невизначеність на фінансових ринках ускладнюють умови для бізнесу та інвестицій. На прифронтових та фронтових територіях існує великий ризик безпеки як для підприємців, так і для їхніх інвестицій. Це призводить до обмеження бізнес-операцій та згорання інвестиційних проєктів. Нестабільність та конфлікт знижують довіру інвесторів до української економіки та бізнес-середовища, а також призводять до відтоку капіталу та обмеження нових інвестиційних можливостей.

Отже, умови російсько-української війни впливають на проблеми інвестування підприємницької діяльності в Україні, створюючи серйозні

виклики та обмеження для бізнесу та інвесторів. Для подолання цих проблем необхідні комплексні стратегії, які враховують політичні, економічні, соціальні та безпекові аспекти.

Розглянувши проблеми інвестування підприємницької діяльності в умовах російсько-української війни, важливо також визначити можливі шляхи їх вирішення. Так, для активізації інвестиційної діяльності необхідно забезпечити стабільність та передбачуваність політичної ситуації. Це може бути досягнуто через політичні домовленості, дипломатичні зусилля та міжнародну співпрацю для врегулювання конфлікту. Держава може надавати фінансову підтримку підприємствам, які постраждали внаслідок війни, через програми субсидій, податкові пільги або кредитні програми зі зниженими відсотковими ставками. Зміни у законодавстві щодо захисту прав власності, зменшення бюрократичних перешкод та підвищення прозорості можуть підвищити довіру інвесторів та зробити Україну більш привабливою для інвестицій.

Важливо стимулювання інновацій та розвивати нові сектори економіки [3]. Україна може зосередитися на розвитку інноваційних галузей та стимулювати інвестиції в такі сектори, як інформаційні технології, зелена енергія, біотехнології тощо. Міжнародні інвестори та партнери можуть сприяти залученню фінансових ресурсів, технологій та експертизи для відновлення та розвитку української економіки. Посилення взаємодії між бізнесом, урядом та громадськістю може сприяти розробці та впровадженню ефективних стратегій відновлення та розвитку національної економіки України. Інтеграція цих підходів та розробка комплексної стратегії дозволить нашій державі подолати проблеми інвестування підприємницької діяльності в умовах війни та створити сприятливі умови для економічного розвитку та зростання.

Отже, інвестування в підприємництво в умовах російсько-української війни є надзвичайно складною, але необхідною стратегічною задачею для України. Несприятливі економічні, політичні та безпекові умови ускладнюють інвестиційний процес та створюють серйозні виклики для підприємців та інвесторів. Проте, політична стабільність, фінансова підтримка, реформи законодавства, стимулювання інновацій та міжнародна співпраця можуть сприяти створенню більш сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Важливою складовою успішного розв'язання проблем є також взаємодія між різними верствами суспільства, зокрема бізнесу, апаратом державної влади та громадськістю, а також залучення міжнародної співпраці та підтримки. Тільки шляхом спільних зусиль та комплексних стратегій Україна зможе подолати проблеми інвестування в підприємництво, забезпечити стале економічне зростання та розвиток.

Список використаних джерел:

1. Braslavska O., Penkova O., Plets I., Sus T., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Management of the higher education institutions innovative potential: Formalization and evaluation. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7. No. 4. P. 624–645. URL: <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1575>.
2. Prokopenko O., Bezliudnyi O., Omelyanenko V., Slatvinskyi M., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Patterns identification in the dynamics of countries' technological development in the context of military conflict. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. Т. 2. № 13(110). С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.230236>.
3. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Застосування виробничої функції Тінбергена при аналізі інноваційної складової економічної безпеки підприємства АПК. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4(30). С. 140–144.

УНІВЕРСИТЕТИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ЗНАНЬ І ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Ілляшенко С. М., доктор екон. наук, професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»;
Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла, Польща
Шипуліна Ю. С., доктор екон. наук, професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Четверта промислова революція (ПР4) ініціювала прискорений розвиток сектору знань який став провідним сектором економіки. В цих умовах, як свідчить світова практика, здатність продукувати, сприймати, використовувати та комерціалізувати нові релевантні знання визначає конкурентоспроможність суб'єктів господарювання різних рівнів, темпи соціально-економічного розвитку національних економік. Нові актуальні знання є основою стратегій інноваційного розвитку, які забезпечують виживання і стійке економічне зростання суб'єктів господарювання в перманентно мінливих умовах зовнішнього середовища спричинених ПР4 і поточною трансформацією технологічних укладів. В цих умовах актуалізуються питання удосконалення системи управління процесами продукування і використання нових знань, формуванням на їх основі стратегій інноваційного розвитку національної економіки і її складових: галузей, окремих підприємств та установ тощо.

Одними з найважливіших елементів інфраструктури ринку знань і інноваційної інфраструктури є університети. Сучасні університети є науково-освітніми закладами у яких сконцентровано:

- продукування нових знань, відповідно до профілю університету: фундаментальні і прикладні наукові дослідження;

- використання і поширення знань: навчальний процес (удосконалення існуючих і розроблення нових курсів дисциплін), видання наукової і навчальної літератури, обмін знаннями на науково-практичних конференціях, комерціалізація знань (втілених у об'єкти інтелектуальної власності або у продуктові чи процесні інновації) тощо;

- підготовка фахівців спроможних творчо використовувати здобуті знання у своїй професійній діяльності, а також самостійно продукувати нові знання і втілювати їх у інноваційні розробки різної спрямованості.

Ці аспекти науково-освітньої діяльності університетів покладені в основу критеріальної бази одного з їх найавторитетніших світових рейтингів QS World University Rankings [1]. Слід зазначити, що університети, які займають чільні позиції в рейтингу QS також займають провідні позиції в рейтингу найбільш інноваційних університетів світу [2]: Стенфордський університет, Массачусетський інститут технологій, Гарвардський університет тощо.

В контексті викладеного можна зробити висновок, що науково-освітня діяльність університетів безперечно впливає на зростання потенціалу інноваційного розвитку суб'єктів господарювання різних рівнів. Зокрема, сприяє зростанню складових їх інтелектуального капіталу (людського капіталу, організаційного капіталу, капіталу взаємовідносин) і інноваційної культури як драйверів інноваційного розвитку [3, с. 16–30]. В свою чергу, перехід національної економіки на шлях інноваційного розвитку сприяє забезпеченню економічної безпеки держави, оскільки впровадження інновацій різної спрямованості дозволяє оперативно реагувати на різноманітні загрози [4]: макроекономічні, зовнішньоекономічні, фінансові, технологічні, екологічні, соціально-демографічні, енергетичні, продовольчі, енергетичні тощо. З цього слідує, що університети, як науково-освітні установи, є важливими елементами системи забезпечення економічної безпеки держави в розрізі практично усіх її складових. Визначено напрямки і результати впливу науково-освітньої діяльності університетів на складові економічної безпеки держави.

Таким чином університети відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування ланцюжку: продукування і поширення знань → розвиток інфраструктури ринку знань → розвиток інноваційної інфраструктури → активізація процесів продукування і використання (комерціалізації) інновацій → інноваційне зростання національної економіки → зростання економічної

безпеки держави. Ця роль буде лише зростати при формуванні стратегій повоєнного відновлення і інноваційного розвитку економіки України. Зокрема, з позицій необхідності відновлення втраченої внаслідок війни значної частини економічного потенціалу держави, проте вже на іншій (інноваційній) основі, з урахуванням тенденцій закладених четвертою промисловою революцією: пріоритетний розвиток сектору знань, інформатизація і цифровізація економіки. У цьому контексті входження українських університетів до першої тисячі рейтингу QS World University Rankings [1] вселяє достатньо обґрунтований оптимізм.

Список використаних джерел:

1. QS World University Rankings представив перелік топових університетів світу 2024. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/qs-world-university-rankings-predstaviv-perelik-topovih-universitetiv-svitu-2024> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Ярослав Вінокуров. Майже половина найбільш інноваційних університетів світу знаходяться у США. URL: <https://hromadske.ua/posts/majzhe-polovina-najbilsh-innovacijnih-universitetiv-svitu-znahodyatsya-u-ssha> (дата звернення: 02.05.2024).

3. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Управління інноваційним розвитком в умовах технологічних трансформацій : монографія. Суми : Триторія, 2023. 228 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66638> (дата звернення: 02.05.2024).

4. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С., Нагорний Є. І. Інноваційна діяльність і економічна безпека держави. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія у 4-х томах / за ред. д.е.н., професора Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доцента Школи В.Ю., к.е.н. Щербаченко В.О. Суми : ТОВ «Триторія», 2017. Т. II. Науково-практичні засади формування інноваційних компонентів забезпечення науково-технологічної та виробничої безпеки економічної системи. С. 5-13. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/46067> (дата звернення: 02.05.2024).

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Корнієнко Т. О., канд. екон. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасна економіка України знаходиться в стані постійної трансформації, що відбувається під впливом різних факторів, таких як політичні зміни, світові

економічні тенденції, технологічні інновації та інші чинники. Важливим напрямком змін є модернізація промисловості та перехід до більш інноваційного типу економіки, що сприяє збільшенню продуктивності та конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність виступає як ключовий аспект функціонування ринкової економіки, що впливає на ефективність усіх учасників ринкового середовища та забезпечує стабільний розвиток цієї системи. Успішність підприємства у ринковій економіці визначається його фінансовими результатами, що включають витрати та отримані доходи.

У зв'язку з веденням бойових дій на території України, обмеженням доступу до світових ринків, зростанням ризиків при ухваленні управлінських рішень і загостренням конкуренції за збільшення частки ринку як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях, виникає проблема забезпечення прибутковості діяльності українських підприємств [1].

Використання різноманітних підходів до управління конкурентоспроможністю є важливим напрямком діяльності підприємств, оскільки для розробки конкурентної стратегії необхідно визначити власні переваги та слабкі сторони як конкурента з метою підвищення ефективності діяльності підприємства у висококонкурентному середовищі. Машинобудування є найбільш розвиненою та стратегічно важливою серед інших галузей в Україні. Оскільки від рівня конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі багато в чому залежить, яке місце посяде країна у світовому конкурентному середовищі та міжнародному поділі праці. Машинобудування складає 10,2% від загального обсягу переробної промисловості України. Найбільшу частку у структурі реалізованої продукції серед підприємств машинобудування займає категорія «інші транспортні засоби», яка включає виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу, військових транспортних засобів, будівництво суден і човнів, а також виробництво повітряних і космічних літальних апаратів. Найменшу частку становить виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції. Найвищий обсяг реалізованої продукції був зафіксований у 2021 році, а пік прибутку був досягнутий у 2019 році. Проте, внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України у 2022 році спостерігається різке зменшення обсягів промислового виробництва на 36,9%. Значно скоротилися обсяги виробництва продукції, а підприємства машинобудівної галузі втратили основні ринки збуту [2].

Крім того, через припинення роботи значної кількості підприємств Україна втратила близько 5–7 млн робочих місць. Отже, можна стверджувати, що машинобудівна галузь України зазнала значних втрат через військову агресію РФ.

У 2023 році підприємства машинобудівної галузі зіткнулися з рядом проблем, пов'язаних з війною:

1. Зменшення або припинення виробництва через ракетні обстріли енергетичної інфраструктури, що призводило до перебоїв у постачанні електроенергії.

2. Переміщення промислового потенціалу підприємств до безпечних регіонів. Уряд здійснив програму, яка передбачала переселення понад 800 підприємств, з них більше 650 розпочали роботу на нових місцях.

3. Продовження роботи підприємств під час воєнного стану, а також значні пошкодження критичної інфраструктури та зменшення трудових ресурсів через мобілізацію працівників.

4. Труднощі з експортом машинобудівної продукції через знищення портової інфраструктури України та блокування морських шляхів.

5. Коливання на валютному ринку, що ускладнювало зовнішньоекономічну діяльність підприємств.

Виділимо найважливіші зовнішні та внутрішні фактори, які мають найбільший вплив на кризову ситуацію в галузі машинобудування, та спричиняють втрату позицій на зовнішніх ринках збуту, а також гальмують діяльність підприємств (рис. 1).

Серед критичних зовнішніх факторів можна відзначити нестабільну економічну та політичну ситуацію в країні, що призводить до значного зростання вартості ресурсів та спричиняє інфляцію. В Україні наразі відсутня державна підтримка та програми розвитку машинобудівної галузі. Однак під час дії військового стану значну частину продукції підприємств машинобудування слід перенаправити на внутрішній ринок, щоб забезпечити потреби військових у машинах та обладнанні [3].

За останні десятиліття накопичився негативний вплив внутрішніх факторів на конкурентоспроможність продукції; це зумовлено відсутністю системного підходу до розвитку діяльності підприємства. Через проблеми з інвестиціями, брак обігових коштів, низьку рентабельність виробництва значно погіршився фінансово-економічний стан підприємств. Результатом цього є застаріле обладнання на виробництві, що призводить до втрати конкурентоспроможності товарів через зниження якості продукції та значну трудомісткість, енерго- та матеріаломісткість виробництва. Проблеми машинобудівних підприємств пов'язані з низькою інноваційною активністю та впровадженням високотехнологічних і ресурсозберігаючих технологій, що створюватиме перешкоди для переорієнтації вітчизняних підприємств на європейські ринки.

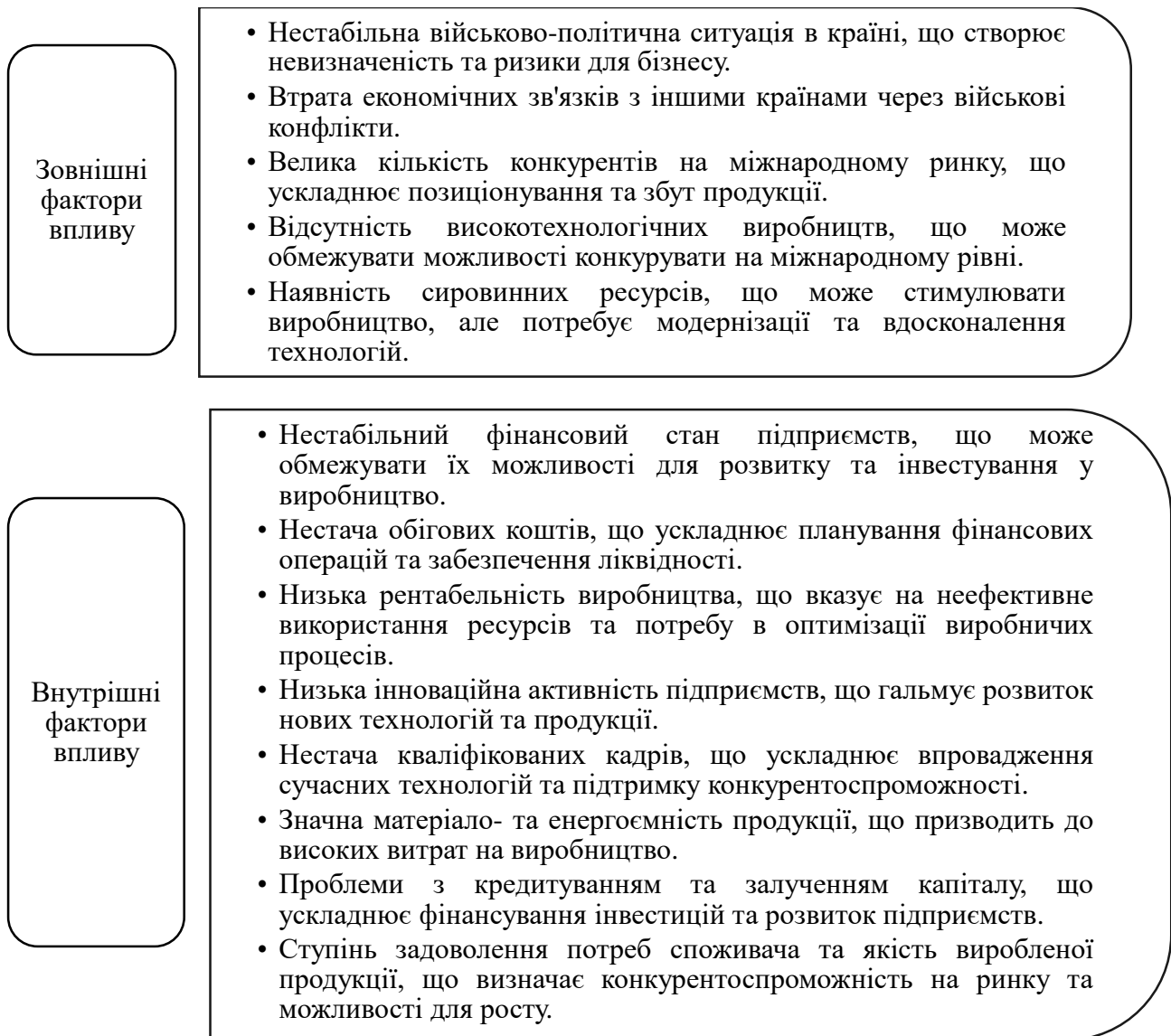

Рис.1. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність продукції машинобудування

Отже, для сприяння розвитку підприємств машинобудівної галузі необхідно впровадити системні зміни в управлінні підприємствами, стимулювати інвестиції та інновації, підвищувати кваліфікацію працівників, розвивати експорт та забезпечувати державну підтримку через програми та заходи.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко Т. О. Маркетингові стратегії у формуванні конкурентних переваг підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-65>.

2. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2024).

3. Дашко І. М.. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. Кривий Ріг : ЗНУ, 2020. 137 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІЙСЬКОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ

Краліч Є. Р., аспірант

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Наукові розробки, присвячені перспективам застосування штучного інтелекту в оборонній сфері можна класифікувати за трьома основними підходами: оптимістичний, прагматичний та песимістичний. Оптимісти стверджують, що ШІ призведе до революційних змін у стратегії ведення воєн, змінивши навіть їх сутність. Прагматики вважають, що ШІ поступово впроваджуватиметься в оборонну сферу, переважно впливаючи на оперативний і тактичний рівні ведення воєн, полегшуючи проведення операцій і роблячи їх більш ефективними. Песимісти, визнаючи досягнення в галузі ШІ пропонують, насамперед звернути увагу на різного роду труднощі (технологічні, організаційні, соціально-політичні, етичні, правові), що значно обмежують потенціал ШІ за межами структурованого і контрольованого середовища. Наведені фактори у майбутньому можуть призвести до його обмеженого використання у військових цілях. Песимісти також стверджують, що ШІ є лише одним з багатьох можливих напрямків технологічного розвитку, а тому він здатен вплинути лише на характер війни [1, с. 21].

Найбільш вдалою концептуалізацією ролі штучного інтелекту в підвищенні спроможностей збройних сил видається підхід, запропонований експертами RAND у звіті «Позиція Міністерства оборони щодо штучного інтелекту: оцінка та рекомендації». В якості основних напрямків використання рекомендовано такі: [2]:

– *Enterprise AI* (системи управління фінансами і персоналом). В оборонному секторі найпоширенішими варіантами застосування може бути логістика та робота з медичними записами в госпіталях. Оскільки ці функції є жорстко контрольованими, технічні неполадки в них не матимуть руйнівних наслідків;

– *Mission-Support AI* (контроль середовища та наслідків технічного збою). Основне завдання полягає в удосконаленні системи управління військами в

умовах реальних бойових дій, насамперед – це оптимізація розподілу ресурсів, планування місій і тактичних операцій;

– *Operational AI* (удосконалення озброєння, що застосовується у динамічному і агресивному середовищі). Значно збільшує ефективність використання зброї та розвиває її автономність з мінімальним втручанням персоналу.

В якості основного концепту використання штучного інтелекту в оборонній сфері доцільно обрати відповідний підхід, що застосовується Міністерством оборони США і включає три базові елементи [3, с.3]:

– *простір технологій і можливостей* охоплює теоретичні результати та методологічні підходи, включаючи моделі, алгоритми та евристики, що лежать в основі наявних на сьогоднішній день та потенційних рішень у сфері ШІ;

– *спектр можливого застосування ШІ в оборонному секторі* – перспективні сфери упровадження ШІ для підтримки місії Міністерства оборони, що характеризуються такими незалежними факторами: ступінь контролю над середовищем функціонування ШІ; ступінь доступності відповідних ресурсів, у тому числі наборів даних, обчислювальних потужностей і засобів зв'язку; швидкість, з якою алгоритми ШІ будуть обробляти інформацію і видавати результат; наслідки можливих збоїв у роботі ШІ, а також потенціал щодо відновлення після таких збоїв;

– *інвестиційний простір та часовий горизонт* – для забезпечення належного використання ШІ потрібні інвестиції. Також інвестиції важливі для проведення фундаментальних досліджень, що пов'язані з конкретним продуктом чи відіграють важливу роль у збереженні технологічної переваги в довгостроковій перспективі. Часові горизонти важливі для встановлення амбітних, але реалістичних цілей та очікувань (короткостроковий – до п'яти років; середньостроковий – від п'яти до десяти років; довгостроковий – понад десять років).

Значну роль у трансформації спроможностей збройних сил відіграє упровадження технологій на основі штучного інтелекту (ШІ), які дозволяють аналізувати величезні обсяги даних, генеруючи важливу інформацію для прийняття управлінських рішень. Основними перевагами аналізу даних у збройних силах на основі ШІ є такі:

– покращена ситуаційна обізнаність – алгоритми ШІ можуть одночасно обробляти і аналізувати кілька джерел даних, забезпечуючи всебічне та актуальне розуміння поля бою;

– покращені можливості прогнозування – системи ШІ здатні виявляти закономірності та прогнозувати потенційні загрози, завдяки чому можна вжити превентивних заходів до моменту загострення ситуації;

– точна оцінка загроз – ШІ дає можливість ідентифікувати і класифікувати нові загрози, допомагаючи збройним силам більш ефективно визначати пріоритетність використання власних ресурсів.

Оборонні інформаційні системи можуть використовувати когнітивний ШІ для підтримки прийняття рішень військовим керівництвом, допомагаючи їм у складному стратегічному плануванні та оцінці ризиків.

Таким чином, поширення військових технологій штучного інтелекту зумовлює як позитивні зміни в підходах до розробки новітніх зразків зброї, так і породжує нові виклики щодо необхідності зміни традиційних структур збройних сил і моделей рекрутингу, а також сфер, в яких буде застосовуватись військова сила. Хоча збройні сили почали розробку різних підходів до вирішення цих проблем, їх ефективність буде залежати від незмінних принципів військової стратегії – цілей, шляхів і засобів конвертації наявних оборонних ресурсів у нові військові спроможності.

Список використаних джерел:

1. Rickli J., Mantellassi F. Artificial Intelligence in Warfare: Military Uses of AI and their International Security Implications. In *The AI Wave in Defence Innovation* Routledge. 2023. P. 12–36.

2. The Department of Defense Posture for Artificial Intelligence. Assessment and Recommendations. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4229.html (дата звернення: 11.04.2024).

3. Board D. AI Principles: Recommendations on the ethical use of artificial intelligence by the Department of Defense. *Supporting document, Defense Innovation Board*. 2019. 2(3). P. 3–17.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОГО ТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА РАХУНОК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Логінова О. А., канд. екон. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Цифрова трансформація означає всеосяжне застосування цифрових інновацій у різноманітних аспектах суспільства, включаючи виробництво, фінанси, освіту, культуру та сферу послуг. Таке поширення є результатом швидкого прогресу в областях ІТ, мікроелектроніки та зв'язку у світовому

масштабі, перетворюючи цифровізацію на вирішальний глобальний феномен, який невпинно залучає все більше аспектів життя під свій вплив.

Сфера цифрових інновацій динамічно розвивається, охоплюючи як добре зарекомендовані інструменти з відомими можливостями та вигодами для бізнесу, так і передові технології, що формують основу сучасної цифрової трансформації і четвертої промислової революції. До першої категорії відносяться системи управління ресурсами підприємства, технології радіочастотної ідентифікації, програми для управління відносинами з клієнтами, управління ланцюгами поставок, соціальні платформи, електронна комерція та електронне виставлення рахунків. Новіші розробки включають 5G мережі, Інтернет речей (IoT), аналіз великих даних, хмарні обчислення, штучний інтелект, та блокчейн.

Інновації є ключем до розвитку цивілізації та відіграють вирішальну роль у конкурентоспроможності бізнесу. Впровадження нововведень вимагає системного підходу та постійного пошуку нових ідей, що дозволяє компаніям випереджати конкурентів.

Цифрова трансформація управління компаніями виокремлює такі основні напрями: цифровізацію бізнес-процесів, управління на основі даних, оптимізацію взаємодії з клієнтами, збільшення вартості товарів та послуг, розвиток цифрової культури та компетенцій; інноваційне управління.

Активний розвиток цифрової економіки змінив правила гри на ринку, де зараз успіх компанії залежить не від її довголітньої історії чи величезних активів, а від гнучкості та готовності адаптуватися до технологічних нововведень. Цифрові інновації розвиваються з неймовірною швидкістю, кардинально змінюючи основи ведення бізнесу та трансформуючи кожен сектор економіки [1].

Цифрові технології не лише відкривають нові можливості для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності компаній, але й вимагають суттєвих змін у традиційних моделях керування. Інноваційні прориви потребують оновлення комунікаційних стратегій, технологій, а також організаційної структури фірм, щоб вони могли ефективно працювати в нових умовах, заснованих на співпраці, орієнтації на клієнта, інноваціях та взаємодії.

Закриття деяких регіонів і перешкоди у логістиці ускладнили або навіть зробили неможливими постачання та розподіл товарів. Війна вплинула на валютний курс, інфляцію та споживчу спроможність, що ускладнило фінансове планування та зменшило обсяги продажів [2].

Малі та середні підприємства швидко адаптувалися до нової реальності, активно переходячи в онлайн-простір. Це стосується як роздрібною торгівлі, так і надання послуг. Вебсайти, соціальні мережі та електронна комерція стали

основними каналами ведення бізнесу. Використання маркетплейсів і платформ для електронної комерції дозволило підприємствам розширити свою клієнтську базу та знайти нові ринки збуту, навіть у умовах обмеженої фізичної мобільності.

Зростання використання хмарних технологій, інструментів для дистанційної роботи та автоматизації бізнес-процесів допомогло підприємствам підтримувати продуктивність під час переходу на віддалену роботу.

Цифровізацію варто розглядати як інструмент, а не як самоціль. За системного державного підходу цифрові технології стимулюватимуть створення робочих місць, підвищення продуктивності, темпів економічного зростання та якості життя громадян України.

Зрештою держава повинна стати замовником і першим покупцем інновацій та цифрових сервісів, що буде поштовхом для утворення нових ринків.

Звичайно в цифровізації, як і будь-якої зміни, є дві сторони медалі. Головний ризик цифрової трансформації економіки - це можливе зростання рівня безробіття [3].

Тотальна цифровізація в Україні призведе до втрати роботи громадянами в окремих галузях та секторах, але саме цифровізація і створить нові напрямки, котрі врешті-решт уже через декілька років (або декілька місяців) зумовлять новий попит. І цей попит на «руки та мізки», як показує досвід промислових революцій, буде набагато більшим за попит у минулому періоді.

Саме тому держава має докласти всіх зусиль, щоб суспільство знало про існуючі ризики, а також надати консультаційну та технологічну підтримку в упровадженні та використанні захищених інформаційно-комунікаційних систем, інфраструктур, платформ.

Список використаних джерел:

1. Білик О. І. Вплив цифрової економіки на зменшення негативних наслідків соціального ризику. *Проблеми економіки та управління*. 2019. Вип. 4. С. 8–16.

2. Волошин Ю. О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. *Atlantic Press*. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership. 2018. № 11. P. 351–358.

3. Двудіт З. П., Завербний А. С., Романюк А. О. Диджиталізація – дієвий інструмент антикризового розвитку бізнесу в умовах пандемії. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/7.pdf.

4. Державна служба статистики України. Кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікро- підприємництва за видами економічної діяльності у 2020–2024 роках. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.05.2024).

5. Зрибнєва І. П. Вироблення рішень щодо формування конкурентного потенціалу суб'єктів інноваційного підприємництва. *Інтелект XXI*. 2020. № 5. С. 150–156. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_5/31.pdf (дата звернення: 02.05.2024).

ПРОФЕСІЙНА САМОСТІЙНІСТЬ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Маціпула О. Ю., аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Теорія економічного зростання, яка вивчається у рамках економічної науки, є одним з найбільш складних аспектів, що досліджують ринкове господарство. Для оцінки внеску кожного з факторів виробництва у збільшення суспільного продукту, використовуються специфічні показники. Ці показники дозволяють відображати зміни в економічному зростанні, яке визначається як збільшення виробництва та споживання товарів та послуг з плином часу.

Економічне зростання – це збільшення виробництва та споживання одних і тих самих товарів та послуг з плином часу [1].

Аналіз економічного зростання набуває особливого значення в останні десятиліття, оскільки саме зростання може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Наприклад, можливе збільшення виробництва та споживання матеріальних благ за рахунок погіршення їхньої якості або за рахунок економії на інфраструктурних проектах, що може вплинути на якість життя. Також може статися тимчасове зростання виробництва за рахунок непродуктивної експлуатації ресурсів. Тому економічне зростання доцільне лише у випадку, коли воно супроводжується соціальною стабільністю та оптимізмом. Питання про характер і динаміку економічного розвитку країни є об'єктом уваги економістів і політиків, оскільки від цього залежить багато аспектів життя країни та її перспектив.

У сучасних закладах вищої освіти науково-педагогічні працівники активно працюють над впровадженням особистісно-орієнтованої моделі в освітні програми. Ця модель адаптована для потреб кожного студента, що особливо важливо в умовах жорсткої конкуренції між вищими навчальними закладами. Для підготовки кваліфікованих фахівців, зокрема менеджерів-економістів, академічний персонал використовує сучасні технології, включаючи змішаного навчання [2].

У зв'язку з обмеженнями, пов'язаними з коронавірусом та військовим станом, вищі навчальні заклади впроваджують змішану модель навчання. Вона поєднує традиційні методи з використанням інформаційних технологій. Практика показує, що цей підхід стає ефективним для підготовки майбутніх фахівців економістів. Під час змішаного навчання більша частина часу відводиться для самостійної діяльності, яка включає роботу з інтернет-ресурсами, базами даних, аналізом наукових матеріалів і управління онлайн-завданнями.

За результатами проведеного аналізу теми професійної компетентності фахівців можемо сказати що професійна самостійність є необхідною складовою професійної компетентності. В залежності від результатів практичної діяльності, тобто здатності досягти задуманого результату без посторонньої допомоги можна визначити рівень самостійності студента.

Для формування самостійності студентів менеджерів-економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах можна виділити наступні особливості:

Теоретичні – високий рівень знань і вмінь самостійної роботи, ґрунтовні пізнання досліджуваного предмету

Смислові – вміння відбирати зміст навчальної діяльності, здатність до системного аналізу

Практичні – вміння практичного застосування отриманих знань і навиків, здатність самостійно і ефективно вирішувати поставлені завдання.

Формування самостійності у менеджерів-економістів розглядається з точки зору системного підходу, який передбачає всебічний комплексний розгляд, це забезпечує нові вершини в процесі освіти – народження компетентного менеджера-економіста.

Формуванню професійної самостійності передують формування самостійності як якості особистості.

Отже в нинішніх умовах знання отриманні менеджерами-економістами є важливою складовою їх підготовки, але головним є результативність їх діяльності в реальній ситуації. Тому основним напрямом модернізації вищої освіти України є запровадження і розвиток компетентнісного підходу, який буде направлений на досягнення кінцевих результатів підготовки здобувачів.

Список використаних джерел:

1. Глуха Г. Я. Економічне зростання: еволюційно-змістовий аналіз. *Академічний огляд*. 2013. № 1. С. 32–38.
2. Глущенко І. М. Підготовка бакалаврів фінансово-економічного профілю в умовах змішаного навчання. *Наука. Освіта. Молодь* : зб. матеріалів XVI

ОПТИМІЗАЦІЯ КАДРОВИХ ВИТРАТ У СКЛАДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ: СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Гапак Н., канд. екон. наук, доцент

Попович К., аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

В умовах глобальної економічної нестабільності, війни в Україні, та інших викликів, питання оптимізації кадрових витрат стало як ніколи актуальним. Для українських підприємств, які прагнуть зберегти ефективність та конкурентоспроможність, важливо розробити та впровадити стратегії, що дозволять їм оптимізувати витрати на персонал, не шкодячи при цьому мотивації та продуктивності співробітників.

Аналіз впливу складних економічних умов на кадрові витрати [1, с. 28]:

– зниження попиту на продукцію або послуги: призводить до скорочення обсягів виробництва або надання послуг, що, в свою чергу, може зумовити необхідність звільнення або скорочення робочого часу співробітників;

– зростання інфляції: призводить до збільшення витрат на утримання персоналу (зарплата, медичне страхування, соціальні виплати).

– зміни в законодавстві: можуть призвести до додаткових витрат на персонал (наприклад, підвищення мінімальної заробітної плати, посилення норм охорони праці).

Стратегії оптимізації кадрових витрат:

– управління персоналом:

– оцінка персоналу: визначення сильних та слабких сторін співробітників, їх потенціалу та відповідності займаним посадам;

– перепрофілювання та перекваліфікація: навчання співробітників новим навичкам та знанням, що дозволить їм виконувати нові функції та відповідати змінам у потребах підприємства [1, с. 120];

– мотивація персоналу: створення системи стимулювання та заохочення, що дозволить зберегти кваліфікованих співробітників.

Зміна структури персоналу:

– оптимізація штату: скорочення чисельності персоналу, що дублює функції, або не відповідає потребам підприємства;

– використання аутсорсингу: передача певних функцій стороннім компаніям;

– залучення тимчасових працівників: найм працівників на короткий термін для виконання разових завдань [2, с. 54].

Зниження витрат на утримання персоналу:

– перегляд системи оплати праці: оптимізація системи бонусів та премій, перехід на більш гнучкі системи оплати праці;

– скорочення соціальних виплат: оптимізація пакету соціальних виплат, пропонованого співробітникам;

– зниження витрат на медичне страхування: перегляд умов договору на медичне страхування, пошук більш вигідних пропозицій.

Рекомендації щодо впровадження стратегій оптимізації кадрових витрат:

– розробка чіткої стратегії: чітко визначити цілі та завдання оптимізації кадрових витрат, розробити план їх досягнення [3, с. 150];

– залучення співробітників: інформувати співробітників про плани оптимізації кадрових витрат, залучати їх до розробки та впровадження стратегії;

– використання сучасних методів оцінки, мотивації та розвитку персоналу;

– контроль та оцінка результатів: регулярно відстежувати результати впровадження стратегії оптимізації кадрових витрат, вносити необхідні корективи.

Оптимізація кадрових витрат у складних економічних умовах є важливим завданням для українських підприємств, яке дозволить їм зберегти ефективність та конкурентоспроможність. Завдяки розробці та впровадженню грамотних стратегій оптимізації кадрових витрат, підприємства зможуть мінімізувати свої витрати на персонал, не шкодячи при цьому мотивації та продуктивності співробітників

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. В., Руденко О. М. Організація праці : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 242 с.

2. Лопанова Л. В., Хома І. О. Економіка праці та менеджмент персоналу : навч. посіб. Київ : Лібра, 2022. 331с.

3. Управління людськими ресурсами: теорія та практика / за ред. О. С. Власюка, А. О. Герасимчука, В. В. Діденка. Київ : Центр навчальної літератури, 2023. 304 с.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ

Терешко Ю. В., канд. екон. наук, доцент

Ткач І. Л., здобувач вищої освіти

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Сучасна інноваційна діяльність спрямована на підвищення якості життя як індивідуума так і юридичних осіб в усіх сферах суспільства. Побудова своєчасних та ефективних комунікації між учасниками інноваційного процесу, орієнтація на ефективне управління ними дозволяє швидше досягти поставленої мети. Також інноваційна діяльність орієнтована на пошук шляхів прискорення науково-технічного прогресу та його швидкої реалізації в прикладній сфері, орієнтації на споживача, клієнта та ін. Тому розробка управлінських стратегій та інтеграція рішень, що враховують особливості інноваційної діяльності є важливим завданням для сучасної науки управління. Особливо актуальними постають завдання управління в поточній кризовій ситуації як у світі так і окремої країни.

Аналіз досвіду інноваційних компаній та результатів їх економічної діяльності в різних країнах дали змогу дістати висновку про необхідність підвищення рівня якості процесів управління в інноваційній діяльності, формування таких управлінських рішень, які б призвели до оптимального та ефективного результату.

Перш за все, у процесі ефективного управління інноваційною діяльністю необхідно навчитися відрізняти інновації від існуючих (поточних) модифікацій виробленого продукту чи послуги. Відрізняють поняття інновацій та нововведення технологічних процесів. Це, насамперед, потрібно для того щоб сконцентруватися саме на новій складовій керованого інноваційного процесу. Заходи у рамках яких, наприклад, залишаються без змін дизайн або які не мають помітного впливу на параметри, властивості, вартість продукту, повинні бути виключені з процесу управління інноваціями.

Механізм поділу повинен бути прописаний у відповідних регламентах, законодавчих актах чи стандартах, на які спираються органи різного рівня. Також необхідно виключити з поняття інновацій ті продукти і виробничі процеси, які не змінюють набір матеріалів, комплектуючих деталей тобто, які підтримуються стандартною технологією виробництва [1].

Інновації можуть розвиватися за наступними напрямками: виробництво, отримання нових властивостей, впровадження в технологічні, виробничі ланки,

але все це повинно відповідати стану ринкового, платоспроможного споживання що в свою чергу прийтиме збільшенню прибутку інноваційної компанії.

До найважливішої особливості інноваційної діяльності компанії можна віднести їх неповторність і унікальність, невизначеність термінів отримання результатів та рівень витрат, безліч інструментів та методів у досягненні кінцевого результату. Також інноваційна діяльність характеризується потребами в спеціальних вартісних експериментальних розробок, обладнанні, приладах, матеріалах та ін.

До особливостей результатів інновацій відносяться: багаторазове використання одного дослідження в різних напрямках економічної діяльності; адаптація продукту під потрібні галузі; якісні властивості доступності результатів інноваційних розробок.

Перспективними напрямками інноваційної діяльності, в яких Україна може стати лідером ринку є:

- розробка програмного забезпечення (ПО);
- прикладна робототехніка;
- комп'ютерні технології;
- станки з програмним управлінням та ін.

При організації управління інноваціями необхідно враховувати рівень конкуренції на сучасному ринку. Відсутність конкуренції на ринку інновацій – це ілюзія. Якщо приймати інноваційність як набір властивостей, то зрозуміло, що однакові властивості можуть бути притаманні виробам чи послугам різних компаній. Тому стратегія управління інноваціями повинна включати конкурентну складову і передбачати захист продукту. Таким інструментом захисту є патентування, що дає захист інноваційної компанії на легальному ринку [2]. Однак у повній мірі від копіювання нікого не застраховано. Особливою мірою захисту може бути абсолютна унікальність продукту, а саме наявність таких інноваційних властивостей, які неможливо скопіювати навіть із вже існуючим продуктом. Таким напрямом є технологічне управління - інженерний аналіз, в рамках цього напряму фахівці відновлюють продукт повністю, володіючи тільки частиною інформації про нього або одержуючи частини продукту. Зазначимо, що відновлення властивостей інноваційності продукту - це складна високотехнологічна задача.

Особливо цю специфіку необхідно враховувати при організації інноваційних виробництв. Ефективний вибір тактики та стратегії управління інноваційною діяльністю з урахуванням її особливостей дозволить вивести компанію на ринок, визначити ринковий сегмент та чітко визначити напрям на який орієнтований продукт компанії. Своєчасний вихід на ринок і неможливість копіювання властивостей конкурентами інновацій дозволить вийти на

очікуваний рівень доходності та отримати максимальний економічний ефект від інноваційної діяльності компанії-розробника.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 року № 40-IV (з чинними змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Shaposhnykov K. Activation of innovative entrepreneurship development. *Three Seas Economic Journal*. 2020. Vol. 1. No 1. P. 66–72.

INNOVATION AND ENTREPRENEURSHIP AS THE BASIS OF THE COUNTRY'S ECONOMIC GROWTH

Lohinova O., *PhD in Economics, Associate Professor*
Попук А., *student*
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

This article offers a comprehensive examination of the intricate dynamics between innovation, entrepreneurship, and economic growth, drawing from an extensive review of empirical studies, theoretical frameworks, and policy implications. Through a meticulous analysis of the symbiotic relationship between innovation and entrepreneurship, it elucidates their multifaceted contributions to driving sustained economic prosperity and resilience. By delving into the nuanced mechanisms and contextual factors that shape this relationship, the article provides insights for policymakers, researchers, and practitioners seeking to foster innovation-led growth in today's complex global economy.

In the context of contemporary economic development, innovation and entrepreneurship have emerged as central pillars driving productivity growth, technological progress, and market dynamism. This paper embarks on a journey to unravel the complex interplay between these two phenomena and how their synergistic relationship shapes the trajectory of economic growth. By examining the underlying mechanisms, empirical evidence, and policy implications, we aim to shed light on the transformative potential of innovation and entrepreneurship in fostering sustainable development and competitiveness [1].

At the heart of economic dynamism is the symbiotic relationship between innovation and entrepreneurship. Innovation is characterized by the creation and adoption of novel ideas, technologies, and business models, and is a catalyst for entrepreneurial activity by providing opportunities for market differentiation and value

creation. Conversely, entrepreneurship acts as a driver of economic growth, facilitating job creation, market competition, and productivity growth by translating innovative ideas into tangible products, services, and processes.

A growing body of empirical research demonstrates the pivotal role of innovation and entrepreneurship in promoting economic growth and competitiveness. Studies across a variety of countries and industries have consistently demonstrated a positive correlation between innovation inputs (e.g., R&D expenditures, patent applications, technology adoption) and economic outcomes (e.g., GDP growth, productivity growth, job creation) [2].

Case studies of innovation-driven economies provide valuable insights into the mechanisms by which innovation and entrepreneurship interact to drive economic development. Silicon Valley, the epitome of an entrepreneurial ecosystem, exemplifies how the convergence of factors such as proximity to top research universities, access to venture capital, and a culture of risk-taking foster innovation-driven growth and economic resilience.

Unlocking the full potential of innovation and entrepreneurship requires strategic policy interventions aimed at addressing both institutional and systemic barriers. Investments in education, capacity building, and infrastructure are critical to cultivating human capital and fostering an environment conducive to innovation. In addition, policies that incentivize risk-taking, protect intellectual property rights, and facilitate access to finance can stimulate entrepreneurial activity and spur innovation-driven growth.

Governments play a pivotal role in shaping the innovation ecosystem through targeted interventions and regulatory frameworks. Initiatives such as innovation clusters, technology parks, and incubator programs can foster cooperation, knowledge exchange, and technology diffusion among entrepreneurs, researchers, and industry players. In addition, policies aimed at promoting market competition, reducing administrative burdens, and improving ease of doing business can create an environment where entrepreneurship can thrive [3].

Innovation and entrepreneurship are essential engines of economic growth and resilience, and they offer a path to prosperity and sustainable development in an increasingly interconnected and competitive global economy. By fostering an ecosystem that fosters creativity, encourages collaboration, and rewards entrepreneurial efforts, nations can unlock new sources of growth and enhance the well-being of their citizens. Strategic policy interventions that foster innovation-driven growth, promote entrepreneurship and build resilient economies are essential to navigate the complexity and uncertainty of the 21st century. As countries strive to adapt to evolving technological trends and global challenges, embracing innovation and entrepreneurship remains paramount in promoting inclusive and sustainable economic development.

References:

1. Schumpeter J. *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper & Brothers. 1942. P. 337–340.
2. *Silicon Valley: A Case Study in Innovation and Entrepreneurship*. (n.d.). Retrieved from: <https://www.siliconvalleycf.org/blog/silicon-valley-case-study-innovation-and-entrepreneurship>.
3. *South Korea: A Success Story of Economic Development*. (n.d.). Retrieved from URL: <https://www.oecd.org/site/korea/successstoryofeconomicdevelopmentin.htm>.
4. *The Oxford Handbook of Opera*. Edited by H. M. Greenwald. Oxford: Oxford University Press. 2014. P. 92–136.

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОРТФЕЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ КОМПАНІЇ

*Балабаш О. С., канд. екон. наук., доцент
Познякова Т. С., здобувач вищої освіти
Одеський національний економічний університет*

Система портфельного управління ресурсами (PRP) – це система, яка призначена для збору, обробки, використання та зберігання інформації з інструментальної системи управління проектами. Головним завданням PRP є розв’язання задач бюджетування і управління матеріально-технічними та трудовими ресурсами, а також часом в проектах на різних рівнях функціонально-і проектноорієнтованої діяльності компаній [1, с. 20].

Перед початком формування системи портфельного управління визначається ціль та функції.

Цілями PRP-систем є:

- збільшення якості та швидкості прийняття управлінських рішень;
- зниження витрат на виконання проекту;
- зменшення кількості помилок при плануванні ресурсів;
- збільшення швидкості розповсюдження інформації щодо ресурсного забезпечення між відділами підприємства.

До функцій PRP-систем належать:

- управління ресурсами;
- моніторинг місячного плану ресурсу;
- моніторинг місячного бюджету проекту;
- формування місячного бюджету;
- моніторинг місячного плану проекту.

Формування системи управління ресурсами підприємства здійснюється за наступними етапами [2, 3]:

1. Збір інформації. Визначається корпоративна стратегія компанії, здійснюється збір й аналіз документації щодо проектних пропозицій. На цьому етапі можна використовувати такі інструменти як SWOT-аналіз, SWN-аналіз, матриця VCG, метод ключових показників ефективності тощо.

2. Створення списку проектів, які плануються реалізовувати: визначається економічна привабливість проектів. Здійснити аналіз інвестиційних проектів

можна за допомогою інвестиційних показників (ROI, NPV, DPP, PI), моделі чутливості реагування, імітаційної моделі оцінки ефективності інвестицій тощо. Результатом цього етапу буде відбір пропозицій, які потенційно можуть бути прийняті до реалізації.

3. Формування стратегічного портфеля проектів. Проводиться організаційний аналіз, визначається вплив вже існуючих проектів на заплановані, з метою створення інвестиційного портфеля компанії, який збільшить сумарний приріст прибутку.

4. Формування тактичного портфеля проектів. Неможливо реалізувати одночасно усі проекти, оскільки ресурси підприємства є обмеженими. Тому на цьому етапі визначається пріоритетність реалізації проектів та їх послідовність, враховуються втрати на відтермінування проектів. Критерієм оптимальності портфеля є максимізація економічної ефективності проектів, впроваджених в різні періоди часу [4, с. 106].

5. Контроль за реалізацією та коригування системи управління ресурсами. Відстеження руху ресурсів, їх ефективне використання та перерозподіл між проектами.

Вимоги до системи управління ресурсами визначає керівництво та персонал, який безпосередньо використовує її у своїй діяльності. Проте інколи використання систем може ускладнюватися появою на ринку нових можливостей та загроз, до яких підприємство має пристосовуватися.

Можна виділити основні проблеми, пов'язані з управлінням ресурсами портфелів, з якими стикається персонал:

1. Відсутність ефективних моделей та методів управління ресурсами портфелів проектів та програм.

2. Відсутність ефективного підходу до планування ресурсів портфелів проектів та програм, особливо у умовах, коли частина ресурсів виробляється самим підприємством.

3. Недосконалість інструментів управління ресурсами портфелів [5, с. 36].

Для вирішення цих проблем варто використовувати матричний підхід побудови систем управління ресурсами компанії.

Матричний підхід управління – це підхід управління проектами, реалізація якого здійснюється у функціонально орієнтованих управлінських структурах та забезпечує досягнення цілей проекту та цілей підприємств загалом [6].

Реалізація матричного підходу управління дозволяє відстежити рух залучених на проект ресурсів (матеріалів, інформації, персоналу, часу) та визначити характер реалізації проектів, а також ефективно перерозподілити ресурси між проектами з мінімальними витратами часу.

Список використаних джерел:

1. Тесля Н. Ю. Створення системи портфельного управління ресурсами компанії в проектах. *Управління розвитком складних систем*. 2010. Вип. 4. С. 19–22. URL: https://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-4/19-22_0.pdf.
2. Балабаш О. С., Лазебний В. О. Технологія управління розвитком людських ресурсів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2024. Вип. 50. С. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-50-4>.
3. Технології стратегічного управління стійким розвитком сучасних організацій : монографія / за ред. І. О. Кузнецова, О. С. Балабаш. Харків : Діса плюс, 2020. 228 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11832>.
4. Бушуєва Н. С., Гиба М. І. Метод портфельного управління для проектів розвитку торгових мереж. *Управління розвитком складних систем*. 2010. № 3. С. 101 – 106.
5. Єгорченкова Н. Ю., Лісіцин А. Б., Катаєв Д. С. Модель управління ресурсами портфелів проектів і програм. *Управління розвитком складних систем*. 2013. №16. С. 33 – 37.
6. Єгорченкова Н. Ю. Інтеграція матричних технологій і метода критичних ланцюгів і управлінні ресурсами портфелів проектів і програм. *Управління розвитком складних систем*. 2012. № 7. С. 30 – 35.

ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Гадевич К. М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Данчева О. М., старший викладач

Одеський національний економічний університет

Сучасні українські компанії лише починають розуміти важливість розвитку та удосконалення внутрішніх комунікацій у своїй діяльності. Переважно керівництво фокусується на зовнішніх зв'язках, не приділяючи достатньо уваги внутрішнім комунікаціям. Це призводить до неефективного розподілу інформації всередині організації та обмежує її потенціал.

Внутрішньоорганізаційні комунікації – це процес передачі інформації, ідей, думок та інструкцій всередині організації між різними рівнями управління та співробітниками для досягнення спільних цілей та покращення ефективності роботи, охоплюють зв'язок між підрозділами, обмін інформацією на різних рівнях виробництва та управління, міжособові спілкування та неформальні

взаємодії. Вони включають інструктажі, інформування, навчання та управління через бесіди.

Основна мета внутрішньої комунікації в організації полягає в тому, щоб створити підтримку серед співробітників щодо цілей і політики, що встановлені керівництвом. Внутрішні комунікації мають наступні завдання: проведення оперативного інформування співробітників; створення середовища для формального і неформального спілкування між працівниками компанії; реалізація лінійних і функціональних зв'язків в організаційній структурі управління, вирішення поточних виробничих / робочих питань і проблем, обмін інформацією про виконання завдань; організація групової роботи над виробничими / робочими завданнями.

Внутрішньоорганізаційні комунікації класифіковані на:

1. Вертикальні комунікації, які включають: низхідні комунікації - обмін інформацією від вищого рівня керівництва до нижчого рівня персоналу, такі як накази, вказівки, розпорядження та інші; висхідні комунікації - передача інформації від нижнього рівня персоналу до вищого рівня керівництва, що використовується для зворотного зв'язку щодо результатів роботи та поточних проблем.

Вертикальні комунікації керівника поділяються на різні підтипи, що ґрунтуються на декількох критеріях одночасно і охоплюють різні форми спілкування:

1) комунікація «керівник - підлеглий» («зверху донизу») є домінуючою у формуванні інформаційних обмінів в організації та відіграє ключову роль у міжособистісних відносинах. Вона характеризується безпосереднім спілкуванням та ієрархічною структурою, іноді виражається у вказівках, наказах тощо. У специфічному випадку, коли керівником вищої ланки є перший, а нижчого рівня - другий, обмін інформацією зберігає свої особливості;

2) комунікація «керівник - керівник» містить дві форми: спілкування між керівниками рівних підрозділів всередині організації та між керівником всієї організації та керівниками інших установ і організацій. Ця форма комунікації характеризується як «індивідуальна комунікативна вертикаль»;

3) комунікація «підлеглий – керівник» («знизу доверху») – ця взаємодія сприяє активній комунікації в організації, де працівники мають можливість висловлювати свої думки та ідеї, а керівництво активно прислухається до їхніх пропозицій для досягнення спільних цілей [1].

2. Горизонтальна комунікація – це обмін інформацією між членами однієї групи або робочих груп одного рівня, а також між керівниками або персоналом на одному рівні. Цей процес є важливим для ефективності та інтегрованості дій і може бути як формальним, так і спонтанним.

Горизонтальні комунікації мають різноманітні форми:

1) спілкування між рівними підрозділами організації, яке потрібне для координації їхньої діяльності; 2) обмін інформацією між виконавцями, що становить значну частину всіх комунікацій в організації та включає різноманітні соціально-психологічні аспекти; 3) спілкування між рівними керівниками підрозділів всередині організації, наприклад, між керівниками середньої ланки управління [2].

Усередині організації існують два способи спілкування:

1. Формальний спосіб – це комунікація, яка відбувається відповідно до офіційних правил і процедур, встановлених організацією. Наприклад, це може бути використання електронної пошти для відправлення робочих повідомлень, проведення зустрічей за планом.

2. Неформальний спосіб – це спілкування, яке відбувається поза офіційними каналами та процедурами. Це можуть бути розмови під час перерви на каву, обговорення робочих питань під час обіду або навіть зустрічі поза робочим часом для обговорення ідей та проектів.

На вітчизняних підприємствах переважно використовується однобічна комунікація «зверху донизу», яка може мати різну результативність. За даними закордонних досліджень, ефективність вертикальної комунікації становить близько 20–25%, що значно нижче, ніж горизонтальної, яка досягає 90%. Це свідчить про те, що багато виконавців не отримують повну інформацію для виконання своїх обов'язків. Недостатню ефективність вертикальних (як висхідних, так і низхідних) комунікацій підтверджують дані про те, що керівник найнижчої ланки управління має у своєму розпорядженні лише 30% інформації, яка була спущена «згори» [3].

Комунікації «знизу доверху» ще більш неефективні, оскільки до вищого керівництва доходить не більше 10% інформації. Це демонструє, що багато організацій не використовують всі можливості внутрішньої комунікації, яка важлива для адаптації до змінного зовнішнього середовища [4].

Чинники ефективної внутрішньоорганізаційної комунікації необхідні для забезпечення успішної взаємодії всередині організації та досягнення наступних цілей:

1. Збільшення продуктивності, коли робітники розуміють свої завдання та мають доступ до необхідної інформації, вони можуть ефективніше працювати, чітко сформульовані цілі і інструкції сприяють швидшому та точнішому виконанню завдань.

2. Зворотній зв'язок, організація може створити систему, де працівники мають можливість висловлювати свої думки, ідеї та пропозиції щодо роботи організації. Введення системи електронних анкет або онлайн-платформи для

збору відгуків від співробітників, зустрічі для стратегічних обговорень або відкриті форуми для обговорення ключових питань з участю представників різних відділів для обговорення проблем та пошуку рішень.

3. Система збору пропозицій, організація може створити механізм для збору та оцінки пропозицій від працівників щодо поліпшення робочих процесів та умов праці (електронна скринька для ідеї або спеціальний відділ, який відповідає за аналіз та реалізацію пропозицій).

4. Використання внутрішньоорганізаційних інформаційних систем, створення внутрішнього порталу з новинами та важливою інформацією для працівників, відеоконференції, спільні робочі платформи, чати тощо.

5. Покращення співпраці, якщо відділи та працівники мають можливість вільно обмінюватися інформацією та ідеями, це сприяє покращенню співпраці та вирішенню складних завдань (проведення регулярних зустрічей між відділами для обговорення спільних проектів).

6. Підвищення задоволеності працівників, відкритість та прозорість комунікації створюють атмосферу довіри та розуміння між керівництвом та персоналом, можливість прямого звернення до керівництва з пропозиціями та скаргами (проведення зборів для розв'язання спірних питань).

Зв'язок внутрішніх комунікацій з ефективним управлінням полягає у створенні чіткості цілей та завдань, розподілі обов'язків, підвищенні мотивації працівників, покращенні робочого процесу, уникненні конфліктів, стимулюванні інновацій та підвищенні ефективності рішень. Для досягнення цих цілей важливо аналізувати потреби організації, розробляти стратегію комунікації, забезпечувати прозорість та відкритість, залучати персонал та оцінювати ефективність стратегії.

Список використаних джерел:

1. Комунікації і управління. URL: <http://ebib.pp.ua/ist-7--idz-ax236--nf-6.html> (дата звернення: 12.04.2024).

2. Копитова І. В. Комунікації як основа механізму управління. Інноваційна економіка. 2016. №. 5–6. С. 138–149.

3. Внутрішньофірмова система комунікації і характер організації поведінки персоналу. URL: http://ni.biz.ua/13/13_8/13_87547_vnutrifirmennaya-sistema-kommunikatsii-i-harakter-organiz-povedeniya-personala.html (дата звернення: 12.04.2024).

4. Управлінська комунікація. Критика. Factor. Media. URL: <http://surl.li/snpea> (дата звернення: 12.04.2024).

СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРИВОДІВ ДЛЯ СПІВПРАЦІ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Гарматюк О. В., доктор філософії

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Інформатизація суспільства, що стимулювала якісний стрибок у сфері інформаційної політики, організації комунікацій та технології, обумовила зміни не тільки у житті людей, а й в економіці. Суттєво змінюється характер взаємодії фізичних осіб, організацій, суспільних установ, трансформуються ціннісні орієнтації людей, їхнє ставлення до бізнесу, система управління, мотиви й методи прийняття рішень. Отже, можна стверджувати, що змінилися економічні умови, економічне мислення, інституціональне середовище [1].

Засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють важливу роль у сучасному бізнесі, сприяючи ефективній комунікації та співпраці. Це дозволяє підприємствам через ЗМІ взаємодіяти з клієнтами та іншими зацікавленими сторонами новими та інноваційними способами, що призводить до підвищення інновацій, продуктивності.

Співпраця підприємства зі ЗМІ можуть допомогти охопити нову та різноманітну аудиторію, розширити повідомлення, підвищити довіру до підприємства і отримати дохід. Однак розвиток співпраці вимагає ретельного планування, переговорів і спілкування. ЗМІ стали важливим елементом суспільства.

ЗМІ отримують інформацію з офіційних джерел за допомогою прес-релізів. Такими джерелами є підприємства, організації та державні установи. Однак самої інформації недостатньо, щоб ЗМІ захотіли про неї розповісти. Щоб налагодити контакт зі ЗМІ, необхідно не тільки повідомляти факти та новини, але і навчитися надавати інформаційний привід, який буде цікавим аудиторії ЗМІ. Також варто наголосити, що потрібно надавати інформацію оперативно, наступну за темою, щоб вона була точною, актуальною, конкретною.

Інформаційний привід – це інструмент, який допомагає привернути увагу громадськості до підприємства, або до його продукту, покращити імідж, та підвищити впізнаваність підприємства.

Інформаційний привід – не обов'язково якимось відкриттям чи унікальною інформацією. Це може бути: нетрадиційний погляд на факти; свіже трактування загальновідомих подій; альтернативні думки та судження; контраргументи сторін ситуації [2]. Інформаційний привід є інструментом, який здатний привернути увагу цільової аудиторії до підприємства. При правильному підході його створення він допомагає керувати репутацією підприємства.

Щоб створити інформаційний привід, який буде цікавим ЗМІ та буде обговорювати та поширювати громадськість, важливо розібратись в інформаційних потребах і запитах громадськості, мати достатню маркетингову інформацію про нішу і бути готовим давати цінність через інформаційний привід. Створений інформаційний привід має привертати увагу ЗМІ, які отримають його. Представники ЗМІ зайняті та змушені шукати сюжети. PR-фахівцям потрібно створювати контент, який буде захоплюючим, і принесе хороші новини. Варто звернути увагу, на декілька типів інформаційних приводів для комунікації, які враховують фактори новин (рис. 1).

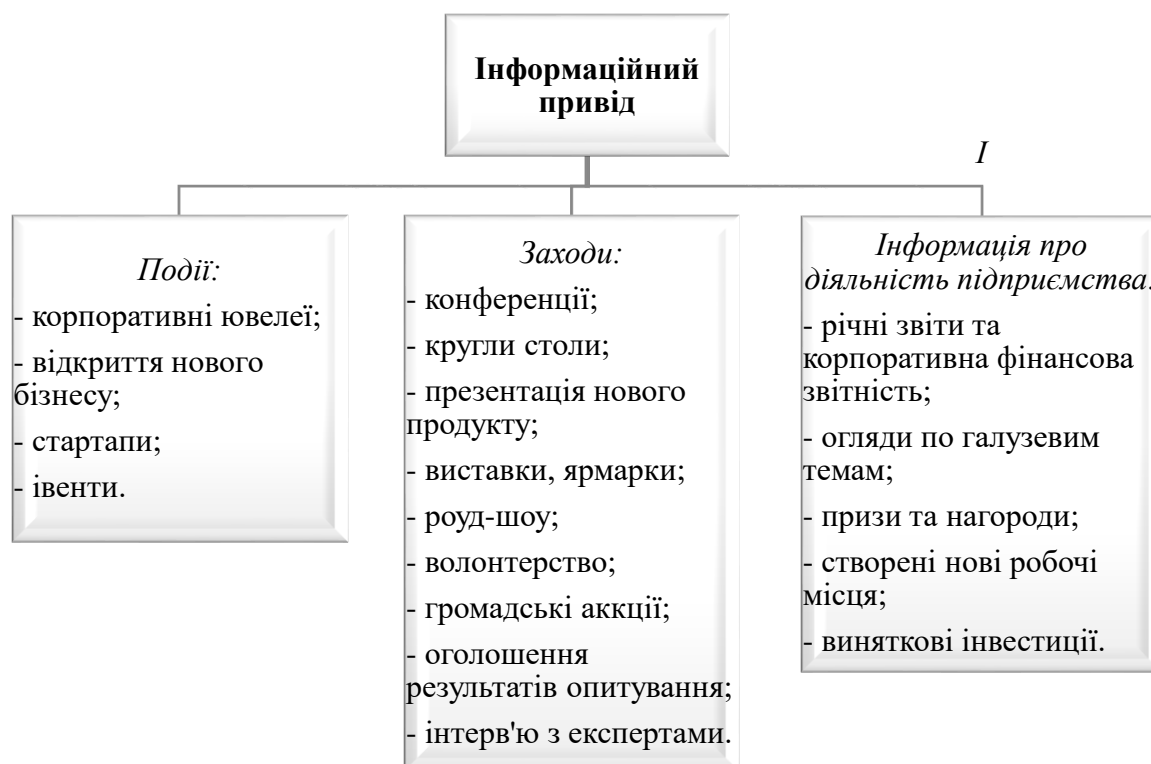

Рис. 1. Типи інформаційних приводів

Джерело: сформовано автором

Тип інформаційного приводу для комунікації обирається підприємством залежно від його цілей, виду товару, що просувається та цільової аудиторії. Варто зазначити, що інформаційні приводи можуть бути регулярні (корпоративні свята, сплановані заходи тощо) та спонтанні. Регулярні інформаційні приводи потрібно оптимізувати, скласти календар подій чи заходів. Спонтанні інформаційні приводи, по-перше, потрібно визначити чи доречний інформаційний привід діяльності підприємства. По-друге, кожний інформаційний привід має свій життєвий цикл, тому потрібно швидко реагувати та своєчасно надавати інформацію ЗМІ.

Створюючи інформаційний привід варто враховувати деякі аспекти:

- інформація, яка буде подаватися ЗМІ повинна бути достовірною;
- створюючи інформаційний привід, важливо, щоб подія, яка буде висвітлюватись не сприймалася громадськістю, як запланована;
- інформаційний привід має містити нову, цікаву інформацію, логіку викладу та змістову форму, яка зрозуміла громадськості.

Інформаційні приводи, які оприлюднюються у ЗМІ приносять підприємствам відомість, оскільки читацька аудиторія ЗМІ величезна. Це призводить до трафіку у бізнесі. Інформаційні приводи більш ефективні та надійні, коли справа доходить до завоювання довіри зі сторони цільової аудиторії підприємства. Можна з упевненістю сказати, що такі бренди, як Colgate або McD, є синонімами продуктів і послуг, які вони надають. Це один із результатів наявності достатньої кількості інформації серед громадськості. Інформаційні приводи допомагають підприємствам залишити слід на ринку і позиціонувати бренд серед інших на ринку.

Таким чином, у сучасних умовах діджиталізації вплив громадської думки має велике значення. Присутність підприємства у медіа просторі є перспективою успіху підприємства. Відсутність підприємства в інформаційному полі призводить до відсутності підприємства або його продукту у свідомості людей. Підприємства повинні вибудовувати діалог з громадськістю на постійній основі. Взаємодія підприємства за допомогою інформаційних приводів зі ЗМІ стає невід’ємним елементом комунікаційної діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мироненко В. В. Вимірювання ефективності PR-діяльності: варіативність критеріїв та підходів. *Communications and Communicative Technologies*. 2020. Вип. 20. С. 107–115.
2. Котляр С., Бондарчук Б. Новини в сучасному медійному дискурсі. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2020. №3(1). С. 29–37.
3. Паблік рилейшнз: теорія і практика : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. В. Гарматюк. Умань : Видавець «Сочинський М. М.», 2024. 266 с.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Гарматюк О. В., доктор філософії

Конофольська А. О., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У сучасних умовах ринкової економіки роль людей у виробництві змінилася. Сьогодні творчий потенціал персоналу є запорукою успіху підприємства. Тому витрати на оплату праці розглядаються як інвестиції в людські ресурси, які є основним джерелом прибутку. Цінність персоналу як ключового фактору успіху постійно зростає, і вони перестають розглядатися лише як звичайні витрати.

Менеджмент персоналу – це не просто набір кадрових процедур, а стратегічний процес, який використовує комплекс методів та інструментів для досягнення цілей організації та її стійкого розвитку. Суть менеджменту персоналу полягає в тому, щоб максимально ефективно використовувати людські ресурси для досягнення спільних цілей [1, с. 54].

Менеджмент персоналу організації тепер розглядається як соціальна єдина цілісна система взаємодіючих принципів і елементів управління персоналом для організації трудових колективів і створення раціональних умов ефективної їх діяльності.

Для успішного функціонування підприємство повинно постійно розвивати свій персонал, оскільки успіх компанії залежить від професіоналізму та компетентності його співробітників. Забезпечення конкурентоспроможності на ринку необхідний системний підхід до розвитку людських ресурсів, особливо в умовах швидкозмінного середовища та технологічного прогресу. Тому важливо забезпечити співробітникам навчання, особистий розвиток і можливості для вдосконалення своїх навичок і знань, щоб вони могли ефективно впроваджувати нові ідеї та технології в діяльність компанії [2].

Ключовим чинником досягнення конкурентних переваг, на мою думку, є персонал підприємства. Від того, які фахівці працюють на компанії, залежить, наскільки успішно будуть реалізовані функції управління. Планування, організація та мотивація працівників, а також контроль за досягненням показників роботи визначатимуть успіх у конкурентній боротьбі. Тому розвиток персоналу є важливим, оскільки він забезпечує постійну актуалізацію навичок та знань працівників, їхню відповідність сучасним тенденціям.

Стратегія та політика управління компанією були б неможливими без ефективного залучення та використання людських ресурсів. Працівники є ключовим елементом у реалізації стратегічних цілей. Їхні знання, навички, досвід і мотивація є рушійною силою успіху організації.

Слід підкреслити, що працівники – це не просто пасивні виконавці волі керівництва. Залучення персоналу до процесу прийняття рішень, створення атмосфери співпраці та довіри, а також виховання у працівників почуття причетності до спільної справи значно підвищує шанси на успішну реалізацію стратегічних цілей.

Структура служби менеджменту персоналу значною мірою залежить від характеру діяльності організації, її розміру та специфіки продуктів і послуг, що надаються. У малих і багатьох середніх організаціях багато функцій з менеджменту персоналу виконують переважно лінійні керівники. У великих організаціях для виконання функцій управління персоналом створюються окремі структурні підрозділи під керівництвом заступника генерального директора, відповідального за менеджмент персоналу [3, с. 219].

В умовах сучасних викликів, з якими стикаються українські працівники, роль безперервного розвитку персоналу стає ще більш важливою. Пандемія COVID-19 та війна, розв'язана росією проти України, створили безпрецедентні умови, що потребують від людей стійкості, гнучкості та здатності адаптуватися до нових реалій.

Розвиток систем управління персоналом у компаніях, що стикаються із сучасними викликами, стає дедалі важливішим фактором виживання та операційного успіху компанії. Підтримка та розвиток потенціалу співробітників шляхом створення хороших умов праці, інвестування в навчання та розвиток навичок, заохочення ініціативи та творчості. Використання нових технологій та інструментів, таких як дистанційне навчання та робочі системи, автоматизація та роботизація, аналітика та великі дані.

Увага до психічного та емоційного здоров'я співробітників, включно з наданням психологічної допомоги та підтримки, створенням атмосфери довіри та відкритості, командоутворювальними заходами та розвитком корпоративної культури.

Отже, кінцевою метою менеджменту персоналу управління людськими ресурсами в ринкових умовах має стати максимальний збіг очікувань компанії та вигод співробітників, відмова від політики мінімальних інвестицій у персонал і відведення системі управління персоналом компанії важливої ролі у формуванні кадрової політики та механізмів її реалізації.

Таким чином, компетентна та мотивована робоча сила є одним з найцінніших ресурсів, оскільки має безпосередній вплив на успіх та

конкурентоспроможність компанії. Розвиток персоналу підприємства передбачає широкий спектр дій і стратегій, спрямованих на підвищення рівня знань, навичок, компетентності та мотивації працівників, а також створення сприятливих умов для особистого та професійного зростання.

Список використаних джерел:

1. Федоришина Л. М., Гарват О. А. Розвиток персоналу в системі корпоративного управління. *Інноваційна економіка*. 2022. № 1. С. 52–59.
2. Професійний розвиток персоналу підприємств в системі мотиваційного менеджменту : колективна монографія / М. В. Семикіна, С. В. Дудко, А. А. Орлова та ін. Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2021. 440 с.
3. Якімова Н. С., Марценюк О. В., Мойсєєва В. О. Удосконалення системи розвитку персоналу на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/> (дата звернення: 18.04.2024).

ЕФЕКТИВНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Глусь Д. С., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Данчева О. М., старший викладач

Одеський національний економічний університет

У сучасному бізнесі комунікації стали не лише ключовим елементом успішного функціонування підприємства, але й потужним каталізатором його розвитку.

Комунікаційний менеджмент – це систематична діяльність, спрямована на забезпечення надійного функціонування комунікаційних процесів у просторі та часі, яка утворює системний механізм комунікації для соціальних структур, враховуючи їх об'єкти та предмети [1].

Ефективний внутрішній комунікаційний менеджмент є ключовим для успішної реалізації проєктів підприємства, оскільки:

- підтримує мотивацію персоналу через прозоре спілкування щодо завдань та винагороди;
- забезпечує необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень всіма членами організації;
- впливає на ставлення керівництва до працівників, тобто до добре інформованих працівників ставлення буде кращим;

– сприяє покращенню міжособистісних відносин через налагоджений комунікаційний процес;

– допомагає контролювати поведінку працівників, прагнучи від них дотримання організаційних політик та ефективного виконання посадових обов'язків [2].

У той же час не менш важливим для організації є саме ефективний зовнішній комунікаційний менеджмент. Його основні фактори включають кількість та стратегії конкурентів на ринку, асортимент, ціновий рівень та якість продукції конкурентів, коливання валютного курсу, організаційна структура підприємства, бізнес-політика та система оподаткування, соціальні відносини, екологічна політика тощо.

Фактори, які впливають на формування ефективної комунікаційної системи на підприємстві, можна розподілити на декілька основних груп: політичні, соціальні, інформаційно-технологічні, організаційно-економічні та міжнародні.

До політичного фактору відносяться: форма державного управління, історично-культурні контексти, правові рамки, соціальні стратегії, внутрішні обмеження, місцеві практики.

Серед соціальних чинників можна виокремити: етичні та культурні стандарти, традиції та звичаї, відображення менталітету та іміджу, стійкість соціальних звичок, рух населення, процеси глобалізації.

До інформаційно-технологічного аспекту відносяться такі елементи: прогрес інформаційно-комунікаційних технологій, інформація, що формується на міжнародному рівні, зростання ролі інформаційної економіки, міжнародна напрямленість інвестицій, глобальна поширеність інновацій.

До організаційно-економічних чинників відносяться наступні елементи: участь у міжнародній економічній спільноті, співпраця та домовленості між підприємствами, зростання конкуренції, збільшення концентрації ресурсів, створення глобальної інфраструктури.

До міжнародних чинників впливу належать: глобалізація економіки та управління, застосування іноземного досвіду, міжнародні організаційно-управлінські моделі, міжнародні стандарти, регуляції та норми.

Ефективна комунікація необхідна для досягнення мети, розв'язання управлінських проблем і виконання основних функцій управління. Вона впливає на організаційну культуру, соціальну відповідальність, адаптацію персоналу та репутацію підприємства на ринку, створюючи умови для успішного управління. Вдале керівництво вимагає чіткої інформації та підтримки довіри всередині організації [3].

Важливою роллю комунікаційного менеджменту на підприємствах є створення сприятливого середовища для комунікації. Бар'єри для успішної

комунікації можуть включати недостатню інформацію або знання, неухважність до деталей, вибіркочу увагу, упередження стосовно статусу комунікатора і різне сприйняття рівнів ризиків.

Комунікаційний менеджмент є так само важливим для підвищення спроможностей та можливостей підприємств, як технологічні засоби, такі як інтегровані комунікаційні пристрої. Забезпечуючи безпеку комунікацій, ефективний комунікаційний менеджмент сприяє обміну інформацією серед персоналу і створює платформу для взаємодії та обговорення ідей і питань розвитку підприємства [2].

Отже, комунікаційний менеджмент забезпечує ефективність внутрішньої та зовнішньої комунікацій, виступаючи фактором, що стимулює підвищення продуктивності й конкурентоспроможності. Аналізуючи різноманітні чинники, ефективний комунікаційний менеджмент створює умови для активної взаємодії, що стає стратегічним напрямом у розвитку сучасного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гарматюк О. О. Комунікаційний менеджмент – наука і мистецтво управління комунікаційними процесами. Матеріали XVII наукової конференції. Тернопіль :ТНТУ ім. І. Пулюя, 2013. 239 с.

2. Гринчак Н. А., Булах Т. М., Іващенко О. А. Ефективний комунікаційний менеджмент як чинник розвитку сучасних міжнародних компаній. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2021. С. 72–79.

3. Гринько Т. В. Теорія та практика управління суб'єктами підприємства. Дніпро : Біла К., 2020. 84 с.

РОЛЬ ЕТИКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ МАРКЕТИНГУ

Малярчук Н. М., канд. екон. наук

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Етика бізнесу, ґрунтуючись на принципах справедливості, чесності та відповідальності, відіграє суттєву роль у вирішенні соціальних проблем в економіці країни, виступаючи потужним інструментом позитивних змін.

Її вплив можна простежити у таких аспектах:

1. Зменшення бідності та нерівності:

– етичні компанії ґрунтуються на принципах справедливості та гуманізму, тому прагнуть забезпечити своїх співробітників гідною оплатою праці,

безпечними умовами праці та можливістю для професійного зростання. Це веде до покращення добробуту працівників та їхніх сімей, скорочуючи рівень бідності;

– крім того, етичні компанії можуть реалізовувати соціальні програми, спрямовані на допомогу знедоленим верствам населення. Це може включати фінансування стипендій для здобуття освіти, надання гуманітарної допомоги, підтримку проектів з розвитку громад та створення нових робочих місць у регіонах з високим рівнем безробіття.

2. Захист довкілля:

– етичні компанії усвідомлюють свою відповідальність перед майбутніми поколіннями, тому впроваджують екологічно чисті технології, мінімізують негативний вплив на довкілля та сприяють сталому розвитку;

– це може включати використання поновлюваних джерел енергії, скорочення викидів парникових газів, впровадження ресурсозберігаючих практик, утилізацію відходів та підтримку природоохоронних проектів;

– завдяки цьому етичні компанії не лише зменшують шкоду довкіллю, але й стимулюють розвиток зелених технологій та екологічно відповідального ведення бізнесу загалом.

3. Покращення охорони здоров'я та освіти:

– етичні компанії розуміють, що доступ до якісної освіти та медичного обслуговування є ключовим фактором для розвитку суспільства;

– тому вони можуть інвестувати в будівництво шкіл та лікарень, надавати стипендії для навчання медичних працівників та вчителів, проводити просвітницькі кампанії з питань здоров'я, підтримувати наукові дослідження та розробки в медичній та освітній сферах;

– ці дії етичних компаній сприяють покращенню якості життя людей, роблять освіту та медичні послуги доступнішими для широких верств населення, а також стимулюють розвиток людського капіталу країни.

4. Боротьба з корупцією:

– етичні компанії мають чіткі антикорупційні політики та процедури, які ґрунтуються на принципах прозорості, чесності та підзвітності;

– вони не беруть участі в хабарництві, даванні або отриманні незаконних виплат, а також співпрацюють з правоохоронними органами у випадках виявлення корупційних дій;

– етична поведінка компаній сприяє створенню сприятливого середовища для ведення бізнесу, залучення інвестицій та економічного зростання, адже інвестори та партнери охочіше співпрацюють з компаніями, які дотримуються високих етичних стандартів.

5. Підвищення довіри до бізнесу:

– коли люди довіряють компаніям, вони охочіше купують їхні продукти та послуги, інвестують у них та співпрацюють з ними;

– етична поведінка компаній сприяє зміцненню довіри до бізнесу загалом, що робить економіку країни більш стійкою та динамічною;

– це, в свою чергу, стимулює інновації, підприємництво та економічне зростання, адже в умовах високої довіри люди не бояться ризикувати та вкладати свої кошти в нові проекти [1].

Відповідальність бізнесу у вирішенні соціальних питань підтримують політичні та громадські структури. Це виходить за межі законодавчих вимог, відзначають експерти. Серед ключових аспектів соціальної відповідальності виділяються такі:

– довгострокова орієнтація у суспільстві, спрямована на соціальні питання;

– створення сприятливих умов для бізнесу, що формує позитивне враження про підприємця;

– зміни в соціальних потребах, які ставлять підприємство перед новими викликами;

– наявність необхідних ресурсів для втручання в соціальні питання;

– дотримання моральних норм у поведінці, оскільки підприємець, як член суспільства, має керуватися моральними принципами.

Досвід розвинених країн підтверджує, що ринкова економіка ґрунтується на таких принципах, як економічна етика, культура праці, висока продуктивність, наукові методи організації праці та взаємній довірі, який закріплюється чесним словом підприємця, а не лише договором. Ця модель ґрунтується на високих заробітках працівників і відданості етичним принципам у сфері виробництва. Економічна етика підкреслює пріоритет людських цінностей над матеріальними, що керують процесом виробництва. Без неї неможлива ефективна робота ринкової економіки [2].

Проблеми удосконалення управління соціально-економічними системами різних сфер активності, масштабу та рівня позиціонування в суспільній ієрархії були, є і ніколи не перестануть бути предметом неперервних та прискіпливих наукових, методологічних та прикладних досліджень у зв'язку з тим, що і світ, і суспільство є об'єктами постійних еволюційних або революційних змін, які потребують інтелектуального забезпечення через осмислення, наукове узагальнення та формулювання рекомендацій щодо їх практичної реалізації з метою отримання виключно позитивних результатів і наслідків [3].

Одна з нагальних проблем нашого часу полягає у ролі та значенні бізнес-етики в індивідуальній праці та особистій відповідальності. Ця проблема виникає в контексті ширшого соціально-історичного середовища і стає дедалі актуальнішою. Мова йде про формування нової етики праці у сучасному

суспільстві, що змінює традиційні уявлення; іншими словами, про створення «економічної людини» з новими стимулами та мотивацією до праці. Дивовижно, але факт: найкреативніші ідеї наших економістів сьогодні часто нівелюються через нестачу людей, готових брати відповідальність за власну справу з ентузіазмом і впроваджувати запропоновані економічні реформи.

Нині стає очевидним, що економічна реформа, на яку спочатку покладали всі свої надії радикально налаштовані вітчизняні економісти, застрягне на місці, доки не відбудеться перегляд моральних основ нашого світогляду і не виникне новий тип трудової мотивації, що відповідатиме умовам сучасного українського суспільства. Моральність – це сфера простих, але водночас глибоких взаємин людей, яка визначає їх мотивацію та поведінку. Без неї, без її «простих» законів (а для цього потрібно перш за все відновити їх у споконвічних правах), ми мало ймовірно рухатимемося вперед у інших сферах життя. Лише з моральним реформуванням наші економічні, політичні та правові зміни нарешті принесуть результати.

Вебер засновав раціональну поведінку людини-господаря на етиці християнства. За його словами, у християнстві відсутнє «релігійне тлумачення світу як цілого». Це, насправді, етичне вчення, яке визначає активність у світі, але не надає теологічного пояснення. Ця етика, спрямована на внутрішній світ людини, становить суть внутрішнього переконання. Вона не містить жодних обмежень щодо реальних чи бажаних умов діяльності у світі. Вебер не вважає таке етичне розуміння християнства результатом особистих здібностей. Для нього це є закономірним, послідовним, ретельно продуманим та раціональним. Його ідея раціональності не лише фактична необхідність, але й фундаментальна умова для відповідальної моральної поведінки в сучасному світі. Раціональність не є чимось віддаленим або зовнішнім щодо релігії, і вона не має замінити її в контексті просвітницьких концепцій [4].

Управлінську діяльність у будь-якій організації здійснюють конкретні менеджери та виконавці відповідно до своїх функцій і посадових обов'язків, що можуть бути зафіксовані у документах або ж усно. Однак досвідчені керівники усвідомлюють, що жодна інструкція не може охопити всі аспекти дій. Тому вони часто керуються власними уявленнями і цінностями під час виконання робіт, навіть якщо це суперечить документам. Це відображає етичні аспекти менеджменту, які є важливим механізмом його взаємодії з суспільством.

Отже, етика та соціальна відповідальність стають все більш вагомими у сфері маркетингу. Споживачі все частіше віддають перевагу продуктам та послугам компаній, що віддзеркалюють їхні цінності та етичні принципи. Це змушує підприємства переглянути свою маркетингову стратегію та впровадити

принципи етики та соціальної відповідальності на всіх етапах маркетингової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Markkula Center for Applied Ethics – Santa Clara University. URL: <https://www.scu.edu/ethics/> (дата звернення: 02.05.2024).

2. Ласукова А. Взаємозв'язок соціально-етичного маркетингу та корпоративної соціальної відповідальності. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2022. № 3. С. 81–91.

3. Розвиток соціально відповідального маркетингу. Чому компаніям слід просувати себе «відповідально». URL: <https://iqholding.com.ua/articles/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-marketingu-chomu-kompaniyam-slid-prosuvati-sebe> (дата звернення: 02.05.2024).

4. Роль держави у забезпеченні соціальної відповідальності бізнесу. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.030> (дата звернення: 02.05.2024).

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОСУВАННІ БРЕНДУ

Мельничук О. А., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: **Данчева О. М.**, старший викладач
Одеський національний економічний університет

Для успішного функціонування та досягнення очікуваного рівня прибутку, брендам необхідно підтримувати постійний зв'язок з клієнтами. У зв'язку з цим роль маркетингових комунікацій значно зросла в останні роки і стала важливою складовою успіху будь-якого бренду. Маркетингові комунікації охоплюють комплекс заходів просування, спрямованих на одну або кілька визначених аудиторій. Найбільшого впливу маркетингових комунікацій можна досягти, якщо всі задіяні елементи інтегровані в єдине ціле. Таким чином, інтегруючи ряд елементів комплексу просування створюються можливості для підвищення ефективності всіх маркетингових комунікацій.

Ф. Котлер визначає інтегровані маркетингові комунікації (ІМК) як спосіб поглянути на весь маркетинговий процес з точки зору клієнта.

Один з основоположників теорії ІМК Поль Сміт визначив інтегровані маркетингові комунікації, як «взаємодію всіх форм комплексу комунікацій, при якому кожна форма комунікацій повинна бути інтегрована з іншими

інструментами маркетингу і підкріплена ними для досягнення максимальної економічної ефективності» [1].

Т. Дункан визначав інтегровані маркетингові комунікації як процес створення та підтримки вигідних відносин з клієнтами та зацікавленими сторонами шляхом стратегічного контролю або впливу на всі повідомлення, що надсилаються цим групам, а також заохочення цілеспрямованого діалогу з ними.

Отже, інтегровані маркетингові комунікації - це діяльність, яка дозволяє створювати вигідні відносини з клієнтами та формувати цінність продукту, бренду чи компанії. Схематично модель інтегрованих маркетингових комунікацій подано на рис. 1.

Отже, інтегровані маркетингові комунікації - це діяльність, яка дозволяє створювати вигідні відносини з клієнтами та формувати цінність продукту, бренду чи компанії. Схематично модель інтегрованих маркетингових комунікацій подано на рис. 1.

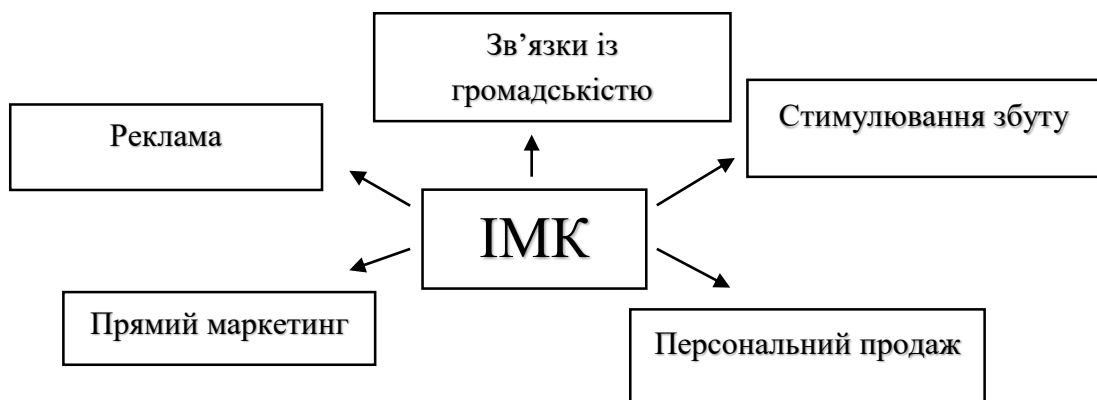

Рис. 1. Модель інтегрованих маркетингових комунікацій

Вона спрямована на забезпечення цілісності повідомлення, що передається за допомогою комплексу комунікаційних інструментів, таких як реклама, стимулювання збуту, прямий маркетинг, зв'язки з громадськістю, персонального продажу. Тобто усі матеріали, які використовуються для спілкування з громадськістю, виражають ті ж самі ідеї, що й матеріали прямої розсилки, реклама має такий же зовнішній вигляд, як і веб-сайт.

Основною перевагою інтеграції маркетингових комунікацій є синергія. Синергія описується як явище $2 + 2 = 5$. Якщо об'єднати різні аспекти маркетингових комунікацій таким чином, щоб вони взаємно підтримували та посилювали один одного, то отримане "ціле" буде більше, ніж простою сумою його частин. Це можна побачити, коли, наприклад, зображення та повідомлення, що використовуються в телевізійній рекламі, поширюються через плакатну та журнальну рекламу, а також представлені на вітринах у місцях продажу, на

упаковці, в стимулюванні збуту, мерчандайзингу та в інших рекламних заходах. Кожен елемент послідовно підсилює та підтримує інші.

Також до переваг ІМК можна віднести [2]:

- єдність управління кампанією з просування продукту;
- єдність планування кампанії;
- єдність фінансування кампанії.

Інтегровані маркетингові комунікації дають можливість розв'язати одразу дві взаємопов'язані проблеми [3]:

1. Створення системи комунікаційних повідомлень з використанням різних засобів комплексу маркетингових комунікацій, які б не протирічили один одному та були б скоординовані між собою.

2. Досягнення максимізації ефективності маркетингових комунікацій через пошук оптимальних комбінацій основних засобів маркетингових комунікацій.

Сьогодні споживачі звертаються до якомога більшої кількості джерел інформації, а тому значення інтегрованих маркетингових комунікацій значно зросло. Розробка ефективного повідомлення та вибір найбільш підходящих комунікаційних інструментів є важливими кроками у створенні та підтримці споживчих уподобань до продукту, бренду чи компанії. Єдина система комунікацій дозволяє звернутися з правильно складеними зверненнями до потрібних покупців через правильно підібрані канали комунікації, у потрібний час та у потрібному місці. ІМК є важливим фактором, що впливає на результати маркетингової стратегії і може допомогти компаніям позиціонувати продукти, послуги, бренди, виходити на цільові ринки та формувати імідж бренду, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Сміт П. Маркетингові комунікації. Інтеграційні досягнення. 1993. 576 с.
2. Башинська І. Моделі формування інтегрованих маркетингових комунікацій інноваційно активних машинобудівних підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2012. С. 35–41.
3. Новикова Н. В., Черненко С. В. Організація інтегрованих маркетингових комунікацій. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. № 1(9). С. 130–139.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Білошкурська Н. В., канд. екон. наук, доцент

Оратівська Т. В., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Управління розвитком сільськогосподарських підприємств держави, на нашу думку, представляє собою цілеспрямований погляд на аграрні підприємства різних організаційно-правових форм з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в державі на засадах національного відтворення ресурсного потенціалу.

Проблеми стабілізації негативних тенденцій у вітчизняному агропромисловому комплексі, розвиток сучасного сільськогосподарського виробництва та аграрних товаровиробників стоять досить гостро в усіх суб'єктах України. Значні відмінності природно-кліматичних та економічних умов окремих регіонів країни обумовлюють необхідність вирішення цих проблем з урахуванням регіональної специфіки організації аграрного виробництва та загальних проблем розвитку агропромислового комплексу України [1].

Для розвитку АПК країни загалом потрібен комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня бюджетної підтримки сільського господарства, ліквідацію диспаритету цін на продукцію сільського господарства та промислового виробництва, модернізацію матеріально-технічної бази аграрного виробництва, впровадження передових зарубіжних та вітчизняних технологій, створення умов для довгострокового інвестування в сільськогосподарське виробництво, соціальний розвиток сільських територій, забезпечення агропромислового виробництва кваліфікованими кадрами, збереження земельно-ресурсного потенціалу галузі [3].

Відповідно до Доктрини продовольчої безпеки України, особлива увага у сфері розвитку власного сільського господарства повинна приділятися:

– підвищенню рівня ґрунтової родючості, збереженню та збільшенню площ під посівами сільськогосподарських культур, залученню у виробництво не використовуваних земель;

– створенню необхідних економічних умов для інвестування модернізації та технічного переозброєння сільськогосподарського виробництва, гідної оплати праці аграрних товаровиробників;

– значному розширенню та збільшенню фінансового забезпечення розробки та реалізації програм соціального розвитку сільських територій [6].

Перелічені заходи є актуальними для агропромислового комплексу країни в цілому та окремих її регіонів. Крім того, для кожного суб'єкта України існує визначений склад першочергових заходів, проведення яких спрямоване на розвиток сільськогосподарських підприємств регіонального агропромислового комплексу [2].

Підсумковим результатом виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є обсяг продукції, виробленої за певний проміжок часу сільськогосподарської продукції, що враховується в натуральних та вартісних показниках. Розвиток підприємств регіонального агропромислового комплексу неможливий без збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. В умовах суспільного розвитку ринкових перетворень зростання обсягів валової продукції рослинництва і тваринництва є актуальним для підприємств будь-яких форм власності та організаційно-правових форм, оскільки цей показник має безпосередній вплив на величину самоокупності сільськогосподарської продукції, а, отже, і на результат аграрного виробництва в цілому. У той же час забезпечити розвиток сільського господарства в ринкових умовах лише за рахунок зростання обсягів виробництва неможливо, оскільки цей показник не відображає якості та конкурентоспроможності виробленої продукції і не може повною мірою впливати на розподіл та реалізацію аграрної продукції, стан продовольчих регіональних ринків.

Загальновідомо, що продукція сільського господарства має високу споживчу вартість, і цей стан зумовлює необхідність наділення аграрної продукції передовими якісними характеристиками та властивостями, що забезпечують її корисність. Ступінь цієї корисності, здатність продукції задовольняти потреби людей характеризує якість сільськогосподарської продукції, яка є однією з найважливіших характеристик суспільства [4].

Для покращення якості продукції, що виробляється, необхідний комплекс заходів, що передбачає підвищення зацікавленості у використанні трудових ресурсів, матеріальних, земельних, інформаційних та інших ресурсів, що беруть участь у процесі сільськогосподарського виробництва. Реалізація цих заходів дозволить підвищити рівень товарності та конкурентоспроможності продукції регіонального агропромислового комплексу, забезпечити сільськогосподарським товаровиробникам стабільне становище у сучасному сегменті ринку сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства.

Таким чином, для розвитку сільськогосподарських підприємств нашої держави необхідна реалізація наступних першочергових заходів (крім заходів загальнодержавного та міжрегіонального рівня):

– розширення асортименту продукції, що виробляється регіональними аграрними товаровиробниками сільськогосподарської продукції;

- впровадження інновацій в агропромислове виробництво регіону;
- підвищення зацікавленості у використанні виробничих ресурсів, що беруть участь у процесі виробництва аграрної продукції;
- зменшення обсягів сільськогосподарської продукції, що виробляється регіональними аграрними підприємствами;
- підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, що виробляється в регіоні.

Реалізація названих заходів дозволить забезпечити зростання прибутковості сільськогосподарського виробництва, зниження витрат на виробництво продукції сільського господарства, підвищення результативності сільськогосподарського виробництва на підприємствах агропромислового комплексу різних організаційно-правових форм нашої держави [2].

Список використаних джерел:

1. Дьяченко Н. К., Гусак В. В. Особливості оптимізації виробничої програми аграрного підприємства. *Агросвіт*. № 6. 2018. С. 62–66. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2603&i=10> (дата звернення 02.05.2024).

2. Кривобок В. Ю. Удосконалення системи менеджменту в агропромисловому комплексі України. *Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини*. 2017. Вип. 33(1). С. 312–319. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pzvm_2017_33\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pzvm_2017_33(1)_37) (дата звернення 02.05.2024).

3. Назаренко І. М. Діагностика в системі менеджменту суб'єктів агробізнесу. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 1. С. 114–122. <https://economics.net.ua/files/archive/2016/No1/114.pdf> (дата звернення 02.05.2024).

4. Нестеров І. Г. Зміст концептуального поняття «система управління» в структурних підрозділах агропромислових транснаціональних корпорацій. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки*. 2013. Вип. 1 (6). Т. 1. С. 193–198.

ЗНАЧЕННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРИ ФОРМУВАННІ БІЗНЕС-ПЛАНУ

Пилявець В. М., канд. екон. наук, доцент

Ясишена В. В., доктор екон. наук, професор

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

Процес управління підприємством завжди орієнтований на майбутнє. У зв'язку з цим однією з ключових функцій менеджменту є планування як система

підготовки та прийняття управлінських рішень, що визначають розвиток підприємства у найближчій та довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах бізнес-план активно застосовується у різних сферах та формах підприємницької діяльності. Бізнес-план розробляють не тільки з метою планування, а також для економічного та фінансового обґрунтування інвестицій (вкладень) різноманітних рішень, дозволяючи при цьому виявити безліч проблем, пов'язаних із мінливістю, нестабільністю, непередбачуваністю ринкових ситуацій, з якими в майбутньому зіткнеться підприємство.

У бізнес-плані описують процес функціонування бізнесу, показують, яким чином і за допомогою чого можна досягти поставленої мети і вирішити намічені завдання. Добре опрацьований бізнес-план допомагає підприємству активно розвиватися, завойовувати позиції над ринком, виходити на нові ринки, складати перспективні плани, розвивати напрямки реалізації нових товарів та послуг, вибирати більш раціональні способи реалізації та просування товарів тощо.

Крім того, бізнес-план містить у собі проблеми та ризики, з якими може зіткнутися підприємство в майбутньому та методи і способи вирішення цих проблем.

Згідно із Оксфордським словником англійської мови, ризик (англ. *risk*) – це ситуація, пов'язана з небезпекою; ймовірність (можливість) того, що станеться щось неприємне [1]

Як зазначив В. В. Вітлінський, «ризик всеосяжний – немає суб'єктів, вільних від ризику. Ризиком перевантажені всі прогнози – немає прогнозів, вільних від ризику. Ризик динамічний - вплив ризику змінюється у часі під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Ризик вимірюваний – застосовується певна теорія, за якою вимірюються економічні характеристики» [2, с. 64]

Аналіз ризиків – обов'язковий етап в формуванні бізнес-плану, оскільки розпізнання, виявлення та аналітична оцінка ризиків дозволяє провести дієве прогнозування варіантів реалізації бізнес-плану.

Особливістю наявності ризиків в бізнес-плані є фактор невизначеності. При цьому причинами невизначеності є:

- багатоваріантний вибір
- неточність оцінок тенденцій
- відсутність достовірно-вичерпної інформації
- нові технічні досягнення
- недостатня кваліфікація персоналу

В процесі бізнес-планування важливим є усвідомлення типових ризиків, що можуть перешкоджати досягненню встановлених цілей та критичними для проекту [3, с. 29].

Ризики ділять на дві основні категорії:

Систематичні ризики – ризики, на які сторона реалізації бізнес-плану неспроможна впливати. Систематичні ризики не залежать від особливостей бізнес-плану, тому їх аналіз та оцінка проводяться виходячи з аналізу та оцінки зовнішніх факторів. Як правило під цими ризиками розуміють:

Політичні ризики являють собою сукупність усіх рішень та подій політичного або адміністративного характеру на національному або міжнародному рівні, що можуть спричинити економічні, комерційні, фінансові втрати для вітчизняних підприємства та інвесторів. Політичні ризики можуть мати прямий (зміни законодавства, непередбачувані дії органів місцевого самоврядування, реформи системи оподаткування) та непрямий (політична ситуація, міжнародні події, економічна ситуація в країні). Вплив, ступінь та характер таких ризиків можуть сильно відрізнятися

Екологічні та природні ризики. До них належать ризики, пов'язані з екологією та природними умовами місцевості, з якою пов'язана діяльність підприємства. Діапазон таких ризиків також дуже широкий, від сезонних змін клімату до стихійних лих. Природно, що управління цими ризиками з точки зору підприємства неможливе.

Економічні ризики є наслідком макроекономічної ситуації. До них належить державна економічна політика, становище на біржових чи товарних біржах, ринкова кон'юнктура тощо.

Несистемні ризики – це ризики, не властиві даній системі, ступінь впливу яких можна зменшити або звести до мінімуму

Основними видами несистемних ризиків є:

Виробничі. До цієї групи належать ризики, пов'язані з виробництвом, які можуть негативно вплинути на можливість реалізації бізнес-плану. Це може бути ризик зриву запланованих виробничих операцій, ризик відмови обладнання, ризик аварій тощо.

Ринкові. До них належать ризики, пов'язані зі зміною кон'юнктурної ситуації на ринку тощо.

Фінансові. Це може бути ризик зриву фінансування проекту, ризик неотримання очікуваного прибутку тощо

Оцінку ризиків бізнес-плану необхідно здійснювати за наступними параметрами:

- ідентифікація джерела ризику.
- оцінка ймовірності настання.
- визначення ступеня впливу.
- моніторинг варіантів мінімізації ризику.
- узагальнення понесених витрат на нейтралізацію ризику

При здійсненні оцінки необхідно пам'ятати, що ризики це завжди витрати, і краще продумати заздалегідь, як компенсувати майбутні втрати.

Розрізняють наступні варіанти реакції на наявність ризику в бізнес-плані:

- прийняття ризику;
- уникнення ризику;
- розподіл та передача ризику третій стороні;
- мінімізація його впливу.

Отже, для зменшення ризиків необхідно проаналізувати вплив кожного ризику на діяльність бізнес-плану, ранжувати ризики за рівнем небезпеки та описати у бізнес-плані заходи щодо усунення чи мінімізації впливу кожного ризику.

В підсумку необхідно відмітити, що ризику не можна запобігти, але їх можна контролювати і єдиний надійний метод боротьби з ризиками – гнучка ефективна стратегія та багатоваріантність дій.

Список використаних джерел:

1. Oxford English Dictionary URL: <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=risk> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.

3. Пилявець В. М., Ясмшена В. В. Особливості виявлення та оцінки ризиків в бізнес-плануванні. *Економічні горизонти*. 2024. №1 (27). С. 27–38. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/298511/291270> (дата звернення: 02.05.2024).

4. Business Plan 101: Critical Risks and Problems URL: <https://teach.ceoblognation.com/2012/10/22/business-plan-101-critical-risks-and-problems> (дата звернення: 02.05.2024).

5. Types of Business Risks and Ideas for Managing Them URL: <https://www.americanexpress.com/en-us/business/trends-and-insights/articles/7-business-risks-every-business-should-plan-for> (дата звернення: 02.05.2024).

ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ТА ДЕРЖАВИ

Пуголовко І. С., аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Природа податкових правовідносин, зміст яких становить сукупність податкових прав і обов'язків з боку податкових органів, які виступають як орган

державної влади, та сукупність прав і обов'язків платників податків, які зобов'язані нараховувати та сплачувати податки, свідчить про те, що учасники цих відносин не є рівними. Крім складності природи податкових правовідносин та нерівності сторін у цих відносинах, складність всієї податкової проблематики, її зв'язок з іншими галузями права та економіки, особливо з адміністративним, цивільним, господарським правом, бухгалтерським обліком, а також динаміка зміни податкового законодавства, обґрунтовує потребу платників податків звертатися за професійною допомогою до кваліфікованих фахівців у виконанні своїх обов'язків. Важливо відмітити, що такі консультанти можуть бути як на стороні податкових органів так і незалежними провайдерами спеціальних послуг, які надаються на комерційній основі.

З метою дотримання податкового законодавства платники податків повинні бути поінформовані про функціонування всієї податкової системи та порядок визначення податкових зобов'язань, одним словом, вони повинні орієнтуватися в податковій проблематиці. Поряд з іншими правами платників податків (право на оскарження, послідовне застосування правових норм, право на достовірність та достовірність даних), право на інформацію та право на визначеність мають особливе значення, оскільки вони дозволяють менеджменту передбачити податкові зобов'язання, що може вплинути на планування власної господарської та іншої діяльності.

Досліджуючи нормативне регулювання податкового консультування в країнах Європейського Союзу та країнах, які не є членами об'єднання, Зоріца Дрляча та Ельвір Мумінович у своїй праці [1, с. 120] дійшли висновку, що ця діяльність регулюється по-різному, а системи регулювання можуть бути згруповані наступним чином:

1) система повного регулювання податкового консультування в країнах, які врегулювали професію податкового консультанта на законодавчому рівні - Німеччина, Австрія, Канада, Японія, Чехія, Польща, Хорватія;

2) система часткового регулювання податкового консультування в країнах, які приймають модель, що навіть некваліфіковані особи можуть надавати податкові консультації або можуть підготувати та подати податкову декларацію для платника податків, з обов'язком надати основну інформацію про платника податків, підписати податкову декларацію, при цьому заявник або укладач податкової декларації бере на себе відповідальність за правильність податкової декларації або податкового повідомлення (США, Австралія);

3) система повної нерегульованості податкового консультування як окремого виду діяльності, представлена переважно у слаборозвинених країнах, тобто країнах, що перебувають у процесі транзиту, де діяльність з податкового

консультування, підготовки податкових декларацій та податкових звітів спеціально не регулюється.

У контексті покращення взаємодії платників податків і держави цікавим є досвід Латвії стосовно запровадження принципу «Consult First» у податковій сфері. Цей принцип передбачає, що податкові органи надають можливість підприємствам, які підлягають перевірці, самостійно здійснювати попередні коригування на основі отриманих консультацій, оскільки будь-яке адміністративне оскарження є складним процесом, який спричиняє великі витрати як для держави, так і для бізнесу. Застосування попередніх погоджених коригувань є механізмом, який потенційно може зекономити фінансові та адміністративні ресурси обох сторін податкових взаємовідносин. Контролюючі органи можуть застосовувати різні методи нагляду, беручи до уваги історію поведінки підприємств, які перебувають під контролем. Таким чином, зменшується навантаження на підприємства, які дотримуються вимог на регулярній основі. Якщо підприємство поінформоване про таку тактику, воно має більшу мотивацію покращувати свою діяльність та активніше співпрацювати з контролюючими органами, щоб потрапити до переліку «добросесних» представників бізнесу. Підприємства, які демонструють систематичні та неодноразові порушення, потрапляють до категорії високого ризику, відповідно, частіше піддаються перевіркам. Тоді як підприємства, які регулярно демонструють позитивні результати контролю та добру співпрацю з контролюючими органами, поступово перевіряються рідше. При виявленні порушень контролюючі органи оцінюють співпрацю підприємства з органом влади - чи є воно відкритим і відверто визнає свою помилку, активно працює над запобіганням виявленим проблемам, чи навпаки - приховує та оспорує очевидні порушення, відмовляється їх виправляти або виправляє виявлені порушення лише частково [2].

Так, за висновками дослідження Ради бізнес-омбудсмена в Україні, значну частину негативних фінансових наслідків податкових перевірок можна було б уникнути, якби податковий орган заздалегідь проінформував платника про необхідність коригування діяльності або усунення неточностей в документах. Уникнути таких прикрих ситуацій можна саме за допомогою реалізації принципу «Consult First», концепція якого була розроблена в Латвії в 2017 році. Наразі ж в Україні принцип «Consult First» у податковій сфері обмежується лише незначною його складовою – інформуванням через офіційний онлайн-майданчик ДПС, індивідуальні та узагальнюючі податкові консультації, «гарячі» лінії». Однак таких заходів недостатньо для збільшення довіри, оскільки інформаційні матеріали не покривають всього спектру можливих проблем бізнесу, не

стосуються проблем кожного конкретного підприємця, а практичність їх правозастосування платниками викликає додаткові питання [3].

На нашу думку, подальші дослідження у сфері попереднього податкового консультування та коригувань мають бути додатково зосереджені на формулюванні принципів поведінки податкових консультантів (як державних так і приватних), які мають велике значення в їхній діяльності. Крім того, державі необхідно на законодавчому рівні закріпити правовий статус та реєстрацію податкових консультантів та правовий статус їх висновків. Це можливо, в тому числі, через встановлення порядку документування, відповідальності консультанта за неякісно надані послуги, що є окремим важливим напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Drljača Z., Muminović, E. Tax Consulting as a Special Type of Service Activity. *Godišnjak fakulteta pravnih nauka*. № 11. S. 117–133. DOI: doi.org/10.7251/GFP2111117D.

2. Податкові перевірки – перевіряй, але довіряй: звіт за результатами розслідування за власною ініціативою. Рада бізнес-омбудсмена. 2024. URL: <https://boi.org.ua/reports-post/podatkovyi-perevirky-pereviryaj-ale-doviryaj-zvit-za-rezultatamy-rozsliduvannya-za-vlasnoyu-inicziatyvoju> (дата звернення: 02.05.2024).

3. Guidelines for the Application of the Principle «Consult First» in the Work of State Authorities. 2018. URL: <https://www.vvc.gov.lv/en/laws-and-regulations-republic-latvia-english/guidelines-application-principle-consult-first-work-state> (дата звернення: 02.05.2024).

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Світовий О. М., доктор екон. наук, професор
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Туристична галузь України має значний потенціал, а саме: унікальні архітектурні пам'ятки та природні об'єкти, неповторну культурну та історичну спадщину. В Законі України «Про туризм» держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності. Однією із основних цілей державного регулювання в галузі туризму є забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток

індустрії туризму, створення нових робочих місць. Також в цьому законі покладено повноваження на Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції та законів України щодо організації та забезпечення реалізації державної інвестиційної політики в галузі туристичної діяльності [1].

У «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» зазначено, що єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму та курортів – це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України. Також в цьому документі за напрямом «Розвиток туристичної інфраструктури» вказано, що основними напрямками реалізації Стратегії, зокрема, є забезпечення комплексного розвитку територій, зокрема створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури шляхом: проведення моніторингу інвестиційних пропозицій щодо розбудови туристичної інфраструктури у регіонах; підготовка каталогу інвестиційних проектів у сфері туризму та курортів для представлення потенційним вітчизняним та іноземним інвесторам; участь інвестиційних проектів у сфері туризму та курортів у міжнародних ярмарках інвестиційних проектів [2]. Тобто, в нашій країні створено необхідну законодавчу базу щодо регулювання інвестиційної діяльності в туристичній галузі з метою залучення більшої кількості інвестицій та підвищення ефективності їх використання. Проте, існують бюрократичні перепони, які створюють бар'єри у реалізації інвестиційних планів.

Для більшого притоку інвестицій у вітчизняну туристичну галузь важливе значення має її економічна безпека, яка, за твердженням дослідників, втілює певну сукупність відносин і пов'язаних із ними заходів, що забезпечують економічне зростання, створення синергетичного ефекту результативного функціонування національної економіки, сприяє збереженню історико-культурної спадщини в умовах сучасної системи міжнародних економічних відносин. Специфіка економічної безпеки туристичної галузі як категорії полягає у тому, що вона виступає індикатором туристичної привабливості країни, її політичної стабільності та здатності забезпечити дотримання міжнародних стандартів безпеки людини, що дає змогу створити умови для повного задоволення різноманітних туристичних потреб, вчасно виявити загрози і запобігти небезпеці завдання збитків державі та національним економічним інтересам із метою забезпечення їхнього стабільного розвитку і зростання [3, с. 52–53]. На нашу думку, збільшення туристичної привабливості також є одним із основних чинників посилення притоку інвестицій у туристичну галузь.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної туристичної галузі є потреба в удосконаленні управління інвестиційним процесом щодо пропорції накопичення та споживання, збереження та інвестування, інвестування та приросту капітальної вартості, співвідношення вкладень і віддачі, пропорції міжгалузевої структури та інвестиційного ринку. За такого підходу, як стверджують вчені, оптимізація інвестиційної діяльності в туризмі вимагає пошуку та вибору оптимального варіанта вкладення інвестицій відносно критеріїв розвитку туризму. До таких критеріїв, передусім, вчені відносять чинники інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності туризму, комерційну та соціально-економічну ефективність розвитку туризму [4, с. 26].

Також ми вважаємо, що необхідним фактором удосконалення управління інвестиційним процесом в туристичній галузі є його інноваційна складова. Ми погоджуємося із дослідниками, які вважають, що основними чинниками, які б сприяли поширенню відкритих інновацій у нашому суспільстві, є: по-перше, належний інституційний клімат; по-друге, розвинена інформаційно-комунікаційна інфраструктура; по-третє, формування сприятливого бізнес-середовища; по-четверте, кооперація із зовнішніми учасниками інноваційної системи; по-п'яте, партнерство з глобальними R&D-компаніями; по-шосте, співпраця з університетами та науковими установами; по-сьоме, високотехнологічний імпорт та залучення венчурного інвестування [5, с. 89]. Більшість із перерахованих дослідниками чинників можуть позитивно впливати і на розвиток туристичної галузі.

Отже, Україна має великий туристичний потенціал, в країні створено необхідну законодавчу базу щодо регулювання інвестиційної діяльності в туристичній галузі, затверджено Стратегію її розвитку до 2026 року. Проте щоб динамічно розвивалась вітчизняна туристична галузь необхідні реальні потужні інвестиції, у тому числі і закордонні. Тому потрібно удосконалювати управління інвестиційними процесами в галузі, направити основні зусилля, зокрема, на забезпечення економічної безпеки та збільшення інвестиційної привабливості, краще позиціонувати об'єкти туристичної галузі перед потенційними інвесторами. Важливим фактором інвестиційної політики в сфері туризму повинна стати її інноваційна складова. Саме інновації в інвестиційних проєктах, на наше переконання, можуть надати необхідний поштовх для розвитку вітчизняної туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР Редакція від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення: 03.05.2024).

2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-Text> (дата звернення: 03.05.2024).

3. Забаштанський М. М., Забаштанська Т. В., Роговий А. В. Економічна безпека держави в умовах трансформаційних змін туристичної галузі України. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4(72). С. 50–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-4-7>.

4. Просторова організація туристично-рекреаційної сфери регіону: монографія / за заг. ред. В. В. Паппа. Мукачєво : Редакційно-видавничий центр МДУ, 2016. 268 с.

5. Горобинська М. В. Управління інноваційними процесами на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 85–91. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-14>.

НЕЛІНІЙНІ ПРОЦЕСИ В ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЯХ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЯМИ

Степовий С. М., аспірант

*Науковий керівник: Світовий О. М., доктор. екон. наук., професор
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Інновації за своєю сутністю є складним процесом і вимагають широкого системного підходу, який включає в себе врахування сучасного передового досвіду для посилення інноваційного потенціалу підприємства. Технологічний прогрес також відіграє вирішальну роль у формуванні інноваційних систем, тому природа управління інноваціями останніми роками зазнала значних трансформацій.

Концепція інновацій як нелінійного процесу докорінно змінює розуміння та управління інноваціями на підприємствах. Ця концепція відрізняється від традиційних, лінійних моделей інновацій, які часто зображують прямий рух від генерації ідеї до розробки продукту та його виведення на ринок. Натомість, розгляд інновацій як нелінійного процесу визнає складні, динамічні та часто непередбачувані шляхи, якими може розвиватися інноваційна діяльність.

Нелінійні інноваційні процеси характеризуються петлями зворотного зв'язку, ітераційними циклами та потенціалом для значних зрушень у напрямку, коли стає доступною нова інформація або коли змінюються зовнішні умови. Ця перспектива визнає, що інновації часто є результатом взаємодії різних факторів і зацікавлених сторін, як всередині, так і поза організацією [1].

Загальна характеристика нелінійних процесів в інноваційних моделях:

1. Цикли зворотного зв'язку. Нелінійні інновації передбачають безперервні цикли зворотного зв'язку, де знання та результати, отримані на пізніших етапах інноваційного процесу, можуть інформувати та змінювати попередні етапи. Цей ітеративний підхід полегшує адаптацію та вдосконалення ідей, продуктів чи послуг на основі реального зворотного зв'язку та навчання.

2. Ітераційні цикли. Замість того, щоб слідувати встановленій послідовності етапів, нелінійні інновації часто включають ітераційні цикли розробки, тестування, навчання та адаптації. Ці цикли дозволяють швидко створювати прототипи, експериментувати та впроваджувати інноваційні технології або методології.

3. Зміна напрямку. Нелінійні процеси є гнучкими та адаптивними, що дозволяє змінювати напрямок у відповідь на нові можливості, виклики або взаємозв'язки. Така гнучкість має вирішальне значення в сучасному швидкоплинному і невизначеному бізнес-середовищі, де для того, щоб залишатися попереду, часто вимагає здатності швидко і ефективно змінюватися.

Передумови для впровадження нелінійних процесів в інноваціях:

1. Організації повинні розвивати культуру гнучкості та адаптивності, заохочувати експерименти та вчитися на невдачах так само, як і на успіхах.

2. Сприяння співпраці. Зважаючи на складну взаємодію факторів, що стимулюють інновації, сприяння співпраці між відділами, дисциплінами і навіть організаційними кордонами має вирішальне значення. Моделі відкритих інновацій та партнерства можуть забезпечити доступ до різноманітних ідей та можливостей, посилюючи інноваційний процес.

3. Інвестування в допоміжні системи та процеси. Для ефективного управління нелійними інноваціями організаціям необхідно інвестувати в системи та процеси, які підтримують швидкі ітерації, зворотний зв'язок у реальному часі та міжфункціональну співпрацю. Це включає використання аналізу даних, цифрових інструментів та методологій управління проектами, адаптованих до динамічного характеру інноваційної діяльності.

Стратегічні напрямки розвитку нелінійних процесів в інноваційних моделях:

1. Розширення зв'язків та співпраці. Потрібно сприяти співпраці між науковими колами, бізнесом та державними інституціями. Співпраця між цими трьома секторами може призвести до більш комплексних рішень складних проблем, що сприятиме суспільному та економічному прогресу [3].

2. Використання даних та технології. Компаніям необхідно продовжувати інтегрувати передову аналітику та нові технології, щоб залишатися на крок

попереду. Здатність швидко аналізувати дані та діяти на їх основі буде ключовим фактором, що вирізнятиме майбутні інноваційні зусилля [4].

3. Стратегічні злиття та поглинання. Для швидкого отримання нових можливостей і технологій слід розглянути можливість стратегічних злиттів і поглинань компаній, які відповідають їхнім довгостроковим інноваційним цілям і доповнюють існуючі сильні сторони кожної сторони [2].

4. Сталі та соціальні інновації. Зважаючи на зростаючу глобальну увагу до сталого розвитку, підприємствам слід узгоджувати свої інноваційні цілі з екологічними, соціальними критеріями, щоб відповідати етичним вимогам та потребам суспільства [3].

Отже, концепція нелінійних інновацій – це не просто академічна теорія, а практична стратегія, яку сучасні підприємства можуть використовувати для підвищення своєї креативності, швидкості реагування на глобальні виклики. Розуміння цієї концепції сприяє кращому управлінню інноваціями на підприємствах, дозволяє менеджерам і власникам бізнесів розробляти такі інноваційні моделі, які підтримують стабільний економічний розвиток підприємства.

Список використаних джерел:

1. Leydesdorff L., Rotolo D. & De Nooy W. Innovation as a Nonlinear Process, the Scientometric Perspective, and the Specification of an «Innovation Opportunities Explorer». *Technology Analysis and Strategic Management*. Jun 2013. Vol. 25. DOI: <https://doi.org/10.1080/09537325.2013.801948> (дата звернення: 22.04.2024).

2. Suo L., Yang K. & Ji H. The Impact of Technological Mergers and Acquisitions on Enterprise Innovation: A Review. *Sustainability*. 2023. Vol. 15(17).. DOI: <https://doi.org/10.3390/su151712883> (дата звернення: 23.04.2024).

3. What's the world without innovation? Аналітичне дослідження від компанії McKinsey&Company. 2024. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/themes/whats-the-world-without-innovation> (дата звернення: 25.04.2024).

4. Інноваційний імператив: уроки швидкозростаючих компаній. Дослідження від компанії Deloitte. 2021. URL: <https://www.deloitte.com/ug/en/our-thinking/insights/topics/leadership/cio-insider-business-insights/technology-leadership-cio-innovation.html> (дата звернення: 25.04.2024).

ВПЛИВ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Білошкурська Н. В., канд. екон. наук, доцент

Столбова О. С., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Гарантування результативної роботи та конкурентної спроможності організації керування особовим складом є значущою основою в умовах ринкової економіки. Матеріальне та нематеріальне стимулювання колективу займає не останнє місце в управлінні, через те що від нього залежить не тільки соціальна активність персоналу, але й завершальні результати роботи компанії. Тому дослідження матеріального та нематеріального стимулювання працівників, а саме, його вплив на результативність функціонування організації є актуальним на сьогоднішній день.

Розглядали та досліджували питання заохочення працівників багато зарубіжних і українських вчених. Проблему мотивації вивчали Е. Лібанова, Д. Богиня, Г. Емерсон, Е. Мейо, Ф. Тейлор, А. Файоль, В. Мортіков, М. Фоллет, а також О. Шелдон. Відомі автори сучасних теорій стимулювання з західних країн є В. Врум, Ф. Герцберг, Е. Лоулер, Д. Мак-Грегор, Д. МакКлелланд, А. Маслоу, Л. Портер та інші.

Мотивацію потрібно розглядати як інструмент, який дозволяє стимулювати трудову діяльність співробітників. Мотивація повинна споруджуватися на залученні до процесу створення зацікавленості працівників, бажань та інтересів. З одного боку виступають особисті потреби, що змушують інстинктивно знаходити шляхи для їх задоволення. Джерело їх забезпечення дохід, дохід – задоволення потреб та бажань.

До матеріального стимулювання трудової діяльності, як основної форми доходу персоналу, заробітна плата має найбільшу причетність. Насамперед, гідна заробітна плата призводить до зменшення плинності кадрів, що створює постійний трудовий колектив. У висновку зменшення плинності працівників працедавець має можливість зменшити витрати на наймання та перекваліфікацію, а вивільнені гроші направити на вдосконалення виробництва, що дозволить підвищити конкурентні сторони продукції. Також, впровадження політики високої заробітної плати дає можливість знайти на ринку праці найбільш кваліфікованих, досвідчених, вмотивованих, орієнтованих на найкращий результат працівників, що безумовно такі робітники призведуть до успіху підприємства [1].

Нагороди чи грошові бонуси являють собою достатньо важливі засоби стимулювання, однак, щоб грошове заохочення призвело до бажаного результату, кожен робітник має зрозуміти, чому та за що він отримує свою нагороду і яка праця дозволить йому сподіватися на отримання премії й надалі. У інакшому випадку матеріальна нагорода відчувається як джекпот, і в результаті не дає бажаний ефект на вмотивування персоналу.

До нематеріального стимулювання належать такі засоби мотивування, що не видаються у грошовій формі, але вимагають від керівництва організації деяких вкладень в своїх співробітників, а саме: кар'єрний зріст, нагороди, грамоти, особливі звання, підвищення кваліфікації, безкоштовні комунікації, харчування, квитки на відпочинок та інші.

Схвалення, найелементарніший спосіб зміни поведінки, застосовується в багатьох підприємствах. Інколи, визнання особистості та підвищення його морального статусу в колективі ефективніше діє на його продуктивність праці, аніж премії [2].

На думку М. Семикіної та Н. Іщенко, в умовах конкурентного середовища мотивація за своїми задачами та функціями має набувати значно ширшого змісту, охоплюючи мотиваційним впливом і найманих працівників, і роботодавців в інтересах створення конкурентоспроможної продукції (послуг), набуття конкурентних переваг у мотиваційному забезпеченні праці, в освітньо-професійних характеристиках персоналу [3].

Для ефективності діяльності підприємства необхідно розробляти свою систему мотивації, як для кожного працівника, так і підприємства. Персоналізована схема стимулювання достатньо результативна, але не економічна. Такий підхід можливо використовувати лише на малих підприємствах, де є можливість виявити потреби та бажання кожного співробітника. Але для великих компаній раціонально використовувати систему стимулювання, що влаштує більшість та не проігнорує меншу частину найманих працівників. При цьому треба точно знати, що на кожному підприємстві необхідно поєднувати матеріальні та нематеріальні заохочення, оскільки більша частина персоналу надає перевагу з'єднуванню цих видів стимулів [4].

Мотивація особового складу є базовим засобом забезпечення оптимального використання ресурсів, зосередження на наявному кадровому потенціалі. Провідна ціль мотивації – це отримання максимальної віддачі від використання наявних трудових ресурсів, що дозволяє підвищити загальну результативність і прибутковість роботи компанії.

Отже, для підвищення ефективності функціонування підприємства використовують різні види стимулів, як матеріальних так і нематеріальних. Якщо застосовувати їх відокремлено ефективність мотивування буде не

достатньою. Таким чином, об'єднання матеріального та нематеріального заохочення дає змогу сформувати потужну систему мотивування, що буде більш ефективно діяти на роботу всієї організації.

Список використаних джерел:

1. Докучаєв О. А. Мотивація персоналу та її взаємозв'язок з ефективністю господарської діяльності підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Одеса, 2008. 15 с.

2. Коритко С., Миронов Ю. Формування системи мотивації праці на підприємстві. *Електронний науковий вісник «Керівник.ІНФО»*. URL: <https://kerivnyk.info/2012/05/korytko.html> (дата звернення 01.05.2024).

3. Семикіна М. В., Іщенко Н. А. Мотивація ефективної зайнятості на регіональному ринку праці: тенденції та перспективи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2008. Вип. 13. С. 3–12. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/1035> (дата звернення 02.05.2024).

4. Соколов А. В., Чернявська К. В. Вплив матеріальної та нематеріальної мотивації персоналу на ефективність діяльності підприємства. *Науковий огляд*. 2015. № 9(19). С. 1–5.

FEATURES OF STAFF MOTIVATION IN THE IT SPHERE

Chernov A. O., *postgraduate student*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

In today's realities, the demand for IT specialists remains at a high level. The system of motivation and stimulation of personnel in the IT sphere affects the final result of the activity of the entire organization and affects the labor, social and creative activities of each employee.

Motivation is the driving force behind human behavior, and staff motivation is an important condition for effective work of employees in the interests of the organization. An effective manager must understand the content of motivation, ensure a healthy morale in the team and stimulate employees to work with full dedication [1]. In conditions of competition, human potential is a determining factor in the development of the organization. Motivation becomes an important element in the system of work with the labor potential and effective activity of the organization [2]. The development of the IT sphere in Ukraine is rapidly gaining momentum, and the problem of personnel motivation is becoming more and more urgent. Under the

conditions of effective employee motivation, IT enterprises can increase their economic potential and improve the attractiveness of the specialty for subordinates. The task of the management is to motivate employees to do effectively, the duty of the staff is to responsibly fulfill the tasks set by the management [3].

According to the research carried out by the IT Ukraine Association, it was established that the IT industry is one of the leading industries of the Ukrainian economy, which is growing rapidly every year. Thus, over the past 6 years, the share of computer services exports in GDP has increased from 1.8% to 3.5%, and in general, services exports have increased from 13.4% to 37.8%. The IT industry is mostly export-oriented [4].

Kostyantyn Vasyuk, executive director of the IT Ukraine Association, noted that almost 40% of all services that Ukraine exports to the foreign market are IT services. The following figure is also interesting: 2% of all employed persons involved in the country's economy work in IT. This is 3.5% of GDP [4]. The activities of specialists of IT companies are related to the creation of new products, which is why it is necessary to make maximum use of intellectual resources and internal motivation of employees, which can be influenced by using correctly selected motivational factors. Personnel managers evaluate the external motives of developers, without touching their internal motivations, therefore, practical work is needed to improve the productivity of IT workers, taking into account the internal and external motivation system.

With the help of the author's opinion polls, Fedoryshyn G., Boyarchuk Y. established what material and non-material incentives are present in Ukrainian IT companies. When choosing the factors that are most important when choosing an employer, most developers chose the following six: salary, professional growth, favorable psychological climate, comfortable working conditions, interesting tasks and flexible work schedule. When choosing the components of the social package, which are decisive when choosing an employer, the respondents' answers were distributed differently. For some categories, sick pay (48%), sports programs (48%), incentives for years of work in the company (52%) are important. Respondents in this category were not interested in such components of the social package as financial assistance for important events in life, loans, voluntary health insurance for relatives, programs for employees' children. Other respondents pay more attention to the following components when choosing an employer: sick leave (52%), additional vacation (57%), holding technical events, such as competitions, informal meetings, communities (57%) [5]. It was established that for all surveyed categories, the component of the social package is important - additional vacation and sick leave; for beginners – work organization and psychological climate in the team; for employees with work experience - a favorable climate in the team and the appropriate amount of remuneration.

Having determined the core values of employees, IT enterprises can develop an effective plan for motivating their subordinates. Flexible working hours, food in the office, recreation areas, a gym, the opportunity to take advanced training courses, a social package, insurance, and the opportunity to learn a foreign language are important for all IT workers. It is important to know that experienced employees prefer to work alone, while beginners prefer to work in a team, as they can learn from senior colleagues. As the experience of an IT worker grows, such values as knowledge and efficiency in business, interesting work, and an active life recede into the background.

Therefore, a feature of personnel motivation in the IT sphere is correctly selected motivational factors for the maximum activation of intellectual resources.

References:

1. Пачева Н. О., Подзігун С. М. Вплив мотиваційного менеджменту на ефективність діяльності організації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер. Економічні науки.* 2021. Т. 3, № 11 (55). С. 42–46. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7671>.

2. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky>.

3. Федоришин Г., Боярчук Ю. Особливості мотивації професійної діяльності працівників ІТ-сфери. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/psp/article/view/2948/3360>.

4. Пачева Н. О. Місце мотиваційного менеджменту в діяльності організації. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів, м. Умань, 19–20 листоп. 2020 р. Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2020. С. 254–257. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/13302>.

5. Чернов А. О. Особливості мотивації працівників ІТ-сфери. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки* : матеріали X Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів вищ. освіти та молодих учених, м. Умань, 16 листоп. 2023 р. Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2023. С. 437–440. URL : <https://econom.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-konferentsiji-16.11.23.pdf>.

PECULIARITIES OF THE STATE PERSONNEL POLICY IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION

Liubyvyi O. M., lecturer

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

The success of state reforms and the development of society depend primarily

on the level of professionalism and quality of training of management personnel working not only in state and local government bodies, but also in all spheres of public life. «The need to radically improve the quality of human resources and ensure their effective professional development is driven by the need for highly qualified personnel, erudite, competent employees with innovative thinking, capable of making responsible management decisions» [1, c. 3].

Ukraine is currently undergoing a reform of the State Personnel Policy. In the current context of globalization and the need to increase the country's competitiveness, it is the improvement of public administration and governance at the state and regional levels that is an important criterion for successfully solving social problems and strengthening statehood [2].

The state personnel policy in education is a set of principles, methods of action of public authorities on the organization of human resources in the sector based on the formation, support and development of educational values and ideals, norms, rules, procedures. capable of ensuring the integrity and sustainability of the education system in accordance with the state tasks [3, c. 115].

It should be noted that the State Personnel Policy in the field of education of Ukraine is a purposeful strategic activity of the state related to planning and forecasting the formation, professional development and rational use of personnel in the field of education, defining the goals and priorities of personnel and state orders for the training of specialists with higher education. But it is also part of the state's strategy for the formation and rational use of the human resources potential of society.

The structure of the State Personnel Policy in the field of education, as well as the structure of the State Personnel Policy in general, is based on certain principles, including subjects, objects, mechanisms of formation and implementation. The main principles of the state personnel policy in the field of education are those that form the basis for the development and implementation of personnel policy in the country. They include, first of all, "social justice, complexity and consistency of its implementation; balance of public interests and interests of certain social groups; professionalism; balanced representation of experienced and young workers in terms of gender equality; responsibility of the state for creating preconditions for realization of vital interests of a person, realization of the right to education and work by citizens; mutual respect between a person and the state, an employee and an employer; partnership between the state and the non-governmental sector; and continuous [4, c. 5].

Today, reforming the staffing of the education system is one of the priorities of the State Personnel Policy of Ukraine. The development and implementation of Ukraine's modern personnel policy in the field of education requires an effective personnel system that includes all its components, from management decisions to staffing of institutions and organizational structures that carry out holistic management

of the formation and implementation of personnel policy in the field of education in order to achieve the defined priorities of society [5, c. 97].

Thus, the key trend in the development of higher education in the current environment is the large-scale growth of its importance in the formation of the knowledge economy. This involves the synthesis of the functions of higher education institutions as transmitters of knowledge and information and as generators of innovative ideas. This trend is manifested in the increase in the duration of the educational process, the number of students, the increase in the coverage of the population with higher education, and the share of people with higher education in the vast majority of countries, and not only in Ukraine.

References:

1. Kovbasyuk Y. V. State Personnel Policy: Problems and Ways of Implementation. The strategy of the state personnel policy is the basis of the country's modernization. materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation, Kyiv, May 31. 2012 p.: 15th anniversary of the branch of science «Public Administration». K.: NAPA, 2012. P. 3–5.

2. Zubchik O. A. Administrative efficiency as a factor in increasing the country's competitiveness. Public governance in Ukraine: state, challenges and prospects for development. materials of the annual. All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation, devoted to the 100th anniversary of the civil service in Ukraine. 100th Anniversary of the State Service in Ukraine (Kyiv, May 25, 2018): in 5 volumes / edited by V.S. Kuibida, M.M. Bilinska, O.M. Petroie. K.: NADU, 2018. Vol. 2. 156 p.

3. Shyian O. I., Khudoba O. V., Zayats, D. D. (2018). State personnel policy in the system of higher education: gender aspect (on the example of Lviv region). *Bulletin of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration*, (3), 112-118.

4. Bilinska M. M., Soroko V. M., Chmyha V. O. Strategy of the State Personnel Policy of Ukraine: goals and ways of implementation: educational and methodological materials. K., 2013. 52 c.

5. Ogarenko V. M. State regulation of higher education institutions in the market of educational services: monograph. K.: NADU, 2005. 328 c.

OUTSTAFFING AS A NON-STANDARD FORM OF ENGAGEMENT PERSONNEL

Pacheva N. O., *PhD in Economics*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

In today's realities, business in its practical activities encounters new concepts, among them there are names of foreign language origin, such as: outstaffing. This term is more and more common when it comes to the regulation of labor relations, recruitment of personnel, formation of a team, etc.

At the current stage of economic development, the strategic management of the labor market is designed to contribute to ensuring compliance with the requirements of a dynamic competitive environment of human resources. Human resources (talented, dedicated professionals) play an important role in ensuring development and economic growth. Competition in business, between organizations, regions, and even countries occurs not only through the introduction of modern technical means and innovations, but also through the improvement of management technologies and methods [1].

Outstaffing is the hiring of labor. It is spread in the field of personnel administration with the withdrawal of personnel from the staff of the customer company and their registration into the staff of the provider company. That is, the employer hires a specialist in a certain field, who will actually work on the territory of his "client", that is, the customer. The provider assumes full legal responsibility for the personnel, as well as for personnel administration and accounting, payment of wages with deduction of salary fees to social funds, and is responsible for the implementation of labor legislation of Ukraine, including hiring, dismissal, resolution of labor disputes, registration annual vacations, sick leaves and business trips, implementation of social and medical insurance. The following prerequisites for using outstaffing in modern companies can be singled out:

1) with increasing complexity and additional requirements of legislation in the field of personnel accounting;

2) when the manager spends a large amount of time on solving administrative issues related to labor relations;

3) a large number of permanent employees in the company's staff makes it less flexible and more dependent on personnel;

4) striving for greater flexibility and independence in the formation of the "staff schedule";

5) striving to reduce administrative costs for personnel management [2].

Outstaffing in the Ukrainian market is needed by about 60% of enterprises, but only 2/3 of them have opportunities for this. Most of the companies that use the

outstaffing service note that the main purpose of using this service is to reduce costs, about 20.8% of respondents decided to optimize human resources management in this way, 15.3% use outstaffing to solve the problem of staff regulation. And about 9.2% of respondents using outstaffing in order to concentrate on the main business.

Outstaffing is most popular in the IT field. According to the statistics of outstaffing service providers, 46% of orders are for administrative staff, 24% for mid-level financiers, 14% for IT specialists, 10% for top managers, and 6% for work specialties [2]. Among the companies that used outstaffing services in Ukraine, it should be noted: "MTS" (operators, a large number of performers and individual lower-level employees work on the basis of outstaffing contracts), "Kyivstar" (call center workers and lower-level managers), "Alfa-bank" (IT employees), "Cisco Ukraine" (IT specialists, marketers, auditors, accountants, promoters, sellers, etc.), "Samsung Ukraine" (product promotion specialists, dealers, accountants, promoters, sellers, etc.) and many others [3]. Nevertheless, at present, the outstaffing service remains imperfect and has its own shortcomings, because at this stage there is a lack of legislative documents that could fully regulate the relationship between the customer company, the provider company and the employee who is hired for work by means of outstaffing. This means that the employee may find himself in an unprotected position, since his status is not fully defined and does not fall under any of the provisions already existing in the legislation.

Outstaffing is gaining more and more popularity among Ukrainian businesses, as it allows you to quickly get the necessary staff, saving resources for their search. In addition, the customer company does not need to worry about personnel issues at all, because their solution depends on the "outstaffer" [4]. Human resources management can be effectively implemented in the conditions of a sufficiently developed system of response to changes, where the mechanisms of rapid adaptation to the current conditions of the labor market operate [5]. In fact, the employee is registered according to the employment book, but it is not in the company where he actually works, but in the provider company. That is, the entry in his work book does not correspond to the reality that exists. In this regard, employees reluctantly agree to leave the company's staff. But there is a way out of this difficult situation. The offer to apply for a job through another company that does not actually work is very alarming to employees. Another reason why many employees refuse to become outstaffers is the lack of a provider in the company, in which they will be formally registered as a staff, a well-known name, brand, public image.

So, there are a number of psychological factors that affect the opinion of employees about outstaffing in general and force many to refuse work in quite prestigious companies. Therefore, it can be concluded that outstaffing has both a

positive effect on running a business, and certain negative aspects are present in its implementation.

References:

1. Пачева Н. О. Стратегічне управління на ринку робочої сили. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів (м. Умань, 18 листоп. 2021 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Навч.-наук. ін-т економіки та бізнес-освіти [та ін.] ; [голов. ред. Слатвінський М. А. ; редкол. : Корнієнко Т. О., Чвертко Л. А., Бержанір І. А. [та ін.]]. Умань : Візаві, 2021. С. 496–499. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/14525>
2. Цимбалюк С. О. Технології управління персоналом : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 399 с.
3. Гавловська Н. І., Якимець Ю. Проблеми та перспективи застосування аутстафінгу в Україні. URL : https://www.rusnauka.com/20_DNI_2013/Economics/5_142876.doc.htm
4. Аутстафінг: чи працює «оренда» персоналу в Україні? URL : <https://golaw.ua/ua/insights/publication/autstafing-chi-praczuuye-orenda-personalu-v-ukrayini/>
5. Пачева Н.О. Стратегічне управління персоналом. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Умань, 31 жовтня – 1 листопада 2019 р.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 144–146. URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/14533>

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ТА КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бевз А. П., аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У сучасних умовах економічного розвитку глобального суспільства питання розподілу кредитів та його впливу на макроекономічні коливання стає актуальним та надзвичайно важливим. Кредитування виступає не лише як фінансовий інструмент, але і як ключовий механізм регулювання економічного розвитку і має значний вплив на рівень інвестицій, споживання, виробництво та фінансову стабільність. Розуміння процесів розподілу кредитів та їх впливу на макроекономічні коливання дозволить передбачати та регулювати економічні процеси в країні.

У цій роботі розглянуто механізми, через які кредитування впливає на посилення або зниження макроекономічних коливань. Дослідження цього питання має на меті дати уявлення про роль кредитування в економічному розвитку, виявити його можливі позитивні та негативні наслідки, а також запропонувати рекомендації щодо оптимального управління кредитними ресурсами для забезпечення стійкого та збалансованого економічного зростання.

У сучасній економіці кредитування є ключовим фактором, що визначає рівень споживання, інвестицій та економічного зростання. Механізми кредитування мають значний вплив на макроекономічні процеси, але їхні наслідки можуть бути різними в залежності від різних факторів.

Одним з основних механізмів впливу кредитування на макроекономічні процеси є його вплив на рівень споживання та інвестицій. Збільшення доступності кредитів може стимулювати попит на товари та послуги, що сприяє зростанню виробництва та зайнятості. Однак надмірне кредитування може призвести до перевитрат та накопичення заборгованості, що може стати причиною фінансових криз.

Крім того, кредитування має важливий вплив на ліквідність банків та грошовий обіг в економіці. Збільшення обсягів кредитування призводить до збільшення кількості грошей в обігу, що може сприяти зростанню інфляції. З іншого боку, недостатнє кредитування може призвести до зниження обсягу грошей та дефляції.

Також важливим аспектом є вплив кредитування на ринок праці та зовнішню торгівлю. З одного боку, збільшення інвестицій завдяки кредиту може створити нові робочі місця та підвищити рівень зайнятості. З іншого боку, велике зовнішнє боргове навантаження може ускладнити здатність країни виплачувати борги та управляти валютним курсом.

Отже, ефективне управління механізмами кредитування вимагає збалансованого підходу, який сприяє стійкому економічному зростанню та уникненню фінансових криз. Важливо враховувати всі аспекти кредитування та їхній вплив на різні сфери макроекономіки для досягнення оптимальних результатів.[1]

Опираючись на розглянуті механізми та їхній вплив ми в змозі окреслити аспекти оптимального управління кредитними ресурсами для забезпечення стійкого та збалансованого економічного зростання:

- стримана кредитна політика: забезпечення ефективного регулювання обсягу кредитування для підтримки стабільності фінансової системи та запобігання формуванню пузирів на ринках активів;

- прозорість і нагляд за кредитними установами: запровадження механізмів нагляду та контролю за діяльністю банків та інших кредитних установ для забезпечення дотримання вимог щодо капіталу, ліквідності та управління ризиками;

- стимулювання кредитування реального сектора: розвиток інструментів та програм кредитування, спрямованих на підтримку підприємств та підприємництва, що сприяє створенню нових робочих місць та економічному зростанню;

- розумне використання кредитування для інвестицій: забезпечення того, щоб кредитні ресурси використовувалися ефективно та продуктивно для фінансування інвестиційних проєктів, що сприяють розвитку інфраструктури, інноваціям та підвищенню конкурентоспроможності;

- управління кредитними ризиками: розробка та впровадження ефективних методів оцінки та управління кредитними ризиками з метою зменшення можливості неповернення кредитів та втрат для банків та інших кредиторів;

- підтримка фінансової освіти: запровадження програм фінансової освіти та консультацій для споживачів, що сприяють збільшенню фінансової грамотності та свідомого використання кредитних послуг;

- співпраця з міжнародними партнерами: взаємодія з міжнародними організаціями та партнерами для обміну найкращими практиками управління кредитними ресурсами та забезпечення сталого економічного зростання [2].

Розглядаючи механізми кредитування, що впливають на макроекономічні коливання, зокрема, було виявлено, що кредитування може мати як позитивний, так і негативний вплив на економічний розвиток країни. Позитивний вплив кредитування проявляється у стимулюванні інвестицій, споживання та виробництва, що сприяє економічному зростанню та розвитку підприємств. Однак, наявність великого обсягу кредитів може також призвести до ризику фінансової нестабільності та збільшення рівня боргу, що негативно впливає на макроекономічну ситуацію в країні.

Отже, важливо забезпечити ефективне управління кредитуванням з метою збалансування позитивних та негативних наслідків цього процесу. Для цього необхідно враховувати різні аспекти економічного розвитку країни та вчасно впроваджувати заходи з моніторингу та регулювання кредитних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко [та ін.]; за ред. М. І. Савлука. Київ : КНЕУ, 2009. 740 с.
2. Сутність кредитного механізму та його роль у системі ринкових відносин. URL: <http://www.bumerang-nsk.ru/creditt1r3part1.html> (дата звернення: 03.05.2024).

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЇ НА ЕМІСІЮ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ КАПІТАЛУ

Богріновцева Л. М., канд. екон. наук, доцент

Ісаєва С. Д., здобувачка вищої освіти

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Інфляція, як один із ключових економічних показників, має значний вплив на різні сегменти фінансового ринку. Ринок цінних паперів, як важлива складова фінансової системи, не залишається осторонь цього впливу.

Взаємозв'язок між інфляцією та ринком цінних паперів виникає через ряд фінансових та економічних механізмів. Основні аспекти цього взаємозв'язку представлені на рис. 1.

Усі ці фактори взаємодіють на ринку цінних паперів у контексті інфляції, визначаючи цінові рухи та інвестиційні стратегії інвесторів [5].

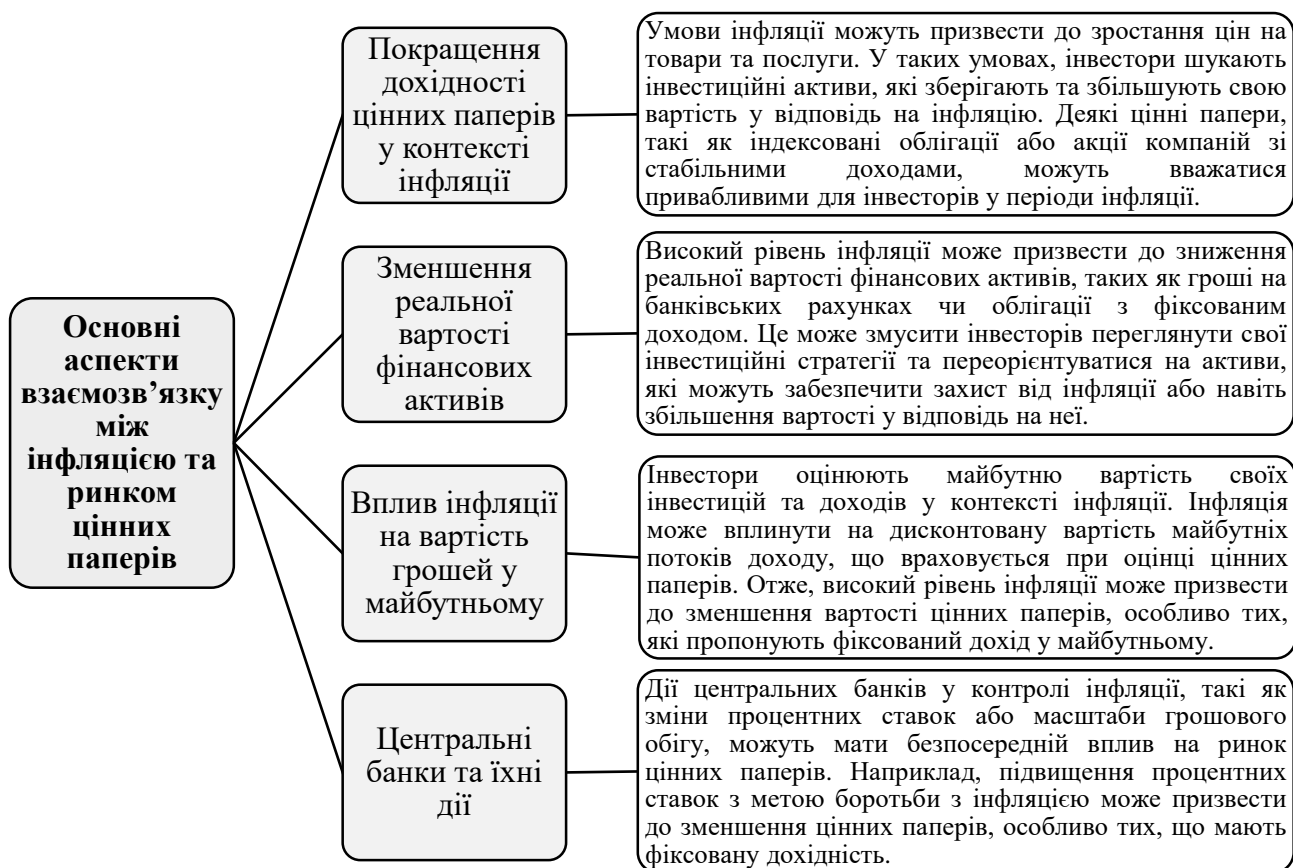

Рис. 1. Основні аспекти взаємозв'язку між інфляцією та ринком цінних паперів

Джерело: складено авторами

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку протягом 2023 року, становив 76,08 млрд грн та 8 млн доларів США. Порівняно з таким самим періодом 2022 року (57,45 млрд грн) загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, номінованих у гривні, у відповідному періоді 2023 року збільшився на 18,63 млрд грн [3] (рис. 2).

За період з 2013 по 2023 роки обсяг випусків емісійних цінних паперів в Україні мав і позитивні і негативні тренди, що було пов'язано з різними економічними та політичними чинниками, рішеннями уряду та Національного банку України. Разом з тим, можна відзначити загальний тренд зростання обсягів емісії з 2013 по 2017 рік. Це може свідчити про позитивну динаміку на ринку цінних паперів, що була спричинена збільшенням інтересу до інвестування в цінні папери.

У 2018 році спостерігається різке зменшення обсягів емісії, що може бути наслідком змін у законодавстві, економічних криз або стратегічних рішень уряду. Після 2018 року обсяги емісії знову зросли у 2019 та 2020 роках, але позначки рівня попередніх років досягнуто не було. Це може свідчити про певні

фактори, які стримували ринок, зокрема пандемія COVID-19. У 2021 та 2022 роках спостерігається зменшення обсягів емісії, але на рівні 2022 року це зменшення було незначним. Це може бути пов'язане з рядом факторів, таких як економічна нестабільність, адаптація від пандемії, повномасштабне вторгнення.

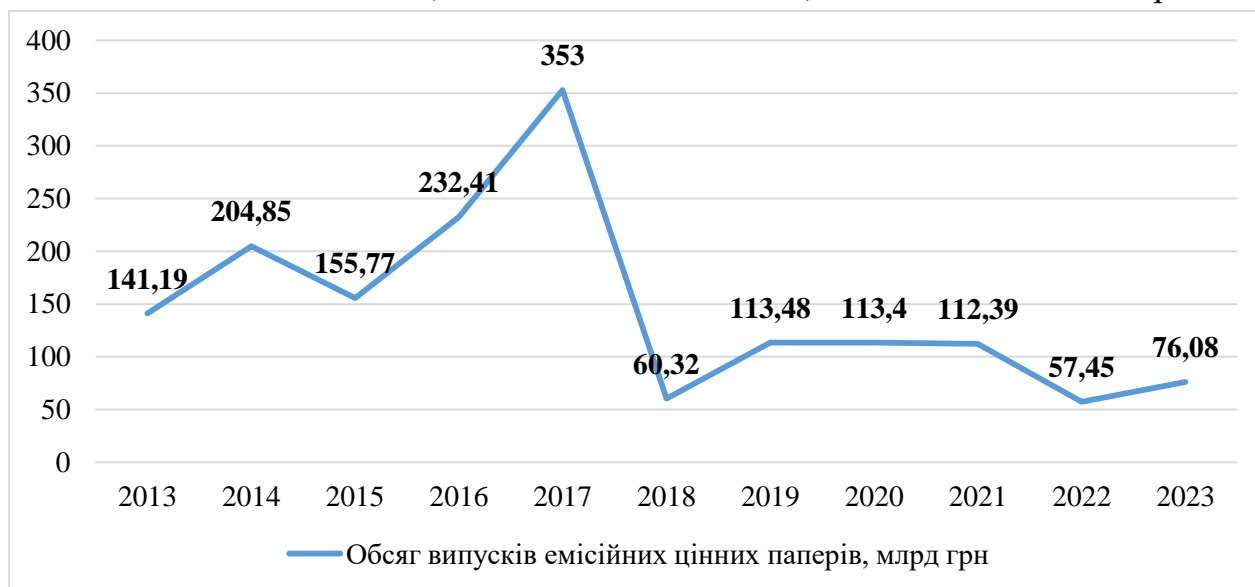

Рис. 2. Обсяг випусків емісійних цінних паперів за період з 01.01.2017 р. по 31.12.2023 р, млрд грн

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Збільшення обсягу випусків емісійних цінних паперів у 2023 році, порівняно з попереднім роком, на 18,63 млрд грн може свідчити про ряд факторів, зокрема: збільшення попиту на капітал для розвитку бізнесу або стратегічні рішення компаній щодо фінансового управління та залучення ресурсів для майбутнього розвитку. Варто зауважити, що хоч у 2023 році і спостерігається певне збільшення обсягів емісії порівняно з 2022 роком, але все ще даний показник значно нижче, ніж у 2017–2020 роках. Це може свідчити про певну стабілізацію ринку або зміну в стратегії емісійних процесів.

Попри продовження російської агресії, у 2023 році суттєво знизився рівень інфляції. У листопаді 2023 року інфляція скоротилася до 5,1% у річному вимірі та залишалася на цьому рівні в грудні 2023 року. Сповільнення базової інфляції до 4,9% за підсумками року свідчить і про вагомий вплив послідовної монетарної політики НБУ, зокрема заходів із забезпечення курсової стійкості та привабливості гривневих активів. Вони сприяли поліпшенню курсових та інфляційних очікувань. Попри очікуване пришвидшення інфляції у 2024 році, вона залишатиметься помірною [4].

Для аналізу впливу інфляції на випуск емісійних цінних паперів, ми можемо розглянути, як змінювався реальний обсяг випусків цінних паперів відносно індексу інфляції (рис. 3).

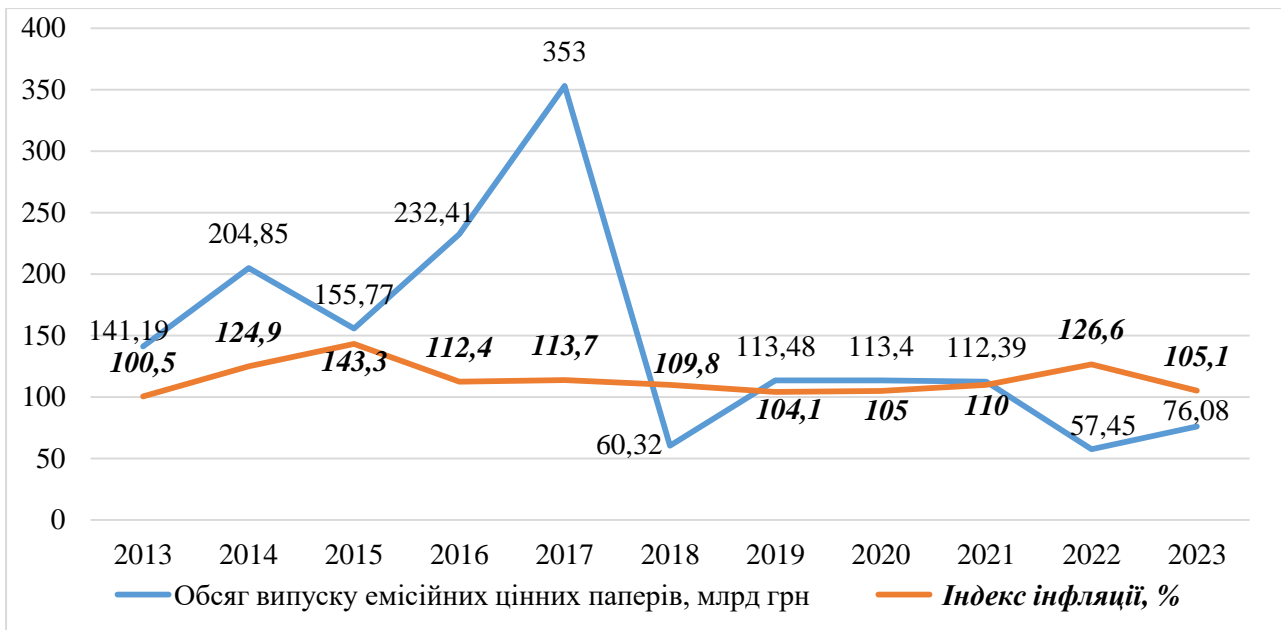

Рис. 3. Взаємозв'язок динаміки індексу інфляції із обсягом випуску емісійних цінних паперів на період з 01.01.2017 р. по 31.12.2023 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [2; 3]

Отже, інфляція може впливати на випуск емісійних цінних паперів наступним чином:

- підвищення рівня інфляції може стимулювати підприємства та уряд до випуску більшої кількості цінних паперів для фінансування проєктів або вирішення фінансових проблем через зниження реальних витрат на позиковий капітал;

- висока інфляція може знижувати попит на цінні паперів, так як інвестори можуть шукати більш стабільні та дохідні інвестиції. це може призвести до зменшення обсягу випуску цінних паперів;

Падіння випуску емісійних цінних паперів може бути пов'язане з інфляцією в контексті декількох факторів:

- по-перше, в умовах високої інфляції компанії можуть утримуватися від емісії цінних паперів через зростання витрат на погашення боргів, пов'язаних з цими паперами. Вони можуть вважати, що випуск нових цінних паперів призведе до ще більших фінансових витрат у майбутньому через зростання відсоткових ставок або інших умов угод;

- по-друге, інфляція може зменшити попит на емісійні цінні папери серед інвесторів, оскільки вони шукають інвестиційні можливості, які здатні боротися зі зростанням цін. Це може призвести до меншої зацікавленості з боку компаній у випуску цінних паперів. Таким чином, інфляція може стимулювати зменшення обсягів випуску емісійних цінних паперів через вплив на фінансові рішення компаній та інвестиційні уподобання ринку.

Список використаних джерел:

1. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом січня – грудня 2023 року. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/informatsiina_dovidka_za_hruden_2023_.pdf (дата звернення: 03.05.2024).
2. Індекс інфляції в Україні у 2024 р. Міністерство фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 02.02.2024).
3. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку у 2013-2023 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 03.05.2024).
4. Інфляційний звіт. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q1.pdf?v=7 (дата звернення: 03.05.2024).
5. Фінансовий ринок : підруч. : у 2-х т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь : УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ

Бондарук Т. Г., доктор екон. наук, професор,
*Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*
Філюк А. В., здобувач вищої освіти
Національна академія статистики, обліку та аудиту

На сьогодні до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад зараховуються податки відповідно до статей 64 та 67 Бюджетного кодексу України. Об'єднані територіальні громади мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Така система прямого фінансування дозволила територіальним громадам отримувати базову дотацію, освітню, медичну та інші субвенції як міжбюджетні трансферти.

Таким чином, з одного боку, існуюча в Україні система міжбюджетного вирівнювання має позитивний ефект, допомагаючи частково компенсувати регіональні соціально-економічні асиметрії. З іншого боку, метою сьогоднішніх міжбюджетних трансфертів є не вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів, а вирівнювання їх здатності виконувати свої бюджетні зобов'язання перед населенням територій, що знижує потенціал регіонального розвитку [1].

Однак, навіть беручи до уваги всі негативні аспекти дотацій та субвенцій, їх не можна повністю ігнорувати як джерело забезпечення доходної частини

місцевих бюджетів необхідними фінансовими ресурсами. Такі дотації є вкрай необхідними в тих територіальних громадах, де загальна ситуація не дозволяє фіскальному потенціалу розширюватися в обсязі, необхідному для забезпечення місцевих доходів [2].

Ситуація з наповненням доходної частини місцевих бюджетів значно погіршилася з початком повномасштабної війни, через руйнування населених пунктів, промисловості та скорочення робочих місць. Було ухвалено ряд законодавчих змін, які вплинули на місцеві доходи, а отже, і на фінансову спроможність територіальних громад. Одним із прикладів є добровільна сплата єдиного податку платниками першої та другої груп по всій території України.

Мобілізація та зміцнення сил національної оборони призвели до значного збільшення кількості виплат військовослужбовцям, що спричинило позитивне зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб [3]. Доходи місцевих бюджетів у регіонах, де проводяться військові дії, суттєво зменшилися. Натомість у деяких регіонах спостерігається значне їх зростання, в основному через збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб.

Станом на 24 червня 2022 року 305 з 1 469 територіальних громад України були включені до переліку громад, що знаходяться в районах проведення військових (бойових) дій або під тимчасовою окупацією чи блокадою. Це громади у восьми областях: Донецькій (66), Харківській (51), Дніпропетровській (7), Луганській (37), Запорізькій (53), Херсонській (49), Миколаївській (24) та Сумській (18) [4]. Наразі першочергово фінансуються захищені статті місцевих бюджетів [5]. Загалом ці видатки складають більше половини загального обсягу місцевих бюджетів.

Аналізуючи виконання місцевих бюджетів у 2023 році, зазначимо, що спостерігається значне їх зростання порівняно з 2022 роком. Так, темп приросту доходів загального фонду (власне власних доходів: переважно податкових надходжень) місцевого бюджету у 2023 році порівняно з 2022 роком становить 11,0% (43,8 млрд. грн). У місцевому бюджеті приріст відбувся за рахунок збільшення податку на доходи фізичних осіб (6,3%, або 17,2 млрд. грн), єдиного податку (18,2%, або 8,6 млрд. грн), акцизного податку (63,3%, або 8 млрд. грн) та податку на майно (19,1%, або 7 млрд. грн). Загалом у 2023 році доходи місцевих бюджетів перевищили видатки на 5,8 млрд. грн. Якщо порівнювати 2023 рік з довоєнним 2021 роком, то зростання надходжень місцевих бюджетів становить 25,5% [4].

Війна з росією призвела до різкого падіння доходів місцевих бюджетів, особливо бюджетів територіальних громад де відбувалися військові дії, що змусило органи місцевого самоврядування суттєво оптимізувати видаткову

частину бюджетів, та скоротити видатки на фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т. Г. Бондарук І. С., Дубина М. В. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. *Світ фінансів*. 2019. № 2. С. 62–74.

2. Бондарук Т. Г., Вінницька О. А. Оцінка стану децентралізації місцевих бюджетів України. *Економіка України*. 2018. № 7(680) . С. 59–75.

3. Сенищ П., Фугело П. Фінансово-бюджетна підтримка соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-89> (дата звернення: 18.04.2024).

4. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/news/17747> (дата звернення: 18.04.2024).

5. Бондарук Т. Г. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2015. № 1. С. 51–56. URL: <https://nasoa-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/83/81> (дата звернення: 18.04.2024).

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Білошкурський М. В., канд. екон наук, доцент
Бруньковська С. Т., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Умови воєнного стану створюють унікальні виклики для фінансових інвесторів, які змушені оцінювати і реагувати на нестабільність та ризики, пов'язані з конфліктами. Воєнний конфлікт впливає на економічну ситуацію, порушуючи звичні ринкові умови та створюючи невизначеність, яка може відлякати інвесторів. У 2022 році Україна зіткнулася з безпрецедентною ситуацією повномасштабного російського вторгнення, яка суттєво вплинула на фінансові ринки та інвестиційну активність. Мета дослідження полягає у розгляді ключових проблем, що виникають у фінансовому інвестуванні в умовах російсько-української війни та визначенні адекватних стратегій ризик-менеджменту.

Під час повномасштабного російського вторгнення в Україну політична та економічна нестабільність суттєво підірвала довіру інвесторів до українського ринку. Політичні зміни та загострення конфлікту призвели до непередбачуваності інвестиційного середовища [1]. Наприклад, під час активних бойових дій за Київ іноземні інвестори відклали свої плани щодо розширення бізнесу в Україні, через невизначеність щодо безпеки та стабільності у регіоні. До того ж російська агресія суттєво підвищила геополітичні ризики для інвесторів, оскільки було серйозно обмежено дію міжнародних операцій та інвестиційних рішень. До прикладу, багато компаній змушені були переглядати свої стратегії на українському фінансовому ринку через нестабільність та військові ризики.

Умови воєнного часу суттєво збільшили валютні ризики для інвесторів. Значні коливання курсу гривні відбувалися під час активних воєнних дій, що ускладнювало планування та управління валютними ризиками. Деякі інвестори, що мали зобов'язання в іноземній валюті, стикалися зі значними втратами через зміни валютного курсу під час конфлікту.

Очевидно, що інвестори в умовах воєнного стану повинні використовувати ефективні стратегії ризик-менеджменту для зменшення можливих втрат та збереження стійкості своїх портфелів. До таких стратегій можуть входити:

1. Диверсифікація портфелю, коли розподіляються фінансові інвестиції між різними активами, ринками та галузями, що дозволяє зменшити загальний ризик портфелю.

2. Використання фінансових похідних у формі опціонів або форвардних контрактів для захисту від валютних ризиків та коливань цін на ринку.

3. Активний моніторинг політичних, економічних та геополітичних подій на постійній основі для оперативного реагування на зміни і вчасного застосування необхідних заходів.

Наведені стратегії допомагають інвесторам зберігати стабільність та зменшувати ризики в умовах воєнного стану. Отже, довгострокове планування, уважне аналізування ринкових тенденцій та активне використання стратегій ризик-менеджменту є важливими компонентами успішного фінансового інвестування в умовах воєнного стану в Україні.

У повоєнний період вирішення фінансових проблем в Україні після російсько-української війни потребуватиме систематичного підходу та комплексу заходів для відновлення національної економіки та забезпечення її фінансової стабільності. Пропонуємо такі напрями та заходи інвестиційних рішень у повоєнний період:

1. Економічне оновлення та реформування фінансової системи через стимулювання інвестицій. Після війни уряд повинен активно проводити

економічні реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-середовища, зниження адміністративних бар'єрів та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності [2; 3]. Надання фінансових пільг та гарантій для інвесторів також може прискорити економічне відновлення.

2. Відновлення інфраструктури через запуск програм відновлення та модернізації інфраструктури, зокрема автодоріг, залізниць, портів, будівництво житла та відновлення комунального господарства. Це сприятиме залученню інвестицій, підвищенню зайнятості та підтримці економічного зростання.

3. Реформи в банківській системі з метою стабілізації фінансового сектору для забезпечення стабільності та надійності банків. Це важливо для відновлення довіри інвесторів та підтримки фінансової системи.

4. Соціальні програми та підтримка населення, зокрема реабілітація та підтримка постраждалого цивільного населення та демобілізованих воїнів, запровадження соціальних програм та гуманітарної допомоги, включно з медичною допомогою, психологічною підтримкою тощо.

5. Розвиток альтернативних енергетичних джерел з метою зменшення енергетичної залежності. Саме інвестиції в альтернативні джерела енергії, такі як вітроенергетика, сонячна енергія та біопаливо, сприятимуть зменшенню енергетичної залежності та підвищенню енергетичної ефективності національного господарства.

6. Залучення міжнародної допомоги та інвестицій шляхом активної співпраці Уряду з міжнародними партнерами для залучення фінансової та технічної підтримки для відновлення економіки та стабілізації руйнівних наслідків війни.

Наведені заходи спрямовані на відновлення економіки, стабілізацію ситуації в країні та створення сприятливих умов для подальшого розвитку. Важливою складовою успішного вирішення фінансових проблем є продуманий стратегічний план, ефективне управління ресурсами та плідна співпраця між всіма зацікавленими сторонами. Фінансове інвестування під час воєнного конфлікту є складним процесом, у ході якого інвестори стикаються зі значними ризиками і нестабільністю. Тому ефективне управління ризиками стає надзвичайно важливим. Інвесторам рекомендується активно застосовувати стратегії диверсифікації портфелю, розподіляючи свої інвестиції між різними активами та галузями, що дозволяє знизити загальний ризик.

Отже, після завершення війни ключовим є економічне відновлення та забезпечення стабільності національної економіки, що вимагає активної співпраці з міжнародними партнерами та реалізації комплексних заходів, зокрема економічних реформ, інвестицій в інфраструктуру та соціальних програм. Успішне фінансове інвестування в умовах воєнного конфлікту

потребує від інвесторів не лише стратегічного мислення та розуміння ризиків, але й гнучкості у виборі стратегій та глибокої спроможності адаптуватися до змін на ринку та умовах економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Prokopenko O., Bezliudnyi O., Omelyanenko V., Slatvinskyi M., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Patterns identification in the dynamics of countries' technological development in the context of military conflict. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. Т. 2. № 13(110). С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.230236>.

2. Braslavska O., Penkova O., Plets I., Sus T., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Management of the higher education institutions innovative potential: Formalization and evaluation. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7. No. 4. P. 624–645. URL: <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1575>.

3. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Застосування виробничої функції Тінбергена при аналізі інноваційної складової економічної безпеки підприємства АПК. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4(30). С. 140–144.

ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Вієцька О.В., канд. екон. наук, ст. наук. співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України

Звіт ОЕСР про податкове адміністрування показує, що станом на 2022 р. понад 40 податкових адміністрацій у всьому світі або вже використовують технології штучного інтелекту (ШІ), або планують це зробити. В цілому, податкові адміністрації країн світу спрямовують технології ШІ на досягнення трьох основних цілей податкового адміністрування:

- виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків;
- покращення сервісної функції та досвіду платників податків;
- посилення операційної ефективності податкових адміністрацій через аналіз даних.

Виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків. Сьогодні податкові служби країн світу використовують технології ШІ на основі аналізу великих даних, прогностичного моделювання та машинного навчання для виявлення випадків податкового шахрайства та ухилення від сплати

податків. Автоматизовані системи, які підтримуються технологіями ШІ, дозволяють ефективно виявляти навіть найскладніші випадки девіантної поведінки платників податків, що сприяє боротьбі з податковою злочинністю та забезпечує справедливість податкової системи.

Показовим прикладом застосування технологій ШІ для виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків є Італія. Ця країна активно використовує технології ШІ для виявлення ризиків, пов'язаних з ухиленням від сплати податків. Податкові органи країни використовують алгоритм VeRa, який зіставляє дані податкових декларацій, записи про майно, банківські рахунки та електронні платежі для пошуку розбіжностей та виявлення платників податків з високим ризиком ухилення від сплати податків.

У Сінгапурі технології ШІ та розширений аналіз даних використовуються для сегментації платників податків за ризиком порушення податкових норм та процедур. Також технології ШІ використовуються для розробки та удосконалення аналітичної моделі, що виявляє аномалії в деклараціях з податку на прибуток підприємств, дозволяючи більш чітко визначати платників податків з високим рівнем податкового ризику.

Велика Британія, Нідерланди, Нова Зеландія, Ірландія Канада Мальта експлуатують високотехнологічну систему статистичного аналізу SAS, яка використовує технології ШІ для отримання даних з різних реєстрів та банківських рахунків для оцінки грошових вкладів та неліквідних активів, таких як нерухомість, земля, транспортні засоби та човни, щоб допомогти податковій службі швидше та ефективніше відстежувати доходи та податкові збори. Також в цих країнах технології ШІ допомагають у виявленні податкових розривів з ПДВ.

У Польщі система STIR щоденно отримує аналітичні дані від банків, кредитних спілок та розрахункової палати про всі транзакції, що проводяться платниками податків. Цей інтегрований підхід дозволяє Національному податковому управлінню Польщі виявляти потенційні маніпуляції з ПДВ практично в реальному часі.

Податкова адміністрація Франції використовує технології ШІ, а саме сканування супутникових зображень, для виявлення ознак декларативного споживання, зокрема в контексті податку на нерухомість. Використання технологій ШІ у цьому випадку базується на аналізі супутникових зображень з використанням розширених алгоритмів, розроблених, Google та Cop Gemini.

У 2023 р. про застосування технологій ШІ для виявлення випадків податкового шахрайства та ухилення від сплати податків заявили США. Серед анонсованих напрямів застосування технологій штучного інтелекту ФПС США були вказані: пошук аномалій в фінансових транзакціях та податкових

деклараціях для виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків; сегментація платників податків за рівнем податкового ризику для оптимізації ресурсів на контрольні процедури та зменшення контрольного навантаження на сумлінних платників податків; підвищення точності контрольних процедур.

Покращення сервісної функції та досвіду платників податків. На сьогодні ІІІ стає ключовою технологією для покращення податкового сервісу та створення позитивного досвіду платників податків.

З 2021 р. у Швеції почали використовуватись технології ІІІ у процесі реєстрації підприємств. Впроваджений сервіс класифікує запити на основі набору встановлених факторів ризику та піддає їх обробці у залежності від присвоєної категорії ризику.

Податкова служба Сінгапуру впроваджує технології ІІІ для забезпечення платників податків персоналізованими послугами. Використовуючи автоматизацію та технології ІІІ, податкова служба покликана полегшити взаємодію з платниками податків та забезпечити ефективніші податкові послуги. Ця ініціатива передбачає використання інтелектуальних алгоритмів та аналітики для розпізнавання індивідуальних потреб кожного платника податків. Автоматизовані процеси дозволяють створювати персоналізовані рішення та оптимізувати оподаткування відповідно до конкретних обставин. Інтеграція технологій ІІІ також спрощує взаємодію між податковою службою та платниками податків, дозволяючи здійснювати ефективний обмін інформацією та вирішувати питання швидко та точно. За допомогою гнучкого підходу та реагування на коментарі, податкова служба Сінгапуру також ітеративно поліпшувала вміст та навігацію свого посібника для платників податків. Це відбувалося впродовж пілотного періоду, під час якого було досягнуто певні позитивні результати, які підкреслюють важливість використання та постійного удосконалення цифрових ресурсів для полегшення податкових процесів та задоволення потреб платників податків.

Бразилія використовує поведінкові дані технологій ІІІ через систему FARE для аналізу результатів стандартних запитів податкових листів. FARE оцінює реакцію платників податків, враховуючи їхній досвід та індивідуальні відмінності у взаємодії з податковою службою. Використовуючи ці дані, система визначає оптимальний тон комунікацій та розробляє стратегії підтвердження, що допомагає владі у визначенні найкращого підходу до майбутніх запитів або перевірок платників податків.

Також слід зазначити, що податкові органи все частіше використовують віртуальних помічників на основі технологій ІІІ. До країн, які це роблять, відносяться Австралія, Бразилія, Велика Британія, Гватемала, Естонія, Ірландія,

Іспанія, Канада, Китайська Республіка, Колумбія, Коста-Рика, Латвія, Мексика, Перу, Росія, Сінгапур, Фінляндія, Чилі, Швеція.

Посилення операційної ефективності податкових адміністрацій через аналіз даних. Використання технологій ШІ для виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків нерозривно пов'язане з поглибленим аналізом податкових даних, що дозволяє країнам посилити операційну ефективність своїх податкових адміністрацій.

Разом з тим, застосування аналізу даних на основі технологій ШІ включає в себе не лише виявлення податкових порушень, а й прогнозування поведінки платників податків. Як було показано раніше, в Бразилії такий напрямок був успішно впроваджений через програму FARE, яка базується на концепції поведінкових інсайтів та спрямована на стимулювання комплаєнс-поведінки платників податків.

Податкові адміністрації країн Латинської Америки також досліджують можливості використання технологій ШІ для прогнозування поведінки платників податків та аналізу їхніх прав. Дослідження підкреслює досвід таких країн, як Чилі, Перу, Колумбія, Еквадор, Аргентина та інші. В Індонезії також використовують ШІ для прогнозування та вивчення детермінант оподаткування підприємств. Отже, застосування технологій ШІ в податковому адмініструванні дозволяє країнам не лише ефективно боротися із податковими порушеннями, стимулюючи комплаєнс-поведінку платників податків, а й підвищуючи прогнозні можливості в аналізі податкових даних.

Як результат, дослідження зарубіжного досвіду використання ШІ в системі податкового адміністрування набуває особливої актуальності для удосконалення системи податкового адміністрування в Україні. З одного боку, воно дозволяє врахувати найкращі практики в сфері використання технологій ШІ в податковому адмініструванні та допомагає сформулювати оптимальну стратегію впровадження технологій ШІ в роботу податкової служби України. А з іншого, надає можливість уникнути типових помилок та мінімізувати ризики при впровадженні нових технологій в систему податкового адміністрування в Україні.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вінницька О. А., канд. екон. наук, доцент

Шевчук В. А., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сьогодні малий та середній бізнес підприємництва України в умовах воєнного стану є одним з головних пріоритетів держави, оскільки успішне функціонування цього сектору є запорукою розвитку якісної конкуренції в економіці, стабільного економічного зростання, насичення ринку різноманітними доступними товарами та пошуку ефективного способу боротьби з проблемами зайнятості та безробіття. Фінансове забезпечення значною мірою визначає результати діяльності підприємств у кожному секторі економіки. Під фінансовим забезпеченням підприємства розуміють фінансовий стан, який характеризується:

- збалансованістю та якістю набору фінансових інструментів;
- стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатність фінансової системи підприємства гарантувати реалізацію його фінансових ресурсів [1].

У сучасних умовах фінансове забезпечення діяльності підприємств здійснюється у трьох формах: самофінансування на кредитній основі, мобілізація та перерозподіл тимчасово вільних ресурсів. бюджетна на дотаційній основі за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів [4, с. 87].

Основними перешкодами для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є:

– нестабільна політична ситуація є найбільшою перешкодою для ведення бізнесу в Україні. Підприємствам важко вести та планувати свій бізнес в умовах непередбачуваної державної політики та постійних змін у вимогах до ведення бізнесу;

– несприятливі економічні умови – під час війни купівельна спроможність населення України знизилася, а разом з нею і попит на товари та послуги компаній, це зменшило їхні прибутки та шанси вижити на ринку;

– податкові питання є однією з головних перешкод для ведення бізнесу в Україні, а також для ведення бізнесу.

З початку російсько-української війни загальні прямі збитки малого та середнього бізнесу оцінюються у 80 млрд. доларів. Прогнозоване падіння ВВП України у 2022 році через зниження активності становить 21%. Лише 17% підприємців очікують на збереження обсягів продажів порівняно з 2021 роком. З іншого боку, 34% не бачать шансів досягти значних обсягів бізнесу цього року.

Доступ до фінансування залишається ключовою потребою для бізнесу. Також важливо утримати ключових працівників для ведення бізнесу [2].

Фінансова підтримка буде зосереджена на таких ключових завданнях:

- фінансування поточної виробничо-господарської діяльності;
- пошук резервів збільшення доходів, прибутку, рентабельності та платоспроможності;
- виконання фінансових зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, бюджетом та банками;
- мобілізація необхідних фінансових ресурсів для фінансування розвитку виробництва та збільшення власного капіталу;
- контроль за ефективним і цільовим розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Таким чином, достатній рівень фінансової безпеки визначається як стан підприємства, за якого використання власного та позикового капіталу є настільки ефективним, що підприємство не залежить від зовнішніх ризиків та конкуренції, його діяльність є прибутковою, а підприємство має тенденцію до збільшення прибутку.

Низький рівень фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні пов'язаний з відсутністю досвіду функціонування ринкової економіки, в тому числі розвитку малого підприємництва. Для покращення ситуації необхідно створити умови для збільшення державного кредитування малого бізнесу та сприяти розширенню банківського кредитування. Поєднання та оптимізація різних джерел фінансових ресурсів сприятиме підвищенню ефективності розвитку малого бізнесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Єрмошенко М. М., Горячова К. С., Ашуєв А. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді [за наук. ред. М.М. Єрмошенка]. Київ : Національна академія управління, 2019. 78 с.
2. Втрати малого та середнього бізнесу з початку війни в Україні. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/16/690482/#> (дата звернення: 03.05.2024).
3. Семчук І. В. Проблеми малого та середнього бізнесу. *Вісник Вінницького навчально-наукового інституту економіки*. 2017. С. 339–342.
4. Правдюк О. Л. Особливості фінансової політики для аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2009. №2. С. 84–87.

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Гонгало С. О., здобувач наукового ступеня доктора філософії
Державний податковий університет*

У вітчизняному інституційному просторі поняття фондового ринку тлумачать, по-перше, як складову частину ринків капіталу, по-друге, згідно з класичним підходом як економічні відносини між учасниками ринку з приводу емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів, по-третє, з позиції специфічної інфраструктури, яка визначає унікальні риси цього різновиду ринку інвестиційних послуг (мова йде про правову, інформаційну, депозитарну, розрахунково-клірингову та реєстраційну компоненти). Також як у науковій літературі, так і нормативно-правових документах фондовий ринок ототожнюється з ринком цінних паперів, що вважаємо повністю виправданим, а економічне значення цих термінів, на нашу думку, є повністю взаємозамінним.

Наголосимо, що існує діаметрально протилежні наукові позиції щодо впливу фондового ринку на динаміку макроекономічних процесів в економіці країни, а саме, з одного боку, сприйняття масштабів розвитку фондового ринку як важливої передумови економічного розвитку, а з іншого – обґрунтування, що стан фондового ринку є наслідком, а не причиною загального економічного зростання. Зокрема, цікавою є позиція Д. Робінсон, яка вважає, що первинним є економічний розвиток, який і генерує попит на фінансові послуги, у тому числі інвестиційні. Тому, згідно з її позицією науковця сфера фінансових послуг насамперед реагує на потреби виробничого сектору економіки і слугує сферою забезпечення, а не сферою стимулів економічного зростання [1].

На нашу думку, роль фінансового ринку, у тому числі фондового ринку недоречно тлумачити з позиції причини-наслідку, оскільки це є невід'ємною складовою загального ринкового механізму функціонування економіки, безперервність якого безпосередньо залежить від якості та ефективності розподілу і використання трьох основних ринкових детермінант – ринку товарів, фінансового ринку та ринку праці. Своєю чергою, фондовий ринок пропонує економічним агентам широкий набір інвестиційних можливостей. При цьому наголосимо, що всі ринки (незалежно від своєї галузевої приналежності) знаходять своє відображення в інструментах фондового ринку. Саме це актуалізує питання не лише глибини розвитку фондового ринку (оскільки це визначає масштаби впливу цього фінансового сектору на ділову активність економічних агентів), але й його фінансову стабільність. Під фінансовою стабільністю фондового ринку маємо на увазі його здатність накопичувати

потенціал внутрішньої фінансової міцності, яка дозволяє йому в умовах зовнішньої нестабільності забезпечувати безперервне функціонування, а за певних ознак стабілізації зовнішньоекономічних умов функціонування здійснювати позитивний приріст показників діяльності.

Зауважимо, що в Україні масштаби фондового ринку суттєво поступаються ринкам неінвестиційних фінансових послуг. Водночас, більш важливим, на нашу думку, є його здатність до відновлення після кризових умов (як тих, що зумовлені об'єктивними економічними подіями, так і тих, що, наприклад, спричинені подіями непереборної сили). У цьому контексті зауважимо, що забезпечення фінансової стабільності реалізується не лише дією фінансових механізмів, але також вагому роль у цьому мають організаційно-економічні та інституційні заходи. Стосовно останніх наголосимо, що нещодавно вітчизняний фондовий ринок зазнав суттєвої інституційної трансформації, яку на нашу думку, доцільно розглядати як ефективно проведену з огляду на такі результати: 1) запроваджено нову структуру ринків капіталу; 2) розширено перелік інвестиційних фінансових інструментів, у тому числі шляхом введення фінансових інструментів сталого розвитку; 3) функціонально розмежовано діяльність учасників ринку у розрізі кваліфікованих та некваліфікованих учасників; 4) впроваджено концепцію системно важливого професійного учасника ринку інвестиційних фінансових послуг; 5) підвищено ступінь захисту власників облігацій. Стосовно кількісних фінансових індикаторів фінансової стабільності фондового ринку, то, спираючись на аналітичні матеріали НКЦПФР за 2021–2023 роки, то спостерігається таке:

1) на кінець грудня 2023 року збільшився випуск емісійних цінних паперів, обсяг яких становив 76,08 млрд грн та 8 млн дол США, що перевищує показник 2022 року, водночас 36,31 млрд грн менше, ніж у 2021 році;

2) обсяг випуску акцій щорічно знижується і за результатами 2023 становив лише 9,2 млрд грн проти 42,9 млрд грн у 2021 році та 35,1 млрд грн у 2022 році;

3) на противагу випуску акцій обсяг випуску облігацій за результатами 2023 році суттєво перевищив показник довоєнного 2021 року на 3,1 млрд грн. Наголосимо, що мова йде саме про облігації підприємств нефінансового сектору, що, на нашу думку, є суттєвою ознакою підвищення ділової активності на фондовому ринку України;

4) стосовно обсягів торгів фінансовими інструментами на організованих ринках (як пайовими, так і борговими цінними паперами), то ринок акцій ще не відновив свою ділову активність порівняно з 2021 роком, а обсяги їх торгів у 2023 порівняно з 2021 роком менші більш, ніж утричі. Стосовно державних боргових цінних паперів (до них віднесено ОВДП, ОЗДП, облігації іноземної

держави), то обсяг їх торгів у 2023 році практично наблизився до показника 2021 року. Утім, варто відмітити, що основне призначення емісії цих цінних паперів – це фінансування державного бюджету і саме цей різновид цінних паперів традиційно превалює на вітчизняному фондовому ринку. Тобто наразі вітчизняний фондовий ринок все ще залишається достатньо дистанційований від суб'єктів реального сектору економіки.

У цих умовах вважаємо, що фундаментальною передумовою активізації вітчизняного ринку інвестиційних фінансових послуг є зацікавленість іноземних інвесторів у вкладення в економіку України. Своєю чергою, передумовою цьому є події на лінії фронту, тривалість військового стану. Окрім цього, не менш важливою є ефективність монетарної політики центрального банку та дієвість його заходів в аспекті забезпечення фінансової стабільності. Зокрема, варто відмітити, що згідно з грудневим 2023 року звітом про фінансову стабільність Національний банк України макроекономічні умови функціонування фінансового сектору ідентифікуються як загалом сприятливі, акцент робиться на прирості ВВП, який перевищив очікування та стрімкому уповільненні інфляції. Все це сприяло до зняття певної низки валютних обмежень та перехід до режиму керованої гнучкості обмінного курсу. Водночас, все це суттєво залежить від ритмічності та стабільності міжнародної фінансової допомоги. Отже, переконані у тому, що приток грошових коштів іноземних економічних агентів і безпосередньо і опосередковано матимуть визначальний вплив на активізацію функціонування фондового ринку України.

Список використаних джерел:

1. Robinson J. The generalization of the general theory. *The rate of interest and others essays*. London : MacMillan, 1952. 169 p.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Демченко Т. А., канд. екон. наук, доцент

Вжесневський В. А., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Роль управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання полягає в забезпеченні стабільності та витривалості фінансових ресурсів організації і включає в себе розробку та впровадження стратегій, політик та процедур, спрямованих на мінімізацію ризиків і збереження фінансового благополуччя.

Застосування ефективного управління фінансовою безпекою дозволяє суб'єкту господарювання адаптуватися до змін на ринку, уникати фінансових криз та забезпечувати стабільний розвиток [1].

Основні елементи управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання включають в себе аналіз стратегій фінансового управління та оцінку ризиків.

Основні стратегії управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання можна виділити наступним чином.

Стратегія збереження капіталу, за якої передбачається обережне використання фінансових ресурсів з метою їхнього збереження та збільшення. Суб'єкт господарювання повинен активно оцінювати можливості для інвестування та розробляти стратегії збереження капіталу з максимальною ефективністю. Важливими елементами цієї стратегії є диверсифікація інвестицій, управління ризиками та мінімізація витрат.

Стратегія ризик-менеджменту спрямована на ідентифікацію, оцінку та управління фінансовими ризиками, що можуть впливати на суб'єкт господарювання. Суб'єкт господарювання повинен розробити систему контролю за ризиками, використовуючи різноманітні інструменти, такі як страхування, деривативи та стратегії збереження капіталу.

Стратегія фінансового забезпечення спрямована на забезпечення належного рівня фінансової стабільності та платоспроможності суб'єкта господарювання. Вона включає в себе планування ліквідності, управління оборотним капіталом, оптимізацію структури капіталу та здійснення фінансового аналізу.

Стратегія росту та розвитку передбачає використання фінансових ресурсів для забезпечення подальшого росту та розвитку суб'єкта господарювання. Вона включає в себе інвестування в нові технології, розширення ринків збуту, придбання активів та розвиток нових бізнес-напрямків.

Стратегія оптимізації податкового навантаження спрямована на мінімізацію податкових витрат шляхом використання різних податкових переваг та оптимізації структури оподаткування. Суб'єкт господарювання повинен активно використовувати податкові стимули та вивчати законодавство, щоб зменшити свої податкові зобов'язання.

Ці стратегії можуть використовуватися окремо або в поєднанні залежно від специфіки діяльності та цілей суб'єкта господарювання. Важливо постійно аналізувати та адаптувати стратегії відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства [2].

Оцінка ризиків є одним із важливих етапів в управлінні фінансовою безпекою суб'єкта господарювання. Існують різні методи оцінки ризиків, які можуть бути використані, зокрема:

- аналіз SWOT, за яким визначаються сильні і слабкі сторони, а також можливості і загрози, що дозволяє ідентифікувати потенційні ризики та шляхи їх управління;

- аналіз портфеля ризиків, за яким класифікація ризиків за їхнім впливом та імовірністю допомагає визначити найбільш критичні області та розробити стратегії управління ризиками;

- сценарний аналіз, що дозволяє прорахування різних можливих сценаріїв розвитку подій і допомагає оцінити наслідки різних ризикових ситуацій і визначити оптимальні шляхи реагування на них;

- фінансовий аналіз, завдяки якому оцінка фінансового стану підприємства дозволяє виявити можливі ризики, пов'язані з ліквідністю, платоспроможністю та фінансовою стійкістю;

- експертна оцінка, за якою відбувається залучення кваліфікованих фахівців та консультантів, що може допомогти ідентифікувати та оцінити ризики, які можуть бути невидимими для внутрішнього персоналу.

Важливо не тільки ідентифікувати ризики, але й розробити план дій для їхнього управління та мінімізації впливу на діяльність підприємства. Тільки систематичний аналіз та управління ризиками дозволить зберегти фінансову безпеку підприємства в умовах непередбачуваних викликів та змін.

У контексті управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання доцільно використовувати різноманітні фінансові інструменти та методи фінансового аналізу, а саме:

- аналіз фінансових показників дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, включаючи ліквідність, рентабельність, фінансову стійкість, при цьому визначаючи такі показники, як чистий прибуток, оборотність активів, коефіцієнт покриття відсоткових витрат тощо;

- розробка бюджетів дозволяє планувати фінансові потоки та витрати на майбутній період, що допомагає управляти фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання та мінімізувати ризики недостатньої ліквідності;

- фінансовий аналіз відносних показників, при якому порівняння фінансових показників з аналогічними показниками інших підприємств у схожій галузі дозволяє оцінити конкурентоспроможність та виявити можливий дисбаланс;

- використання фінансових моделей та методів прогнозування дозволяє розрахувати можливі фінансові результати суб'єкта господарювання на майбутній період на основі наявних даних та прогнозованих тенденцій;

– використання фінансових інструментів для зменшення ризиків, таких як страхування, деривативи, різноманітні фінансові інвестиції тощо;

– проведення аудиту фінансової звітності суб'єкта господарювання дозволяє оцінити достовірність та об'єктивність фінансової інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень [3].

Ці інструменти та методи допомагають забезпечити ефективне управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання та мінімізувати ризики фінансових збитків.

Список використаних джерел:

1. Варналій З., Мехед А. Загрози фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва України та шляхи їх запобігання. *Економіка*. 2022. № 4(221). С. 13–18. URL: <http://surl.li/tmees>.

2. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. №2. С. 109–113. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2022/20.pdf.

3. Цвайг Х. І., Галайко Н. В. Загрози фінансовій безпеці підприємства та шляхи їх усунення. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. Вип. 11. С. 181–185.

ЗАХИСТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВНА ПЕРЕДУМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Демченко Т. А., канд. екон. наук, доцент

Курінний О. В., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Питання фінансової безпеки підприємства охоплює широкий спектр аспектів, які визначають його стабільність, стійкість та здатність виконувати свої фінансові зобов'язання. Основні складові фінансової безпеки підприємства включають:

– здатність підприємства підтримувати стабільний фінансовий стан та забезпечувати неперервність своєї діяльності без значних коливань у фінансових показниках;

– можливість підприємства оперативно здійснювати оборотні фінансові операції та вчасно виконувати фінансові зобов'язання;

– здатність підприємства генерувати прибуток від своєї діяльності та забезпечувати високу ефективність використання ресурсів;

- здатність підприємства ефективно контролювати свою фінансову діяльність, а також проводити аналіз фінансових показників для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- здатність ідентифікувати, оцінювати та управляти різноманітними фінансовими ризиками, що можуть вплинути на діяльність підприємства;
- розподіл фінансових ресурсів та інвестицій на різні активи та проекти з метою зменшення ризику та підвищення доходності;
- здатність підприємства протистояти економічним труднощам та кризовим ситуаціям завдяки наявності резервів та адаптивних стратегій;
- виконання всіх вимог і стандартів фінансового законодавства, що регулюють фінансову діяльність підприємства [1].

Ці аспекти взаємодіють між собою та визначають загальний рівень фінансової безпеки підприємства, що є важливим фактором його успішної діяльності та стійкості на ринку.

Захист фінансової безпеки відіграє критичну роль у функціонуванні будь-якого підприємства, включаючи в себе основні елементи ефективного функціонування підприємства:

1) *стабільність і надійність*: фінансова безпека забезпечує стабільність та надійність фінансових показників підприємства, що дозволяє уникнути фінансових криз та зберегти довіру підприємства з боку інвесторів, партнерів та клієнтів;

2) *можливість розвитку і інвестування*: захищена фінансова база створює умови для розвитку та інвестування. Підприємство при цьому може здійснювати нові проекти, розширювати свою діяльність та залучати додаткові ресурси для розвитку;

3) *зменшення фінансових ризиків*: ефективний захист фінансів підприємства допомагає зменшити ризики, пов'язані з фінансовими труднощами, втратами та збитками, що дозволяє підприємству уникнути негативних наслідків від фінансових труднощів та забезпечити стійке функціонування;

4) *конкурентна перевага*: підприємство з сильною фінансовою базою має конкурентну перевагу на ринку, так як воно може привертати кращих фахівців, розвивати нові продукти та послуги, а також забезпечувати високу якість обслуговування клієнтів;

5) *довіра стейкхолдерів*: фінансова безпека підприємства забезпечує довіру стейкхолдерів, таких як інвестори, банки, партнери та клієнти, що виступає ключовим фактором успіху та розвитку підприємства в довгостроковій перспективі [2].

Отже, захист фінансової безпеки є критично важливим для забезпечення успішного функціонування та розвитку підприємства в сучасному економічному середовищі.

Захист фінансової безпеки є однією з ключових передумов ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання. Це поняття охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стійкості та надійності фінансової сфери діяльності підприємства. Основні аспекти захисту фінансової безпеки включають:

- фінансову стабільність, при якій відбувається забезпечення сталого та неперервного фінансового потоку, що дозволяє підприємству виконувати свої фінансові зобов'язання та здійснювати інвестиції у розвиток;

- мінімізація фінансових ризиків, за рахунок проведення аналізу та управління різноманітними фінансовими ризиками, такими як валютний ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності та інші, з метою зменшення їх впливу на діяльність підприємства;

- ефективне фінансове планування і контроль, що досягається розробкою та виконанням фінансових планів, а також систематичним контролем за їх виконанням для досягнення поставлених фінансових цілей;

- оптимізація ресурсів у сфері фінансів, що означає ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства з метою їх оптимального використання та забезпечення максимального фінансового результату;

- диверсифікація інвестицій шляхом розподілу інвестиційних коштів на різноманітні активи та проекти з метою зменшення ризику та підвищення потенційного доходу;

- створення фінансових резервів за рахунок формування фінансових резервів для покриття непередбачених витрат або подій, а також для забезпечення фінансової стійкості в періоди економічної нестабільності[3].;

- забезпечення високої ліквідності шляхом максимізації ліквідності активів підприємства з метою забезпечення можливості оперативного вирішення фінансових зобов'язань.

Ці аспекти спільно забезпечують стійкість та надійність фінансової сфери діяльності підприємства і є важливими для його успішної роботи в умовах конкурентного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Варналій З., Мехед А. Загрози фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва України та шляхи їх запобігання. *Економіка*. 2022. № 4(221). С.13–18. URL: <http://surl.li/tmees>.

2. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=528>.

3. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2022/20.pdf.

РОЛЬ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Жуков О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Чернодубова Е. В., канд. екон. наук, доцент

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Фінансовий контролінг стає необхідним елементом сучасного управління підприємствами в умовах постійних змін у світовій економіці. Забезпечення сталого розвитку підприємства у сучасних умовах вимагає комплексного підходу, в якому фінансовий контролінг відіграє ключову роль. Здатність до ефективного управління фінансовими ресурсами та прогнозування фінансових потоків стає визначальним фактором для підприємств, що прагнуть не лише досягти успіху, а й зберегти його на тривалий термін. Відсутність ефективної системи контролінгу на вітчизняних підприємствах є істотним фактором, що спонукає до прийняття невірних управлінських рішень. На сьогоднішній день фінансовий контролінг ще не в повній мірі впроваджується в Україні, тому надзвичайно важливо правильно організувати та налаштувати систему фінансового контролінгу.

Система контролінгу як інструмент підтримки управлінських рішень з'явилася вперше на підприємствах у США наприкінці XIX – на початку XX століття. Початково контролінг був зорієнтований переважно на фінансові аспекти (фінансовий контролінг) і розглядався виключно як функціональний компонент фінансового менеджменту. З плином часу сфера впливу контролера поступово розширювалася на такі області, як маркетинг, постачання та виробництво. У континентальній Європі впровадження контролінгу активно почалося з 70-х років XX століття. Сьогодні служби контролінгу діють майже на всіх великих підприємствах та на більшості середніх.

Термін «контролінг» має своє коріння від англійського слова «to control», яке в економічному контексті відноситься до управління, нагляду та контролю. Радіонова В. М. та Шлейникова В. І. розглядали фінансовий контроль, як «одну з функцій системи управління фінансовими відносинами, основним завданням якої є відстеження правильності функціонування цих відносин на рівні

конкретного об'єкта управління з метою визначення обґрунтованості і ефективності управлінських рішень та ступеня їх реалізації, виявлення відхилень, про які доцільно повідомляти органи, які можуть вплинути на покращення ситуації», Кириленко О. П. та Давидов Г. М. розглядали це поняття, як «один з елементів управління фінансами; особлива діяльність по перевірці правильності вартісного розподілу валового національного продукту, утворення і витрачання фондів грошових коштів» [1, с. 9–10].

Отже фінансовий контролінг – це система управління, яка забезпечує контроль та аналіз фінансових аспектів діяльності підприємства з метою оптимізації його фінансово-економічних результатів та досягнення стратегічних цілей для забезпечення сталого розвитку.

Реалізація контролінгу на підприємстві здійснюється через наступні функції (табл. 1).

Впровадження контролінгові системи на підприємстві передбачає застосування конкретних інструментів та методів управління, які відрізняються для стратегічного та оперативного контролінгу.

Мета стратегічного контролінгу полягає в обґрунтуванні цілей підприємства та визначенні шляхів їх досягнення. Даний вид контролінгу передбачає застосування таких інструментів, як збалансована система показників, SWOT-аналіз, крива досвіду і життєвого циклу організації, портфельний аналіз, матричні інструменти оцінки ринкового становища, сценарний аналіз, GAP-аналіз, Make-or-Buy-аналіз [2, с. 121].

Таблиця 1

Характеристика основних функцій контролінгу на підприємстві [2, с. 121]

№	Назва	Сутність функції
1.	Інформаційна функція	Створення інтегрованої інформаційної системи, що дозволяє забезпечувати менеджмент релевантними відомостями в межах їх компетенцій, а також ефективну взаємодію менеджерів у системі управління.
2.	Функція контролю	Кількісне визначення цільових орієнтирів, допустимого відхилення від них і аналіз досягнення результатів за фактичними показниками.
3.	Функція планування	Створення системи планування в організації, її методичне забезпечення, оцінка досяжності поставлених цілей.
4.	Функція регулювання	Визначення і проведення коригувальних заходів, здійснення моніторингу.
5.	Аналітична функція	Вивчення отриманої інформації з метою виявлення чинників, що впливають на відхилення цільових показників від норми, оптимізація розподілу ресурсів на основі отриманих даних.
6.	Функція координації	Узгодження всіх бізнес-процесів підприємства, а також роботи його підрозділів.
7.	Функція інтеграції	Забезпечення збалансованості різних функціональних планів в рамках загального фінансового плану установи.

Оперативний контролінг спрямований на досягнення встановлених цілей найбільш оптимальним шляхом, і при цьому стратегія та цілі залишаються незмінними. Інструменти, що використовуються в оперативному контролінгу, – це управлінський облік і бюджетування, аналіз точки беззбитковості, ABC-аналіз і XYZ-аналіз, факторний і фінансовий аналізи [2, с. 121].

Основні методи, які застосовуються контролюючими органами при здійсненні фінансового контролю [1, с. 19]:

- фактичні, до них входить: інвентаризація, контрольний обмір, обстеження, експертно-лабораторні аналізи якості, контрольний запуск сировини і матеріалів.

- документальні, до них входить: нормативно-правова перевірка, формальна перевірка документів, арифметична перевірка документів, експертна перевірка документів, зустрічна перевірка документів, логічна перевірка документів, контрольні порівняння на збалансованість окремих показників, техніко-економічні розрахунки, аналітична перевірка звітності і балансів, перевірка правильності відображення господарських операцій у регістрах бухгалтерського обліку, порівняння групування даних.

Отже, метод контролю включає в себе різноманітні способи та прийоми, спрямовані на збір необхідної інформації для користувачів і забезпечення виконання контрольних функцій. Незважаючи на велику різноманітність методів, їх ефективно використання можливе лише за умови комплексного підходу.

Понад усе, фінансовий контролінг має на меті забезпечення сталого та неперервного розвитку підприємства, тому всі дії управління мають спрямовуватися на досягнення максимального прибутку при мінімальних витратах та усунення фінансових ризиків. Інформація, необхідна для керівництва управлінням підприємством, збирається та надається службою контролінгу. Ця служба має особливість у тому, що вона може вносити пропозиції стосовно ухвалення правильних управлінських рішень.

Кожне підприємство самостійно створює власну службу контролінгу, визначає її склад і структуру. Стандартний та найбільш раціональний склад служби контролінгу: начальник служби, контролер з управлінського обліку, контролер-куратор цехів, контролер-фахівець з інформаційних систем [3, с. 5].

Основною метою фінансового контролера є створення та підтримка інформаційних потоків у підприємстві, контроль над діяльністю підрозділів та проведення аудиторських перевірок. Служба контролінгу передусім має на меті створення взаємозв'язку контролінгу з усіма функціями, детальний контроль над витратами підприємства, оскільки вони є основним об'єктом управління, а також пропозиції ефективних напрямків покращення фінансового становища.

У сучасних умовах фінансовий контролінг є невід'ємною складовою стратегічного управління підприємством та забезпечує сталий розвиток бізнесу. Його роль полягає у забезпеченні ефективного управління фінансовими ресурсами, мінімізації ризиків і збільшенні прибутковості. Шляхом аналізу фінансових даних, планування та контролю фінансових процесів контролінг сприяє виявленню резервів оптимізації витрат, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Крім того, фінансовий контролінг відіграє ключову роль у дотриманні фінансових стандартів і законодавства, що створює сприятливе середовище для сталого розвитку підприємства. Таким чином, ефективне впровадження фінансового контролінгу сприяє зміцненню фінансової стійкості, підвищенню конкурентоспроможності та забезпечує сталість розвитку підприємства в умовах мінливого ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Гончарук С. М., Долбнєва Д. В., Приймак С. В., Романів Є. М. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 298 с.
2. Сова О. Ю. Контролінг як ефективний інструмент управління підприємством. *Облік і фінанси*. 2019. № 4. С. 119–123.
3. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М. Фінансовий контролінг у системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10040>.

РОЛЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Заїчко І. В., канд. екон. наук, доцент

Краснова Т. О., здобувачка вищої освіти

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Виклики та загрози, породжені збройною агресією російських сил, призводять до постійного скорочення економічної активності суб'єктів господарювання через військові дії на території нашої держави. Руйнування інфраструктури в результаті обстрілів агресорами досить часто призводить до нерегулярності виробництва, подальшого зменшення робочих місць та в цілому викликає негативні тенденції у розвитку національної економіки. Звісно, це призводить до виникнення надмірних диспропорцій на національному грошово-кредитному ринку, суттєвого зменшення пропозиції кредитних ресурсів від

банківської системи, прискорення інфляційних процесів та різючих змін у ціновій сфері. Тому, виникає необхідність у стабілізації ситуації як у загальній національній економіці, так і на грошово-кредитному ринку зокрема для забезпечення відновлення та зростання виробництва, а також підтримання економічної активності суб'єктів господарювання. Наразі, належне функціонування виробничої сфери, котра може задовольнити потреби держави, стає визначальним завданням для подальшого суспільно-економічного розвитку. Грошово-кредитна політика, будучи ключовою у регулюванні економіки, чинить свій вплив на інфляційні процеси, зайнятість населення та загальне економічне зростання.

Використовуючи інструменти грошово-кредитної політики, такі як відсоткові ставки та норми обов'язкових резервів, центральні банки можуть впливати на обсяг кредитування в економіці, що, в свою чергу, впливає на інвестиційні рішення бізнесу. Таким чином, грошово-кредитна політика виступає досить вагомим інструментом у досягненні макроекономічної стабільності, а також стимулюванні економічного зростання [1].

Основними інструментами, котрі входять до складу грошово-кредитної політики, вміщують в себе процентну політику, регулюючи заходи стосовно визначення норм обов'язкових резервів, здійснення операцій на відкритому ринку, а також рефінансування комерційних банків. Саме ці інструменти впливають на зміну кількості грошей в обігу та вартості кредитних коштів, що природно впливає на економічну активність суб'єктів господарювання [2]. Процентна політика виступає важливим інструментом у реалізації грошово-кредитної політики, оскільки НБУ змінюючи облікову ставку, здійснює вплив на зміну вартості кредитних коштів для комерційних банків, а відповідно і на формування їх ставок на кредитні ресурси для кінцевих споживачів. В свою чергу, зниження облікової ставки стимулює економічне зростання, а її підвищення контролює інфляційні процеси. Регулюючи норми обов'язкових резервів Центральний банк встановлює межі коливання відсоткової ставки депозитів, які комерційні банки повинні утримувати як резерви, не залучаючи їх у кредитування. Збільшення норми резервів впливає на зменшення кількості грошей, які банки можуть позичати та призводить до зменшення грошової маси в обігу та тиску на інфляцію [3]. Операції на відкритому ринку полягають у купівлі та продажу державних цінних паперів центральним банком. Це дозволяє регулювати кількість грошей в обігу та впливати на короткострокові процентні ставки. Коли центральний банк купує цінні папери, грошова маса збільшується, а коли він їх продає – зменшується [4].

Слід зауважити про те, що грошово-кредитна політика досить вагомо впливає на інвестиційне середовище, оскільки визначає вартість капіталу та

очікування інфляції, які є ключовими факторами у прийнятті інвестиційних рішень. Ставки центрального банку впливають на інвестиційну привабливість активів та можуть стимулювати або стримувати економічне зростання (рис. 1).

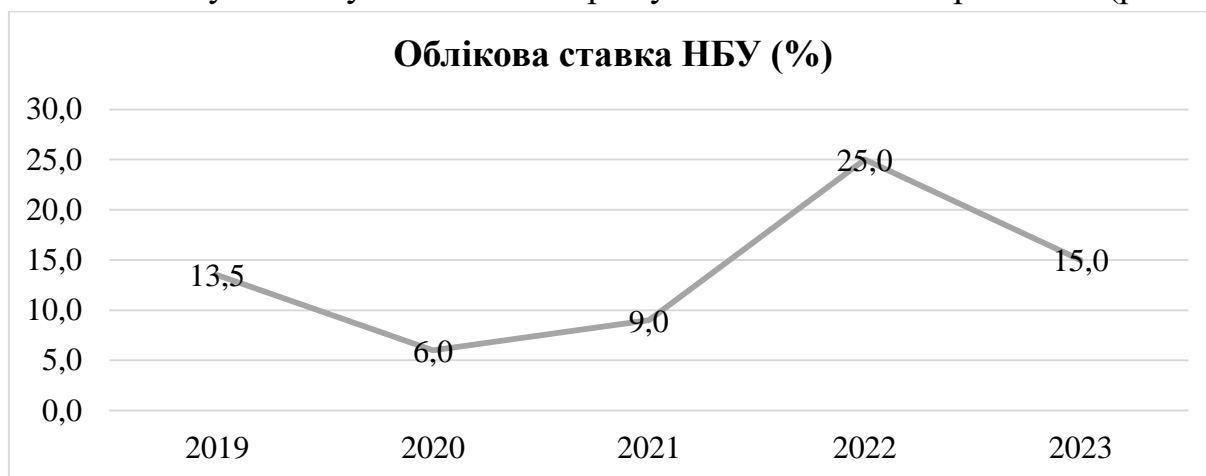

Рис. 1. Динаміка змін рівня облікової ставки НБУ, % на кінець грудня за 2019–2023 рр.

Джерело: розроблено авторами за [5]

Упродовж періоду з 2019 по 2023 роки облікова ставка Національного банку України (НБУ) зазнала значних коливань. У грудні 2019 року облікова ставка становила 13.5%, в той час як у грудні 2020 року вона впала до 6.0%. Подальше зростання спостерігалось у 2021 році, коли облікова ставка зросла до 9.0%. Однак у грудні 2022 року відбулося різке зростання до 25.0%, що відображало серйозні економічні виклики. Причиною цього є введення повномасштабних військових дій, що спричинило нестабільність на фінансовому ринку та призвело до необхідності вжиття рішучих заходів з боку центрального банку для збереження фінансової стабільності країни. Ефективна грошово-кредитна політика є вирішальною для стабілізації економіки та створення сприятливого інвестиційного середовища. Вона повинна бути гнучкою, адаптивною та прозорою, щоб забезпечити макроекономічну стабільність та сприяти сталому економічному зростанню.

Важливим напрямком у підвищенні ефективності грошово-кредитної політики є забезпечення гнучкості інфляційного таргетування, котре передбачає тимчасові відхилення рівня інфляції від цілі. Це дозволяє пристосуватися до короткотермінових економічних потрясінь без втрати довготермінової стабільності [6]. Крім того, посилення монетарної трансмісії, котре проявляється у здатності грошово-кредитної політики здійснювати свій вплив на економіку використовуючи механізми монетарної трансмісії досягається за допомогою ефективного прогнозування дій Національного банку та забезпечення

розширення інструментарію для більшої впливовості на ліквідність фінансової системи.

Ключовим аспектом успішної грошово-кредитної політики є також прозора та зрозуміла комунікація з ринком та громадськістю. Регулярне інформування про монетарні цілі, поточну політику та прогнози допомагає формувати очікування та підвищує довіру до дій центрального банку.

Через існуючий доволі високий ризик економічної діяльності в умовах військових дій, банки не завжди виражають готовність до формування довгострокових позитивних прогнозів, що значно обмежує можливість розширювати програми кредитування для споживачів банківських послуг. Тому, забезпечення ефективності грошово-кредитної політики НБУ в напрямку формування привабливого інвестиційного середовища набуває особливого значення у забезпеченні подальшого зростання економічної активності та створенні передумов для відновлення національної економіки України.

У неабияких і складних умовах війни, яка породжує значну кількість ризиків та загроз для національної економіки України, грошово-кредитна сфера залишається відносно стійкою до цих негативних проявів. Темпи інфляції та динаміка облікової ставки руйнують песимістичні прогнози та очікування, які висловлювалися економістами на початку повномасштабного вторгнення. Національний банк та Уряд України реалізували цілий комплекс заходів із забезпечення стабілізації грошово-кредитного ринку в умовах війни і спонукали до відновлення економічної активності в країні. Це дало можливість поновити обсяги економічних операцій та скоригувати основні макроекономічні показники. Але слід зауважити про існуючий низький рівень обсягів кредитування національної економіки. Значне збільшення резервів за банківськими операціями призвело до скорочення кредитних ресурсів.

Надалі залишаються значні ризики для економічної діяльності, котрі пов'язані з впливом військових дій на неї. Крім того, банки не виявляють нахилу формувати довгострокові позитивні прогнози в таких умовах, що обмежує можливість розширення програм кредитування для клієнтів. Тому, саме цей напрямок грошово-кредитної політики НБУ набуває особливого значення в контексті потреби подальшого збільшення рівня економічної активності та створення передумов для відновлення національної економіки України. Значне зниження облікової ставки НБУ в 2020 році до 6% було спрямоване на підтримку економіки під час кризи, тоді як подальше її підвищення в 2021 та 2022 роках мало на меті стримування інфляції та стабілізацію валютного курсу. Зниження ставки в 2023 році до 15% може свідчити про певне поліпшення економічної ситуації та зменшення інфляційного тиску. Саме прозора комунікація з ринком та громадськістю є ключовим елементом успішної реалізації грошово-кредитної

політики. Регулярне інформування про монетарні цілі та поточну політику сприяє формуванню очікувань та підвищує довіру до дій центрального банку.

Список використаних джерел:

1. Баєва О. І. Теоретичні засади формування та реалізації державної грошово-кредитної політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. № 1. С. 7–10.

2. Zaichko I., Bohrinovtseva L., Verheliuk Yu, Purdenko O. Current challenges and prospects of management of loan portfolio quality in wartime: the case of Ukraine. *Академічний огляд*. 2023. № 2 (59). С. 218–234. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2/16.pdf>.

3. Чиж Н., Урбан О. Грошово-кредитна політика України: сучасні тенденції та виклики. *Економічний форум*. 2023. С. 157–62. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-20>.

4. Заїчко І. В. Особливості та основні напрямки грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 2. <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/95>.

5. Національний банк України. Грошово-кредитна та фінансова статистика за 2019–2023 роки. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS (дата звернення: 18.04.2024).

6. Вербівська Л. В., Заїчко І. В., Тимченко Т. М. Управління інвестиційно-інноваційними ресурсами підприємств в реаліях цифрової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. № 2. 2022. С. 67–73. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/273/273>.

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: SWOT-АНАЛІЗ

Кожушко Е., аспірант

Інститут економіки промисловості НАН України

Науковий керівник: Вієцька О., канд. екон. наук

Інститут економіки промисловості НАН України

Дослідження процесів цифровізації та їх вплив на систему оподаткування прибутку підприємств має велике теоретичне та практичне значення.

По-перше, цифрова трансформація вважається ключовим компонентом сталого розвитку економіки та суспільства. Технології, такі як Інтернет речей

(IoT), хмарні технології, електронна ідентифікація (eID) та штучний інтелект (AI), стають потужними інструментами, що сприяють досягненню Глобальних цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй до 2030 р [1].

По-друге, уряди країн світу також зміцнюють свої технологічні та аналітичні можливості, щоб відповісти на нові потреби та вимоги у сфері оподаткування в умовах цифровізації. Зокрема, вони використовують сучасні цифрові технології для виявлення податкового шахрайства та ухилення від сплати податків, покращення сервісної функції та досвіду платників податків, а також посилення операційної ефективності податкових адміністрацій через аналіз даних.

І нарешті, по-третє, у 2023 р. Державна податкова служба України також оприлюднила «Дорожню карту з цифрової трансформації ДПС», яка передбачає подальше удосконалення системи податкового адміністрування в Україні [2].

Разом з тим, слід зазначити, що система податкового адміністрування в Україні не в повній мірі реалізує потенціал цифровізації адміністрування податку на прибуток підприємств. Для розробки рекомендацій в цьому напрямі важливим є дослідити сильні та слабкі сторони адміністрування податку на прибуток підприємств в умовах цифровізації, а також зовнішні можливості та загрози.

Адміністрування податку на прибуток підприємств у контексті цифровізації має ряд сильних сторін.

По-перше, з використанням цифрових технологій, таких як штучний інтелект та аналіз великих даних, адміністрування податку на прибуток підприємств стає більш ефективним та точним. Цифровізація податкового адміністрування дозволяє автоматично збирати, аналізувати та перевіряти фінансові дані підприємств, зменшуючи ризик помилок та девіантної поведінки платників податку [3].

По-друге, цифрові технології дозволяють обробляти великі обсяги даних з високою швидкістю та глибиною. Це сприяє оперативному аналізу податкової інформації та обґрунтованому прийняттю зважених рішень, пов'язаних, наприклад, з управлінням податковими ризиками державами та стратегічним плануванням діяльності податкової служби.

По-третє, впровадження цифрових технологій у податкове адміністрування податку на прибуток підприємств дозволяє автоматизувати рутинні процеси, що раніше вимагали значних людських та матеріальних ресурсів. Це сприяє зменшенню адміністративних витрат, оптимізації робочих процесів та підвищенню їх ефективності як у платників податку, так і у податкових органів.

Разом з тим, слід зазначити і слабкі сторони адміністрування податку на прибуток підприємств в умовах цифровізації.

По-перше, податкове законодавство, яке регулює оподаткування прибутку підприємств, є складним та заплутаним, що унеможлиблює повну та коректну алгоритмізацію системи оподаткування прибутку підприємств.

По-друге, цифровізація податкового адміністрування податку на прибуток підприємств може виявитися дуже витратною як у фінансовому, так і в часовому аспектах. Розробка власної програмної системи або закупівля високотехнологічного обладнання може потребувати значних капіталовкладень. Крім того, витрати на підготовку та навчання персоналу для користування новими технологіями також можуть бути значними [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

По-третє, цифрові системи податкового адміністрування можуть бути чутливими до кібератак. Недостатня кібербезпека може призвести до втрати важливої інформації або навіть паралізувати роботу системи адміністрування податків, що призведе до серйозних перешкод у зборі та обробці податкової інформації, а також до втрати довіри до податкової служби з боку платників податків [5].

Подальший розвиток цифровізації податкового адміністрування податку на прибуток підприємств має спиратись на низку зовнішніх можливостей.

По-перше, в умовах глобалізації та цифровізації, співробітництво між податковими органами різних країн світу може суттєво вплинути на цифровізацію адміністрування податку на прибуток підприємств. Використання спільних цифрових платформ та обмін даними може зробити революцію у процесі виявлення та протидії ухилення від сплати податку.

По-друге, стрімкий розвиток штучного інтелекту та аналізу великих даних дозволяє автоматизувати багато рутинних процесів адміністрування податків, а також виявляти патерни та тенденції у податковій звітності, що сприяє прийняттю кращих та обґрунтованих рішень як щодо управління податковими ризиками держави, так і щодо стратегічного планування діяльності податкової служби.

По-третє, зростання інформованості платників податків щодо нових цифрових технологій та їх впливу на адміністрування податків може сприяти покращенню співпраці між підприємствами та податковими органами, а також посилити відкритість та прозорість в сфері оподаткування.

Разом з тим, слід враховувати, що на розвиток цифровізації податкового адміністрування податку на прибуток підприємств можуть вплинути суттєві зовнішні загрози.

По-перше, зростання використання цифрових технологій призводить до збільшення кіберзагроз та ризиків кібератак на інформаційні системи податкових органів. Незаконний доступ до чутливої податкової інформації може призвести

до втрати конфіденційності даних, маніпуляції податковою звітністю або навіть перешкодити роботі системи податкового адміністрування в цілому.

По-друге, зміни в політичному або законодавчому середовищі можуть вплинути на розвиток адміністрування податку на прибуток підприємств. Наприклад, зміни в податковому законодавстві або політиці в галузі цифрової безпеки можуть вимагати адаптації та модернізації систем оподаткування.

По-третє, зростання конкуренції серед підприємств у сфері цифровізації може призвести до необхідності постійного оновлення та вдосконалення технологічних рішень у сфері адміністрування податків. Технологічні виклики, такі як швидкі зміни в цифрових платформах або вимоги до кібербезпеки, можуть вимагати постійного вдосконалення інфраструктури та систем адміністрування податків [6].

Враховуючи результати проведеного дослідження, для ефективного становлення системи адміністрування податку на прибуток підприємств перед державою та податковою адміністрацією стоять такі завдання:

- розробка та впровадження відповідних податкових політик та правової бази, які відображатимуть зміни, що відбуваються у цифровій економіці;
- забезпечення безпеки та захисту даних, щоб запобігти витоку та зловживанню інформацією платників податків;
- розвиток аналітичних та технологічних можливостей для обробки та аналізу великих обсягів даних;
- співпраця та координація між країнами, зокрема участь в розробці міжнародних податкових стандартів для цифрових компаній та узгодження правил оподаткування у цифровій економіці;
- інвестиції в освіту та підготовку кадрів, здатних працювати у цифровому середовищі та ефективно застосовувати нові технології у податкових процесах.

Систематизуючи сказане вище, слід зазначити, що цифровізація економіки істотно змінює систему оподаткування прибутку підприємств, привносячи нові можливості та виклики. Вона спрощує процеси, підвищує ефективність і справедливість, забезпечує автоматизацію, покращує контроль та ефективність використання даних. Однак, необхідно враховувати і негативні аспекти, такі як ризики безпеки даних та складності у оподаткуванні цифрових бізнес-моделей. Як результат, ефективна адаптація податкової системи до цифровізації потребує розробки нових політик, забезпечення безпеки даних, розвитку технологічних можливостей, співробітництва між країнами та підготовки кадрів. Успішна реалізація цих завдань допоможе досягти справедливого та ефективного оподаткування у цифрову епоху.

Крім того, доцільно проводити подальші дослідження в цій області для збільшення розуміння впливу цифровізації на податкову систему та розробки

більш ефективних стратегій адміністрування податків, в тому числі податку на прибуток підприємств. Необхідно враховувати потенційні ризики та впроваджувати превентивні заходи для їх зменшення, забезпечуючи стабільність та надійність податкової системи в епоху цифрової трансформації.

Список використаних джерел:

1. Нікітенко В., Метеленко Н., Шапуров О. Концепція цифрової трансформації як чинник підтримки сталого екологічного, соціального та економічного розвитку. *Філософія економіки та управління*. 2022. № 12(89). DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-12-89-16>.

2. Цифрова трансформація Державної податкової служби. Дорожня карта. Матеріали сайту. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/689341.html> (дата звернення: 17.04.24).

3. C.S. La digitalización como estrategia anticorrupción 2021. Матеріали сайту URL: <https://oecd-development-matters.org/2021/08/05/la-digitalizacion-como-estrategia-anticorrupcion/> (дата звернення: 20.04.2024).

4. Концепція «Індустрія 4.0»: проблеми впровадження і окремі правові аспекти її реалізації в Україні : монографія / Є. М. Білоусов, І. В. Борисов та ін.; за ред. С. В. Глібка. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 200 с.

5. Український інститут майбутнього. Матеріали сайту URL: <https://strategy.uifuture.org/index.html> (дата звернення: 20.04.2024).

6. Городянська Л., Цюкало Л. Інформаційна безпека суб'єктів малого підприємництва в умовах цифровізації. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 70. С. 105–114. URL: <https://doi.org/10.17721/2519-481X/2021/70-11> (дата звернення: 21.04.2024).

КОМЕРЦІЙНИЙ КРЕДИТ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УМОВ

Колотуха С. М., канд. екон. наук, доцент
Уманський національний університет садівництва

Умовою нормального функціонування процесів розширеного відтворення в економіці є наявність фінансових ресурсів. Відсутність фінансової бази створює проблеми не лише простого, але і розширеного відтворення. Пошук джерел фінансування є основою механізму розширеного відтворення, від їх

властивостей багато в чому залежить структура механізму, особливості його функціонування і ефективність.

Невирішеність зазначених проблем стримує процес фінансової стабілізації, подальшого розвитку і зміцнення аграрного сектору економіки України, а також обумовлює необхідність вирішення поставлених проблем.

В контексті сучасних умов актуальним є розвиток нових форм комерційного кредиту.

Президент України 5 березня 2024 р. підписав Закон України «Про аграрні ноти» (№ 9266), який запроваджує в обіг електронних аграрних розписок, як неемісійних цінних паперів в електронній формі. При цьому не скасовується дія Закону України «Про аграрні розписки», а запроваджується, поряд з традиційними паперовими розписками, новий фінансовий інструмент кредитування.

Електронна аграрна розписка є самостійним інструментом обігу на ринках капіталу, може бути об'єктом купівлі-продажу, джерелом прибутку. Тобто аграрна розписка є неемісійним цінним папером. Електронні аграрні розписки будуть існувати у формі електронного документу в Реєстрі електронних аграрних розписок.

На початок 2022 року виробники видали понад 8 тис. аграрних розписок на суму більше, ніж еквівалент 1,9 млрд дол. Обсяг ринку аграрних розписок до повномасштабного вторгнення становив еквівалент 600 млн дол. щорічно. З початку 2022 року станом на 01.07.2022 року було видано ще 480 аграрних розписок на 3,7 млрд грн. Це сприяє скороченню щодо потреб в залученні кредитів та є альтернативним джерелом фінансового забезпечення суб'єктів господарювання [1].

За допомогою аграрних розписок можливо забезпечити доступ виробників сільськогосподарської продукції до короткострокових банківських кредитів та мінімізувати ризики учасників аграрного ринку. Ряд дослідників ототожнюють поняття комерційний та товарний кредит. Виходячи з економічної суті комерційного кредиту, це різні категорії. Комерційний кредит – це більш ширша категорія, що охоплює не тільки товарні відносини, але і фінансово-кредитні.

Основні положення про комерційний кредит містяться в ст. 1057 Цивільного кодексу України [2], відповідно до якої виконання такого виду договорів стосується передачі у власність іншій стороні коштів або може передбачатися надання кредиту як авансу, передоплати, відстрочення або розстрочення оплати товарів, якщо інше не встановлено законом.

Таке визначення засвідчує доволі широке застосування цього поняття. Комерційним кредитом може вважатися будь-який незбіг у часі виконання зустрічних зобов'язань, коли товари поставляються раніше їх оплати або платежі

здійснюються раніше передачі товарів. При цьому не має значення кількість днів відстрочення – це може бути як один день, так і один рік [3].

Товарний кредит – кредит у вигляді поставки товарів (робіт, послуг), які передаються у власність юридичних чи фізичних осіб за угодою, умовами якої передбачено відстрочку кінцевого розрахунку на визначений сторонами строк та сплата відсотку за користування цим кредитом [4].

Відповідно до ст. 14 п. 1 п.п. 245 Податкового кодексу України товарний кредит – товари (роботи, послуги), що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичних чи фізичних осіб на умовах договору, що передбачає відстрочення остаточних розрахунків на визначений строк та під процент. Товарний кредит передбачає передачу права власності на товари (роботи, послуги) покупцеві (замовникові) у момент підписання договору або в момент фізичного отримання товарів (робіт, послуг) таким покупцем (замовником), незалежно від часу погашення заборгованості [5].

Практичний інтерес для аграріїв має програма підтримки з використанням товарних кредитів компанії ADAMA. Ця програма підтримки аграріїв створена компанією ADAMA в тісній співпраці з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), щоб посилити національну та світову продовольчу безпеку. Товарні кредити в аграрному секторі від ADAMA охоплюють широкий спектр продуктів, направлених на отримання стійких врожаїв високої якості. Тепер за цією програмою можна придбати із відстрочкою платежу: засоби захисту рослин; мікродобрива; основні добрива.

Елементи комерційного кредитування присутні при розрахунках платіжною вимогою-дорученням. Платіжна вимога-доручення – це розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина вимоги-доручення оформляється одержувачем коштів на документі встановленої форми не менше, ніж у двох примірниках і передається безпосередньо платнику через установу банку або разом з продукцією. Одержавши вимогу-доручення, і у разі згоди її оплатити, платник заповнює її нижню частину від руки чи із застосуванням технічних засобів незалежно від того, як заповнено верхню частину цього документу і подає до банку, що його обслуговує. Банк платника приймає вимогу-доручення до виконання протягом 20 календарних днів з дати оформлення одержувачем.

Доцільно дозволити суб'єктам розрахункових відносин самостійно обирати період (в даному випадку термін відстрочення) оплати за об'єкт розрахунку. Це буде стимулювати до розвитку цієї форми розрахунків та вдосконалювати систему кредитних відносин. Крім того, з метою ефективного використання коштів і дотримання економічних меж кредиту на суму

відстрочення платежу доцільно нараховувати відсоток з моменту укладення угоди до надходження перших поставок.

Список використаних джерел:

1. Урядовий портал. Верховна Рада прийняла у другому читанні та в цілому Закон про введення в Україні електронних аграрних розписок. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3830737-rada-zaprovadila-v-ukraini-elektronni-agrarni-rozpiski.html> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.05.2024).
3. Олефіренко О. Товарний кредит: нюанси обліку. *Дебет-Кредит*. 2014. № 49. С. 18–22.
4. Товарний кредит. Банківська енциклопедія. Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 03.05.2024).

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Осадчук Н. В., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В умовах воєнного стану економіка кожної країни потребує значних обсягів фінансових ресурсів. Під час такого періоду Уряд має спрямовувати свої зусилля на пошук альтернативних шляхів фінансування не лише соціальних, але й військових потреб держави. Враховуючи ситуацію України на даний час, одним із способів наповнення державного бюджету є акумуляція коштів різних економічних суб'єктів за допомогою облігацій внутрішніх державних позик, зокрема військових облігацій.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну викликало зміни в усіх сферах економіки нашої країни. Відтак виникла необхідність у пошуку додаткових джерел наповнення державного бюджету з метою безперебійного забезпечення потреб Збройних Сил України, протистояння агресору та підтримки економіки. Одним із способів акумулювання фінансових ресурсів є випуск військових облігацій, які виступають своєрідним видом облігацій внутрішньої державної позики.

Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП) – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій [1].

Військові облігації – це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів [2].

Військові облігації – вид облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), випускаючи які держава, в особі Міністерства фінансів, бере у борг у своїх громадян, юридичних осіб, нерезидентів кошти, які використовуються на фінансування армії та на підтримку економіки в умовах війни. Після настання терміну погашення, грошові кошти повертають держателям військових облігацій у повному обсязі та сплачують нараховані відсотки.

Після повномасштабного вторгнення уряд значно спростив процес купівлі військових облігацій. Населення може їх придбати в більшості великих банків (УкрГазБанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк, ОТП Банк, Сітібанк, Укрексімбанк, ПУМБ, Приватбанк, Сенс Банк, Кредобанк, Банк Південний, Таскомбанк, Монобанк, Кредит Агріколь, Банк Кредит Дніпро) та через фінансові компанії (ICU, Універ Капітал, Dragon Capital, БТС Брокер, Кінто, Green Candle, Eavex Capital, Western Investment Group, Bond U). З часом придбати військові облігації стало можливим також у застосунку Дія. Так, були випущені в обіг військові облігації, які б допомогли визволити певні тимчасово окуповані території: Крим, Донецьк, Луганськ, Маріуполь, Енергодар, Бердянськ, Херсон, Севастополь та Мелітополь.

Переваги військових облігацій порівняно з депозитами:

- гарантія держави на 100% придбаних облігацій;
- перевищення дохідності від облігацій над дохідністю від депозитів;
- відсутність податку на доходи фізичних осіб, отриманого від облігацій;
- можливість їх дострокового продажу на вторинному ринку;
- можливість отримання кредиту під заставу облігацій.

Для оцінки вигоди військових облігацій необхідно порівняти отриманий дохід із прогнозом інфляції та ставками за банківськими депозитами. Але, на жаль, в умовах кризи і війни ані військові облігації, ані депозити не здатні захистити гривневі заощадження інвестора від інфляції повністю. Максимум, що можуть зробити військові облігації, – це допомогти зменшити знецінювання заощаджень. Військові облігації є інструментом підтримки економіки України у воєнний час, можливістю інвесторів долучитися до оборони держави а не інструментом максимізації інвестиційного прибутку.

На сьогодні Міністерство фінансів України розміщує військові облігації:

– у гривнях: від 6-ти місяців до 1,7 року, відсоткова ставка коливається у межах 15,25-18,35 %;

– у доларах США – 1 рік, відсоткова ставка – від 4,60% до 4,79%;

– у євро: від 9 місяців до року, відсоткова ставка коливається у межах 3,11-3,25 % (табл. 1).

Щодо розміщення військових облігацій за термінами погашення, то як юридичні особи, так і фізичні особи, так і нерезиденти віддавали перевагу короткостроковому періоду. Розміщуючи короткострокові військові облігації, уряд у такий спосіб намагався створити максимально привабливі умови для залучення якомога ширшого кола, в першу чергу, фізичних осіб. З точки зору психології недосвідчених інвесторів відносно нетривалий термін позики сприймається як ознака її безпечності, що робить початківців-інвесторів більш сміливішими [3].

Таблиця 1

Види військових облігацій

SIN код військових облігацій	Термін до погашення	Дата погашення	Остання дата розміщення	Ставка
Гривня				
UA4000229025	8 місяців	05.06.2024	28.11.2023	17,08%
UA4000229470	1 рік	20.11.2024	30.01.2024	16,80%
UA4000230213	1 рік	12.03.2025	19.03.2024	16,46%
UA4000230635	1 рік	30.04.2025	30.04.2024	15,39%
UA4000231187	1 рік	04.06.2025	07.05.2024	15,25%
UA4000227656	1,5 років	15.01.2025	29.08.2023	18,35%
UA4000226286	6 місяців	26.06.2024	26.12.2023	16,50%
UA4000228449	1,7 років	18.06.2025	17.10.2023	18,35%
UA4000229264	1,7 років	15.10.2025	06.02.2024	17,60%
UA4000228910	1,6 років	23.07.2025	14.11.2023	17,78%
UA4000230262	2 роки	28.01.2026	02.04.2024	17,09%
Долар США				
UA4000227847	1 рік	20.06.2024	25.07.2023	4,71%
UA4000228506	1 рік	05.09.2024	19.09.2023	4,79%
UA4000228928	1 рік	24.10.2024	31.10.2023	4,71%
UA4000229272	1 рік	14.11.2024	05.12.2023	4,60%
UA4000229736	1 рік	30.01.2025	09.01.2024	4,66%
UA4000230106	1 рік	20.03.2025	27.02.2024	4,66%
UA4000230452	1 рік	24.04.2025	26.03.2024	4,63%
Євро				
UA4000227557	9 місяців	16.05.2024	15.08.2023	3,11%
UA4000230023	1 рік	13.03.2025	20.02.2024	3,25%
UA4000230817	1 рік	15.05.2025	09.04.2024	3,25%

Джерело: [2]

Отже, сьогодні військові ОВДП відіграють важливу роль у забезпеченні Державного бюджету України фінансовими ресурсами. Під час воєнного стану залучені за допомогою них кошти спрямовуються на забезпечення армії та на фінансові потреби держави. Водночас для інвесторів військові облигації, з великою ймовірністю, не стануть прибутковим об'єктом вкладення грошових коштів, однак послугують інструментом збереження коштів від інфляції та способом підтримки національної економіки.

Список використаних джерел:

1. ОВДП. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp> (дата звернення: 18.03.2024).

2. Військові ОВДП. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (дата звернення: 21.03.2024).

3. Чубка О. М., Скоропад І. С. Роль військових облигацій у фінансуванні державного бюджету у воєнний період. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-08-02> (дата звернення: 19.04.2024).

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ

Подаков Є. С., канд. екон. наук, доцент
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

В сучасних умовах військового стану діяльність суб'єктів малого підприємництва обов'язково передбачає застосування певних фінансових інструментів, які є суттєвим важелем регулювання. Ефективний розвиток малого бізнесу за нинішніх умов його функціонування не можливо уявити без фінансової підтримки, спрямованої з місцевих бюджетів, що, в свою чергу, позитивно впливає на економічний розвиток регіону, реалізацію соціальних проектів та підвищення оборонної здатності країни в цілому. З початком повномасштабної війни та в результаті проведеної реформи бюджетної децентралізації саме регіональні програми підтримки малого бізнесу є одними із важливих варіантів покращення економічної ситуації у регіонах, підвищення

зайнятості населення, збільшення податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів, підвищення туристичної привабливості регіону в цілому.

Фінансова реалізація всіх запланованих регіональними програмами заходів формує комфортні умови для ефективного розвитку і становлення суб'єктів малого бізнесу, що передбачає вирішення наявних регіональних соціально-економічних проблем, сприяє відбудові пошкодженої інфраструктури регіону, розвитку туристичного бізнесу. В умовах військового стану спостерігається загострення проблеми фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу, що зумовлено загальним зменшенням регіонального бюджетного фінансування, іноді обмеженими можливостями місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації програмних заходів підтримки, іноді певною мірою їх незрозумілими рішеннями відносно використання коштів місцевих бюджетів.

Згідно проведених досліджень можна стверджувати про повільний розвиток суб'єктів малого бізнесу, залучених до туристичного сектору економіки. Виходячи з цього, першочерговими завданнями для покращення ситуації на такому напрямку економіки є формування привабливого інституційного середовища. Важливими напрямками реалізації зазначеного завдання на загальнодержавному рівні є зміцнення курсу національної валюти та відновлення довіри до неї, ефективне функціонування банківського сектору, небанківських фінансових установ, можлива оптимізація та збалансованість грошового обігу в країні. Разом з тим, певні рішення стосовно підтримки туристичного малого бізнесу можуть бути ухвалені і на місцевих рівнях.

Підтримувати високу ефективність регіональної фінансової політики в умовах повномасштабної війни дуже складно. Місцеві органи виконавчої влади змушені в першу чергу забезпечити своєчасне фінансування витрат за захищеними статтями бюджету (заробітна плата, нарахування на неї, закупівля енергоносіїв тощо), тому на фінансування програм підтримки бізнесу іноді банально не вистачає бюджетних коштів, а приватні інвестори в сучасних умовах консервують або заморожують свої програми, намагаючись підтримати фінансову спроможність наявних проектів.

Важливою і, водночас, суттєвою проблемою місцевої фінансової політики є вибір пріоритетів та напрямів бюджетно-фінансової децентралізації. Регіони України в залежності від певних економічних та географічних факторів мають можливість здійснювати власну фінансову політику, яка притаманна для конкретного регіону виходячи з наявних ресурсів. Частина українських регіонів за рахунок закріплених джерел здатні профінансувати лише несуттєву частину витрат, решту вони змушені отримувати як субсидії та дотації з центрального бюджету. Разом з тим, певні регіони мають на сьогоднішній день всі можливості для фінансування програм підтримки суб'єктів малого бізнесу, стимулюванню

розвитку їх діяльності, а отже покращення економічної ситуації в регіоні в цілому.

Фінансова децентралізація в нашій країні з часом повинна бути важливим механізмом процесу місцевого фінансового управління. Такий алгоритм діяльності не повинен сприяти лише перерозподілу фінансових ресурсів, а має регулювати економічні та фінансові відносини центру та регіонів. Завдяки ефективному розвитку діяльності суб'єктів малого бізнесу в майбутньому формується успішна фінансова політика всього регіону.

Важливою проблемою в сучасних умовах є взаємовідносини між державним і місцевим бюджетом. У щорічних законах про Державний бюджет України проводиться уточнення складу доходів загального та спеціального фонду місцевих бюджетів, визначається механізм надання додаткових дотацій місцевим бюджетам з державного бюджету, встановлюються розміри коефіцієнтів вирівнювання. Доходи місцевих бюджетів є найзначнішим джерелом фінансування розвитку суб'єктів малого підприємництва на рівні регіонального управління. Однак, на практиці, законодавчо закріплені повноваження місцевих органів управління в певних регіонах не забезпечені достатнім обсягом доходів.

В сучасних умовах військового стану з різних джерел, зокрема засобів масової інформації, надходить інформація про неефективне використання коштів місцевих бюджетів. Дійсно, першочерговими статтями витрат бюджетів всіх рівнів, крім захищених статей, мають бути витрати на оборонну галузь. Пріоритетна вагомість та визначеність фінансових рішень, що затверджуються в рамках реалізації регіональної фінансової політики, мають базуватися на цілях і завданнях стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, поєднуватися та узгоджуватися з іншими напрямками регіональної політики, враховуючи обмежений ресурсний капітал в сучасних умовах економіки. На державному рівні необхідно затвердити нормативно-законодавчу базу відносно першочергових витрат бюджетів всіх рівнів крім захищених статей.

Важливим завданням регіональної фінансової політики є формування та постійна підтримка привабливого інвестиційного іміджу, завдяки якому здійснюється залучення інвестиційних ресурсів для ефективної організації і функціонування продуктивної підприємницької діяльності та розвитку туристичного бізнесу. Належна фінансова підтримка малого і середнього бізнесу на місцевому рівні дозволяє запобігти таким негативним явищам як - ліквідація суб'єкта підприємництва, недоотримання податків до бюджету, зростанню безробіття, разом з тим передбачає вирішення соціальних проблем у регіонах. Зазначений механізм сприяє отриманню позитивних ефектів: збільшення доходів бюджетів всіх рівнів, залучення приватних інвестицій, в тому числі

іноземних, підтримка зайнятості, розвиток туристичного сектору, залучення іноземної валюти, збільшення загальних показників ефективності економічного розвитку як регіону, так і країни в цілому.

Ефективна діяльність та функціонування суб'єктів малого бізнесу у регіоні суттєво залежить від ефективності організації фінансового процесу. В умовах повномасштабної війни та поствійськовому періоді важливими спрямуваннями регіональної фінансової політики відносно підтримки фінансової стійкості суб'єктів малого бізнесу мають стати: накопичення фінансових ресурсів для їх подальшого раціонального використання у розширення діяльності суб'єктів малого бізнесу на депресивних (більш постраждалих від військових дій окупантів) територіях; оптимізація джерел надходження та формування фінансових ресурсів через активізацію участі у грантових та донорських програмах, максимально можливе залучення приватних інвестицій; спрямованість на реалізацію нових форм, методів та принципів менеджменту регіональної фінансової діяльності, саме завдяки програмно-цільовому фінансуванню у бюджетному процесі кожного окремого регіону.

В останнє десятиріччя одним з найбільш поширених і дієвих механізмів надання фінансової допомоги суб'єктам малого бізнесу на місцевому рівні є регіональні фонди підтримки підприємництва. В сучасних реаліях зменшення обсягів кредитування комерційними банками суб'єктів малого і середнього підприємництва, в більшості регіонів, саме регіональні фонди підтримки підприємництва продовжили реалізацію своїх програм.

Реформування бюджетної системи має бути спрямоване на підвищення ефективності та продуктивності використання бюджетних коштів, децентралізацію фінансових ресурсів і зміну підходів до боргової політики держави. Слід кардинально реформувати побудову бюджетної та податкової систем, які мають відповідати новим вимогам і завданням в умовах військового стану та поствійськового періоду.

Після завершення повномасштабної війни на економіку регіонів України чекає доволі важкий період відновлення та відбудови, те саме стосується і туристичного бізнесу. Очікується певний зріст туристичного попиту, але разом з тим, необхідне залучення значних інвестицій в зазначений сектор економіки та державна підтримка суб'єктів такого бізнесу. Вважаємо, що адаптація до нових умов потребує підтримки та стимулювання розвитку даної галузі на макрорівні – з боку держави та на мікрорівні – підприємствами туристичного бізнесу. На макрорівні доцільним є впровадження ряду стратегічно-орієнтованих заходів, які визначено відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року з метою забезпечення державної економічної політики та підтримки розвитку креативної індустрії гостинності та туристичного потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Подаков Є. С. Інноваційно-інвестиційна привабливість та перспективи подальшого розвитку готельного бізнесу в Україні. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем* : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 370–373.
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України 2025. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.04.2024).

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Чвертко Л. А., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В останні роки туризм став ключовим сектором світової економіки, що має величезний вплив на соціальний та економічний розвиток країн. Зростання туристичної активності та загрози, що її супроводжують, зумовлюють необхідність використання інструментів страхування для захисту туристів та продаців туристичних послуг у разі настання непередбачуваних обставин.

Страхування в туризмі, на думку вчених, можна розглядати як систему фінансово-економічних відносин між страховими компаніями, суб'єктами туристичної діяльності та туристами щодо задоволення інтересів і потреб кожного з них [1, с. 60]. Ця сфера страхування, зменшуючи фінансові ризики, відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки споживачів туристичних послуг та стабільності суб'єктів туристичної діяльності, а також значною мірою визначає успішність функціонування туристичної індустрії, адже ризик настання небажаних подій та їх негативних наслідків у туристичному бізнесі особливо високий [2, с. 60].

Організація страхового захисту туристів в Україні здійснюється в добровільній та обов'язковій формах, тоді як представники туристичного бізнесу страхують свої ризики лише добровільно. Зокрема, згідно з вимогами чинного законодавства, а саме Закону України «Про туризм», суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати страхування життя та здоров'я туристів [3]. Обов'язковий страховий захист туристів включає медичне страхування та страхування від нещасного випадку за класами страхування 1 і 2 [4] і забезпечується на підставі договорів, що укладаються туроператорами, турагентствами та іншими суб'єктами, які надають туристичні послуги, зі страховиками. Таке страхування здійснюється один раз на весь період

туристичної поїздки. Водночас, слід зазначити, що мандрівники мають право самостійно застрахувати себе шляхом укладення відповідних страхових угод. При цьому вони повинні заздалегідь повідомити туроператора чи турагента про належним чином укладений договір страхування. Договір страхування туриста обов'язково має передбачати надання медичної допомоги і відшкодування його витрат у разі настання страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування.

На вимогу туриста туроператор або турагент здійснює також страхування інших ризиків, пов'язаних з туристичною поїздкою. Окрім того, на вимогу туриста може бути укладений договір страхування для покриття витрат, пов'язаних з розірванням договору на туристичне обслуговування з ініціативи туриста, або договір страхування для покриття витрат, пов'язаних з передчасним поверненням до місця проживання у разі настання нещасного випадку або хвороби.

Формування страхових відносин у туристичній сфері дає можливість реалізувати механізм страхового захисту й для підприємств туристичної індустрії. Страхування суб'єктів страхового бізнесу спрямоване на зменшення фінансових втрат у разі настання непередбачуваних подій, які можуть негативно вплинути на їхню діяльність. Це можуть бути традиційні майнові ризики, ризики цивільної та професійної відповідальності туроператорів і турагентів, страхування життя та здоров'я персоналу, а також кібер-ризиків та інші потенційні загрози притаманні сучасному суспільному розвитку.

Сьогодні страхові компанії мають широкий спектр продуктів для страхування учасників туристичної діяльності, що дає можливість їм адаптуватися до мінливих ринкових умов та мінімізувати ризики. Водночас концепція страхування за останні роки зазнала низки змін, особливо через негативну реакцію громадськості на дії страховиків під час обмежень подорожей через COVID-19, коли страховики не покривали ризики, спричинені пандемією. Ці ризики віднесені до категорії катастрофічних і були «виключені майже з усіх страхових полісів, оскільки їх важко диверсифікувати» [5]. Розуміння учасниками туристичних відносин важливості захисту від можливих збитків через непередбачувані наслідки, спричинені коронавірусом, підштовхує їх до подальшого збільшення витрат на страхування. Це призвело до зростання попиту на страхування від COVID-19 по всьому світу.

Одним із актуальних викликів для страхових компаній, що працюють в Україні, є необхідність страхування ризиків збитків, пов'язаних з воєнними діями. Ці збитки становлять загрозу для безпеки всіх суб'єктів господарювання в нашій країні. На нашу думку, доцільно було б змінити підхід страховиків до покриття таких ризиків та переглянути умови страхових продуктів – вони

повинні включати покриття як прямого впливу воєнних ризиків, так і «вторинних» наслідків війни, таких як спрацювання мін та інших боєприпасів [6, с. 47].

Отже, зростаюча потреба в забезпеченні страхового захисту для туристів та провайдерів туристичних послуг на випадок настання негативних подій, таких як нещасні випадки, травми, хвороби чи інші події, що спричиняють збитки, зумовлює необхідність удосконалення страхових відносин у сфері туризму. Підвищення якості страхових продуктів та розширення їх продуктового ряду дозволить страховикам належним чином виконувати свої зобов'язання перед учасниками туристичних відносин та сприятиме підтримці їх фінансової безпеки, а суб'єктам туристичного бізнесу – забезпечити належний рівень безпеки для туристів.

Список використаних джерел:

1. Aleskerova Y. Optimization and prospects for the development of insurance in the tourism business in the context of the pandemic. *Three Seas Economic Journal*. 2022. Vol. 3. №1. P. 12-20. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-1-2>.
2. Чвертко Л. А., Вінницька О. А., Корнієнко Т. О. Стан та проблеми розвитку туристичного страхування в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16. Т.1. С. 58-67. DOI: 10.15330/apred.1.16.58-67.
3. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
5. Tan D., Caponecchia C. COVID-19 and the public perception of travel insurance. *Annals of Tourism Research*. 2021. Vol. 90. P. 103–106.
6. Chvertko L., Kyryliuk I. Mechanism for covering military risks in Ukraine: problems of security and development prospects. In: *Știință, educație, cultură*, Ed. 1, 21 octombrie 2022, Chisinau. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2023. Vol. 1. Pp. 45–48.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Білошкурський М. В., канд. екон. наук, доцент

Шидловська І. М., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Упродовж повномасштабного вторгнення 2022–2024 рр. російсько-українська війна продовжує поглиблювати виклики і загрози для банківського сектора України. Цей конфлікт, що тривав вже понад вісім років, залишався ключовим фактором, який впливав на економічну та фінансову стабільність у регіоні. Спостереження показували, що банки продовжували стикатися з викликами, пов'язаними з нестабільністю на ринках та геополітичними турбулентностями. Зберігаючи бажання підтримувати економіку та забезпечувати фінансову безпеку, банки шукали стратегії, які дозволили б їм ефективно управляти ризиками та зберігати стабільність.

Умови війни [1] продовжують впливати на рішення щодо інвестування та розвитку банківського сектора. Нестабільність на фінансових ринках, зміни валютних курсів та геополітичні ризики ставлять перед банками складні завдання щодо збереження капіталу та забезпечення ліквідності.

Розглянемо основні виклики та перспективи для банківського сектора в умовах російсько-української війни. Так, війна створює серйозні коливання на ринках та спричиняє нестабільність у політичному та економічному середовищі. Це ускладнює прогнозування ринкових тенденцій та управління ризиками для банків. Нестабільність та погіршення економічних умов можуть призвести до зростання кредитних ризиків для банківського сектора, особливо в умовах погіршення платоспроможності клієнтів. Умови війни можуть призвести до обмежень у доступі до зовнішніх джерел фінансування для банків. Це також ускладнює їх здатність залучати необхідні ресурси для розвитку та операційної діяльності. Зміни валютних курсів та валютних регулювань можуть суттєво впливати на фінансові показники банків, особливо на тих, які мають міжнародні операції або позиції. Умови війни вимагають від банківського сектора посилення систем управління ризиками та реагування на швидкозмінні сценарії. Це може означати перегляд стратегій інвестування та збалансування портфелів. Умови війни можуть також стимулювати банки до пошуку нових ринкових можливостей та розвитку альтернативних джерел прибутку, щоб компенсувати втрати на традиційних ринках.

В цілому, банківський сектор знаходиться під великим впливом умов російсько-української війни, і успішне подолання цих викликів вимагає від них адаптивності, стратегічного планування та ефективного управління ризиками.

Огляд сучасного стану інвестиційного забезпечення банківського сектора в умовах російсько-української війни дає підстави вважати період 2022–2024 рр. часом великої нестабільності та турбулентності. Для банківського сектора ці роки стали часом значних викликів і переосмислення стратегій в умовах геополітичних ризиків та економічної нестабільності. Зростання кредитних ризиків, нестабільність валютних курсів, обмеження доступу до фінансування та необхідність посилення ризик-менеджменту – це лише деякі з викликів, з якими стикалися банки. Одночасно, вони шукали нові можливості та стратегії для збереження стійкості та забезпечення розвитку в умовах неспокою та нестабільності.

Умови російсько-української війни в період з 2022 до 2024 р. відігравали критичну роль у формуванні сучасного стану інвестиційного забезпечення банківського сектора. Цей період відзначався постійною нестабільністю та невизначеністю, що створювало серйозні виклики для фінансових установ. Одним із ключових аспектів було зростання кредитних ризиків. Нестабільність на ринках та зниження платоспроможності клієнтів призвели до збільшення кредитного дефолту та необхідності більш строгого кредитного моніторингу. Банки шукали ефективні методи ризик-менеджменту, щоб зменшити втрати та забезпечити стійкість свого портфеля.

Поглиблення руйнівної дії геополітичних ризиків також призвело до змін у стратегіях інвестування. Банки переглядали свої портфелі та шукали альтернативні інвестиційні можливості, спрямовані на зменшення залежності від нестабільних активів та ринків. Одним з викликів було також обмеження доступу до фінансування. Економічні санкції та обмеження на фінансових ринках ускладнювали залучення капіталу для банків. Це стимулювало їх до пошуку нових джерел фінансування та розвитку внутрішніх механізмів генерації капіталу.

Незважаючи на виклики, банківський сектор також бачив певні перспективи. Деякі банки змогли використати глобальні тенденції для розвитку інноваційних продуктів та послуг, що допомагали збільшити їх конкурентоспроможність та стабільність [2].

Усі ці аспекти визначали сучасний стан інвестиційного забезпечення банківського сектора в умовах російсько-української війни у період з 2022 по 2024 рік. Війна продовжувала впливати на стратегії та діяльність банків, вимагаючи від них адаптивності та пошуку нових шляхів розвитку, особливо технологічно-інноваційних [3; 4].

Отже, стан інвестиційного забезпечення банківського сектора в умовах фази повномасштабного вторгнення російсько-української війни упродовж 2022 р. дотепер вимагав від банків постійного моніторингу ризиків, гнучкості та готовності до адаптації до постійно мінливих умов. Ті банківські установи, які ефективно реагують на виклики, мають більше шансів зберегти стабільність та навіть знайти нові можливості для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Prokopenko O., Bezliudnyi O., Omelyanenko V., Slatvinskyi M., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Patterns identification in the dynamics of countries' technological development in the context of military conflict. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. Т. 2. № 13(110). С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.230236>.

2. Білошкурська Н. В., Білошкурський М. В., Кравченко Р. О. Маркетинговий аналіз стратегічної конкурентоспроможності вищих навчальних закладів регіону. *Економічні горизонти*. 2017. № 2. С. 25–30. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(3\).2017.128097](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(3).2017.128097).

3. Білошкурська Н. В. Управління промисловим виробництвом в Україні: інноваційний аспект. *Економічний простір*. 2015. № 98. С. 54–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2015_98_8.

4. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Застосування виробничої функції Тінбергена при аналізі інноваційної складової економічної безпеки підприємства АПК. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4(30). С. 140–144.

ANALYSIS OF THE BANKING SECTOR OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOR 2023

Batisev R., *Doctor of Economic Sciences, Professor, Comrat State University, MD 2001, Republic of Moldova*

In 2023, commercial banks in the Republic of Moldova did not face serious difficulties. The resource base has not only stabilized, but also grown significantly. In addition, the leaders of the banking sector posted record profits. Let's consider the main events that took place in the banking sector and with what indicators the commercial banks of our country ended last year [2, p. 68].

Own funds. The own funds of the banking sector on December 31, 2023 amounted to 20.95 billion lei and increased in absolute terms by 2.59 billion lei, or by 14.1% in relative terms. At the same time, 10 domestic banks registered an increase in this

indicator in 2023, the only exception being OTP Bank, which registered a decrease in its own funds. The absolute leader in equity growth in 2023 was maib (+ 1,079.4 million lei). The second and third places were respectively occupied by Victoriabank (+ 682.5 million lei) and Moldindconbank (+ 402.3 million lei). Banks are sufficiently capitalized and enter the new year with confidence (Table 1).

Table 1

Own funds of banks from the Republic of Moldova (mln. MDL)

No	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation	Relative deviation
1	Moldova Agroindbank	5 390,0	6 469,4	1 079,4	20,0
2	Moldindconbank	3 805,3	4 207,6	402,3	10,6
3	Victoriabank	2 881,9	3 564,4	682,5	23,7
4	OTP Bank	2 077,5	2 035,0	- 42,5	- 2,0
5	Eximbank	1 009,8	1 062,0	52,2	5,2
6	Energbank	779,0	876,6	97,6	12,5
7	ProCreditBank	756,7	812,8	56,1	7,4
8	FinComBank	606,0	682,8	76,8	12,7
9	BCR Chişinău	456,6	611,2	154,6	33,9
10	Comerţbank	327,0	332,6	5,6	1,7
11	EuroCreditBank	267,9	293,0	25,1	9,4
	Total	18 357,4	20 947,4	2 590,0	14,1

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

Bank deposits. According to commercial banks, on December 31, 2023, the balances on all types of accounts in lei equivalent amounted to 113.86 billion lei, in absolute terms, 18.89 billion lei more than on December 31, 2022. At the same time, as in in the case of capital, 10 banks recorded an increase in account balances and deposits, and one recorded a decrease in this indicator. The strongest growth was recorded by maib (+ 7.64 billion lei), Moldindconbank (+ 4.65 billion lei) and OTP Bank (+ 2.78 billion lei). [2, p. 69]

Speaking about the structure of deposits attracted by subject, the accounts opened by individuals dominate here, representing 67.09 billion lei or 58.9% (as of December 31, 2022 - 62.2%). Considering the structure of foreign currency deposits, accounts in national currency accounted for 63.1%, while in foreign currency – 36.9% (as of December 31, 2022, this ratio was 60% to 40%) (Table 2).

Table 2

Dynamics of bank deposit portfolios (bil. MDL)

No	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation	Relative deviation
1	Moldova Agroindbank	31,36	39,0	7,64	24,4
2	Moldindconbank	19,26	23,91	4,65	24,1
3	OTP Bank	13,88	16,66	2,78	20,0
4	Victoriabank	13,7	15,75	2,05	15,0
5	FinComBank	3,61	4,31	0,7	19,4
6	ProCreditBank	3,33	3,77	0,44	13,2
7	Eximbank	3,32	3,66	0,34	10,2
8	BCR Chişinău	2,23	2,11	- 0,12	- 5,4
9	Energbank	1,75	2,08	0,33	18,9
10	Comerţbank	1,43	1,45	0,02	1,4
11	EuroCreditBank	1,1	1,16	0,06	5,5
	Total	94,97	113,86	18,89	19,9

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

Assets. The total assets of the banking sector continued to grow in 2023, increasing over the year by 17.1% (+22.5 billion lei), mainly due to the increase in balances on the corresponding accounts of the National Bank of Romania (+19.6 billion lei) . At the end of the year, assets amounted to 153.94 billion lei. The largest share on the asset market is occupied, as in previous years, by MAIB (33.9%). It also recorded the highest increase in assets for the year (+9.22 billion lei, or +21.4%) (Table 3).

Table 3

Dynamics of bank assets in the Republic of Moldova (bil. MDL)

No	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation	Relative deviation
1	Moldova Agroindbank	43,03	52,25	9,22	21,4
2	Moldindconbank	25,84	31,06	5,22	20,2
3	OTP Bank	18,61	21,41	2,8	15,0
4	Victoriabank	18,4	21,74	3,34	18,2
5	ProCreditBank	6,12	6,39	0,27	4,4
6	FinComBank	4,98	5,87	0,89	17,9
7	Eximbank	4,74	5,15	0,41	8,6
8	BCR Chişinău	3,11	2,98	- 0,13	4,2
9	Energbank	2,84	3,23	0,39	13,7
10	Comerţbank	2,16	2,18	0,02	0,9
11	EuroCreditBank	1,61	1,68	0,07	4,3

	Total	131,44	153,94	22,5	17,1
--	-------	--------	--------	------	------

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

Loan portfolio. The total loan portfolio of the banking sector increased by 2.27 billion lei and already amounted to 63.9 billion lei. In relative terms, the growth of the loan portfolio was 3.7%. At the same time, the growth of deposit balances amounted to 19.9%, which once again confirms the thesis that in our country there is no one to lend to domestic banks. And this despite the fact that the NBM reduced the base discount rate throughout 2023. Thus, the base discount rate in February 2023 was 17%, falling 3.6 times by December and fixed at 4,75%.

The beginning of 2024 continued this tendency of the NBM to reduce one of the main macroeconomic indicators. Let's see how much it can restart the loan process for both individuals and legal entities. If we consider the individual indicators for loan portfolios, the leaders in the growth of loan portfolios were: Moldindconbank (+ 1.41 billion lei), Moldova Agroindbank (+ 0.99 billion lei) and Victoriabank (+ 0.81 billion lei) (Table 4).

Table 4

Dynamics of bank loan portfolios (bil. MDL)

№	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation	Relative deviation
1	Moldova Agroindbank	22,92	23,91	0,99	4,3
2	Moldindconbank	12,59	14,0	1,41	11,2
3	OTP Bank	8,7	7,46	- 1,24	- 14,3
4	Victoriabank	5,74	6,55	0,81	14,1
5	ProCreditBank	3,6	3,38	- 0,22	- 6,1
6	Eximbank	2,14	2,17	0,03	1,4
7	FinComBank	2,02	2,23	0,21	10,4
8	BCR Chişinău	1,23	1,2	- 0,03	- 2,4
9	Energbank	1,05	1,26	0,21	20,0
10	Comerţbank	1,01	1,03	0,02	2,0
11	EuroCreditBank	0,63	0,71	0,08	12,7
	Total	61,63	63,9	2,27	3,7

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

Due to the moderate growth of the total loan portfolio during the analyzed period, its quality improved significantly. If at the end of 2022 the share of bad loans in the banks' loan portfolio was 6.44%, then on December 31, 2023, this figure decreased by 0.89% and amounted to 5.55%. Particular successes in improving the loan portfolio

were achieved by: EuroCreditBank (- 4.52%), Victoriabank (- 4.47%) and Energbank (- 2.73%). The best indicators for the "bad loans" line in their portfolio are demonstrated by BCR Chisinau (2.45%), FinComBank (3.44%) and Eximbank (4.0%) (Table 5).

Table 5

The share of non-performing loans in the banks' loan portfolio (in the %)

No	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation
1	BCR Chişinău	1,78	2,45	0,67
2	Eximbank	3,45	4,0	0,55
3	FinComBank	3,55	3,44	- 0,11
4	Moldindconbank	5,44	5,61	0,17
5	ProCreditBank	5,64	5,55	- 0,09
6	OTP Bank	5,82	5,12	- 0,7
7	Comerţbank	7,05	7,24	0,19
8	Moldova Agroindbank	7,43	6,5	- 0,93
9	Victoriabank	8,48	4,01	- 4,47
10	Energbank	8,55	5,82	- 2,73
11	EuroCreditBank	9,24	4,72	- 4,52
	Total	6,44	5,55	- 0,89

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

Profit. In 2023, the banks achieved a record profit of 4.12 billion lei, exceeding by 12.5% the result of last year (+459.1 million lei). The main determining factors for the increase in profit in 2023 compared to profit in 2022 were an increase in income from foreign exchange differences (+175.5 million lei) and a reduction in expenses for impairment of loans/assets (-1.29 billion lei). More than half of the banking system's profit for 2023 was generated by two banks: maib (1.25 billion lei) and Moldindconbank (943.8 million lei) (Table 6).

Table 6

Dynamics of banks' profits from the Republic of Moldova (mln. MDL)

No	Bank's name	31.12.2022	31.12.2023	Absolute deviation	Relative deviation
1	Moldova Agroindbank	1 130,8	1 250,0	119,2	10,5
2	Moldindconbank	900,7	943,8	43,1	4,8
3	Victoriabank	641,8	672,0	30,2	4,7
4	OTP Bank	403,1	763,1	360,0	89,3
5	FinComBank	131,6	137,0	5,4	4,1
6	BCR Chişinău	130,7	69,5	- 61,2	- 46,8
7	ProCreditBank	111,5	135,4	23,9	21,4
8	Energbank	99,8	72,2	- 27,6	- 27,6

9	Eximbank	67,1	49,1	- 18,0	- 26,8
10	EuroCreditBank	34,5	22,5	- 12,0	- 34,8
11	Comerțbank	12,7	8,8	- 3,9	- 30,7
	Total	3 664,3	4 123,4	459,1	12,5

Source: developed by the author based on data from commercial banks of the Republic of Moldova

To summarize, we can say that, in general, the banking sector of Moldova in 2023 demonstrated resistance to crisis phenomena. Bank assets increased, loan and deposit portfolios increased, as did profits. The banking system has a significant reserve of highly liquid assets and an adequate capital reserve.

References:

1. Офіційний сайт Національного банку Молдови. URL: www.bnm.md.
2. Batiscev R. Sector bancar: rezultate din prima jumătate a anului 2023. *Business Class*. 2023. №. 200. P. 68-72.

FINANCIAL SITUATIONS OF COMPANIES AS A BASIS FOR ASSESSING AND DIAGNOSING THEIR FINANCIAL STATE

Cherga T., PhD, University Associate Professor
Comrat State University, Republic of Moldova

The effectiveness of management in any organization largely depends on its information support. At the same time, at the present stage, the financial aspects of the functioning of organizations are especially relevant, therefore, strengthening the economic and financial positions, early detection and prevention of signs of bankruptcy are key prerequisites associated with the survival and gradual transition of the organization to confident future development. In the management system, analysis and diagnosis of the economic and financial situation of organizations play a special role.

Financial analysis and diagnostics is an essential element of financial management and audit and a form of financial control. Almost all users of financial statements of organizations use the methods and results of financial analysis to make decisions to optimize their interests. Namely, the results of the financial and economic activities of the organization are of interest to various categories of analysts: management personnel, representatives of financial authorities, auditors, tax inspectors, employees of the banking system, creditors, etc. The assessment of performance results, as a rule, is carried out within the framework of financial analysis.

Financial analysis, as part of economic analysis, is a system of specific knowledge related to the study of the financial position of an enterprise and its financial results. By conducting a systematic analysis of the financial situation, an effective planning and forecasting system can be developed, as well as a rating assessment of the investment attractiveness of the organization, which is especially important in modern economic conditions [5, p. 62].

The main information base for such analysis is financial reporting. In addition, the financial statements of an enterprise are a tool that allows you to objectively assess the key indicators of the property and financial situation and the financial results of the organization. This will ensure the attraction of new business partners, investors and potential lenders. Figure 1 shows the main directions for analyzing financial statements as a tool for managing an organization (Figure 1).

The methodology for analyzing financial statements is based on knowledge and understanding [3, p. 379]:

- economic nature of reporting items;
- content of the main analytical relationships of reporting forms;
- limitations inherent in the balance sheet and related reporting forms.

Economic nature of reporting items. Reporting contains dozens of indicators, many of which are complex. Of course, the decisive prerequisite for a qualitative analysis of the financial condition of a commercial organization is an understanding of the economic content of each item and its significance in the structure of the reporting form.

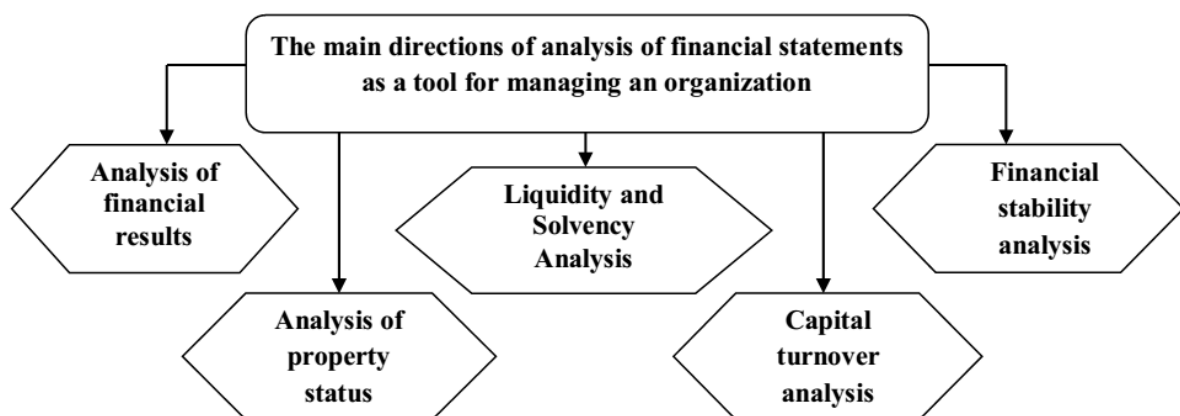

Fig. 1. Main directions of analysis of financial statements as a tool for managing an organization

Source: developed by the author

Basic analytical relationships of financial statements. Reporting is a complex of interrelated indicators. The essence of the relationship is the complementarity of reporting forms, their sections and articles. There are two aspects to highlight here.

Firstly, the logic of reporting is determined primarily by the need to provide a detailed description of the economic and financial potential of the organization and the effectiveness of its use. The main forms of reporting - balance sheet and profit and loss account - reflect two sides of the organization as a functioning socio-economic system: static and dynamic. Therefore, the absence of any of these forms in the annual report would significantly impoverish it and make it impossible to obtain a complete picture of the financial and property position of the organization, its profitability, and development prospects.

Secondly, many balance sheet items are complex. Therefore, a number of balance sheet indicators that are most significant for assessing the property and financial position of an organization are deciphered in the accompanying reporting forms.

Balance restrictions. The balance sheet is the most informative form for analyzing and assessing the financial condition of an enterprise. The ability to read a balance sheet allows you to:

- obtain a significant amount of information about the enterprise;
- determine the degree of provision of the enterprise with its own working capital;
- establish due to which items the amount of working capital has changed;
- assess the overall financial condition even without calculating analytical indicators.

The importance of the balance sheet is so great that financial analysis is often called balance sheet analysis.

As a rule, the analysis of the financial position of an enterprise is carried out on the basis of data from its financial statements, which are a set of relevant forms 1–4: balance sheet, profit and loss statement, statement of changes in equity and cash flow statement. The main requirement for the information presented in financial statements is that it be useful to external and internal users, that is, that this information can be used to make informed management decisions. To be useful, information must meet the following criteria:

- contain data for making management decisions in the field of investment policy;
- provide an assessment of the dynamics for the future profitability of the enterprise;
- provide an assessment of the resources available to the enterprise, taking into account changes occurring in them and the effectiveness of their use;

– contain data for a prospective assessment of the enterprise's position in the market.

At the same time, external users of the results of the analysis of the accounting (financial) statements of organizations are banking institutions, investors, creditors, suppliers and contractors, clients, personnel, government authorities, tax authorities, etc.

External users have the right to familiarize themselves with the indicators of the annual financial statements and receive copies of it. Internal users of the results of the analysis of financial statements as a tool for managing an organization are: management, management at various levels, founders, participants and property owners of an economic entity. All of them have some kind of need for data about the organization for its research. For example, bankers and lenders are interested in data that makes it possible to determine the feasibility of issuing a loan, the conditions for its issuance, and determine the risk of the degree of loan repayment and interest coverage on it. In this regard, the analysis of the liquidity and solvency of the organization, carried out in two directions, is of particular importance - this is the assessment of absolute liquidity indicators and the assessment of relative liquidity indicators (ratio analysis) [3, p. 380].

At the same time, diagnostics and analysis of financial condition are characterized by a number of problems that require timely resolution. Taken together, they are determined by different terminology of the studied parameters, the problem of identification, grouping of balance sheet items and other forms of financial reporting of an economic entity for the needs of their analysis, an imperfect legal environment and the disadvantages of the domestic accounting and reporting system.

The forms of financial statements are established and presented in the National Accounting Standard (hereinafter referred to as NAS) "Presentation of financial statements" and its annexes [1]. The balance sheet and the Profit and Loss Statement form the basis of financial statements, since they provide an idea of two key characteristics of the company: the dynamics of its resource potential and the efficiency of using this potential in the reporting period.

The central place in the reporting is occupied by the balance sheet, the indicators of which make it possible to analyze and evaluate the financial condition of the organization as of the date of its preparation. The balance sheet (Form 1) is a static document and represents a snapshot of the financial condition of the enterprise as of a certain date. The balance sheet contains important methodological premises that determine the entire accounting methodology and the underlying principle of double entry. The balance sheet liability shows the sources of funds used by the enterprise (own and borrowed), the balance sheet asset shows the directions of use of funds from

these sources or the structure of the enterprise's property in monetary terms at the time of reporting.

The balance sheet makes it possible to create a clear picture of the volume, structure and state of the enterprise's funds, the availability of their own and attracted sources of coverage, as well as financial results and their use. At the same time, according to the balance sheet data, the following most important indicators are established and assessed [4, p.273]: composition, structure and dynamics of balance sheet asset and liability data; availability of own working capital; the amount of net assets of the organization; financial stability ratios; solvency and liquidity ratios, etc.

The balance sheet reflects the property position of the company and the state of its liabilities, but does not answer the question about the reasons for the current situation. To find out, it is necessary to use information about the production and sales of products, investment activities, organizational changes within the company, etc. Such information is not always available when conducting external financial analysis, as it falls into the category of internal information that constitutes a trade secret.

At the same time, the main form of expression of the business activity of an enterprise is the financial result of its activities. Information on the formation and use of profit is considered along with information on the property status as the most significant part of the organization's financial report. The profit and loss statement is structured in such a way that it separately reflects income and expenses for various areas of the organization's activities. In the analysis of the profit and loss statement, it is necessary to sequentially study all the items in the report. The purpose of the analysis is to establish the reason for the change and the quality of net profit, which serves as a source of capital gain.

The statement of changes in equity (Form 3) consists of four sections. The structure of the first three sections reflects the dynamics of the organization's capital indicators for the reporting year: balances at the beginning of the year, receipts, expenditures and balances at the end of the year. They reflect the general change in the amount of capital and its components (authorized, additional, reserve, retained earnings of previous years, used profit of the reporting period), etc. The fourth section reflects information about other elements of equity capital [2].

Thus, the form of the statement of changes in capital reflects information about the state and movement of the enterprise's equity capital, which is a source of financing financial and economic activities. The total capital of an enterprise consists of its own and borrowed capital, and its value is reflected in the liability side of the balance sheet. When analyzing equity capital, it is important to pay attention to the ratio of inflow and outflow ratios. If the values of the income coefficients exceed the values of the retirement coefficients, it means that the enterprise is in the process of increasing its own capital and vice versa.

The cash flow statement (Form 4) contains information on cash flows (receipts, disposals) in the context of the organization's current, investment and financial activities and cash balances at the beginning and end of the reporting period. The cash flow statement is a source of information for cash flow analysis. Analysis of the cash flow statement allows you to significantly deepen and adjust conclusions regarding the liquidity and solvency of the enterprise, its future financial potential, previously obtained on the basis of static indicators during financial analysis [4, p. 276].

Particular attention should be paid to the content of the notes, including the explanatory note, since it should contain basic information about the factors that influenced the results of the enterprise's activities and its financial condition. The content of notes is not strictly regulated. The Methodological Manual for Preparation of Financial Reports lists the main methodological approaches that should be used when drawing up financial statements, applications and writing an explanatory note. One of the main purposes of applications is to disclose information presented in reporting forms. The explanatory note provides a brief description of the organization's activities, key performance indicators and factors that influenced the organization's financial results in the reporting year, as well as decisions based on the results of the review of the annual financial statements and the distribution of net profit. The explanatory note should also contain an analysis of economic and financial activities, as well as forecast characteristics of the most important indicators of the business plan for the near (next year) and long-term (several years) prospects.

Currently, the emphasis in reporting parameters has shifted, making financial reporting closer to international quality standards. The changes that have occurred are recorded in the legislation of the Republic of Moldova. Changes in the composition and content of financial reporting forms are aimed, on the one hand, at presenting reporting information in them in accordance with the requirements of NAS, on the other hand, these changes are aimed at expanding the volume of information due to deeper detail of the reporting indicators disclosed in the notes to the financial report. Thus, formulating the role of financial statements in financial analysis, it can be noted: different groups of users of these statements achieve one common goal - to analyze the financial condition of the enterprise and, on its basis, achieve their goals.

References:

1. National accounting standards approved by order of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova No. 118 dated 06.08.2013 NAS "Presentation of financial statements". URL: www.mf.gov.md

2. Order of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova "On approval of the Methodological manual for the preparation of financial statements" No. 28 dated 03/06/2015. URL: www.mf.gov.md.

3. Bondarenko A. A. Роль анализа бухгалтерской (финансовой) отчетности как инструмента управления организацией. 2018. *Молодой ученый*. № 48. P. 379-382. URL: <https://moluch.ru/archive/234/54342/> (access date: 2.05.2024).

4. Tsiryulnikova N., Paladi V., Gavrilyuk L. et al. Анализ финансовой отчетности предприятия. Chisinau: Consultant in domeniul contabilitajii SRL. 2005, 376 p.

5. Sheremet A. D. Анализ и диагностика финансово – хозяйственной деятельности предприятия. Textbook. M.: Infra. 479 p.

6. Official website of the International Federation of Accountants (IFAC). URL: www.ifac.org.

FINANCIAL MANAGEMENT OF BUSINESS ENTITIES IN THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

Diachuk V., *postgraduate student*
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

The finances of business entities are an integral part of the country's financial system and form the bulk of its financial resources. There can be no stable and healthy financial system without well-functioning business entities. External borrowings, in particular IMF tranches, can prevent default and solve urgent financial problems, but only successful business entities that form a certain economic structure, fill market niches, create jobs, and fill the budget are able to ensure economic development [1, p. 26]. In view of this, defining the role and justifying the place of business entities' finances in the financial system of Ukraine is of particular relevance.

The finances of business entities are intended to support the activities of enterprises. Their exchange and distribution relations are divided into internal and external. Internal relations characterize cash flows, reflect the formation and distribution of its income. External relations characterize the links with other areas and parts of the financial system. The finances of commercial enterprises have peculiarities of organization due to the specifics of their activities. Enterprises operate on the basis of commercial calculation, which provides for the receipt of profit (income), reimbursement of all expenses for the main activity, as well as for its expansion and development at the expense of their own funds. Such enterprises operate mainly in the field of material production. However, in the current conditions of transition to the market and in the field of intangible production, some organizations build their activities on the basis of commerce. Commercial enterprises are the main taxpayers to

the budget, such as income tax, value added tax, excise duty, resource payments, and contributions to state trust funds.

Thus, a part of the value created by commercial enterprises and redistributed through budgets is used to maintain non-productive institutions, i.e. budget organizations. Finances of non-profit enterprises. Nonprofit institutions include those that provide services or perform work for free or for a nominal fee that does not reimburse their expenses. These include hospitals, clinics, schools, preschools, museums, secondary and higher education institutions. Thus, the fundamental difference between for-profit and non-profit enterprises is that the former aim to make a profit, while the latter do not have this goal as their main objective. In addition, for non-profit organizations, in cases where revenues from all types of activities and from all sources exceed expenses, the resulting free funds cannot be used to increase the income of those legal entities or individuals who founded such a non-profit organization, but should be used to develop activities, create financial reserves, etc. Most non-profit organizations belong to the public sector of the economy.

The main source of financing the expenses of such organizations is budgetary funds, which is why they are called budgetary. The organization of financial relations in non-profit organizations has its own peculiarities due to the nature of redistribution processes in society, their state regulation, acute shortage of budget funds, and the need for their economical and targeted use. A special place in the financial system belongs to the finances of public organizations and charitable foundations. They are voluntary associations of citizens based on their professions, interests, and hobbies. The finances of public organizations and charitable foundations are influenced by the peculiarities of their functioning related to the absence of commercial activity (and, consequently, income received as a result of such activity), as well as the lack of state funding [5, p. 9].

The main source of income for such organizations is entrance and membership fees, voluntary and sponsorship donations. Although non-governmental organizations and charitable foundations are not allowed to engage in commercial activities, they may own commercial enterprises that send them part of their income [3, p. 145]. Business entities operating on the basis of commercial settlement constitute one of the main subsystems of the functioning of finance. They serve the process of creating gross domestic product. The use of financial resources here is associated with the reproduction of the process of production and accumulation [2, p. 49].

By their nature, financial relations are distributive, and the distribution of value is carried out primarily by subjects. The latter form special-purpose funds depending on the role they play in social production. This criterion is used to distinguish certain areas of financial relations, which determine the specifics of the financial system of a particular country. Within each sphere, links are distinguished, and the grouping of

financial relations is carried out depending on the nature of the entity's activities, which affects the composition and purpose of the targeted monetary funds [4, p. 87].

For example, in the non-financial sector of the economy, this criterion can be used to distinguish the following links: the finances of enterprises operating on a commercial basis; the finances of institutions and organizations engaged in non-profit activities; the finances of public associations; and the finances of financial intermediaries. Each part of the financial system can be subdivided according to the internal structure of financial interconnections. For example, finance operating on a commercial basis may include, depending on the sector, finance of industrial enterprises, agricultural, commercial, transport enterprises, etc., and, depending on the organizational and legal form of ownership, finance of private and collective enterprises and finance of corporations. The finances of financial intermediaries include the finances of banks, insurance organizations and non-state pension funds [6].

As a component of the state's financial system, business entities' finances affect its sustainability. In Ukraine, the finances of business entities are underdeveloped, and the financial condition of most of them is in crisis. This is evidenced by an increase in the number of loss-making enterprises, falling revenues and declining profitability, and growing external liabilities. Under such conditions, it is impossible to develop enterprises, upgrade their material and technical base, finance innovation, create new jobs and increase wages, as the problem of survival is in the forefront. The problems of business entities' finances necessarily lead to the deepening of public finance problems, which is why the development and ensuring the effective operation of business entities are issues of forming a stable and high-quality economic space.

References:

1. Chorna O. M, Matsneva O. O. Conceptual approaches to the development of finances of business entities in Ukraine. *Scientific Bulletin: Finance, banks, investments*. 2011. № 3. P. 26–32.
2. Voronova L. K. Financial law of Ukraine: textbook. Kyiv : Precedent, My Book, 2008. 448 p.
3. Bilyk M. D., Pavlovska O. V., Prytulyak N. M. Financial analysis. 2nd edition, unchanged. Kyiv : KNEU, 2009. 566 p.
4. Finances: textbook edited by S.I. Yuriy, V. M. Fedosov. 2nd ed. revised and supplemented. Kyiv : Znannya, 2012. 687 p.
5. European integration development of the financial system of Ukraine: monograph. Kyiv : Acad. of Financial Management, 2009.
6. Seliverstova L. S. The place of corporate finance in the financial system of Ukraine. *Actual problems of economy*. 2013. № 3. P. 84–90.

THE CURRENT STATE OF BANK LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Rybchak V., *Associate Professor*

National Academy of Applied Sciences Ignacy Mościcki in Ciechanów

Gvozdej N., *Associate Professor*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

In today's environment, agricultural enterprises cannot operate without attracting credit resources, as agriculture is a credit-intensive industry. Agricultural enterprises increasingly need to attract long-term financial resources to upgrade equipment, build new facilities, and introduce innovative technologies. Due to the high riskiness of this business, low creditworthiness of enterprises, poor quality and liquidity of collateral that enterprises can offer to banks, lack of mortgage lending mechanisms in the industry, and imperfect legislative mechanisms, it can be quite problematic to obtain these loans. As you know, the agricultural sector is one of the main components of the Ukrainian economy. The state of the agricultural sector primarily depends on the amount of funds invested in its development [1].

Credit for farmers is one of the most important external sources of investment for agricultural enterprises, along with budget financing.

In the field of agriculture, credit resources play a crucial role: the seasonal gap between investment and receipt of funds, the continuity of reproduction processes, and the significant need for working capital turn credit into the main source of replenishment of financial resources [2].

The development of credit provision by agricultural producers involves expanding the capacity of agricultural producers to attract loans.

To do this, it is necessary to:

- expand the bank lending market by establishing the State Land Mortgage Bank and introducing a mechanism for pledging agricultural land and lease rights for mortgage lending;

- to form a system of credit cooperatives by amending legislation to regulate the activities of credit cooperatives in rural areas and expanding microcredit in rural areas;

- promote the use of new credit products in the banking, including cooperative, credit system;

- develop a system of loan repayment guarantees by creating a special guarantee fund;

- introduce new financial instruments for agricultural producers to obtain additional loans secured by future crops (or future livestock products);

- create a system of information support for lending to the sector, including monitoring, advisory, and educational services. The implementation of the proposed

measures in the field of financial and credit policy will improve the state of financial support of agricultural producers, in particular, increase the level of satisfaction of their needs for credit resources [4].

At present, the lack of an effective collateral mechanism hinders the development of bank lending to agricultural enterprises, but given the prospects of Ukraine's agro-industrial complex, such lending will help attract significant funds and become a powerful lever for the development of this sector [5].

There are several ways to promote the development of bank lending to the agricultural sector:

- Increased motivation of banks, which is formed under the influence of the acceptable level of credit risk, real demand of borrowers for bank loans, and the available resource base of lenders;

- measures taken by the state and the banking system aimed at developing an effective integration mechanism for interaction with the agricultural sector of the economy;

- resolving property and land issues, as well as problems of existing debts of agricultural enterprises.

The analysis suggests that the investment climate for the agricultural sector is favorable, but the risks for investors remain high. The situation can only be improved by improving legislation on agricultural policy, regulation of credit operations, rational allocation of funds, their efficient use and timely debt repayment, and appropriate government policy.

References:

1. Long-term lending to agricultural enterprises: status, problems, and development prospects. 2013. URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/13.pdf.

2. Accounting of bank lending to agricultural enterprises. URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_5_2013_04_18_19/oblik_bankivskogo_kredituvannja_silskogospodarskikh_pidpriemstv/25-1-0-544/.

3. Ukrainian choice: the truth of the people URL: <http://vybor.ua/article/economika/problemy-kreditovaniya-agrarijev-v-ukraine.html>.

4. Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020 / Edited by Y.O. Lupenko, V.Y. Mesel-Veseliak. Kyiv : IAE, 2012. 145 p. URL: <http://agroua.net/docs/strateg.pdf>.

5. Lending to the agro-industrial complex of Ukraine. *Economy and society*. 2016. Issue 7. P. 45–48.

СЕКЦІЯ 5. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Багрій К. Л., канд. екон. наук, доцент
*Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету*

Світова та вітчизняна практика показують, що стратегічне управління дає можливість знизити вплив невизначеності на діяльність підприємства, підвищити його здатність протистояти непередбаченим ситуаціям та визначити пріоритетні напрямки діяльності.

У наш час в економічних дослідженнях використовуються різні розробки, присвячені проблематиці стратегічного управлінського обліку як інструменту формування стратегічної мети функціонування та управління підприємством. Дослідженню сутності стратегічного управлінського обліку, визначенню його складових, методичних аспектів та принципів функціонування, а також розгляду проблематики щодо необхідності та значущості його організації на підприємствах приділяли значну увагу безліч вчених. Однак, незважаючи на кількість розробок в контексті методики застосування управлінського обліку, існує все ще багато проблем щодо його прикладного впровадження та реалізації у господарстві підприємств.

Обліково-аналітична система стратегічного типу визначається як інтегрована система обліку, планування, контролю та аналізу, забезпечує систематизацію інформації для оперативних управлінських рішень та координації майбутнього розвитку підприємства. Безперечно, що важливою складовою цієї системи є стратегічний облік.

Найважливішою інформацією, яку необхідно використовувати у стратегічному управлінському обліку, є інформація, сформована внаслідок моніторингу докiлля підприємства. У той самий час у стратегічному обліку здійснюється систематизація інформаційних ресурсів реалізації моніторингу внутрішнього середовища. Систематизація основних завдань стратегічного управлінського обліку показано на рисунку 1.

Важливо, що системи фінансового та стратегічного управлінського обліку мають бути невід'ємними елементами діяльності кожного окремого підприємства. Разом з тим кожна така система має власні сфери застосування,

свої цілі, принципи, об'єкти обліку, структуру тощо. На відміну від фінансового обліку у системі управлінського стратегічного обліку дуже багато приблизних оцінок, об'єктом цього обліку може бути окремий вид продукції (робіт, послуг) або окремий центр відповідальності. Використання складових стратегічного управлінського обліку дозволить розрахувати прибуток або маржинальний дохід як результат діяльності окремого центру відповідальності чи окремого виду продукції.

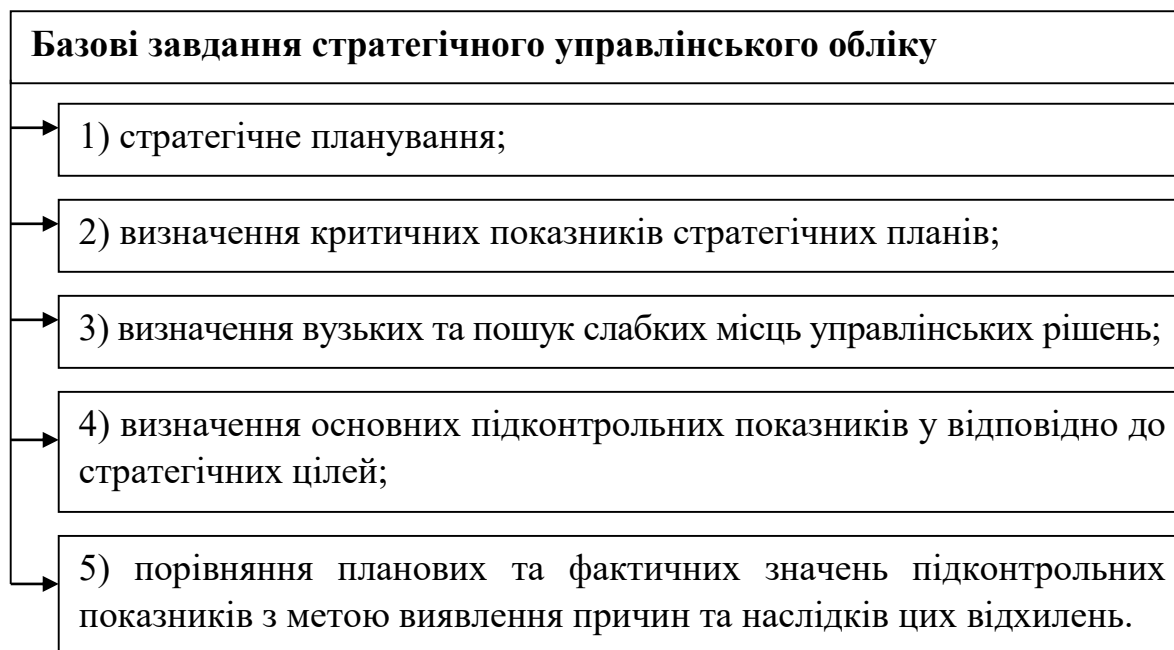

Рис. 1. Основні завдання стратегічного управлінського обліку

Джерело: розроблено автором

Разом з тим, ефективним управлінським рішенням менеджменту підприємства повинні бути властиві такі характерні особливості [1]:

– управлінські рішення, пов'язані з фінансовими ресурсами, повинні мати комплексний характер, тобто кожне окремо прийняте рішення впливає на остаточний фінансовий результат діяльності підприємства загалом;

– процес управління на підприємстві має носити динамічний характер, розвиватися та підлаштовуватися під вплив зовнішніх факторів;

– керівництво підприємства має розробити та застосувати дієвий інструментарій, надавати можливість забезпечення такої організації системи управління, щоб вона не суперечила, а сприяла досягненню поставлених стратегічних цілей.

В процесі дослідження виявлено, що загальна організаційна модель за оцінкою ефективності та результативності функціонування системи стратегічного управлінського обліку підприємства охоплює систему послідовних етапів [2].

Перший етап такої організаційної моделі включає процес моніторингу, спрямований на визначення та оцінку:

- якості управлінської інформації;
- наявності основних елементів системи стратегічного управлінського обліку та якості їх взаємодії та узгодженості;
- оптимальності організаційної системи та доцільності обраного варіанта системи стратегічного управлінського обліку;
- сумісності чинної системи стратегічного управлінського обліку з сучасними вимогами рівня розвитку та конкуренції;
- ступеня залежності від фінансового обліку.

Другий етап полягає у визначенні ефективності та дієвості стратегічного управлінського обліку, що охоплює оцінювання: нормативної ефективності, яка дозволяє визначити ступінь реалізації цілей та завдань системи стратегічного управлінського обліку; рівня виконання стратегічного плану розвитку системи стратегічного управлінського обліку на підприємстві; а також відносної ефективності, визначеної на підставі співвідношення вигод та витрат, понесених при впровадженні системи стратегічного управлінського обліку для підприємства.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що стратегічний управлінський облік, як складова системи управління підприємством в аспекті формування обліково-аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень, призначений для забезпечення процесу планування майбутньої стратегії функціонування господарюючого суб'єкта; вимірювання та оцінювання рівня результативності його господарювання та коригування управлінських впливів на хід реалізації обраної керівництвом стратегії.

Стратегічний управлінський облік сконцентрований на зовнішніх факторах макросередовища функціонування підприємства, орієнтований на облік невизначеності і базується на обраних стратегіях діяльності даного суб'єкта господарювання, які вже реалізуються або заплановані для реалізації. Найбільш ґрунтовним інформаційним ресурсом, що застосовується для реалізації у стратегічному управлінському обліку, є інформація, отримана в результаті моніторингу зовнішнього середовища функціонування підприємства.

Визначення відносної ефективності застосування системи стратегічного управлінського обліку базується на зіставленні вигод і витрат, які підприємство здатне отримати за результатами реалізації процесу його впровадження. При цьому, основна проблематика визначення відносної ефективності полягає у виявленні та ідентифікації ступеня участі системи стратегічного управлінського обліку у формуванні загальної величини прибутку, одержаного підприємством за певний досліджуваний період.

Крім того, вважається, що особливу увагу при впровадженні стратегічного управлінського обліку та проведенні заходів, спрямованих на його поліпшення, слід приділяти внутрішній управлінській звітності, що виступає об'єктом управлінського обліку та систематизує інформацію, необхідну для забезпечення діяльності керуючої підсистеми підприємства. Слід зазначити, що від вдалої організації документообігу потреб стратегічного управлінського обліку залежить якість і обґрунтованість прийняття управлінських рішень менеджментом конкретного суб'єкта господарювання. Щодо проблематики структури та змістовної наповненості внутрішньої звітності для потреб стратегічного управлінського облікового процесу, то, на мою думку, вона має відповідати операційному, тактичному та стратегічному рівням управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Ребрина Н. Стратегічний управлінський облік в системі прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 4. С. 34–39.
2. Нечипорук Н. В., Григорова З. В., Кваско А. В., Аванесова Н. Е. Стратегічний управлінський облік у системі комплексного менеджменту підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 2. С. 26–29.

АУДИТ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Бержанір І. А., канд. екон. наук, доцент

Цимбал О. П., здобувач вищої освіти,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В ринкових умовах зростає значення аудиту у прийнятті оптимальних управлінських рішень. Аудит фінансового стану підприємства передбачає аналіз його ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, а також визначення напрямів підвищення його фінансової стабільності.

Фінансовий стан підприємства характеризується показниками, що відображають наявність, розміщення та використання його фінансових ресурсів, а також є синтетичним виразником його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [1]. Метою діагностики фінансового стану підприємства є визначення його спроможності здійснювати фінансово-господарську діяльність,

можливостей подальшого розвитку, забезпечення прибутковості та збільшення виробничого потенціалу.

Пріоритетними завданнями діагностики фінансового стану підприємства є:

- аналіз показників рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка ефективності використання майна підприємства, забезпеченості його власними оборотними коштами;
- аналіз динаміки показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- діагностика показників ділової активності підприємства;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [2].

Аналіз сучасної економічної літератури свідчить, що на сучасному етапі відсутня ефективна методика оцінки фінансового стану підприємства. Більшість підприємств використовують застарілі методи діагностики фінансового стану, які передбачають вибірккову оцінку результатів діяльності суб'єкта господарювання, великий обсяг розрахунків та вихідних параметрів оцінки, що ускладнює процес діагностики фінансового стану підприємства.

Одним з найпоширеніших методів, що використовується для оцінки фінансового стану підприємства, є метод аналізу динаміки та структури показників фінансової звітності [3]. Однак враховуючи те, що фінансова звітність являє собою сукупність абсолютних показників діяльності підприємства, діагностика цих даних призводить до можливої некоректної оцінки фінансового стану підприємства. Проте за допомогою цього методу можна сформулювати напрями подальшого поглибленого аналізу фінансового стану підприємства за допомогою інших методів фінансового аналізу.

Фінансова звітність підприємства є основним джерелом інформації про його фінансовий стан та результати діяльності. Основними завданнями аудиту фінансової звітності підприємства є:

- дослідження достовірності та відповідності показників звітності та даних Головної книги та реєстрів аналітичного обліку;
- відстеження своєчасності подання бухгалтерської звітності до відповідних державних органів;
- вивчення взаємоузгодженості показників звітності підприємства;
- порівняння даних річної фінансової звітності з даними квартальної і поточної звітності;
- оцінка можливості постійного функціонування підприємства;
- діагностика впливу подій, що відбулися, на фінансову звітність та їх відображення у звітності [4].

Аудиторські рекомендації, що ґрутуються на результатах аналізу основних показників фінансової звітності, можуть бути використані підприємством для ухвалення управлінських рішень, визначення стратегії розвитку, оцінки ефективності використання ресурсів, а також для забезпечення фінансової прозорості та довіри з боку зовнішніх контрагентів.

Важливе значення для проведення діагностики фінансового стану підприємства має наявність повної інформації, яка дає можливість розрахувати всі показники, побудувати моделі та здійснити прогнози. Наявність достатньої кількості джерел отримання аудиторських доказів для аудиту фінансового стану підприємства відіграє важливу роль. Джерелами інформації для проведення аудиту фінансового стану підприємства є фінансова звітність. Фінансова звітність є важливим інструментом для діагностики фінансового стану підприємства та оцінки результативності його діяльності, однак виникають різноманітні ризики щодо її достовірності, спотворень або маніпуляцій. Необхідність подальшого розвитку аудиту фінансової звітності зумовлена мінливістю зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на функціонування суб'єктів господарювання, гнучкими вимогами ринку, розвитком цифрових технологій, змінами у законодавстві тощо.

Аудит фінансового стану може проводитись з певним ступенем деталізації залежно від інформаційного забезпечення, ступеня володіння методиками аналізу, часового параметра, наявності технічних засобів для виконання розрахунків тощо.

Отже, в умовах сучасної економічної системи аудиту фінансового стану є надзвичайно важливим та необхідним процесом. Діагностика фінансового стану є невід'ємною частиною економічного аналізу діяльності підприємства, який забезпечує раціональне ведення його господарства.

Список використаних джерел:

1. Деева Н. М., Дедіков О. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 328 с.
2. Бержанір І. А. Організація і методика аудиту : навч. посіб. для закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2021. 326 с.
3. Бержанір І. А. Діагностика рівня фінансової безпеки у системі внутрішнього аудиту підприємства. *Соціальна економіка*. 2023. № 65. С. 83–91. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-65-08>.
4. Зозуляк М. М., Зубака Р. В. Сучасні підходи до аналізу та аудиту фінансової звітності підприємства. *Освіта і наука*. 2023. Вип. 2(35). С. 280–286.

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вітер С. А., канд. пед. наук, доцент

Беляк Р. В., здобувач вищої освіти

Поліський національний університет

Правильне та ефективне управління фінансовими результатами – вирішальна складова стабільної та успішної діяльності будь-якого підприємства. Оптимальне використання ресурсів, максимізація прибутку та зниження ризиків – усе це можливо тільки за умови належного облікового забезпечення та контролю фінансового результату підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

Формування та врахування фінансових результатів господарюючих суб'єктів є основною складовою для аналізу ефективності виробництва та надання послуг, а також поточного економічного стану підприємств. Аналіз вже наявних фінансових результатів дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства та розробляти подальші стратегії, виходячи з отриманих даних [1].

Однак, сучасний стан облікового забезпечення та контролю фінансових результатів ще далекий від ідеалу, і це вимагає належної уваги та ретельного аналізу. Потрібно вдосконалювати систему обліку, впроваджувати нові технології та створювати чіткі процедури контролю за фінансовими результатами, з метою забезпечення їх надійного та точного обліку.

Перспективи розвитку галузі облікового забезпечення та контролю фінансових результатів є великими. Наше завдання – ретельно вивчити сучасний стан, виділити проблемні питання та запропонувати конкретні шляхи вирішення цих проблем.

Однією з основних проблем є неповне відображення інформації про ефективність діяльності підприємства у фінансовій звітності. Відсутність повноцінного висвітлення інформації щодо ефективності діяльності підприємства у звітності означає, що деякі ключові показники ефективності, можуть бути відсутніми або незрозумілими у фінансовій звітності. Це ускладнює оцінку того, наскільки успішно підприємство виконує свої фінансові та бізнес-цілі. Для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін важливо мати повний доступ до інформації про ефективність підприємства для прийняття обґрунтованих рішень.

Іншою важливою проблемою є відсутність оперативної обліково-інформаційної бази щодо доходів і витрат підприємства. Відсутність адекватної облікової інформаційної бази може призвести до ряду проблем, включаючи

недооцінку чи переоцінку прибутків, збільшення ризику податкових помилок, недостатній внутрішній контроль та ускладнення управління фінансами.

Для ефективної діяльності підприємства, як свідчить практика, необхідно мати оперативний доступ до інформації про всі доходи та витрати. Це дозволить забезпечити правильне фінансове планування, прийняття обґрунтованих управлінських рішень та вчасне реагування на зміни в економічному середовищі.

Таким чином, вирішення проблеми відсутності оперативної облікової інформаційної бази доходів та витрат вкрай важливе для успішної діяльності будь-якого підприємства. Це вимагає впровадження сучасних систем обліку та забезпечення фахової підготовки працівників з питань фінансового управління. Лише таким чином можна досягти стабільності та стійкості бізнесу в умовах постійно зростаючої конкуренції на ринку.

Ще однією серйозною проблемою, з якою стикається багато підприємств – відсутність затверджених спеціальних документів для обліку фінансових результатів. Без належної документації фінансові результати можуть бути недостатньо відображені, що здатне заподіяти шкоду діловій репутації та фінансовому стану підприємства.

Затвердження спеціальних документів для обліку фінансових результатів є необхідним кроком для забезпечення відповідності законодавству та стандартам бухгалтерського обліку й фінансової звітності. Ці документи включають у себе бухгалтерські журнали, звіти, розрахунки та інші фінансові записи, які дозволяють отримати чіткий та достовірний звіт про фінансовий стан підприємства.

Проблема відсутності затверджених спеціальних документів може призвести до порушень у фінансовому обліку, неправильних рішень в управлінні та негативного впливу на фінансові показники підприємства. Тому, на наш погляд, необхідно приділити належну увагу розробці та затвердженню цих документів.

Загальний висновок полягає в тому, що вирішення проблеми відсутності затверджених спеціальних документів для обліку фінансових результатів є важливим аспектом для забезпечення фінансової стабільності та успішної діяльності підприємства.

Отже, вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу. Потрібно працювати над уніфікацією стандартів обліку та контролю, впроваджувати сучасні автоматизовані системи, а також надавати підтримку у підвищенні кваліфікації персоналу.

Вирішення вказаних проблем дозволить покращити облікове забезпечення та контроль фінансових результатів, що стане основою стабільного та успішного розвитку підприємства, дозволить уникнути помилок у фінансовому звіті,

забезпечить точність та достовірність фінансової інформації, покаже чітку картину фінансового стану підприємства та надасть можливість приймати правильні рішення щодо стратегічного розвитку бізнесу. Таким чином, забезпечення надійного фінансового обліку є ключовим фактором для досягнення успіху та сталого розвитку будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Пеняк Ю. С., Гороховацька Н. В. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 97–101.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Гайдучок Т.С., канд. екон. наук, доцент
Поліський національний університет

Обліково-аналітичний підхід до управління є важливим інструментом, який дозволяє підприємствам ефективно контролювати всі аспекти реалізації виробленої готової продукції. Він дозволяє виявляти ключові моменти у фінансовому стані підприємства та управлінській діяльності, що безпосередньо впливають на результативність та конкурентоспроможність підприємства. Використання фінансової і управлінської звітності у контексті обліково-аналітичного підходу надає можливість виявити тренди та зв'язки між фінансовими показниками та результатами управління процесом реалізації готової продукції.

За даними колективу науковців [1], обліково-аналітичний процес включає в себе збір, підготовку, реєстрацію та обробку обліково-аналітичної інформації, а також прийняття на її основі управлінських рішень, спрямованих на захист фінансово-економічних інтересів суб'єкта підприємницької діяльності.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення дозволяє створювати засоби обліку та аналізу, які використовуються для формування потоків вхідної інформації, її інтерпретації, проведення глибокого аналізу на всіх рівнях (вертикальному та горизонтальному), а також ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

У науковому середовищі існують різноманітні підходи до розуміння сутності даного поняття, яке об'єднує в собі облік (фінансовий, управлінський) та аналітику. Різні погляди вчених на обліково-аналітичне забезпечення розкривають його значення та важливість в процесі управління.

Деякі вчені підкреслюють важливість обліку та аналізу фінансових показників, щоб забезпечити точність та об'єктивність інформації, необхідної для ефективного прийняття управлінських рішень. Інші акцентують увагу на необхідності включення аналітичних методів для вивчення та прогнозування ринкових тенденцій, конкурентної ситуації та споживчих уподобань. Це свідчить про те, що обліково-аналітичне забезпечення є складним процесом, що вимагає інтеграції різноманітних методів та підходів для забезпечення дієвого управління.

Одним з головних аспектів обліково-аналітичного підходу є збір та аналіз даних про обсяги реалізованої продукції, цінову політику, витрати на реалізацію, прибутковість та інші фінансові параметри, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення. Обліково-аналітичний підхід також дозволяє виявляти неефективні процеси та ризики, що допомагає управлінню вчасно реагувати на зміни та оптимізувати стратегію реалізації продукції.

Теоретичний аспект полягає в розгляді концепцій, методів та підходів до обліково-аналітичного забезпечення управління процесом реалізації продукції. Ми вивчаємо та аналізуємо різні теоретичні моделі, що допомагають нам краще зрозуміти сутність цього підходу.

Однак, теорія набуває свого справжнього значення лише тоді, коли вона перетворюється у реальну практику. У практичному плані, обліково-аналітичний підхід дає змогу збирати, аналізувати та інтерпретувати дані про реалізацію продукції для того, щоб вчасно виявляти проблеми та ризики, приймати управлінські рішення та забезпечувати підвищення ефективності діяльності підприємства.

Цей підхід забезпечує можливість здійснення внутрішнього та зовнішнього моніторингу процесу реалізації продукції, що є необхідним для забезпечення вигідної та конкурентоздатної стратегії управління. Обліково-аналітичний підхід дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони процесу реалізації продукції та вчасно впливати на них.

Отже, обліково-аналітичний підхід до управління процесом реалізації продукції є важливим інструментом для підвищення ефективності діяльності підприємства. Його використання дозволяє отримати об'єктивну інформацію про результативність та ефективність управління реалізацією продукції та вчасно коригувати стратегію для досягнення поставлених цілей.

Зокрема, в контексті покращення обліково-аналітичного підходу до управління процесом реалізації готової продукції, важливо звернути увагу на такі напрямки:

- 1). Розвиток і впровадження ключових показників продуктивності. Ці показники можуть охоплювати різні аспекти діяльності, такі як рівень

виробництва, якість продукції, часові параметри, витрати та ефективність використання ресурсів.

Після визначення ключових показників продуктивності важливо створити систему моніторингу та звітності, яка дозволить постійно відстежувати їх рівень та забезпечувати оперативну інформацію для прийняття управлінських рішень. Крім того, розробка балансових показників, які враховують як економічні, так і невидимі аспекти діяльності, може бути корисною для комплексної оцінки продуктивності. Це дозволить впливати на усвідомлення персоналом значення виробничої ефективності та завершення поставлених завдань.

2). Використання сучасних інформаційних технологій. Розвиток технологій вимагає від суб'єктів бізнесу переходити на цифрові системи обліку та аналітики, які дозволяють збирати, обробляти та аналізувати дані в реальному часі та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Останні досягнення в галузі ІТ можуть ефективно оптимізувати процеси збору, обробки і аналізу даних, які необхідні для управління процесом реалізації продукції. Одним з класичних прикладів є використання спеціалізованих програмних засобів для обліку та аналізу фінансових показників, складання звітів, планування виробничих потоків та управління запасами. Впровадження систем Автоматизованої обробки даних (АОД) та систем Бізнес-інтелекту (Business Intelligence) дозволяє підвищити якість управлінських рішень на основі даних та аналітики.

Також важливим є використання хмарних технологій, що дозволяють зберігати та обробляти дані в онлайн-режимі, спрощуючи доступ до інформації та спільну роботу з даними для всіх учасників процесу управління.

3). Вдосконалення системи аналізу витрат. Ретельний аналіз витрат на різних етапах процесу реалізації готової продукції допоможе виявити можливі джерела зменшення витрат та оптимізації процесу. Для вдосконалення системи аналізу витрат можна використовувати різноманітні методи та інструменти. Наприклад, метод Activity-Based Costing (ABC) дозволяє більш точно розподіляти витрати на окремі види продукції, що допомагає керівництву виробляти об'єктивні рішення щодо цінової політики та вибору найбільш прибуткових продуктів. Також важливим є використання методів витратного аналізу які дозволяють визначити ефективне використання ресурсів та відстежувати витрати на окремих етапах виробничого процесу.

Важливим також є впровадження автоматизованих систем обліку витрат, що дає можливість швидко та точно отримувати дані про витрати, реагувати на зміни в реальному часі, а також проводити аналіз ефективності та виявляти можливості зменшення витрат.

Щоб система аналізу витрат була ефективною, важливо періодично проводити аудит витрат, оновлювати методи та інструменти аналізу, а також залучати всіх учасників процесу управління до пошуку та використання можливостей для зменшення витрат.

4). Впровадження системи прогнозування попиту. Точне прогнозування попиту дозволяє ефективно планувати виробництво, складські запаси та постачання, що в свою чергу допомагає підприємству уникнути недофінансування або перевищення запасів.

Одним з ефективних методів прогнозування попиту є використання статистичних моделей, аналіз історичних даних про продажі, ринкові дослідження та тенденції споживання. Також важливо враховувати змінні зовнішнього середовища, які можуть впливати на попит, такі як економічні та соціальні фактори, сезонні коливання, технологічні тенденції.

Підприємство може використати результати прогнозування попиту для розробки оптимальних планів виробництва, управління запасами, рекламні акції, та розподілу виробничих ресурсів. Це допоможе покращити сервіс для клієнтів, знизити ризики відповідно до коливань попиту та збільшити конкурентоздатність підприємства.

Отже, впровадження системи прогнозування попиту є вирішальним для підприємства, яке має за мету оптимізацію управлінських рішень та підвищення результативності у контексті реалізації продукції.

Зазначені напрямки є лише частиною можливих шляхів покращення обліково-аналітичного підходу до управління процесом реалізації готової продукції. Ця проблематика залишається актуальною в умовах постійних змін на ринку та технологій, тому важливо продовжувати дослідження та розвивати нові методи та інструменти управління. Наприклад, одним із напрямків розвитку є використання аналізу Big Data для більш точного прогнозування попиту та прийняття рішень на основі великих обсягів даних. Також варто звернути увагу на розвиток інтернет-технологій, які дозволяють реалізувати електронну комерцію та ефективно управляти продажами через онлайн-канали.

Отже, постійне дослідження та впровадження новітніх методів та інструментів управління є важливими для того, щоб підприємство було конкурентоспроможним у змінному бізнес-середовищі та забезпечувало ефективну реалізацію своєї готової продукції.

Список використаних джерел:

1. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Обліково-аналітичне забезпечення економічної діяльності суб'єкта підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 16–21.

РОЛЬ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ОБЛІКОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДПРИЄМСТВА

Гайдучок Т. С., канд. екон. наук, доцент
Василенко Т. М., здобувачка вищої освіти
Поліський національний університет

В умовах сучасної економіки, амортизація відіграє вирішальне значення для збереження та оновлення основних засобів підприємства. Швидкий розвиток економіки та виробничих потужностей потребує постійного оновлення виробництва та його матеріально-технічної бази, основу якої складають основні засоби підприємства.

Тому ефективне управління амортизацією є ключовим елементом стратегії підприємства для забезпечення його конкурентоспроможності. Оптимальне використання амортизаційних відрахувань дозволяє підприємству забезпечити стійкий розвиток, зберігаючи та оновлюючи виробничі потужності. Такий підхід необхідний для забезпечення високої продуктивності та ефективності в умовах постійних змін у ринковій конкурентній боротьбі.

Амортизація, за своєю природою, є складним економічним процесом, який об'єднує в собі витрати виробництва та джерела фінансування, рух вартості та стратегії управління відтворенням шляхом заміщення зношених та відшкодування нових засобів праці [1].

Амортизація – процес зниження вартості матеріальних активів внаслідок їх використання. Л. Нікончук [2] визначає амортизацію «як процес постійної передачі вартості активів через зношування на готову продукцію для накопичення коштів на компенсацію витрат на їх відновлення».

Одна з головних функцій амортизації – відображення споживання корисних властивостей активів з плином часу та забезпечення належного їх стану шляхом формування відповідних фондів на реконструкцію та модернізацію. Вказана аксіома важлива для підприємства і сприяє формуванню повної та достовірної інформації про вартість основних засобів та інших матеріальних активів, сприяючи формуванню і поданню фінансової звітності підприємства.

Виходячи з наведеного, амортизаційна політика визначає методику розподілу вартості активів протягом їх корисного використання та відображення належності матеріальних активів до цього процесу.

Амортизація основних засобів займає чільне місце в системі обліку та контролю на підприємстві, оскільки впливає на фінансові показники підприємства, зокрема на його прибуток. Зазначена ситуація приваблива для

оцінки фінансового стану підприємства і дозволяє правильно оцінити реальну вартість активів підприємства та його фінансову стійкість.

Отже, амортизаційна політика залишається ключовим елементом в обліковому забезпеченні підприємства, впливає на фінансовий стан, податкове планування та оцінку активів. Допомагає не лише управляти ризиками та забезпечити точність фінансової звітності, але й сприяє фінансовій стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Елементи амортизаційної політики включають в себе: способи розрахунку амортизації; тривалість корисного використання активів; частоту проведення розрахунків; облікове забезпечення фактичної вартості; облікове забезпечення залишкової вартості; використання винятків (визначення правил для ситуацій, коли потрібно переглянути або змінити амортизаційну політику, наприклад, при зміні терміну використання основних засобів).

Амортизаційна політика – важливий елемент фінансового управління підприємства і покращення процесу її оптимізації, підвищення ефективності використання основних засобів та генерації більших фінансових потоків. Наведемо деякі напрямки, що можуть виявитися корисними для покращення амортизаційної політики в обліковому забезпеченні підприємства:

1. Аналіз і вибір оптимального методу амортизації, який краще відображатиме знос та зносостійкість активів підприємства. За цим напрямком, підприємство повинно вибрати метод амортизації (лінійний, прискорений, виробничий тощо), який найбільш точно відображає фактичний знос та зносостійкість його активів. Проте перед вибором методу, необхідно провести детальний аналіз кожного виду основних засобів, їх корисного терміну служби, природи зносу та інших факторів, що можуть впливати на їх корисність. Важливо порівняти різні методи амортизації та визначити їх вплив на розмір фінансового результату. Згідно з висновками науковців та практиків, деякі методи можуть призвести до збільшення обсягу витрат, що в свою чергу зменшить звітний прибуток, тоді як інші методи можуть мати менший вплив на прибуток. Таким чином, правильний вибір методу амортизації може вплинути на подальші фінансові результати підприємства.

Отже, при виборі оптимального методу амортизації важливо враховувати специфіку активів підприємства, вимоги бухгалтерського обліку та податкового законодавства, а також здійснювати детальний аналіз кожного методу для визначення його відповідності потребам і можливостям підприємства.

2. Актуалізація амортизаційної політики з урахуванням змін у законодавстві, технологічних аспектах та вартості активів. Для успішної актуалізації амортизаційної політики важливо враховувати зміни в законодавстві, технологічні аспекти та вартість активів. Підприємство повинно

систематично оновлювати та адаптувати свою амортизаційну політику, щоб забезпечити відповідність законодавству, точність фінансової звітності та оптимальне використання своїх ресурсів.

3. *Впровадження системи моніторингу та контролю за амортизацією для забезпечення її відповідності стандартам та регулярного перегляду оцінки корисної вартості активів.* Впровадження такої системи моніторингу та контролю за амортизацією допомагає підприємству забезпечити точність, відповідність законодавству та ефективне управління активами, що в свою чергу сприяє підвищенню фінансової прозорості та оптимізації витрат.

4. *Залучення фахівців з бухгалтерського обліку, фінансів та податкового аудиту для аналізу та підтримки амортизаційної політики.* Залучення таких спеціалістів дозволить забезпечити точність, відповідність та ефективність амортизаційної політики, а також допоможе уникнути потенційних податкових та фінансових ризиків, пов'язаних з неправильним обліковим забезпеченням амортизації.

Залучення висококваліфікованих фахівців у галузі обліку, податкового консультування та фінансів може значно полегшити процес управління амортизацією. Вони забезпечать відповідність формування амортизаційної політики в системі обліку вимогами законодавства і міжнародним стандартам, допоможуть вибрати оптимальний метод амортизації та забезпечити точне облікове відображення зносу та зносостійкості активів.

В підсумку, амортизаційна політика відіграє важливу роль в обліковому забезпеченні підприємства. Вона впливає на фінансовий стан підприємства, забезпечуючи об'єктивне відображення зносу та зносостійкості його активів. У разі правильної формулювання амортизаційної політики, підприємства можуть досягти оптимального співвідношення між фінансовими результатами та обліковим відображенням реального стану основних засобів.

Імплементування цих напрямків допоможе покращити процес формування амортизаційної політики в системі обліку та підвищити результативність господарювання суб'єкта господарювання. Це сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності, оптимізації витрат та збільшенню фінансової стійкості. Правильно підібрана амортизаційна політика також сприятиме відповідності до вимог законодавства та міжнародних стандартів, що важливо для підтримання довіри стейкхолдерів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Єремія А. А. Основні концепції та функції амортизації. *Академічний огляд*. 2010. № 2 (33). С. 102–107.

2. Никончук Л. Економічна сутність амортизаційних відрахувань, особливості їх нарахування на залізничному підприємстві. URL: <http://www.vtei.edu.ua/doc/24032021/5/9.pd> (дата звернення: 20.04. 2024).

ОЦІНКА ТА ОБЛІК СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гайдучок Т. С., канд. екон. наук, доцент
Шинкаренко О. В., здобувачка вищої освіти
Поліський національний університет

Соціальні виплати є важливою складовою управління персоналом та ключовою частиною компенсаційного пакету працівників підприємства. Система соціальних виплат має на меті забезпечити підтримку та захист громадян у складних життєвих обставинах, забезпечуючи доступ до основних життєвих потреб та соціальної підтримки. Це може включати допомогу в непрацевдатності, пенсійні виплати, допомогу сім'ям з дітьми, матеріальну допомогу малозабезпеченим громадянам, та інші види соціальної допомоги.

До початку конфлікту в Україні було зазначено, що розміри мінімальних державних соціальних стандартів значно занижені. У зв'язку з цим удосконалення методів встановлення соціальних стандартів та нарахування соціальних допомог і виплат для українців є надзвичайно актуальним завданням у контексті поліпшення рівня їх соціального захисту [1].

Навіть у період воєнного стану в Україні продовжують виплачувати соціальні допомоги та виплати. Державна соціальна допомога буде виплачуватися протягом усього терміну воєнного стану та ще протягом одного місяця після його припинення чи скасування [2].

Проте, важливо враховувати, що система соціальних виплат повинна бути добре організованою та ефективною, щоб забезпечити не тільки підтримку тим, хто її потребує, але й фінансову стійкість держави чи підприємства, яке їх надає. Тому, облік та оцінка соціальних виплат мають велике значення для збалансованості бюджету та забезпечення стабільності фінансових процесів.

Таким чином, важливо розглянути різні підходи та перспективи оцінки та обліку соціальних виплат, щоб забезпечити їхню адекватність та відповідність потребам сьогодення, як громадян, так і держави або підприємства.

Перший підхід до оцінки соціальних виплат – фінансовий підхід, який полягає в обліку та аналізі витрат на соціальні виплати для підтримання

фінансової стійкості підприємства дозволяє оцінити ефективність витрат та їх вплив на фінансові результати підприємства.

Другий підхід – соціальний підхід, що передбачає врахування соціальних аспектів та впливу соціальних виплат на якість життя працівників, їх соціальні стандарти та становище в суспільстві. Такий підхід дозволяє оцінювати вплив соціальних виплат на задоволення працівників та їх соціальну добробут.

Третій підхід – стратегічний підхід, який передбачає вивчення впливу соціальних виплат на стратегічні цілі та завдання підприємства, його позицію на ринку праці та здатність привертати та утримувати компетентних працівників.

Кожен з цих підходів має переваги та обмеження. Однак, враховуючи їх у поєднанні, підприємство зможе здійснити більш комплексну оцінку соціальних виплат та їх впливу на діяльність та працівників. Необхідно вибрати такий варіант (підхід), що відповідає конкретним потребам та стратегії підприємства.

Окрім того, потрібно наголосити на важливості оцінки соціальних виплат, оскільки вони мають великий вплив на мотивацію працівників та їхнє задоволення роботою. Вірно спроектовані та оцінені соціальні виплати можуть стимулювати високу продуктивність та збереження кваліфікованого персоналу.

Далі, облік соціальних виплат також є невід'ємною частиною фінансової звітності підприємства. Його правильне здійснення відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів гарантує об'єктивне відображення фінансового стану підприємства та його зобов'язань перед працівниками.

Щодо перспектив, зараз спостерігається тенденція до розширення соціальних програм та виплат, а також до розуміння та врахування різноманітних потреб працівників. Це вимагає постійного вдосконалення методів оцінки та обліку соціальних виплат, у тому числі врахування їх впливу на показники бізнесу та фінансові результати підприємства. Окрім того, зростаюча увага до корпоративної відповідальності підприємств також стимулює розширення соціальних програм.

У зв'язку з цим, важливо забезпечити правильний та достовірний облік та оцінку всіх соціальних виплат, враховуючи як їхній вплив на фінансові показники підприємства, так і задоволення потреб працівників. Це буде вимагати подальшого вдосконалення методів фінансового обліку та впровадження нових методик оцінки соціальних програм.

Проблеми в обліку соціальних виплат породжують негативні наслідки, які суттєво впливають на життя наших громадян. Однією з ключових перспектив удосконалення цієї системи є впровадження сучасних технологій обліку та автоматизації процесів. Це дозволить зменшити ризик помилок та зловживань, а також забезпечити більшу оперативність у наданні соціальних виплат.

Крім того, важливим є підвищення кваліфікації фахівців, які займаються обліком соціальних виплат. Лише завдяки високій кваліфікації, вони зможуть забезпечити правильний та ефективний облік, уникнути конфліктів та непорозумінь у процесі надання соціальної допомоги.

Отже, можна зробити висновок, що соціальні виплати відіграють значущу роль у сучасному управлінні персоналом та мають великий вплив на фінансові результати підприємства. Поряд з цим, суттєво посилюється вимога до обліку та оцінки цих виплат з урахуванням сучасних тенденцій та потреб у вдосконаленні управління персоналом.

Список використаних джерел:

1. Миколіук С. М. Соціальна допомога та виплати в умовах воєнного стану. URL: <http://naukskf.wunu.edu.ua/index.php/npskf/article/view/126> (дата звернення: 21.04. 2024).

2. Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану : Постанова КМУ від 07 бер. 2022 р. №214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.04. 2024).

ПРОДАЖ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОБЛІКОВО-ЗВІТНІ АСПЕКТИ

Єрмолаєва М. В., канд. екон. наук, доцент

Канцедал Н. А., канд. екон. наук, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

Основні засоби становлять матеріальну базу діяльності суб'єктів господарювання, відповідно, об'єкти створюються, купуються або надходять в інший спосіб протягом усього періоду функціонування підприємства. Якщо вести розмову про нерухомість, що належить підприємству, то очевидно, що такі об'єкти будуть використовуватись тривалий час і власник буде намагатися утримувати їх у стані, придатному для експлуатації протягом усього періоду.

Якщо розглядати сучасне виробниче обладнання, техніку, офісне приладдя, то можна констатувати факт того, що такі основні засоби на сьогодні мають тенденцію до швидкого морального старіння і потребують заміни та оновлення. При тому, що фізично такі об'єкти ще не зношені і термін їх корисного використання ще не скінчився.

В такому випадку виходом з ситуації є продаж основних засобів, які непотрібні або морально застарілі, але цілком ще придатні до використання. В

зазначеній ситуації перед обліковою службою підприємство постає проблема правильного застосування методики облікового відображення процесу продажу основних засобів. При цьому необхідно керуватися Інструкцією № 291 та НПСБО 27. Відповідно до Інструкції № 291 для відображення операцій з продажу основних засобів передбачений субрахунок 286 [1]. На ньому відображається вартість основних засобів, щодо яких прийнято рішення про продаж. Застосувати зазначений субрахунок бухгалтерська служба може якщо об'єкт, призначений для продажу, відповідає критеріям, що зазначені у п. 1 НПСБО 27. Критерії відповідності критеріям наведено на рисунку. Слід зазначити, що об'єкт має відповідати всім п'яти зазначеним критеріям [2].

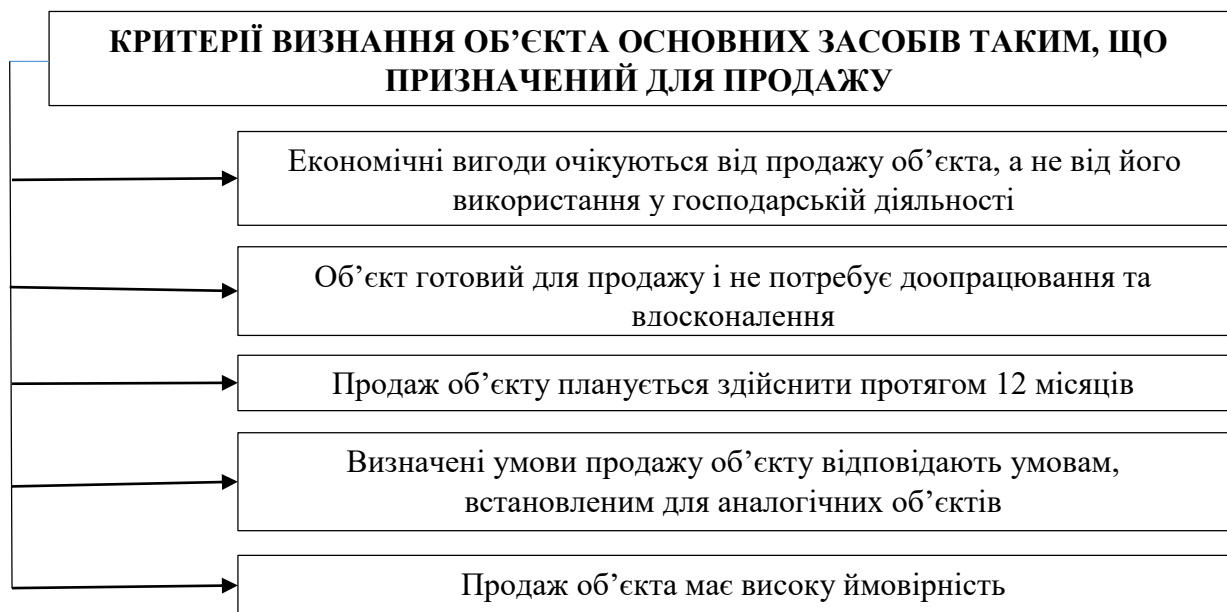

Рис. 1. Критерії визнання основних засобів необоротними активами, утримуваними для продажу
Побудовано за [2]

Підтвердженням того, що продаж відбудеться протягом 12 місяців може бути укладений договір купівлі-продажу з покупцем або розроблений і затверджений перспективний план розвитку підприємства або бізнес-план, в яких обґрунтовані економічні вигоди не від експлуатації об'єкту, а саме від його продажу.

Особливістю такої зміни статусу основних засобів є необхідність в припиненні їх амортизації і вилучення з господарського обігу, фактично – консервація. При цьому може виникати ситуація, коли об'єкт виставлений на продаж, але продовжує використовуватися продавцем. Продовження використання об'єкту без нарахування амортизації може призвести до зниження його залишкової вартості без відображення в бухгалтерському обліку і,

відповідно, до надання недостовірної інформації щодо фізичного стану об'єкту покупки.

Наявність основних засобів, щодо яких прийнято рішення про їх продаж, викликає необхідність надання інформації при них у фінансовій звітності відповідно до п. 2.1. НПСБО 27, зокрема необхідно надати опис таких основних засобів, пояснення причини продажу та можливі збитки від зменшення корисності. Зазначена інформація подається у довільній формі, зазвичай у вигляді пояснювальної записки до ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». На нашу думку при наявності на кінець звітного періоду у підприємства сальдо по субрахунку 286 бажано зазначену інформацію подавати у вигляді табличної форми, яка була б додатком до ф. № 5.

У бухгалтера часто виникає питання щодо доцільності застосування субрахунку 286 для обліку продажу основних засобів. Практика показує, що в разі продажу активу протягом звітного періоду, то застосування цього субрахунку недоцільно. Якщо ж рішення про продаж основних засобів прийнято у звітному періоді, а фактичний продаж відбувся у наступному, то переведення активів до складу необоротних активів, призначених для продажу, та груп вибуття є цілком доречним.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. Наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення 23.02.2024 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 3.05.2024).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»: затв. Наказом МФУ від 07.11.2003 р. № 617. Дата оновлення 03.11.2020 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text> (дата звернення: 3.05.2024).

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ. МІСЦЕ АУДИТУ В БІЗНЕСІ

Михайлова А. Ю., здобувачка вищої освіти
Малюга Н. М., доктор екон. наук, професор
Поліський національний університет

Незалежний аудит відіграє суттєву роль у забезпеченні прозорості та довіри в бізнес-операціях. Аудит є важливим інструментом для оцінки

достовірності та відповідності фінансової звітності законодавчим та нормативним вимогам.

Вітчизняні вчені М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Я. А. Гончарук, В. Я. Савченко, В. С. Рудницький, В. В. Сопко, Б. Ф. Усач, Н. І. Дорош та зарубіжні автори, зокрема, Е. А. Аренс, Е. Н. Гутцайт, Р. Адамс, Г. Р. Дженик, Р. Додж, Дж. К. Лоббек зробили значний внесок у дослідження теорії та методології аудиту фінансової звітності. Зазначені науковці вивчали та розробляли методи та підходи до проведення аудиту, розробляли стандарти та принципи, які стали основою для сучасної практики аудиту фінансової звітності. Зарубіжні економісти Е. А. Аренс і Дж. К. Лоббек, а також Рой Додж розглядали аудит як процес, який забезпечує підтвердження достовірності і надійності фінансової звітності та підвищує довіру стейкхолдерів до діяльності підприємства.

Відомості, які містяться в фінансовій звітності, слугують джерелом інформації для різних зацікавлених сторін, таких як засновники, інвестори, кредиторів, державні органи та інші. Оскільки ці сторони приймають рішення на основі фінансових звітів, тому за часту вимагають підтвердження достовірності даних.

Аудиторський висновок, який надається незалежним аудитором після проведення аудиту фінансової звітності, є саме таким підтвердженням. Тобто, висновок засвідчує, що фінансові звіти були перевірені відповідно до встановлених стандартів, і, на думку аудитора, відображають достовірний фінансовий стан підприємства на відповідну дату.

Проведення аудиту фінансової звітності є не лише обов'язковою вимогою, а й важливим інструментом для розвитку підприємства. Аудит допомагає ідентифікувати та вирішувати проблеми, а також розширювати сферу дії підприємства через прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Крім того, у сучасному бізнесі велике значення надається управлінню ризиками.

Важливість вибору форми організації внутрішнього аудиту на підприємстві є складовою успішного функціонування служби внутрішнього аудиту. Вибір форми організації внутрішнього аудиту повинен ґрунтуватися на конкретних потребах та особливостях підприємства. Метою аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є встановлення законності, достовірності і доцільності здійснення розрахунків з покупцями та замовниками підприємства і правильність їх відображення в обліку. Вибір методу аудиту дебіторської заборгованості залежить від різноманітних факторів, таких як оцінка ефективності внутрішнього контролю, складність обліку та умови договору.

Пропонуємо розглянути кілька методичних прийомів, які застосовує аудитор в табл. 1.

Види аудиту та суть методики

Вид аудиту	Суть методики
Суцільний аудит	метод передбачає перевірку всіх операцій з дебіторською заборгованістю без вибіркості. Він може бути обґрунтований у випадках, коли внутрішній контроль вважається слабким або коли є високий ризик помилок або шахрайства.
Вибірковий аудит	аудитор у методі вибіркового аудиту обирає певний обсяг операцій для перевірки на основі аналізу ризиків та важливості. Вибір може бути здійснений на основі таких факторів, як обсяг та значимість операцій, історія платежів, а також рівень внутрішнього контролю.
Аналітичний аудит	передбачає аналіз фінансових показників та звітності для виявлення незвичайних або підозрілих патернів, які можуть свідчити про можливі ризики або проблеми з дебіторською заборгованістю.
Комбінований аудит	під час комбінованого аудиту використовується комбінація різних методів, щоб забезпечити більш повне покриття аудиторських потреб. Наприклад, аудитор може поєднувати суцільний та вибіркового аудиту для перевірки операцій з високим ризиком, а також застосовувати аналітичний аудит для оцінки загального стану дебіторської заборгованості.

Вибір конкретного методу аудиту залежить від унікальних характеристик та потреб підприємства, а також від оцінки ризиків та ефективності внутрішнього контролю.

Таким чином, аудит фінансової звітності дозволяє підприємствам виявляти, оцінювати та керувати ризиками, для більш ефективного управління своєю діяльністю та досягати поставлених цілей. Та в подальшому надає змогу зацікавленим сторонам у прийнятті обґрунтованих рішень, зменшує ризики, пов'язані з управлінськими рішеннями, та сприяє підвищенню довіри до підприємства.

Список використаних джерел:

1. Аренс Э. А. Аудит / пер. с англ.; гл. редактор серии проф. Я. В.Соколов. М.: «Финансы и статистика», 2001. 560 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Аудит : підручник. Житомир : Рута, 2002. 672 с.
3. Додж Рой Краткое руководство по стандартам и нормам аудита. М.: Финансы и статистика; ЮНИТИ, 1992. 240 с.
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258 – VIII.
5. Сопко В. В. Організація і методика проведення аудиту: навч-практ. посібн. / 2-ге вид., перер. та доповн. Київ : ВД «Професіонал». 2006. 576 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГРАНТУ

Прийдак Т. Б., канд. екон. наук, доцент

Лега О. В., канд. екон. наук, професор

Яловега Л. В., канд. екон. наук, доцент

Полтавський державний аграрний університет

Облік грантів є важливою складовою діяльності для багатьох організацій, особливо неприбуткових і дослідницьких установ.

Грант – це форма безвідкличної фінансової підтримки, призначена для реалізації конкретного проекту. Цей механізм є ефективним інструментом для сприяння розвитку різноманітних ініціатив та сфер діяльності. В Україні існує різноманітні види грантів: для громадських організацій, бізнесу, на переробне виробництво, спеціально для жінок та ветеранів, на освіту і науку та інші напрями [2].

Водночас, у пп. 14.1.257 ПКУ поняття «грант» визначено як «безповоротна фінансова допомога» [3]. Гранти можуть бути надані як грошова допомога, так і у вигляді інших ресурсів, наприклад, обладнання або послуг. Ціль грантів може бути різноманітною: від наукових досліджень і розвитку нових технологій до соціальних проектів і культурних ініціатив. Гранти дають змогу організаціям та індивідуумам реалізовувати проекти, на які вони можуть не мати достатньо фінансових ресурсів власними силами.

Розглянемо кілька ключових кроків у процесі обліку грантів:

Отримання гранту: організація або особа подає заявку на грант до відповідного фінансуючого органу або установи.

Укладення угоди: після схвалення гранту, укладається угода між фінансуючим органом і отримувачем гранту, в якій зазначаються умови фінансування, обов'язки сторін, терміни тощо.

Бухгалтерський облік: організація веде бухгалтерський облік гранту, який включає витрати на проект, отримання доходу від проекту (якщо це передбачено), а також звітність про використання коштів.

Звітність: зазвичай фінансуючий орган вимагає регулярні звіти про використання гранту. Ці звіти можуть містити фінансову звітність, опис прогресу проекту, відповідь на запитання фінансуючого органу тощо.

Закриття проекту: після завершення проекту необхідно підготувати заключний звіт і, за потреби, повернути неп використані кошти.

Ефективний облік грантів допомагає забезпечити прозорість у використанні коштів, дотримання умов угоди та вчасну звітність перед фінансуючими органами (рис. 1).

Гранти			
Державні		Приватні	
Джерело фінансування			
Державні гранти надаються з бюджету країни чи регіону		Приватні гранти надаються фірмами, благодійними організаціями, приватними особами або фондами	
Сфера застосування.			
Зазвичай охоплюють широкий спектр суспільних та економічних ініціатив, включаючи освіту, науку, культуру, галузевий розвиток та соціальні програми		Сфера застосування. Зазвичай фокусуються на конкретних галузях або ініціативах, таких як мистецтво, наука, екологія, та інші соціальні або культурні проекти	
Обмеження			
Процес отримання може бути більш бюрократичним, але державні гранти часто мають великий обсяг фінансування		Гнучкість. Приватні гранти можуть бути більш гнучкими і швидкими у наданні фінансової підтримки, але обсяг фінансування може бути меншим порівняно з державними грантами	
Отримувачами грантів можуть бути			
Неприбуткові організації та благодійні фонди	Наукові установи та дослідницькі групи	Малий та середній бізнес	Індивідуальні дослідники та творчі особистості
Гранти дозволяють їм здійснювати соціальні та благодійні ініціативи без фінансового тиску	Гранти сприяють вивченню нових технологій, проведенню наукових досліджень та розвитку науки в цілому	Для розвитку і впровадження нових технологій, виробничих процесів чи розширення бізнесу	Гранти допомагають реалізовувати проекти в галузі мистецтва, науки, літератури тощо

Рис. 1. Особливості державних і приватних грантів

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Якщо грант надається грантодавцем-резидентом, то податки можуть бути сплачені грантодавцем, за умови, що це передбачено у договорі про надання

гранту (рис. 2). Також, якщо грант надається грантодавцем-резидентом, податки можуть бути сплачені грантодавцем, якщо це відображено у договорі про надання гранту та якщо грантоотримувач надав відповідні документи, які підтверджують сплату податків (див. п. 168.1.1. ПКУ: Податковий агент, який нараховує (виплачує, надає) оподатковуваний дохід на користь платника податку, зобов'язаний утримувати податок із суми такого доходу за його рахунок, використовуючи ставку податку, визначену в статті 167 ПКУ) [3].

Згідно з п. 168.2.1. п. 168.2. ст. 168 ПКУ, платник податку, що отримує доходи від особи, яка не є податковим агентом, та іноземні доходи, зобов'язаний включити суму таких доходів до загального річного оподатковуваного доходу та подати податкову декларацію за наслідками звітного податкового року, а також сплатити податок з таких доходів.

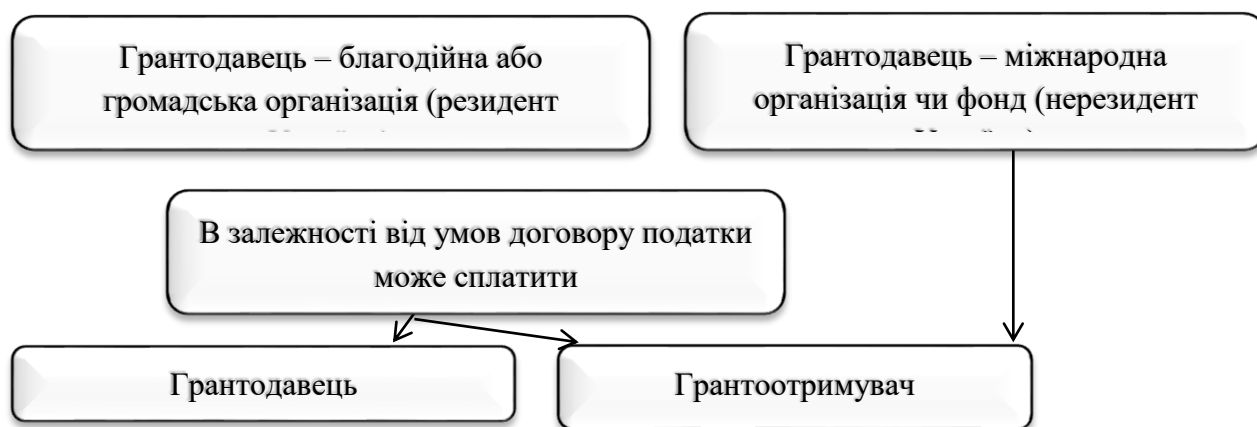

Рис. 2. Сплата податків

Джерело: сформовано авторами за даними [3]

Гранти, надані з державного бюджету, не оподатковуються. Грант не пов'язаний з результатом від здійснення господарської діяльності ФОП, а тому не залежно від обраної системи оподаткування, оподатковуються за загальними правилами, встановленими ПКУ для платників - фізичних осіб [2].

Список використаних джерел:

1. Виговська Т. Гранти для бізнесу: оподаткування та звітність. Практичні кейси. <https://7eminar.ua/events/3653/7926/> (дата звернення: 29.04.2024).

2. Габрук О. Урок 11. Гранти в неприбутковій організації: обліково-податковий мікс. Практичні кейси. URL: https://storage.7eminar.ua/content24/record/3600/Prezentatsiia_OH_11urok.pdf. (дата звернення: 29.04.2024).

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 лютого 2010 р. Верховна Рада України. URL: <https://cutt.ly/VwQ3CPVp> (дата звернення: 29.04.2024).

ENTITIES OF SMALL BUSINESS: ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND REPORTING

Demianyshyna O. A., *PhD in Economic Sciences, Associate Professor*
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Small business is an important segment of any country's economy. Ukraine is no exception, as small businesses provide a significant share of jobs, create added value and contribute to economic growth.

According to the Law «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine», «small enterprises are those that do not meet the criteria for micro-enterprises and whose indicators as of the date of preparation of the annual financial statements for the year preceding the reporting year meet at least two of the following criteria»: an average number of employees of up to 50 people inclusive, and net revenue from sales of products (goods, works, services) of up to EUR 8 million inclusive [1].

Despite the positive dynamics in the number of small businesses in recent years, the COVID-19 pandemic and martial law in Ukraine have again led to a significant reduction in their number. This was due to the closure of businesses due to quarantine restrictions and a drop in demand for services and goods; the destruction of businesses in the areas where hostilities were taking place; and the forced the forced relocation of entrepreneurs.

Despite these challenges, small businesses continue to play an important role in the economy of Ukraine. Small businesses continue to operate, providing goods and services to the population, as well as and creating new jobs.

An effective accounting process plays a special role in the recovery of businesses. It allows business entities to assess the impact of various internal and external factors on their financial position and operations, ensure the smooth operation of the enterprise, protect the assets of the enterprise, effectively manage operations and make informed decisions. It is through the accurate recording, analysis and interpretation of financial information that these businesses can pave the way for sustainable profitability. In addition, good accounting practices ensure that businesses comply with local laws and regulations, thereby reducing potential legal and financial risks.

Understanding and navigating the complex world of taxation is vital for small businesses. However, the tax burden and its complexity can have a significant impact on the operations and development of SMEs. In this regard, knowing and effectively dealing with tax issues can have a significant impact on business success.

Despite the large number of studies conducted on the accounting and taxation of small enterprises in Ukraine, there are several unexplored issues and gaps in the

existing literature. Currently, there is a lack of relevant studies that track changes in accounting and tax practices of SMEs over time, especially in the context of changes in the regulatory environment in the wake of the Russian-Ukrainian war.

Small businesses play an important role in the overall scheme of accounting and taxation. They are required to maintain accurate financial records and prepare tax returns, which can be a complex and time-consuming process. The organisation of accounting and analytical work is essential for small businesses to meet regulatory requirements. This emphasises their place in the accounting and taxation system, highlighting the need for an efficient, effective and supportive system to assist them in meeting these obligations.

Typically, an accounting system consists of accounting policies, a form of accounting and a method of processing accounting information. In accordance with the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» No. 996 of 16.07.1999, the term «accounting policy» means a set of principles, methods and procedures used by an enterprise for the preparation and presentation of financial statements. International Accounting Standards define accounting policies as a set of principles, frameworks, arrangements, rules and procedures adopted by management in the preparation and presentation of financial statements [2].

An examination of the evidence on the accounting methods used by small enterprises shows that the requirements of the National Accounting Standards are acceptable for small enterprises, as they provide management with a choice in formulating accounting policies. However, some of the requirements of these documents are too complex to be applied in practice, especially given that accounting may be performed by the owner of a small enterprise.

To support small businesses during the war, the government has implemented and intends to continue to implement initiatives that will prioritise and stimulate business, as well as introduce certain changes to the accounting and taxation system.

Small businesses have unique accounting considerations, including the need to record business transactions in the month in which they occur. In terms of accounting methods, there are two main options: the simple accounting method and the simplified accounting method, both of which allow small businesses to focus on what works best for their particular business.

Nearly every business encounters the accounting process, as financial transactions necessitate proper management. Consequently, the need arises for efficient organization to reduce time spent on redundant tasks and enhance accuracy and transparency. Automation emerges as a solution in this scenario, liberating accountants' time for analytical and oversight tasks [3].

The final stage in the accounting process is financial reporting, which performs key accounting functions, such as control, information, analytical, and helps in solving

the tasks. In order to study the relationship between these elements, it is important to understand the role and place of financial reporting in fulfilling the tasks of accounting [4].

The simplified form of accounting for small businesses requires changes to the accounting registers. Legal entities that use the simplified form of accounting for income and expenses use four journals: an asset journal, a capital and liability journal, an income journal and an expense journal. These journals do not use accounts.

One of the most important aspects of effective management of small businesses is financial reporting, which is the main source of information about the financial position and performance of the enterprise. In this regard, ensuring the reliability and transparency of financial statements of small businesses is an equally important issue.

The peculiarities of changes to accounting during martial law are shown in Table 1.

Table 1

Key changes to the simplified accounting system under martial law

Change	Essence
Submission of a single tax report	The single tax payer's declaration shall not be filled in for the period in which the single tax was not paid.
Submission of a single contribution report	The report shall not be submitted for the period in which the contribution was not paid.
Calculation of a single contribution for employees who are mobilised	The calculation was made on the basis of accrued income up to the maximum amount on which a single contribution is charged.
Procedure for paying the single tax	The single tax (ST) is paid within 10 calendar days following the last day of the relevant deadline for filing a tax return.
VAT	VAT exemption for individuals in the third taxation group.
Delay in paying taxes or filing reports	Taxpayers who are able to fulfil their tax obligations in a timely manner are exempt from liability for late performance of such obligations.

Source: [2]

The peculiarities of small business activities are not limited to accounting, but also arise in the field of taxation. Changes in tax legislation have led to an increase in the tax burden on small businesses, in particular through the introduction of quasi-fiscal payments that add an additional burden to entrepreneurs and limit their financial resources.

The general taxation system (GTS) for small businesses in Ukraine has a number of specific features: openness to all types of activities; no tax privileges; general taxation; dependence on income and expenses; no restrictions; complexity; suitable for irregular activities.

The simplified taxation system (STS) was created to stimulate entrepreneurial

initiatives, in particular by facilitating accounting and reporting, which facilitated the entry of new market participants, in particular individual entrepreneurs (IEs). Since its introduction, the STS has undergone a number of changes affecting such aspects as the amount of the single tax, the methodology for its calculation, the list of taxes to be replaced by the ST, and the criteria for eligibility of businesses and individual entrepreneurs to apply the STS. In summary, the STS is a unique tax mechanism that allows replacing the payment of certain taxes and duties specified in the Tax Code of Ukraine with a single tax, as well as simplified accounting and reporting [5].

Under martial law, there were some changes to the simplified taxation system. The main ones are as follows: starting from 1 April 2022 and until the termination of martial law in Ukraine, entrepreneurs are not obliged to pay the single tax; starting from 1 March 2022 and until the end or cancellation of martial law in Ukraine, as well as within 12 months thereafter, entrepreneurs have the right not to charge, calculate or pay the single tax for themselves; entrepreneurs are not obliged to pay a single contribution for employees called up for military service in the Armed Forces of Ukraine; entrepreneurs may choose or switch to the 3rd group of the single tax (2% of income) by submitting an application to the State Tax Service in paper or electronic form; taxpayers who fulfil their tax obligations on time are exempt from liability for late fulfilment of such obligations.

Today, the simplified taxation system makes it possible to replace a number of taxes with a single tax, which simplifies accounting and reduces the tax burden, but despite this, small businesses face additional budgetary burdens, which creates non-transparent conditions for the creation and operation of small businesses. In addition, a number of restrictions in the form of income and number of employees, as well as limitations on certain types of activities, make the system less versatile than it might seem at first glance.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» №996-XIV vid 16.07.1999. [Law of Ukraine «On accounting and financial reporting in Ukraine» No. 996-XIV dated July 16, 1999]. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (in Ukrainian).

2. Skrypnyk, S., Lavrov, R., & Shepel, I. (2023). Oblik i opodatkuvannia subiektiv maloho pidpriemnytstva [Accounting and taxation of small businesses]. *Ekonomika ta suspilstvo*. (52). DOI://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61 (in Ukrainian).

3. Dmytrenko O., Yarmoliuk O., Kudlaieva N., Sysoieva, I. Borkovska, V. Demianyshyna, O. Organizational and managerial aspects of automation in the internal accounting of an enterprise. *International journal of economics and business*

administration. 2020. Vol. VIII, special issue 1. P. 154–165.

4. Toporkova, O. A. (2020) Oblikova sistema malih pidpryyemstv v Ukraini v konteksti zakonodavchych zmin [Accounting system of small enterprises in Ukraine in the context of legislative changes]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. Seriya «Ekonomichni nauky». Oblik i opodatkovannya, no. 11 (43), pp. 55–61. Available at: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12560/1/Toporkova.pdf> (in Ukrainian).

5. Yarmolyuk, O. F. (2020) Rozvytok maloho pidpryyemnytstva v Ukraini: oblik i opodatkovannya [Development of small business in Ukraine: accounting and taxation]. Proceedings from Mizhnarodnoi naukovo-prak-tychnoi konferentsiyi «Ekonomika, finansy, oblik ta pravo: analiz tendentsiy ta perspektyv rozvytku». Available at: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12003/1/EFOTPATPR_2020_3_50-52.pdf (in Ukrainian).

СЕКЦІЯ 6. ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

*Баланда А. Л., доктор екон. наук, професор
Національна академія Служби безпеки України*

Туризм та індустрія гостинності виступають однією з найбільш динамічних галузей глобальної економіки (поряд з проривними технологіями та телекомунікаціями). Індустрія гостинності – це сукупність видів діяльності, послуг і галузей, які забезпечують враження від подорожі, включаючи пам’ятки, транспорт, житло, заклади харчування, роздрібні магазини, розваги, бізнес, та інші послуги, що надаються окремим особам чи групам людей. За оцінками МОП, понад 230 мільйонів працівників, що становить близько 7,2 відсотка світової робочої сили сьогодні зайняті в туристичній індустрії (рис. 1).

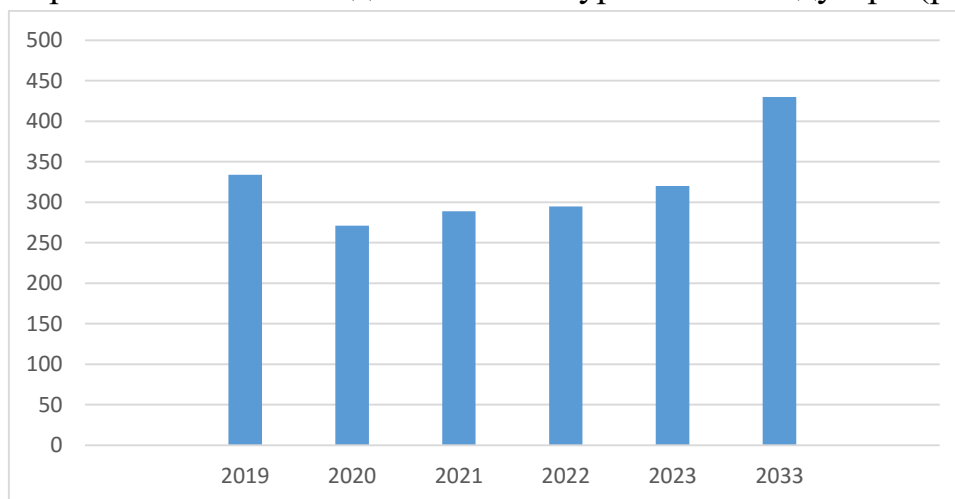

Рис. 1. Світові показники кількості робочих місць у сфері індустрії гостинності і туризму з 2019 по 2023 рр. з прогнозом на 2033 рр., млн. чол.

Джерело: побудовано за даними: Economic Impact Research. URL: <https://wttc.org/research/economic-impact>

Як засвідчують дані, оприлюднені МОП, кожне десяте робоче місце із загальної їх кількості та кожне четверте з новостворених місць у 2019 році були пов’язані з туристичним сектором [1]. Очікується, що до 2033 року індустрія послуг стане галуззю економіки вартістю 15,5 трильйонів доларів, що становитиме понад 11,6 відсотка світової економіки. Це на 50% більше порівняно з її вартістю в 10 трильйонів доларів у 2019 році, коли вона становила 10,4% світового валового внутрішнього продукту.

Як засвідчують результати аналізу, більшість дослідників наголошують на важливості цього сектора для забезпечення зайнятості та отримання доходу, а також в якості джерела диверсифікації показників попиту і пропозиції на ринку праці, особливо в сільських, віддалених районах і місцевостях.

Сьогодні трансформації в сфері зайнятості є об'єктивним процесом, що зумовлює необхідність не лише перегляду багатьох традиційних підходів, але й потребу розвитку у працівників нових навичок і вмінь. Індустрія гостинності також змінилася, але, на відміну від інших галузей ці зміни носять досить різновекторний характер. Упровадження ряду технологічних інновацій призвело до переосмислення індустрії гостинності [2] – це, насамперед: хмарні обчислення; автоматизація послуг за допомогою штучного інтелекту; інтегровані гостьові додатки; перехід на безконтактні послуги; бездротові мобільні пристрої для реєстрації гостей; послуги, що базуються на місцезнаходженні; високотехнологічні лаунж-зони; смарт-конференц-зали.

Підхід до соціальної відповідальності в туризмі та індустрії гостинності може мати чотири базові виміри:

- з позиції клієнтів (надання якісних послуг, чесність у взаємовідносинах та чітке інформування);

- з позиції працівників (створення можливостей для навчання, безпечні й комфортні умови праці, рівні умови зайнятості для працівників жіночої та чоловічої статі);

- з точки зору впливу на навколишнє середовище (рекомендується не зловживати витрачанням природних ресурсів та ефективно використовувати джерела енергії);

- соціальний вимір (узгодження культурних відмінностей, різних систем цінностей, релігійних переконань, а також способу життя та традицій).

Використання роботизованих технологій в індустрії гостинності має ряд переваг, серед яких можна виділити такі:

- значне скорочення витрат на робочу силу

- підвищення ефективності виробництва за рахунок спрощення бізнес-процесів;

- роботизовані системи сприймаються клієнтами в якості передових інноваційних рішень, що може підвищити рівень їх вподобання та пізнаванність бренду;

- мінімізація проблеми, що можуть виникнути з точки зору комунікації та подолання мовних бар'єрів.

Поряд з цим, слід зазначити й недоліки використання інноваційних технологій: багато клієнтів готелів надають перевагу живому спілкуванню з персоналом, окрім цього роботизовані системи не можуть компенсувати збитки

чи незручності, що можуть виникнути в результаті збоїв в обслуговуванні, а тому готелі можуть втратити клієнтів. У соціальному аспекті одним з найголовніших негативних наслідків упровадження смарт-технологій є руйнування людських відносин. Так, інтелектуальні технології трансформують відносини «людина-людина» у відносини «людина-технологія». Незважаючи на те, що інтелектуальні технології особливо вигідні з точки зору оптимізації виробничого процесу, вони можуть призвести до невдоволеності гостей.

Широке розповсюдження смарт-технологій в індустрії гостинності також створює додаткові ризики зростання безробіття: значна частина виробничих функцій, які раніше належали співробітникам буде виконуватися роботизованими системами. Як наслідок, навантаження на працівників зменшується, а значить і скорочується попит на їх послуги. З іншого боку, виходячи з наявних прогнозних оцінок, до 2030 року роботизовані системи стануть одним з ключових активів індустрії гостинності, що може призвести до створення нових інноваційних видів зайнятості [3, с. 729].

Для успішної кар'єри в індустрії гостинності, необхідно розвивати майбутні навички та практичний досвід вирішення проблем, пов'язаних із новітніми галузевими тенденціями [4, с. 136]. Окремі види зайнятості вже не потребуватимуть сертифікатів та акредитації, натомість мова буде йти про необхідність володіння певними набором навичок, що відповідатимуть таким професіям: CRO (Chief Robotic Officer), інженер-робототехнік, програміст-робототехнік тощо. Навчальні заклади повинні будуть скоригувати навчальні програми, включивши до них спеціальності, пов'язані з робототехнікою, а також навчанням навичкам керівника роботизованих систем. Смарт-технології відкривають численні можливості, починаючи від інженерії і закінчуючи психологією, інформатикою та логікою. Теоретичні знання будуть важливими для майбутньої кар'єри, а різні проекти будуть виконуватися протягом тривалого часу.

Якщо у минулому місце роботи давало відчуття захищеності, воно дозволяло задовольнити свої кар'єрні устремління та реалізувати власні творчі здібності, то зараз все кардинально змінилося внаслідок пандемії та російського збройного вторгнення в Україну і це повністю трансформувало безпековий ландшафт Європи. Раніше люди не приділяли належної уваги проблемі власної безпеки, однак протягом останніх років з'явилося розуміння того, що загрози можуть бути не лише техногенного чи кримінального характеру, безпека, насамперед залежить від стану психологічного благополуччя співробітників. Психічне здоров'я людей досить сильно постраждало, водночас більшість менеджерів поки не навчені працювати із співробітниками, які зазнають хронічного стресу, що може змінити структуру стану людини, спричиняючи

втому, тривогу, страх і депресію. За таких умов відчуття емоційної безпеки та благополуччя має вирішальне значення для здатності людей повноцінно виконувати свої функціональні обов'язки.

Майбутні дослідження можуть бути зосереджені на аналізі впливу статі, покоління, національної культури, досвіду роботи, посади та місця роботи людини щодо її сприйняття роботизованих систем у різних сферах індустрії гостинності. Також важливо вивчати думку споживачів, співробітників, менеджерів та інших зацікавлених сторін відносно переваг та недоліків використання смарт-технологій в індустрії гостинності.

Список використаних джерел:

1. The future of work in the tourism sector: Sustainable and safe recovery and decent work in the context of the COVID-19 pandemic. URL: https://webapps.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_dialogue/sector/documents/meetingdocument/wcms_840403.pdf. (дата звернення: 11.04.2024).

2. Dogru, Tarik, et al. Employee turnover dynamics in the hospitality industry vs. the overall economy. *Tourism Management* 99. 2023: 104783.

3. Bowen, J., & Morosan, C.. Beware Hospitality Industry: The Robots are Coming. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 2018. № 10(6). С. 726–733.

4. Ушенко Н.В. Особливості та структура потенціалу туризму. *Держава та регіони*. № 3 (84). 2015. С. 134–137.

ГЕЙМИФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ В ТУРИЗМІ

Барвінок Н. В., викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У сучасній туристичній індустрії взаємодія між туристичним підприємствами та споживачами визначається як основа маркетингової комунікації та ключовий метод побудови взаємозв'язку. В умовах високої конкуренції підприємства змушені звертатися безпосередньо до споживачів, обходячи традиційні канали комунікації, для збереження існуючого клієнтського бази, збільшення лояльності та побудови довгострокових відносин. У свою чергу, споживачі очікують від компаній якісних продуктів та послуг, швидкого обслуговування, привабливих цін та унікальних пропозицій за свою лояльність.

У епоху цифровізації та тотальної діджиталізації очевидно, що споживачі у туристичній індустрії вимагають все більш привабливих та спрощених способів взаємодії підприємствами. Це стимулює бізнес до використання не

лише традиційних, але й інноваційних інструментів, таких як гейміфікація, що дозволяє підвищити лояльність, залученість та знизити ризик втрати споживачів до конкурентів. Однак впровадження подібних підходів у туристичну індустрію потребує комплексного аналізу задля уникнення потенційних проблем, таких як конкуренція, неоднозначність унікальних пропозицій та відповідність цільовій аудиторії.

Існує багато різних визначень поняття «гейміфікація» для різних сфер застосування, оскільки цей інструмент взаємодії характерний також для освітніх процесів, тренінгів, сфери інноваційних технологій та інших сфер життя.

Ф. Котлер зазначає, що «гейміфікація – використання принципів гри в неігрових контекстах – це ефективний спосіб посилення зацікавленості споживачів». За Ф. Котлером гейміфікація здебільшого використовується у двох основних способах залучення споживачів: формування програм лояльності та спільнот споживачів [5].

М. А. Галстян стверджує, що гейміфікація по своїй суті є використанням ігрових форм взаємодії всередині неігрових середовищ [5]. Таким чином, це може значно покращити туристичним підприємствам показники лояльності, такі як проведений час у мобільному додатку, частота візитів, коефіцієнт утримання клієнтів, кількість активних клієнтів тощо. При цьому споживачі отримують за збільшення своїх показників ігрові та неігрові (матеріальні) винагороди, які можуть включати в себе призи, знижки на туристичні послуги, спеціальні пропозиції на унікальні маршрути або додаткові послуги, що доступні лише лояльним клієнтам за виконання певних умов. В такому разі, при ідеальному розвитку подій, гейміфікація дозволяє створити взаємно вигідну ситуацію для обох сторін – туристичного підприємства та споживачів, де кожна сторона отримує додаткову цінність.

Крім того, М. А. Галстян на основі власних досліджень класифікує види інструменту гейміфікації за ознаками (за середовищем застосування, за механікою застосування, за середовищем використання) та вказує на переваги кожного [5]. На нашу думку, є необхідність розглянути дані види гейміфікації зі сторони підвищення лояльності та залучення нових споживачів в туристичній індустрії (табл. 1).

Гейміфікація за механікою застосування в туристичній індустрії

Назва	Застосування в туристичній індустрії	Приклад	Передбачуваний результат
Колесо фортуни (Spin-to-win) або інші лотерейні механіки	Для стимулювання бронювання турів або послуг готелів.	Включення лотерейної механіки у веб-сайт або мобільний додаток, де клієнти можуть обертати віртуальне колесо фортуни після здійснення бронювання та вигравати знижки на майбутні тури, безкоштовні додаткові послуги в готелях, подарункові сертифікати на екскурсії тощо.	Збільшення мотивації клієнтів бронювати через компанію та підвищення лояльності, збільшення обсягу продажів та задоволення клієнтів.
Скретч-ігри	Для стимулювання участі клієнтів у програмах лояльності чи розіграшах призів.	Впровадження на веб-сайті гри, де користувачі мають можливість «стерти» віртуальні панорамні фотографії різних місць подорожей. Відкриття однакових картинок дає можливість отримати знижку на майбутню поїздку або інший подарунок.	Привертання уваги користувачів, збільшення їх активності на сайті, підвищення інтересу до послуг туристичного підприємства.
Рулетка	Для привертання уваги клієнтів та стимулювання продажів.	Запровадження акційних промоцій на веб-сайті, де клієнти можуть спробувати свою удачу в онлайн-рулетці за кожен замовлену подорож. Виграшна комбінація може призвести до отримання знижки на подорож, безкоштовного додаткового сервісу або подарункового сертифіката.	Підвищення привабливості пропозицій та стимулювання клієнтів до активних покупок, що підвищить прибутковість туристичного підприємства.
Кодові слова	Для привертання уваги клієнтів та стимулювання продажів.	Запровадження акційних програм, де клієнти, що назвуть певне кодове слово при бронюванні туру, можуть отримати безкоштовний екскурсійний тур під час подорожі.	Збільшення привабливості турів та залучення клієнтів, зростання обсягів продажів туристичних послуг та підвищення доходів.
Полювання за скарбами	Для стимулювання активного відвідування певних туристичних об'єктів або локацій.	Запровадження програм, де туристи отримують можливість збирати унікальні QR-коди або інші ідентифікатори, розташовані в різних туристичних точках. За знаходження та сканування їх туристи можуть отримувати знижки на екскурсії, подарунки..	Стимулювання відвідувати більше місць, сприяння популяризації конкретних туристичних об'єктів та залучення уваги до них.

Реферальна програма	Для залучення нових клієнтів та підвищення лояльності існуючих.	Запровадження програми «Приведи друга», де клієнти отримують бонуси або знижки за кожного запрошеного друга, який здійснить покупку туру або послуги компанії.	Збільшення клієнтської бази, підвищення обсягів продажів та позитивний вплив на репутацію компанії.
Збір бейджів та портфелів	Для стимулювання активності та взаємодії клієнтів з послугами або продуктами компанії.	Запровадження програм лояльності, де клієнти отримують бейджі або трофеї за кількість подорожей, відвідання певних місць, участь у туристичних заходах тощо.	Стимулювання клієнтів до активного відвідування туристичних об'єктів та маршрутів, сприяння зростанню продажів турів.
Рівнева механіка	Для стимулювання клієнтів до активного використання послуг та продуктів компанії.	Запровадження програм лояльності, де клієнти отримують рівні за кількість замовлених турів протягом певного періоду. Кожен рівень може надавати різні переваги (знижки, додаткові послуги тощо).	Збільшення продажів турів, підвищення лояльності клієнтів та збільшення зв'язку з брендом.
Ігри з доповненою реальністю або з доповненим віртуальним функціоналом	Для залучення та зацікавлення клієнтів у подорожі.	Створення додатка з доповненим віртуальним функціоналом, який дозволить користувачам відкривати віртуальні «скарби» або взаємодіяти з артефактами під час екскурсій. Кожен успішно виконаний крок може приносити користувачу додаткові бонуси (знижки, безкоштовні додаткові послуги).	Підвищення інтересу до подорожей та збільшення лояльності клієнтів до туроператора.
Опитувальники та голосування	Для збору даних про задоволення клієнтів певними турпрограмами, якість обслуговування в готелях чи ресторанах тощо.	Надсилання опитувальників своїм клієнтам після закінчення туру або після перебування в готелі, запитуючи про їхні враження та пропозиції щодо поліпшення сервісу. У відповідь клієнти можуть отримувати знижки на майбутні подорожі, безкоштовні додаткові послуги.	Отримання цінних відгуків та пропозицій від клієнтів, збільшення лояльності та задоволення клієнтів. Позитивний вплив на репутацію підприємства.
Гейміфікація на основі вже відомих ігор	Для залучення уваги користувачів до певних туристичних пропозицій або послуг.	Створення мобільного додатка, в якому користувачі можуть грати у захопливі ігри під час очікування на реєстрацію або під час подорожі. Це може бути ігровий конкурс на знання історичних фактів про визначні місця тощо.	Збільшення зацікавленості користувачів у туристичних пропозиціях та підвищенні їхньої взаємодії з мобільним додатком або веб-сайтом туроператора.

Джерело: сформовано автором на основі: [1, 2, 3].

Отже, гейміфікація в туристичній індустрії стає все більш популярним і ефективним інструментом для залучення уваги клієнтів, підвищення взаємодії з ними та стимулювання бажаної поведінки. Використання різноманітних гейміфікаційних механік, таких як рівнева система, опитування та голосування, ігри з доповненою реальністю та інші, дозволяє туроператорам і готелям привертати увагу та зацікавленість клієнтів, підвищувати їхню лояльність та сприяти збільшенню продажів.

Список використаних джерел:

1. 10 loyalty program gamification ideas and examples. URL: <https://m-wise.eu/news/loyalty-program-gamification/> (дата звернення: 24.04.2024).
2. Kraynov V. Fast gamification for businesses: three mini games for loyalty program development. Forbes business council. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2023/07/28/fast-gamification-for-businesses-three-mini-games-for-loyalty-program-development/?sh=4cfc47db2b7f> (дата звернення: 24.04.2024).
3. Werbach K., Hunter D. For the win: how gamification can transform Your Business. Knowledge at Wharton. URL: <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/for-the-win-how-gamification-can-transform-your-business/> (дата звернення: 24.04.2024).
4. Галстян М. Гейміфікація як інноваційний комунікаційний інструмент залучення та утримання клієнтів. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-116>.
5. Котлер Ф. Маркетинг 4.0. Від традиційного до цифрового / пер. з англ. К. Куницької та О. Замаєвої. 2-ге вид. виправл. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2019. 224 с.

РОЗВИТОК ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Барвінок Н. В., викладач

Шерегеда О. М., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Протягом останнього десятиліття діловий туризм перетворився на надзвичайно популярне та прибуткове явище, яке виникло в контексті економічного розвитку, стрімких змін у бізнесі та інтенсивного застосування цифрових технологій. Цей вид туризму, який колись був рідкісним і маловідомим, тепер широко використовується у бізнес-середовищі та став

самостійною галуззю, привертаючи увагу великої кількості подорожуючих з діловою метою.

Для оцінки поточного стану ділового туризму вчені С. Галасюк та Н. Мартинова рекомендують аналізувати рейтинги макрорегіонів світу, окремих країн та міст за допомогою офіційних статистичних даних за кілька останніх років [5]. Цей підхід дозволить визначити місце України на глобальному ринку ділового туризму, ідентифікувати основні проблеми, що перешкоджають його розвитку, та запропонувати конкретні заходи для їх вирішення.

Для цього варто звернутись до даних щорічних статистичних збірників Міжнародної Асоціації конгресів і конвенцій, де вказано результати здійсненого дослідження світового рейтингу країн за кількістю проведених бізнес-заходів. За цими даними відомо, що Україна, серед 114 країн, займає 84 місце у світовому рейтингу. У 2000 році країна провела лише один міжнародний бізнес-захід, що дозволило їй потрапити до рейтингу, зайнявши 83-ю позицію поряд із країнами третього світу, такими як Гондурас та Буркіна-Фасо. Протягом зазначеного періоду позиція України практично не змінювалася. У 2010 році було проведено уже 7 міжнародних бізнес-заходів, що дозволило країні піднятися на 2 позиції, посівши 81-е місце. Однак, незважаючи на подвоєння кількості міжнародних заходів у 2019 році, позиція в рейтингу знизилася до 84-го місця [1, 2, 3, 4].

З огляду на вище наведене доцільним є дослідження частки України на міжнародному ринку ділового туризму. Загалом, відомо, що кількість бізнес-зустрічей у світі значно зросла: з 5186 у 2000 році до 9120 у 2010 році та понад 13 тисяч у 2019 році. Проте частка бізнес-зустрічей в Україні не зросла, а коливалась впродовж даного періоду (рис. 1).

Зменшення, на нашу думку, спричинені несприятливими факторами у суспільно-політичному житті України. Наприклад, у 2015 році після революції Гідності та початку конфлікту на сході країни, операції АТО та економічної кризи, Україна була співорганізатором лише 5 міжнародних бізнес-заходів. Це негативно позначилося на обсязі частки, яка різко зменшилася до 0,04%.

Незважаючи на несприятливі чинники, які включають війну, блокади, постпандемічну кризу, відсутність гарантій безпеки та зруйновану інфраструктуру, роль ділового туризму в туристичній діяльності поступово зростає, що підтверджується статистикою. Це може бути пояснене кількома факторами. По-перше, у сучасному світі глобалізація та розвиток технологій сприяють посиленню міжнародних бізнес-зв'язків та обміну інформацією. Це стимулює потребу в зустрічах, конференціях та інших подіях, що сприяють розвитку ділового туризму. По-друге, важливість особистого контакту в бізнесі залишається незмінною, навіть у цифрову епоху. Зустрічі лицем до лиця дозволяють вирішувати складні питання, будувати стосунки та співпрацю, що

робить ділові поїздки необхідними. По-третє, попри технологічний прогрес, індивідуальний контакт залишається ефективним засобом переконання та впливу на партнерів, клієнтів та колег. А також, деякі галузі, такі як медицина, наука та технології, вимагають фізичного присутності для співпраці, обміну досвідом та проведення досліджень.

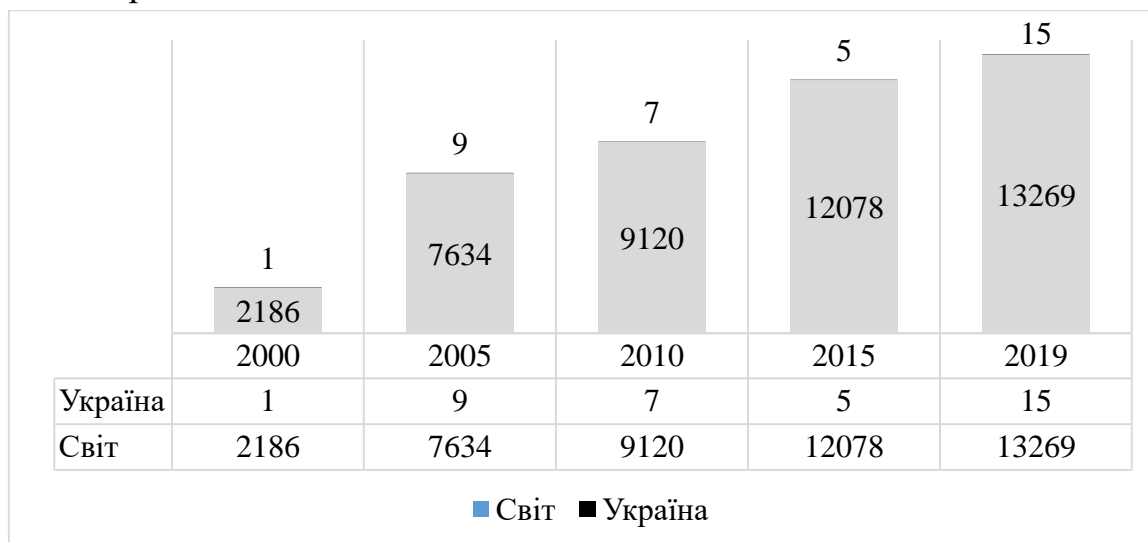

Рис. 1. Частка України за кількістю міжнародних бізнес-заходів за період з 2000 по 2019 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [1, 2, 3, 4].

Декілька факторів ускладнюють збір статистичної інформації та точну оцінку відсоткового співвідношення ділових та неділових поїздок українців. Внутрішні відрядження в межах країни часто не відстежуються статистикою, що ускладнює оцінку реального обсягу ділових поїздок. Більшість вітчизняних бізнес-подорожей за кордон відбуваються за звичайними туристичними візами, що не дозволяє відрізнити їх від неділових поїздок у статистиці. Державна служба статистики України включила до категорії ділових туристів осіб, які подорожують не лише у службових або бізнесових цілях, а й для навчання. Це розширює категорію ділових туристів та робить статистичні обчислення складнішими.

При оцінці розвитку ділового туризму в Україні важливо розглянути його з різних позицій: міжнародного, регіонального та внутрішнього. Міжнародний діловий туризм включає подорожі з метою встановлення бізнес-контактів, візити до закордонних філій чи головних офісів у різних країнах. Регіональний діловий туризм характерний для сусідніх країн, де існує тісне промислове співробітництво. Внутрішній діловий туризм полягає у відрядженнях в межах самої країни для вирішення ділових завдань.

Україна має кілька міст, які вважаються діловими центрами, серед яких Київ, Львів, Харків, Дніпро та Одеса. Зараз головним пріоритетом для

українського ділового туризму є об'єднання зусиль. Один з перших кроків у цьому напрямі була виставка-конференція MICE, яка відбулася у 2007 році і з тих пір проводиться щорічно. Ці заходи служать майданчиком для просування українського ділового туризму на міжнародному ринку. Наприклад, такі виставки як «IMEX» у Франкфурті, «ITB» у Берліні, «WTM» у Лондоні, «Fitur» у Мадриді, «EXPO» у Ганновері і інші. Проведення міжнародних конференцій і виставок в Україні показує іноземцям, що країна має необхідну інфраструктуру для проведення бізнес-заходів світового рівня. Асоціація ділового туризму України має за мету представити країну як привабливу дестинацію для ділових подорожей на міжнародному рівні і спільно з відповідними державними структурами розробити стратегію розвитку цієї галузі.

Проте, на сьогоднішній день діловий туризм на всіх рівнях зіткнувся з рядом проблем, які не дозволяють йому розвиватись на належному рівні, серед яких слід відмітити:

1. Пандемія COVID-19 призвела до обмежень на міжнародні подорожі та введення карантинних заходів призвели до значного зменшення обсягів ділових поїздок.

2. Нестабільність політичної ситуації (конфлікти, війни та політичні напруги) у різних країнах стають перешкодою для організації ділових заходів.

3. Безпека та терористичні загрози впливають на рішення про проведення ділових подорожей.

4. Екологічні проблеми змушують компанії переглядати свої підходи до ділових поїздок.

5. Фінансові обмеження (обмеження бюджету підприємств та зростання витрат на ділові поїздки) призводять до скорочення ділових подорожей.

6. Технологічні перешкоди (проблеми з інфраструктурою) призводять до недостатнього доступу до інтернету або інших технологічних засобів, що ускладнює проведення ділових заходів.

7. Проблеми з візами та міграційними правилами ускладнюють організацію ділових подорожей.

8. Конкуренція з онлайн-альтернативами (зростання популярності віртуальних конференцій та онлайн-засідань) призводить до зменшення попиту на традиційні ділові поїздки.

Для сприяння розвитку ділового туризму в Україні важливо приділити увагу комплексному підходу, який охоплює різноманітні аспекти галузі. По-перше, необхідно активно інвестувати у розвиток бізнес-інфраструктури, зокрема, будівництво та модернізацію конференц-центрів, виставкових комплексів та бізнес-готелів, що стане основою для успішної організації та проведення ділових заходів. Далі, урядова підтримка у вигляді спрощеного

візового режиму та стимулювання інвестицій у туристичну галузь є необхідною для залучення більшої кількості бізнес-туристів. До того ж, ефективні маркетингові та рекламні кампанії, спрямовані на просування України як привабливої ділової дестинації, мають велике значення для залучення нових клієнтів.

Також, впровадження сучасних інформаційних технологій у проведення та підтримку ділових заходів є необхідним елементом для покращення якості обслуговування та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Крім того, акцент на навчання та розвиток кваліфікованого персоналу для сфери ділового туризму визначається як ключовий фактор у досягненні успіху в даній галузі. Не останню роль відіграє співпраця з бізнес-середовищем, що дозволяє створювати спільні пропозиції та послуги для бізнес-туристів, тим самим розширюючи аудиторію та збільшуючи привабливість України як ділової дестинації.

Список використаних джерел:

1. Stainton H. Workation explained: what it means and how it works. Tourism Teacher. 2022. URL: <https://tourismteacher.com/workation/>.
2. Statistics Report of The International Association Meetings Market. 2010. URL: <https://cutt.ly/1O89mST>.
3. Statistics Report of The International Association Meetings Market. 2019. URL: <https://cutt.ly/jO89TSb>.
4. Statistics Report of The International Association Meetings Market. 1999-2008. URL: <https://cutt.ly/WO89cvi>.
5. Галасюк С. С., Мартинова Н. С. Моніторинг розвитку ділового туризму у світі. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. Вип. 50. С. 98–105.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Будзінський В. І., аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В умовах глобалізації, швидкої зміни трендів, посилення конкуренції все більшого значення набуває раціональне та грамотне управління фінансовими та виробничими ресурсами готельного підприємства для забезпечення його ефективної роботи та збереження ключових конкурентоспроможних показників.

Нині індустрія гостинності стикається з різними кризовими ситуаціями, породженими як внутрішніми так і зовнішніми чинниками. Основна проблема інтеграції ефективних механізмів антикризового управління у готельному бізнесі полягає у відсутності ранньої діагностики та нестачі підготовлених фахівців у цій сфері.

Готельний бізнес є одним із найуразливіших секторів економіки. Криза, викликана пандемією коронавірусу, воєнним станом безпосередньо позначилися на діяльності підприємств індустрії гостинності України.

Сьогодні для виживання та збереження конкурентоспроможності на ринку, готельні підприємства повинні аналізувати свою діяльність і використовувати ефективні механізми адаптації до ситуації. Потреба в змінах зв'язку з динамічністю часу та кризовими факторами вже не є новацією в менеджменті. Кризи неминучі але завжди винятково руйнівні. Оцінка причин і прогноз можливих наслідків кризи може бути відправною точкою для розвитку готельного підприємства та його оновлення.

Фундаментальний вплив кризи може виявитися: у розвитку нових конкурентних переваг, оскільки криза «загартовує» організацію; у пошуку та реалізації нових стратегій розвитку; у придбанні досвіду для подальшої оперативної роботи з ризиками; у появі нових прогресивних лідерів; в аналізі та визнанні вже існуючих проблем, які стали особливо помітними під час кризи; в оптимізації кадрового складу; в оптимізації витрат підприємства.

Головний принцип антикризового управління – готовність до кризи, пом'якшення його наслідків, визначення та забезпечення позитивних сценаріїв виходу.

Комплексний підхід до антикризового управління передбачає використання механізмів розпізнавання криз, врахування їх особливостей у практиці управління. При такому розумінні концепція антикризового управління є оцінкою процесів та тенденцій менеджменту, спрямована на виявлення негативних явищ та складностей розвитку організації, а також прийомів та засобів ефективного менеджменту в умовах нестабільності розвитку організації.

Готель має успіх лише в тому випадку, якщо перебуває у стані послідовного розвитку. Тому повноцінна стратегія антикризового управління – це стратегія творення, захоплення та утримання певної ринкової ніші, стратегія конкурентної переваги у довгостроковій перспективі. Стратегія антикризового управління готельним підприємством охоплює всі заплановані, організовані та контрольовані зміни в існуючій стратегії, виробничих процесів, структури та культури будь-якої соціально-економічної системи.

Так як зовнішні умови динамічні, для отримання актуальної та достовірної інформації потрібна постійна діагностика ринку спрямована для визначення

векторів розвитку. Такими показниками можуть бути відгуки споживачів, які свідчать про зростання чи зниження рівня їхньої задоволеності, показники ринку.

Чим раніше будуть помічені коливання, тим краще, тому що суть стратегії полягає в ефективній адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Поряд із аналізом зовнішнього середовища підприємствам важливо провести поглиблене дослідження його реального стану. Результати цього дослідження та уявлення того, яким підприємство має бути у майбутньому, лежить в основі стратегії [2].

Українські готельєри мають великий досвід розробки заходів щодо управління кризою під впливом посилення факторів невизначеності та нестійкості зовнішнього середовища. Серед ключових заходів антикризового управління можна відзначити: оптимізацію витрат готелю; оптимізацію штату працівників; удосконалення системи мотивації та заохочення; вдосконалення системи діловодства у готелі; підключення ефективних каналів продажу; диверсифікацію рекламних каналів; зміна схем роботи з постачальниками та підрядниками; оптимізацію відгуків про готель; розробку та впровадження додаткових послуг для гостей; оптимізацію сайту готелю; удосконалення системи бронювання; впровадження програм лояльності тощо.

Оцінити ефективність антикризового управління – досить складне завдання. Ефективність управління кризою визначається як досягнення цілей пом'якшення, локалізації або позитивного використання кризи в порівнянні з витраченими на це ресурсами. Важко оцінити таку ефективність у точних розрахункових показниках але слід її припускати і бачити під час аналізу та загальної оцінки управління, його успішності чи прорахунків.

Отже, глобалізація економіки, воєнний стан, призводить до того, що зараз готельний бізнес України вимагає гнучкого підходу, здатного до реформування з урахуванням позитивного досвіду, щоб відповідати новим вимогам та можливостям.

Сучасні готельні підприємства України мають більше інвестувати у поліпшення якості сервісу та підвищення його цінності, тому що якісний сервіс збільшить повторні візити гостей та сформує стійку споживчу базу для підприємства.

Також необхідно спрямувати зусилля на розвиток бренду як стратегічної переваги для довгострокового успішного бізнесу та впроваджувати новітні цифрові технології. Наявність сильного бренду сприяє підвищенню рентабельності готельних підприємств, визначає політику діяльності та створює умови для реалізації клієнтоорієнтованого підходу.

Список використаних джерел:

1. Бурак В. Г., Тюхтенко Н. А. Цифровізаційні аспекти антикризового управління підприємствами готельно-ресторанного бізнесу. *Economic Synergy*. 2023. №1. С. 32–47. URL: <https://es.istu.edu.ua/EconomicSynergy/article/view/80/64> (дата звернення: 15.04.2024).

2. Поворознюк І. М., Будзінський В. І. Формування програм антикризового управління на підприємствах індустрії гостинності під час криз. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2932> (дата звернення: 16.04.2024).

ЗАСОБИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ БРЕНДУ «УМАНЬПИВО» У РЕСТОРАННОМУ ЗАКЛАДІ

Джога О. В., доктор філософії, доцент

Войтенко В. В., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Харчування людства є однією із основних потреб. У сучасних умовах враховуючі зайнятість населення, ритми у яких працює суспільство все більше зростає відвідуваність закладів ресторанного господарства. Доступність послуг з вживання приготовлених страв і напоїв у підприємствах індустрії гостинності приваблює різні категорії населення. Ресторани поділяються на різні види в залежності від продукції, яку виробляють та реалізують.

Національним стандартом ДСТУ4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» встановлено класифікацію закладів ресторанного господарства, загальні вимоги до підприємств різних типів і класів. Згідно з даним стандартом ресторан-бар – це різновид ресторану, до складу якого входить бар, при якому торговельний зал, суміжний з торговельним залом ресторану, або барна стійка розміщують у самому торговельному залі ресторану [1]. На відміну від бару у пабах реалізуються менше алкогольних напоїв. Асортимент складають пиво та сидри. Однак у пабах можна довше проводити час смакуючи страви. Саме тому останні роки популярність паб-ресторанів зростає не лише на західній Україні. В місті Умань є паб-ресторан «Сковорода». Цей заклад працює більше п'яти років та має свою постійну аудиторію прихильників. Частими гостями закладу є туристи, адже заклад знаходиться по вулиці, що веде до дендрологічного парку «Софіївка».

У асортиментному переліку страв паб-ресторану є страви української, італійської та німецької кухонь. Широкий асортимент гриль-меню. Серед відвідувачів переважає чоловіча аудиторія та молодіжні компанії. Середній чек на одного відвідувача складає 430 грн.

Наявність у місті Умань пивоварні «УманьПиво» дозволяє реалізовувати пиво та сидри у паб-ресторані «Сковорода» та популяризувати напої місцевого виробництва серед мешканців та гостей. Для приваблення відвідувачів наявність лише смачних напоїв недостатнє. Необхідно створювати атмосферу у закладі, яка б у всіх деталях інтер'єру демонструвала про формат закладу. Саме тому нами запропоновано створити у бенкетному залі музей пивних кухлів. У приміщенні закладу для нього є достатньо місця. Наявність великої кількості денного світла дозволить добре розгледіти експонати під скляними вітринами. Точкове освітлення пліць із кухлями допоможе освітити яскраво експозиції. Серед мешканців міста обов'язково знайдуться охочі поповнити колекцію експонатів, адже уманці активно подорожують світом. Паломництво хасидів на свято Рош ха шану дозволить приймати євреїв у закладі та збільшити прибутки. Як відомо, серед хасидів також є прихильники такого хмільного напою. Заклад розташовано недалеко від вулиці Туристів (паломницький район). Отже, при правильному маркетинговому підході у паб-ресторану є усі можливості здобути міжнародну популярність.

Для популяризації закладу та інформування широкого кола відвідувачів про послуги необхідно скористатися соціальними медіа, серед яких:

- блоги («LiveJournal», «Flickr»);
- вебсайти, що мають вигляд заміток, інформація в яких постійно оновлюється;
- мікроблоги («Twitter», «Juick»);
- сторінки, що дають змогу розміщувати інформацію з обмеженою кількістю тексту порівняно з блогами;
- соціальні мережі («Фейсбук», «Інстаграм», «LinkedIn»), основним призначенням яких є комунікація між людьми [3, с. 126].

У 1995 році була створена перша соціальна мережа Classmates.com для обміну інформацією між певною аудиторією людей. Потім закладена ідея перетворилась у принципово нову мережу – «Friendster». Вже через три місяці після її впровадження налічувалось 3 млн. учасників. Саме це стало поштовхом до створення соціальних мереж «My Space», «LinkedIn». Повноцінно потенціал соціальних мереж у маркетинговій діяльності розкрився після появи у 2004 році найпопулярнішої нині соціальної мережі «Фейсбук», яка налічує понад 1,2 млрд. учасників. У десятку найліпших також ввійшли Instagram, WeChat, Tiktok, Facebook Messenger, Telegram, Snapchat та Douyin [3, с. 126].

Під час аналізу хмарної системи автоматизації Poster POS було з'ясовано, що у другій половині 2023 року найбільше зростання виручки у порівнянні із минулим роком показав сегмент ресторанів – на 37%. Середній чек закладів зріс на 23% з 508 до 625 грн, відвідуваність – на 11% [2]. Враховуючи такі показники, маємо надію на перспективну роботу закладу ресторанного господарства та збільшення цікавості до нього після Перемоги України.

Список використаних джерел:

1. «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» ДСТУ4281:2004 Національний стандарт України. Наказ Держспоживстандарту України № 59 від 31 березня 2004 р.

2. Коваленко О. Ресторани під час війни. ТОВ Видавничий дім «МЕДІА-ДК». URL: <https://biz.nv.ua/ukr/consmarket/analiz-viruchki-restoraniv-kafe-bariv-ta-inshih-zakladiv-u-2023-roci-poster-50384829.html> (дата звернення 01.04.24).

3. Сабіров О. В., Вишнікіна О. В., Язіна В. А. Інструменти популяризації підприємств ресторанного господарства у соціальних мережах. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 71. С. 123–127.

ЗМЕНШЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ СЕРЕД ПРАЦІВНИКІВ ТА ВІДВІДУВАЧІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Джога О. В., доктор філософії, доцент

Акулов А. М., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Дослідження умов праці у готельно-ресторанних закладах міста Умань продемонструвало необхідності підвищеної уваги адміністрації закладів гостинності до чинників, які впливають на стан здоров'я та працездатності персоналу. Важливою тенденцією у створенні безпечних та здорових умов роботи є регулювання захисту від психосоціальних ризиків на робочому місці. Якщо до повномасштабної військової агресії з боку росії увага щодо охорони праці була зосереджена на питаннях фізичної безпеки працівника, то сьогодні акценти зміщуються саме на психологічну безпеку. В Національній доктрині трудового права залишається переважним розуміння охорони праці виключно як дотримання норм техніки безпеки та виробничої санітарії. Однак, сучасні умови існування та роботи українців вимагають розробки нових заходів збереження здоров'я працівників різних сфер діяльності.

Виникає необхідність посилення уваги до дослідження психосоціальних ризиків на робочому місці:

1) інтеграція психосоціальних ризиків в оцінки ризику як частини систем управління охороною праці з метою розробки цільових стратегій запобігання та управління небезпеками, втручання та оцінки;

2) шляхи розвитку безпечного психологічного клімату на робочому місці;

3) вивчення впливу психосоціальних ризиків на роботі на фізичне здоров'я працівників, включаючи серцево-судинні захворювання, захворювання шлунково-кишкового тракту та розлади психічного здоров'я (вигорання, депресія тощо);

4) визначення співвідношення надурочного робочого часу та малорухливої роботи на здоров'я працівників.

У контексті створення безпечних та здорових психологічних умов праці важливе значення має протидія моральним переслідуванням на робочому місці: мобінгу/булінгу, домаганням тощо.

Через військову агресію росії нормальні та безпечні процеси життєдіяльності та праці українців порушені. І вдома і на роботі на громадян нашої країни впливають різного роду стреси. І хоча ззовні людина виглядає спокійною та адекватною, то всередині вона накопичує негатив, який стає причиною погіршення самопочуття або є причиною конфліктів на роботі. Ментальне здоров'я працівників готельно-ресторанних закладів повинно бути міцним, адже праця персоналу пов'язана з людьми. Потрібно чемно спілкуватися із відвідувачами, бути толерантним та витриманим, говорити приємним голосом та посміхатися. Не припускається нервозність, різкі рухи та надривистий тон спілкування. Говорити на підвищених тонах, використовувати нецензурні лайки та байдуже ставитись до оточуючих неприпустимо. Важко стримувати себе, якщо власний стан здоров'я тримається на грані. Адміністрація готельно-ресторанних закладів повинна враховувати ризики виникнення конфліктних ситуацій та погіршення ментального здоров'я працівників.

Сьогодні існує багато програм розроблених організаціями ООН, Національною психологічною асоціацією України громадською організацією «Девелопмент Фаундейшн» та іншими спрямованими на безкоштовне покращення психологічного здоров'я.

Діє Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?».

Діють гарячі лінії психологічної допомоги:

– лінія Національної психологічної асоціації 0 800 100 102 (з 10:00 до 20:00 щодня, дзвінки безкоштовні);

– урядова «гаряча лінія» 1545, з питань протидії торгівлі людьми та домашньому насиллю – 1547 (цілодобово, дзвінки безкоштовні);

- лінія міжнародної гуманітарної організації «Людина в біді» 0 800 210 160 (цілодобово, дзвінки безкоштовні);
- лінія емоційної підтримки MOM – 0 800 211 444 (з 10:00 до 20:00 щодня, дзвінки безкоштовні);
- лінія запобігання самогубствам Lifeline Ukraine 7333 (цілодобово);
- лінія кризової допомоги та підтримки Українського ветеранського фонду при Мінветеранів 0 800 33 20 29 (цілодобово, дзвінки безкоштовні);
- Національна гаряча лінія для дітей та молоді ГО «Ла Страда-Україна» 0 800 500 225 (з мобільного або стаціонарного) або 116111 (з мобільного) (цілодобово, дзвінки безкоштовні).

Кожен охочий, який відчуває потребу у спілкуванні, пораді, доброму слові, кому потрібен співрозмовник, може звернутися за допомогою до таких організацій. Інформацію про контакти персоналу, який може допомогти потрібно розміщувати на видному місці. Вона буде корисною не лише обслуговуючому персоналу, а й відвідувачам закладу. Персоналу готелів та ресторанів потрібно володіти інформацією про такі матеріали та заходи, користуватися ними самим та пропонувати відвідувачам. Обслуговуючий персонал сфери гостинності має бути дбайливими до гостей закладів та вміти визначати психологічний стан мешканців готелів, прагнути надати допомогу за потреби. Сьогодні засоби масової інформації повідомляють, що число самогубств скоєних у готелях у різних країнах збільшилося. Для запобігання таких явищ іноді потрібне елементарно проявити емпатію до співрозмовника. Відверта розмова з сторонньою особою іноді допомагає людині розвантажитись, виговоритись, бути почутим та отримати співчуття. Українці завжди були щирі до потреб оточуючих, тому намагаються у біді підтримувати один одного. Персонал готелів має підтримувати ці традиції, зберігати гостинність, щирість та дбайливість про гостя. Однак, щоб не втратити власне здоров'я працівникам потрібно дотримуватись порад психологів, користуватися програмами підтримки.

Список використаних джерел:

1. Барвінок Н.В. Безпека туристів під час подорожей як важливий чинник організації туризму. *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві*: матеріали Всеукр. наук.-теорет. інтернет-конф., 24 листоп. 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 86–90.

2. Кудрявицька А. М., Піскунова Л. Е. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей у технології забезпечення безпеки готелю. НУБІП 2022. URL:

<https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/view.php?id=271834&chapterid=153352> (дата звернення: 12.04.2024).

3. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX.

4. Сокол К. М. Соціальна відповідальність та безпека праці в готелі. *Актуальні питання охорони праці у контексті сталого розвитку та європейської інтеграції України*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студентів та молодих науковців, м. Харків, 9–11 листоп. 2022 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. С. 207–209.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ

Джога О. В., доктор філософії, доцент
Загородня В. Ю., здобувачка вищої освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Гастрономічна сфера в галузі гостинності відіграє ключову роль, поєднуючи ефективне використання капіталу з високим рівнем конкуренції. Ресторанний бізнес є одним з найпоширеніших секторів малого бізнесу в цивілізованому світі, але також стикається з активною конкуренцією за ринкову сегментацію та залучення та утримання клієнтів.

Зміцнення конкурентної позиції вимагає впровадження сучасних форм обслуговування, таких як анімаційні програми, які стимулюють збільшення пропускну здатності закладів. Україна спостерігає зміни в ресторанній індустрії, з пекарнями та кав'ярнями, які набирають популярності, а заклади на дахах та в багатоповерхівках втрачають актуальність.

Сучасні тенденції в галузі харчування визначаються споживчими звичками та попитом на здорове харчування. Зміни в способах вибору, приготування та споживання їжі впливають на функціонування закладів харчування, які відповідають на зростаючий попит на здорові та екологічно чисті продукти, а також різноманітні дієтичні обмеження.

Ускладнення умов відображаються на різних регіонах ресторанної галузі з різним розвитком та конкурентним середовищем. Ті підприємства, які можуть адаптуватися та розвиватися, залишаються на ринку, привертаючи увагу відвідувачів і досягаючи фінансового успіху. Однак тривала конкуренція може призвести до закриття менш стійких проектів.

Нові концепції та формати, такі як заклади в передмістях та розвиток здорового харчування, можуть забезпечити нові можливості для підприємств у цій сфері. Очікування на краще майбутнє та готовність до вирішення виникаючих проблем є ключовими для виживання в умовах змін.

Метою збільшення доходу ресторану є впровадження актуальних розважальних програм, таких як організація святкових вечорів та сімейних торжеств у закладі. Для цього важливо проводити промоушн-акції, які включають пропозиції на страви та напої, що не є щоденними в меню або карті вин. Це може бути представлено як ексклюзивні страви, доступні лише під час проведення конкретних заходів. Такий підхід спрямований на привертання уваги споживачів та створення мотивації для відвідування закладу.

Аналіз ресторанного господарства показує, що це організаційно-структурна одиниця, яка забезпечує виробничо-торговельну діяльність, реалізацію та споживання продукції, а також надає послуги з організації дозвілля споживачів. Управління ресторанним бізнесом включає в себе аналіз та прогнозування ринку, розробку стратегій та тактик на ринку через маркетингові програми.

Маркетингові програми охоплюють покращення якості продукції, розширення асортименту послуг, вивчення споживачів та конкурентів, формування цінової політики, рекламу, стимулювання попиту та організацію збуту. Виробничо-збутова діяльність починається з сегментування ринку, щоб задовольнити потреби споживачів та збільшити обсяги продажів.

Успішний бізнес у ресторані досягається, коли основна увага спрямована на задоволення побажань гостей та вибір їхньої довіри, що призводить до збільшення середньої суми чека. Зростання популярності української кухні та екологічно відповідальних закладів також відображає нові тенденції в галузі харчування.

Закладам харчування необхідно постійно аналізувати зміни в споживчих уподобаннях та ринкові кон'юнктури і адаптувати свою стратегію відповідно до цих змін. Це включає адаптацію меню, використання новітніх технологій та реагування на тенденції здорового харчування. Важливо використовувати маркетингові дослідження для збору інформації про потреби та бажання цільової аудиторії, щоб розробляти ефективні стратегії маркетингу та пристосовувати пропозицію закладу до змін на ринку. Ефективна робота персоналу та високий рівень обслуговування є ключовими для задоволення потреб клієнтів та забезпечення повторних відвідувань.

Застосування інновацій у пропозиціях для клієнтів, таких як унікальні страви та оригінальний дизайн інтер'єру, може допомогти закладам виділитися

серед конкурентів. Здорове харчування стає все більш популярним, тому закладам важливо адаптувати свої меню та пропозиції до цих тенденцій.

Привабливий дизайн інтер'єру, якісні фотографії страв та комфортний простір можуть впливати на вибір клієнта і підвищити конкурентоспроможність закладу. Використання мобільних додатків для замовлення та програм лояльності може підвищити зручність обслуговування та залучити нових клієнтів.

Доставка є ще однією важливою аспектом, особливо у світі, де швидкий темп життя може обмежувати можливість фізичного відвідування закладу. Зручність онлайн-замовлень та доставки дозволяє закладам залучати нових клієнтів і розширювати свою аудиторію.

Впровадження онлайн-систем резервацій полегшує процес планування та організації візиту для клієнтів, що підвищує рівень зручності та доступності для них. З урахуванням швидкого темпу життя сучасного світу, доставка стає важливим аспектом для закладів харчування. Онлайн-замовлення та доставка дозволяють розширити аудиторію та привернути нових клієнтів. Успішна організація роботи закладів харчування вимагає постійного аналізу маркетингових тенденцій та гнучкості у реагуванні на зміни у споживацьких уподобаннях. Тільки такі заклади можуть успішно конкурувати та привертати увагу споживачів.

Отже, організація роботи закладів харчування в умовах ринків та торговельних комплексів вимагає уважного аналізу маркетингових тенденцій та гнучкості у реагуванні на зміни у споживацьких уподобаннях. Лише таким чином заклади можуть успішно конкурувати та привертати увагу споживачів.

Список використаних джерел:

1. Бородіна В. В. Ресторанно-готельний бізнес: облік, податки, маркетинг, менеджмент: навч. посіб. Київ : Книжковий світ, 2018. 345 с.
2. Гвозденко А. А. Готельний та туристичний бізнес : підручник, Львів : Асоціація авторів та видавців «Тандем», 2006. 230 с.
3. Нечаюк Л. І., Телеш Н. О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 348 с.
4. Організація обслуговування на підприємствах ресторанного господарства: підручник / Н. О. П'ятницька та ін. Київ : КНТЕУ, 2018. 584 с.

МАРКЕТИНГ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

Кирилюк І. М., канд. екон. наук., доцент

Артеменко М. А., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У сучасних умовах розвиток туристичних дестинацій є важливим елементом успішного функціонування туристичної системи. Туристична дестинація – це об'єкт (місто, регіон, район, місцевість, місце, заклад), який має туристично-рекреаційні ресурси (унікальні або специфічні), які є привабливими для подорожуючих, доступними завдяки наявності необхідної інфраструктури (зручності, послуги), доведення до споживача у формі сформованого та підготовленого до продажу туристичного продукту сучасними засобами маркетингових комунікацій (наявність логотипа, торгової марки тощо) в системі важелів інтегрованого управління суб'єктами господарювання [3].

Нині туристичні дестинації функціонують в умовах жорсткої конкуренції, тому розробка та впровадження маркетингових підходів, спрямованих на стимулювання туристичного попиту, є важливим завданням для їх подальшого ефективного розвитку.

Успішне функціонування дестинацій вимагає комплексного підходу та ефективного маркетингу, який сприяє їх сталому соціально-економічному розвитку. За допомогою комплексу маркетингових інструментів та технологій досліджуються, враховуються та задовольняються конкретні потреби туристів, забезпечується формування, адаптація, споживання інтегрованого комплексного туристичного продукту дестинації, встановлюються комунікації зі споживачами туристичних послуг.

Маркетинг туристичних дестинацій є частиною загальної концепції розвитку території, складним і стратегічним процесом, спрямованим на створення та просування унікального образу дестинації для привернення уваги та зацікавленості цільової аудиторії туристів. Ключовими складовими успішного маркетингу є розуміння потреб та максимальне задоволення вимог туристів, ефективне управління ресурсами, налагодження партнерських відносин між усіма учасниками процесу: територіальними органами управління, туристичними агентствами й туроператорами, представниками бізнесу.

Маркетинг туристичних дестинацій сприяє досягненню комплексу цілей (рис.1.)

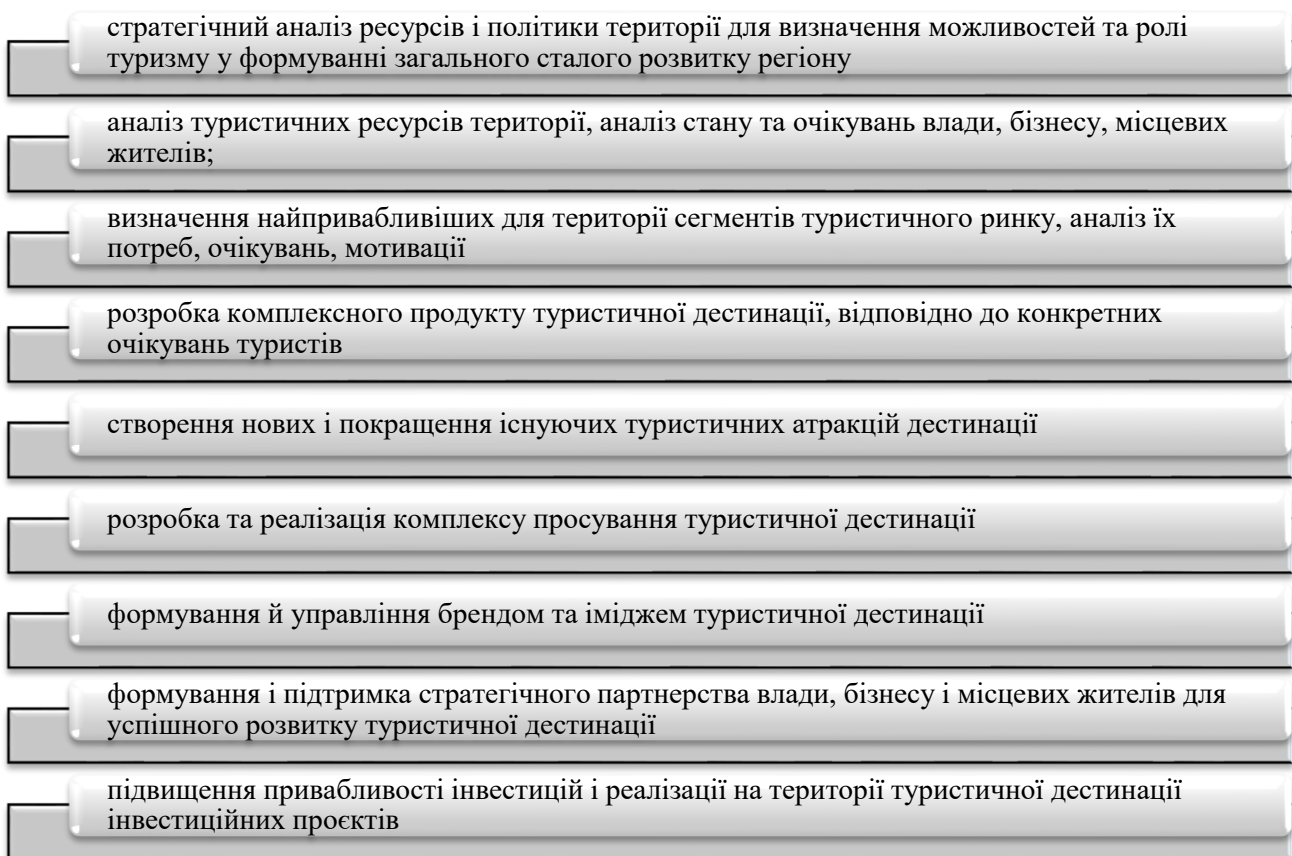

Рис. 1. Цілі маркетингу туристичних дестинацій

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Важливим елементом успішного маркетингу туристичних дестинацій є розвиток якісних та привабливих туристичних продуктів, спрямованих на задоволення потреб цільової аудиторії. Стимулювання туристичного попиту на туристичні продукти дестинації забезпечується через реалізацію наступних інструментів:

- участь у вітчизняних та міжнародних туристичних виставках;
- створення та просування унікального цифрового контенту;
- створення туристичних акаунтів у соціальних мережах;
- використання інструментів інтернет-маркетингу в соціальних мережах;
- організацію інформаційних турів, фестивалів, форумів із запрошенням представників засобів масової інформації;
- співпрацю з провідними туристичними виданнями, блогерами тощо.

Зважаючи на те, що туризм є динамічною галуззю і залежить від уподобань і вимог туристів, важливо постійно відслідковувати сучасні тренди, проводити моніторинг та аналізувати потенціал дестинації, створювати та оновлювати туристичні продукти, розробляти маркетингові стратегії і систематично забезпечувати проведення маркетингових заходів.

В умовах стрімкого розвитку інноваційно-інформаційних та комунікаційних технологій соціальні мережі є одним із ефективних стратегічних інструментів просування туристичних продуктів. Через соціальні мережі формується імідж дестинацій, забезпечується оперативний зв'язок і обмін інформацією, що сприяє швидкому задоволенню персональних вимог туристів [2]. Зважаючи на це, туристичним дестинаціям необхідно використовувати соціальні мережі як рекламні майданчики для просування своїх послуг. Інтернет-реклама є ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій. Для привернення уваги користувачів важливо забезпечувати якісний, інформативний, оригінальний, унікальний контент. Функціонал соціальних мереж дозволяє проаналізувати кількість переглядів, сформувати портрет цільової аудиторії, визначити вподобання відвідувачів і на основі аналізу окреслити напрями покращення своєї діяльності.

Отже, застосування маркетингу в туристичних дестинаціях є важливим інструментом для активізації туристичної діяльності та соціально-економічного розвитку територій. Його ефективне застосування сприяє просуванню унікального та якісного туристичного продукту й активізації туристичних потоків.

Список використаних джерел:

1. Бобрицька Н. Маркетинг в управлінні туристичними дестинаціями. *Маркетинг в Україні*. 2014. № 4. С. 39–47.
2. Кирилюк І. М. Соціальні мережі як інструмент просування послуг індустрії туризму й гостинності в сучасному інформаційному просторі. *Індустрія туризму й гостинності: сучасні виклики та перспективи* : кол. моногр./ [І. М. Поворознюк, І. М. Кирилюк [та ін.] ; за ред. І. М. Поворознюк. ; Умань : Візаві, 2022. С. 36–65.
3. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ. 2006. 537 с.

ТУРИЗМ СНУ ЯК НОВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ТРЕНД ТУРБОТИ ПРО ЗДОРОВ'Я

Красномовець В. А., канд. екон. наук, доцент
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Третій щорічний звіт Hilton Trends Report висвітлює споживчі тенденції, які, як очікується, визначатимуть подорожі в наступному році, і глибше

занурюється в розуміння поколінь, що стимулюють інновації в галузі. Після глобального опитування понад 10 000 мандрівників з дев'яти країн, онлайн-відеошоденників з 60 мандрівниками з США та глибинних інтерв'ю з десятками експертів з подорожей Hilton з'явилися чотири теми, які, як очікується, стануть катализаторами змін та інновацій для Hilton та туристичної індустрії в цілому у 2024 році та надалі [1].

Згідно з Третім щорічним звітом Hilton Trends Report, цей рік буде відзначений явним наголосом на оздоровчих подорожах, а «відпочинок і релаксація» визначені як головна тенденція, що формує ландшафт подорожей у 2024 році [2].

Окрім традиційних пропозицій, таких як спа, заняття йогою на світанку, фітнес-центри з найновішим обладнанням, прагнення до особистого здоров'я зазнало значних змін. Як наслідок, сучасні мандрівники, незалежно від того, чи збираються вони у ділову поїздку чи неквапливу відпустку з друзями чи родиною, приділяють усе більше уваги міцному сну та відпочинку.

Це явище, відоме як туризм сну, стосується зростаючої тенденції мандрівників, які шукають напрямки та житло, які спеціально призначені для покращення якості сну та загального самопочуття під час подорожей. Від підібраних пакетів сну до інноваційних зручностей, спрямованих на покращення якості сну, індустрія гостинності є свідками трансформаційної хвилі, оскільки мандрівники хочуть спати краще, особливо коли вони знаходяться далеко від дому та стресових факторів, які не завжди дозволяють їм добре відпочити вночі.

Зростання спального туризму можна пояснити злиттям факторів, які відображають зміни тенденцій у подорожах і потребах у оздоровленні. У відповідь на зростаюче значення, яке надається цілісному оздоровленню, стався сплеск цього типу туризму, коли мандрівники шукають напрямки, де пропонуються не лише всі зручності, які вони люблять і користуються під час типового перебування, але й унікальні та омолоджуючі враження від сну. Ця зміна відображає зростаюче усвідомлення вирішальної ролі, яку відіграє сон у підтримці доброго здоров'я та продуктивності, у поєднанні з бажанням отримати унікальні та вдумливі враження, зосереджені навколо релаксації та спокою.

З огляду на те, що так багато людей не досипають рекомендованих восьми годин на добу, якість сну завжди була важливою темою для розмов, яка зараз проникла в індустрію гостинності, оскільки вона стала першорядним фактором, що впливає на рішення про подорожі. Мандрівники розуміють життєво важливий зв'язок між спокійним сном і загальним самопочуттям. Подібно до того, як вони намагаються спати вісім годин вдома, гості, подорожуючи, також хочуть повноцінного та безперервного відпочинку. Ця еволюція спонукала сектор гостинності відповісти спеціальними пропозиціями, які відповідають

зростаючому попиту на напрямки, щоб віддати перевагу омолодженню духу та тіла через спокійне та відновлююче середовище для сну.

Основними факторами, що, на думку гостей, мають вирішальне значення у їх задоволенні від сну це:

– якість матрацу – майже 1 з 4 мандрівників бебі-бумерів шукає надійні готельні бренди з якісними матрацами, щоб досягти хорошого нічного сну [3];

– бажання бачити білий шум у номері – це нова тенденція, рушійною силою якої є майже 10% мандрівників у всьому світі, які кажуть, що вони подорожують з машиною білого шуму. Інші мандрівники роблять стратегічний вибір у своїй подорожі, щоб обмежити зовнішній шум способами, які вони можуть контролювати [3];

– якісна подушка. Майже 20% мандрівників у всьому світі також охоче зізнаються, що пакують з собою улюблену подушку, щоб добре виспатися. Цей запит створив нову тенденцію на ринку туристичних послуг - пропозиція меню веганських подушок. Варіанти подушок включають антибактеріальний, неалергенний та екологічно чистий матеріал для заміни пір'яного пуху, наприклад, гречана подушка, виготовлена зі 100% органічного гречаного лушпиння, подушка Карок з натурального капка, пшоняна подушка з органічного пшоняного лушпиння, ортопедична подушка з піни з ефектом пам'яті, виготовлена з подрібненого бамбукового волокна разом із подушкою з антиалергенної піни, виготовлений зі 100% переробленого кластерного поліестеру. Персоналізована пропозиція для гостей допомагає забезпечити їм найкращий нічний сон [3].

Таким чином, сучасні мандрівники, які активно віддають перевагу напрямкам і місцям проживання, які пропонують оптимальний сон, більше не погоджуються лише на комфортне житло. Оздоровчі подорожі виходять за рамки плюшевих халатів і вишуканих ресторанів; він заглиблюється у створення кімнат, настільки чистих, що релаксація та сон приходять природно, задовольняючи потреби кожного мандрівника. Цей стратегічний підхід відображає не лише прагнення задовольнити гостей, але й визнання взаємопов'язаного характеру сну та благополуччя в сучасному швидкоплинному світі, де здоров'я є головним пріоритетом.

Список використаних джерел:

1. What Millennials, Gen Z, Gen X and Baby Boomers Tell Us About Travel in the Year Ahead. 2024 Trends Report: What Millennials, Gen Z, Gen X and Baby Boomers Tell Us About Travel in the Year Ahead | Stories From Hilton. URL: 2024 Trends Report: What Millennials, Gen Z, Gen X and Baby Boomers Tell Us About Travel in the Year Ahead | Stories From Hilton (дата звернення: 24.04.2024).

2. Haley Payne The Rise of Sleep Tourism. URL: https://www.hotelexecutive.com/business_review/7895/the-rise-of-sleep-tourism (дата звернення: 24.04.2024).

3. The Great Recharge: Travelers Will Invest in Their Sleep. URL: Travelers Will Invest in Their Sleep | 2024 Trends Report | Stories From Hilton (дата звернення: 24.04.2024).

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

Литвин О. В., доктор філософії, старший викладач

Загребельний Р. О., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Розвиток індустрії гостинності, в тому числі туристичної галузі, визначається інформаційним забезпеченням для зростання обсягів внутрішнього та міжнародного туризму. В умовах російсько-української війни туристичні ресурси в безпечних регіонах України здатні приваблювати подорожуючих та підвищувати інтерес до регіонів. Одними із перспективних напрямків поширення інформації про туристичні об'єкти є функціонування регіональних туристично-інформаційних центрів (ТІЦ), які відіграють важливу роль у системі управління регіональним розвитком туризму на рівні локальних спільнот і окремих територій.

Сучасні туристично-інформаційні центри забезпечуються закладами різноманітних форм власності, підпорядкування та специфіки функціонування, зокрема:

– центрами допомоги туристам в певному цікавому для них місці або поблизу історико-культурної пам'ятки, що надають інформацію і проводять всебічні освітні тематичні (пов'язані з даним цікавим об'єктом) виставки та покази експонатів (наприклад, про природної історії або культури);

– туристичними інформаційними центрами, що надають відвідувачам конкретної місцевості інформацію про туристичні об'єкти регіону, житло та інші ресурси, що відносяться до туризму. У багатьох випадках вони працюють в пунктах прибуття подорожніх – аеропорту чи на вокзалі, а також на шляхах прямування (в'їзду), і координуються місцевими органами влади. Часто такі центри допомоги називають просто інформаційними центрами.

За інформацією Державного агентства розвитку туризму у 2021 році в Україні діяли та надавали інформаційні послуги туристам 63 ТІЦ, а у 2023 році їх кількість зросла на 25 і становила 88 центрів.

Найбільша кількість ТІЦ сконцентрована у західних регіонах країни – 47, зокрема у Закарпатській області діє 17 ТІЦ, у Львівській – 9, з них 4 знаходяться у місті Львів, в Івано-Франківській – 7, у Тернопільській та Хмельницькій областях – по 4 ТІЦ, у Волинській – 3, у Рівненській – 2, на Буковині – 1. У центральній частині України послуги надає 22 Туристично-інформаційних центри, які розташовані вони в основному у великих містах – Вінниці, Дніпрі, Черкасах, Кропивницькому, Полтаві, Умані та Каневі. На півночі країни функціонують 14 туристично-інформаційних центрів: у Житомирській області – 3, причому два з них знаходяться у Бердичіві; у Сумській та Чернігівській областях теж діє по 3 ТІЦ. У Київській області загалом працює 5 подібних центрів, два з них розташовані у центрі столиці. На півдні працюють 4 ТІЦ, які в основному знаходяться в обласних центрах – Запоріжжя, Миколаїв, Одеса. На сході України наразі працює лише один туристично-інформаційний центр – у Харкові [1].

Досвід функціонування туристично-інформаційних центрів в Україні вказує на ефективність їх роботи, покликаної вирішувати певні завдання:

- створення сприятливого інформаційного середовища як для вітчизняних туристів, так і для іноземних подорожуючих;
- інформування про заклади харчування: ресторани, кафе, заклади харчування з національною кухнею;
- інформування про культурні заходи міста, регіону та країни, в тому числі фестивалі, концерти, виставки, ярмарки тощо;
- надання консультаційних послуг щодо інформації про місця відпочинку, візовий режим, оформлення проїзних документів;
- замовлення послуг екскурсів та гідів (для груп чи індивідуально), страхування туристів;
- інформування про транспортні послуги: таксі, громадський транспорт, водний транспорт, автобусні перевезення та замовлення квитків;
- інформування про екскурсійні маршрути по місту та за його межами;
- допомога в організації семінарів, конференцій у місті чи регіоні;
- поширення інформації про спеціальні пропозиції туристичних підприємств міста та регіону: тури вихідного дня, програми сімейного та інших видів відпочинку;
- замовлення (оренда) і страхування транспорту для подорожей;
- безкоштовне надання інформаційно-туристичних матеріалів (туристичні карти населеного пункту, путівники), тощо [2, с. 609].

Успішний розвиток туристичного сектору в країні можливий за рахунок тісної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування і підприємств туристичної галузі. Обмін інформацією між цими інституціями може здійснюватися працівниками туристично-інформаційних центрів, які будуть покривати всю територію держави в місцях, де наявні туристичні ресурси.

Отже, ефективне використання туристичних інформаційних центрів є перспективним сучасним елементом розвитку національного туристичного сектору, який сприятиме значному зростанню потоків туристів та екскурсантів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Туристично-інформаційні центри України. URL: https://www.tourism.gov.ua/news-and-announcements?1886afed_page=7 (дата звернення: 25.04.2024).
2. Крупіца І. В., Коверга А. В. Формування національної мережі туристичних інформаційних центрів в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 14. С. 606–612.

ТУРИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Литвин О. В., доктор філософії, старший викладач
Губрій М. А., здобувачка вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Інноваційною формою диверсифікації агробізнесу в сучасних умовах господарювання має стати сільський зелений туризм, який сприятиме реалізації концепції сталого розвитку як в аграрній сфері, так і в економіці країни. Війна в Україні дає поштовх для розвитку зеленого туризму, шляхом популяризації сучасних видів туристичних послуг локального масштабу, формуючи нові сучасні бачення вирішення проблем зайнятості населення, переглядаючи пріоритети соціально-економічного розвитку країни з метою посилення їх ролі в досягненні цілей сталого розвитку.

Основними передумовами розвитку сільського зеленого туризму є:

– наявність ресурсів сільського зеленого туризму (довкілля, ландшафт, архітектурна спадщина, культурна спадщина, релігійні обряди та традиції, місцеве населення, економічна діяльність, інфраструктура та послуги);

– сільський зелений туризм має розвиватися в суто сільському середовищі, яке відзначається особливим способом використання простору та соціального життя;

– наявність місцевих господарів, спроможних займатися малим туристичним бізнесом у селі;

– зв'язок із місцевим населенням з можливістю використання потенціалу людських та природних ресурсів у даному регіоні та контролем розвитку власного туристичного продукту;

– використання та збереження місцевих особливостей, що передбачає зв'язок концепції сільського зеленого туристичного продукту з особливостями місцевості, включаючи її імідж, сприйняття ландшафту та способу життя [1].

Всесвітня туристична організація у Програмі сталого розвитку до 2030 р. визначає зелений туризм як один із мотивуючих чинників, що впливає на зміни у політиці, бізнесі, поведінці споживача. Зелений туризм розглядається як рушійна сила основних перетворень, виходячи з його ролі у таких цілях: сталий економічний розвиток; соціальна виключність, зайнятість і зменшення бідності; ефективність використання ресурсів, охорона навколишнього природного середовища та зміна клімату; культурні цінності, різноманіття та спадщина; взаєморозуміння, мир і безпека [2].

Основою посткризового періоду у сфері сільського зеленого туризму стають науково-методичні та методологічні підходи, направлені на дослідження умов максимізації соціальної та економічної віддачі, враховуючи негативний вплив на навколишнє природне середовище.

У екологічних підходах сталого розвитку туризму основна увага приділяється раціональному використанню природних ресурсів, враховуючи мінімізацію і утилізацію відходів, впровадження систем очищення та повторного використання водних ресурсів, матеріалів та технологій із якнайменшим впливом на природне та культурне середовище, ефективне використання енергії з можливістю залучення альтернативних джерел, зменшення шкідливої дії транспорту шляхом використання його екологічних видів. Економічна складова сталого розвитку туризму передбачає узгодження планування та управління розвитком туризму з іншими видами економічної діяльності й напрямками розвитку країни та регіону загалом; сприяння розвитку малих і середніх підприємств; здійснення маркетингової діяльності з метою підвищення ефективності місцевої економіки та зменшення тиску на довкілля шляхом більш рівномірного розподілу туристів у часі і просторі. Соціальна сфера враховує налагодження тісної співпраці всіх зацікавлених сторін, забезпечуючи рівноправні умови діяльності для місцевого населення поряд з

іншими учасниками туристичного бізнесу в отриманні економічних, соціальних і культурних переваг від розвитку туризму [3].

Рівновага зазначених підходів сталого розвитку туризму у сільській місцевості можна досягнути за рахунок реалізації наступних основних його засад, зокрема: природо-охоронних, що забезпечуються рівнем захисту довкілля; економічних, спрямованих на підвищення економічного мікроклімату у регіоні, розвитку промислового виробництва, створення робочих місць, стримування відтоку сільського населення в місто; соціальних, які гарантують захист і непорушність духовно-культурного та культурно-історичного розмаїття регіонів, та забезпечують сприятливий вплив туризму на різноманіття усталених звичаїв, традицій місцевої громади [4].

Отже, успішний розвиток сільського зеленого туризму можливий лише за умови гармонійної взаємодії та взаємовпливу пріоритетів місцевого населення, подорожніх і навколишнього середовища

Список використаних джерел:

1. Горшкова Л. О. Розвиток сільського «зеленого» туризму як складової частини туристичного комплексу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. № 1. Т. 31 (70). С. 115–120.

2. Tourism for Development. Vol. II: Good Practices Tourism for Development. Good Practices. URL: <http://publications.unwto.org/publication/tourism-development-volum> (дата звернення: 30.04.2024).

3. Соловій І. П., Адамовський О. М., Дубовіч І. А. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/> (дата звернення: 30.04.2024).

4. Живко З. Б., Боруцька Ю. З., Рій М. М. Чинники розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/258/246> (дата звернення: 30.04.2024).

ПАРКИ РОЗВАГ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Махо І. П., здобувач вищої освіти

Білошкурський М. В., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Парки розваг з їх широким спектром атракціонів та освітніх програм не тільки пропонують відвідувачам веселий і стимулюючий досвід, але й сприяють

розвитку туристичної індустрії. Завдяки різноманітності пропозицій і постійному пошуку нових атракціонів і способів розваг, паркам розваг вдається залучати все більшу і різноманітну аудиторію. Крім того, завдяки впровадженню суворих стандартів безпеки та сталого управління, вони здатні гарантувати безпечний і незабутній досвід для всіх відвідувачів, тим самим сприяючи просуванню і розвитку туристичної індустрії в регіоні, де вони розташовані.

Крім того, парки розваг можуть бути джерелом зайнятості для місцевої громади, пропонуючи можливості працевлаштування у сфері туризму та розваг. Вони також можуть сприяти економічному розвитку прилеглих територій заохочуючи створення нових підприємств і збільшення туристичних потоків [1].

Нарешті, парки розваг позитивно впливають на навколишнє середовище, оскільки вони часто застосовують сталі практики, такі як переробка відходів, використання відновлюваних джерел енергії та збереження місцевої фауни і флори. Таким чином, вони сприяють підвищенню екологічної свідомості відвідувачів і захисту території.

Отже, парки розваг є важливим елементом туристичної дестинації, пропонуючи розваги, економічні можливості та культурну промоцію. Їх присутність збагачує загальну туристичну пропозицію і сприяє більш повному і задоволеному досвіду подорожей для туристів різного віку. З часом тематичні парки стають все більш досконалими, пропонуючи широкий спектр атракціонів та ігор для всіх вікових категорій. Кожен парк має свою унікальну ідентичність і пропонує різні враження, від гострих відчуттів на американських гірках до веселоців на атракціонах і водних іграх. Парки розваг стали популярним місцем відпочинку для сімей і туристів з усього світу, пропонуючи поєднання азарту, веселоців і розваг. Сьогодні тематичні парки продовжують розвиватися завдяки новим технологіям та інноваціям, пропонуючи відвідувачам нові та кращі враження. Завдяки ефективному управлінню та сильному творчому баченню, парки розваг можуть продовжувати процвітати і пропонувати незабутні враження для наступних поколінь. Вони стали невід'ємною частиною сучасної культури і залишаються популярним місцем розваг для людей різного віку.

У роки після Другої світової війни індустрія парків розваг переживала ренесанс завдяки економічному буму та розвитку транспорту. Нові технології та інновації призвели до створення все більш сучасних і захоплюючих атракціонів, збільшуючи популярність тематичних парків у всьому світі. Сьогодні парки розваг продовжують розвиватися і адаптуватися до потреб та вподобань публіки. З впровадженням нових технологій, таких як віртуальна і доповнена реальність, пропоновані враження стають все більш захоплюючими і захоплюючими. Більше того, тематичні парки розширили свої пропозиції, включивши до них не лише атракціони та атракціони, а й шоу, заходи та високоякісні ресторани.

Таким чином, парки розваг стали місцем розваг і відпочинку для людей різного віку, пропонуючи відпочити від повсякденної рутини і можливість створити незабутні спогади. Завдяки постійним інноваціям і пошуку нових вражень індустрія парків розваг продовжує процвітати і приваблювати мільйони відвідувачів щороку. Стандарти безпеки є надзвичайно важливими для того, щоб парки розваг забезпечували безпечний і приємний досвід для всіх відвідувачів. Завдяки таким стандартам відвідувачі можуть відчувати себе в безпеці під час гри та розваг. Парки розваг повинні суворо дотримуватися цих стандартів, щоб гарантувати, що всі атракціони перевірені та безпечні для відвідувачів.

Окрім атракціонів з високим вмістом адреналіну, парки розваг пропонують широкий спектр розваг для людей різного віку. Від атракціонів для сміливців до зон для найменших, парки розваг пропонують поєднання пригод, розваг і веселощів на будь-який смак.

Зрештою, парки розваг – це особливі місця, які дозволяють людям відволіктися від повсякденної рутини і створити незабутні спогади з друзями та родиною. Це простір, присвячений щастю, веселошам і безтурботності, де можна дозволити собі захопитися азартом і радістю. Незалежно від того, чи це традиційний парк атракціонів, чи сучасний тематичний парк, головне – отримати унікальний та незабутній досвід.

Комітет прагне забезпечити безпеку атракціонів у парках розваг для громадськості та дотримання всіх норм і стандартів безпеки. Співпраця з експертами з різних галузей та гармонізація з міжнародними стандартами, такими як ASTM, мають вирішальне значення для забезпечення найвищого рівня безпеки. Для отримання більш детальної інформації про компанію та її стандарти безпеки, будь ласка, відвідайте офіційний веб-сайт компанії. Посилання доступне в списку літератури. Персонал парків розваг навчають ретельно дотримуватися інструкцій виробника і регулярно проходити перевірки спеціалізованими компаніями, щоб гарантувати дотримання всіх заходів безпеки. На завершення слід зазначити, що новий стандарт CEN EN 13814:2019 є значним кроком вперед у сфері безпеки атракціонів у Європі та відображає постійну прихильність комітету до забезпечення максимальної безпеки для відвідувачів парків розваг. Крім того, парки розваг можуть мати значний вплив на навколишнє середовище, як з точки зору споживання природних ресурсів, так і з точки зору утворення відходів. Важливо, щоб парки застосовували сталі практики, щоб зменшити свій вплив на навколишнє середовище та сприяти збереженню довкілля. Нарешті, парки розваг також можуть мати культурний вплив на місцеву громаду, впливаючи на традиції, звичаї та соціальні відносини. Важливо, щоб парки розваг співпрацювали з місцевими громадами, щоб гарантувати, що їхня діяльність поважає і цінує місцеву культуру і традиції.

Отже, парки розваг можуть бути важливим ресурсом для розвитку економіки та туризму, але дуже важливо застосовувати сталі та відповідальні практики, щоб їхній вплив був позитивним для довкілля, місцевої громади та економіки. Їхня робота допомогла підкреслити важливість парків розваг як цінних туристичних атракцій і надала корисні рекомендації щодо управління та розвитку таких об'єктів. Крім того, їхні дослідження підкреслили важливість сталого підходу до управління парками розваг, просування екологічних практик та екологічної свідомості серед відвідувачів. Загалом, внесок цих науковців у сферу туризму та парків розваг був значним і відкрив нові перспективи для досліджень і розробок у туристичній галузі. Їхні роботи продовжують цитувати і використовувати як орієнтир для подальшого розуміння того, як парки розваг можуть позитивно впливати на туристичний досвід та економіку регіону.

Крім того, парки розваг також пропонують робочі місця для багатьох галузей, включаючи туризм, розваги, інженерію, організацію заходів та багато інших. Ці робочі місця сприяють створенню кваліфікованої робочої сили та економічному зростанню місцевих громад. Важливо підтримувати і розвивати парки розваг, щоб вони продовжували задовольняти потреби відвідувачів і залишалися конкурентоспроможними в мінливій туристичній індустрії. Нові технології та інновації можуть бути використані для покращення досвіду відвідувачів і залучення нових клієнтів, що допоможе забезпечити довгострокову стійкість парків розваг. Зрештою, парки розваг відіграють важливу роль у світовій туристичній індустрії, пропонуючи унікальний і цікавий досвід для людей різного віку. Їх присутність у туристичних дестинаціях необхідна для залучення все більшої кількості відвідувачів і збагачення загальної туристичної пропозиції місця.

Інвестиції в тематичні атракціони, засновані на відомих брендах, фільмах і відеоіграх, – це стратегія залучення ширшої аудиторії та диференціації від конкурентів. Такі атракціони здатні привернути увагу відвідувачів, які є фанатами цих брендів і зацікавлені в повному зануренні в атмосферу, пов'язану з їхніми улюбленими персонажами. Крім того, екологічно чисті практики стають все більш важливими для парків розваг, оскільки вони демонструють прихильність до навколишнього середовища та сталого розвитку. Ці практики також можуть допомогти паркам заощадити на витратах на електроенергію та зменшити кількість відходів, що є економічно вигідним. Нарешті, впровадження систем онлайн-бронювання та аналізу даних – це тенденція, яка дозволяє паркам пропонувати відвідувачам більш персоналізований досвід і більш ефективно управляти напливом людей. Це може призвести до більшої задоволеності клієнтів і збільшення доходів парків розваг [2].

Отже, парки розваг є невід'ємною частиною індустрії туризму та розваг, пропонуючи унікальний і веселий досвід для сімей та відвідувачів різного віку. Вони відіграють важливу роль у просуванні місцевого та регіонального туризму, приносячи дохід і створюючи робочі місця для навколишніх громад. Під час війни або кризи парки розваг можуть забезпечити людям можливість відволіктися і розважитися, сприяючи їхньому емоційному та психічному благополуччю. Тому інвестиції у створення високоякісних парків розваг є виграшною стратегією для розвитку туризму, економічного зростання та добробуту місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Безугла Л. С., Онищенко А. І., Шадріна Д. В. Формування маркетингової діяльності на ринку туристичних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7600> (дата звернення: 01.05.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.82.
2. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.

ВНЕСОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ США ТА УКРАЇНИ У РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Нетребенко Є. С., здобувач вищої освіти
Дугієнко Н. О., канд. екон. наук, доцент
Запорізькій національний університет

Сьогодні під екотуризмом розуміють вид активного відпочинку в межах певних природоохоронних територій, що зосереджується на зв'язках між природним і соціальним середовищем, а також виконує наукові, освітні, культурні, спортивні та рекреаційні функції. Основний критерій екотуризму полягає в тому, що він відбувається в природному середовищі, тобто це природно-орієнтований туризм. Його суть полягає в орієнтації не тільки на тип рекреаційної діяльності, а й на характер екологічного впливу туризму на довкілля та ступені відповідальності як туристів, так і організаторів щодо збереження природного середовища [10, с. 240].

Термін «екотуризм» вперше використав Т. Міллер, який стверджував, що «екотуризм – це життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища,

що включає вивчення природного і культурного навколишнього середовища і має на меті поліпшення стану в цьому середовищі» [5, с. 8].

Сполучені Штати Америки мають багаті рекреаційні ресурси, які розробляються і в майбутньому будуть використовуватися в туристичних цілях. Країна має велику кількість територій, що отримали всесвітню популярність і користуються попитом і у місцевих жителів, і у туристів з усього світу, більшість з яких живуть у містах далеко від дикої природи.

Будучи провідною природоохоронною організацією в країні та світі, The Nature Conservancy працює над захистом земель і вод для майбутніх поколінь. Її відділення розташовані у всіх 50 штатах. Завдяки їхній діяльності з'явився список найцікавіших напрямів екотуризму в Америці [6].

Наприклад, готель Rapoose Creek Lodge, розташований поблизу Йеллоустоуна, пропонує такі види активного відпочинку, як катання на конях, риболовля на човні та знайомство з визначними пам'ятками. Дві гостьові каюти були збудовані з рекультивованих дерев'яних снігозахисних огорож, інші будівлі 1880-х років також були повністю відремонтовані. Методи збереження: екологічні миючі засоби, халати з органічної бавовни, утилізація. Переваги для місцевих екосистем: 40% площі, доступної для зимівлі лосів.

El Monte Sagrado Living Resort & Spa, Таос, Нью-Мехіко, розташований біля підніжжя гір Сангре-де-Крісто, цей розкішний курорт у глинобитному стилі пропонує тематичні люкси, які ідеально поєднуються з природним ландшафтом. Матеріал являє собою золу, перероблену на пил. Основою є Машина життя (Living Machine) – теплична система, в якій рослини, риби та інші організми обробляють воду для повторного використання. Альтернативна енергія: фотоелектричні сонячні панелі живлять живі машини, а курортна зона опалюється та охолоджується геотермальним теплом. Методи збереження: компостування, збір дощової води, басейни, оброблені екологічно чистими замінниками хлору, очищення стічних вод і повторне використання для зрошення.

Inn Serendipity Bed & Breakfast. У Броутоні, штат Вісконсін, у свої екологічні обійми вас прийме готель Inn Serendipity Bed & Breakfast. Ночівля та сніданок у переобладнаному 100-річному фермерському будинку. Розташований у великому органічному саду на південь від Медісона. Інший будинок знаходиться в лісі за дві години їзди на північ. Реставрація здійснюється за допомогою вторинного використання сировини за допомогою екологічно чистої деревини, переробленої плитки, фарб без летких органічних сполук та шпаклівки. Солом'яні тюки на сонячних батареях забезпечують їжу цілий рік. Альтернативні джерела енергії: вітрова та сонячна енергія, дров'яні печі. Методи

збереження: білизна з органічної та натуральної бавовни, компостування, місцеві та домашні продукти, екологічно чисті засоби прибирання [7].

В Україні існує низка організацій, що працюють у сфері охорони природи. Їх діяльність варіюється від захисту біорізноманіття та природного середовища до захисту прав тварин та підвищення екологічної свідомості. Наприклад, Зелений Хрест України: мережа регіональних організацій, заснована 1993 року. Зелений Хрест веде роботу з таких напрямків, як збереження довкілля, екологічна освіта та просвіта, екологічний туризм [9].

Ось деякі приклади еко-готелей України:

Готель GM Eco Bubble (Київ) складається з прозорих сферичних будиночків, розташованих на березі Дніпра. Готель пропонує гостям незабутній досвід життя на природі без шкоди для довкілля. Будиночки виготовлені з екологічно чистих матеріалів, а енергія для їх живлення генерується за допомогою сонячних панелей [1].

Ковчег (Івано-Франківська область) розташований у мальовничому місці в Карпатських горах. Готель побудований з дерева та каменю і використовує дрова для опалення. Гостям пропонується широкий спектр послуг, включаючи піші прогулянки, їзду на велосипеді, риболовлю та рафтинг [8].

Verholy (Тернопільська область): цей еко-готель розташований у мальовничій місцевості на березі річки Серет. Готель пропонує гостям розслаблену та затишну атмосферу. Гості можуть насолодитися різноманітними видами активного відпочинку, такими як риболовля, катання на човнах та піші прогулянки [3].

Екотуризм у США відіграє важливу роль в економіці, приносячи мільярди доларів доходу та створюючи робочі місця. У 2018 році екотуризм в США приніс 246 мільярдів доларів доходу та 1,9 мільйона робочих місць. Він особливо популярний в таких національних парках, як Йосеміті, Йеллоустон і Гранд-Каньйон. Мільйони людей відвідують ці національні парки щороку, витрачаючи гроші на проживання, харчування, транспорт та інші послуги. Екотуризм також приносить користь місцевим громадам, розташованим поблизу національних парків та інших природоохоронних територій. Ці громади часто отримують частину доходів від екотуризму, які використовуються для покращення інфраструктури та підтримки місцевого бізнесу [2].

Екотуризм також набуває популярності в Україні. У 2019 році екотуризм в Україні приніс 12 мільярдів гривень доходу та 100 000 робочих місць. Цей вид туризму особливо популярний у гірських регіонах, таких як Карпати та Крим. У цих регіонах є багато можливостей насолодитися активним відпочинком на природі, таким як піші прогулянки, кемпінг, риболовля та рафтинг. Це також приносить користь місцевим громадам у гірських регіонах. Ці громади часто

отримують частину доходу від екотуризму, який використовується для покращення інфраструктури та підтримки місцевого бізнесу [4].

Екотуризм є важливою галуззю, що розвивається в США та Україні. Він не лише має значний економічний вплив, але й пропонує багато інших переваг, включаючи захист навколишнього середовища, роботу з громадами, освіту та рекреацію. Очікується, що екотуризм продовжуватиме зростати в найближчі роки, що зробить його важливою сферою для інвестування та розвитку.

Список використаних джерел:

1. GM Eco Bubble Hotel. URL: <https://en.ecopod.ua/projects/eco-bubble> (дата звернення: 17.04.2024).
2. The Nature Conservancy. URL: <https://www.nature.org/en-us/> (дата звернення: 17.04.2024).
3. Готель Verholy. URL: <https://verholy.com/> (дата звернення: 17.04.2024).
4. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.04.2024).
5. Дмитрук О. Ю., Дмитрук С. В. Екотуризм : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2009. 358 с.
6. Екологічний туризм в США. URL: <https://bigcities.org/tourism/yekologicheskij-turizm-v-usa> (дата звернення: 17.04.2024).
7. Місця екологічного значення в США. URL: <https://usa.one/2018/02/gde-iskat-ekoturizm-v-ssha-i-zachem-eto-nuzhno/> (дата звернення: 17.04.2024).
8. Садиба «НОЇВ КОВЧЕГ». URL: <https://www.karpaty.info/ua/uk/if/vh/verkhovyna/houses/noiv.kovcheg/> (дата звернення: 17.04.2024).
9. Українське товариство охорони природи. URL: <http://www.ukrpryroda.org/> (дата звернення: 17.04.2024).
10. Явкін В. Г., Руденко В. П., Король О. Д. Проблеми географії та менеджмент туризму : монографія. Чернівці : Рута, 2006. 260 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Поворознюк І. М., канд. екон. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасні процеси глобалізації мають значний вплив на розвиток готельного господарства світу та України. Також на загальний стан та перспективи розвитку

готельного господарства впливає і безліч внутрішніх та зовнішніх факторів, які слід враховувати при плануванні та організації роботи закладів розміщення.

На сьогодні проблеми з якими зіштовхуються власники готельного бізнесу можна умовно розділити на дві основні групи. До першої групи відносять обставини, на які може впливати підприємець, але він не робить це з низки причин. А другий фактор – це зовнішній, він не залежить від позиції власника бізнесу. Основні проблеми, які стосуються внутрішнього характеру, пов'язані з недостатністю фінансових ресурсів та не кваліфікованим персоналом.

У більшості готелів України власниками та управляючими готелями не є підготовлені фахівці та підприємці, вони просто мали можливість відкрити свій готельний бізнес та працювати. Це все відбивається як ми бачимо на прийнятих управлінських рішеннях, які стають передумовами для вирішення багатьох проблем в тому числі і старіння готельного фонду нерухомості [2].

Основна частина готелів в Україні представлена будівлями, побудованими ще в минулому столітті. При цьому під нові готелі та хостели частіше переоснащуються колишні гуртожитки та комунальні квартири, що з одного боку обмежує можливості використання простору, а з іншого значно скорочує термін експлуатації самої будівлі. Будівництво нових об'єктів, призначених для відкриття готелів, характерне лише для особливо розвинених курортних зон та мегаполісів, і лише з метою формування номерних фондів люксового рівня.

Проблемою є низький рівень інтеграції сучасних технологій. Для багатьох власників готелів використання інновацій видається витратним, що не дозволяє підвищувати якість обслуговування. Так, на сьогоднішній день у регіонах існують міні-готелі, які не приймають безготівкову оплату, працюючи лише з готівкою. Це відштовхує величезну кількість потенційних гостей.

Ненадійність системи безпеки. Достатнім рівнем захищеності відрізняються лише готелі елітного класу. Якщо ж розглядати готелі рівня 3 зірки та нижче, через економію, організація захисту споживачів нерідко перебуває на низькому рівні. Наприклад, у хостелах обов'язки охорони можуть покладатися на адміністратора, а в міні-готелях може бути неможливим використання сейфів, що викликає недовіру з боку споживачів, провокуючи їх робити вибір на користь приватних апартаментів.

Невиправдано завищена вартість послуг. Для внутрішнього туризму більшість послуг у сфері готельного бізнесу залишається недоступною. При цьому, якщо порівнювати з вищим рівнем сервісу за аналогічної вартості готелів в інших країнах, привабливість вітчизняних курортних готелів значно знижується. Для готелів мегаполісів суттєве підвищення вартості відзначається у пікові сезони, що формує неправильне сприйняття цінової політики готельного бізнесу країни.

Проблеми сезонності попиту. Основний потік споживачів, як правило, припадає на літні місяці та новорічні свята, що робить прибуток нерівномірним протягом року. При цьому значна частка власників готелів в Україні нехтує методами компенсації сезонності попиту, що призводить до сильної динаміки цін та втрат у періоди спаду.

Низька оцінка кваліфікованих кадрів. Незважаючи на нестачу фахівців високого рівня у сфері готельного бізнесу, навіть професіонали дуже часто недооцінюються, отримуючи відносно невисоку оплату праці (у порівнянні зі світовими стандартами), при складному робочому графіку. Також часто співробітники готелів (особливо нижча ланка) позбавлені соціального захисту, що сприяє високій плинності кадрів та формуванню додаткових витрат на перенавчання. У результаті такої політики, досвідчені фахівці вважають за краще виїжджати на роботу за кордон, отримуючи можливість більш результативної побудови кар'єри та отримання високого заробітку.

Нехтування сервісним обслуговуванням у регіонах. У першу чергу ця проблема торкається питань бронювання в невеликих готелях, умов якого часто не дотримуються.

Так, на сьогодні, ми спостерігаємо, що основна тенденція для власників малого готельного бізнесу – це прагнення отримати вигоду, незважаючи на бізнес-етику по відношенню до споживачів. Крім цього, нерідко виникає проблема обману щодо реальної вартості послуг. Перелічені чинники впливають на можливість розвитку готельного бізнесу та формують непривабливий імідж готелів на світовому ринку, знижуючи потік іноземних туристів [2].

Зовнішніми негативними факторами, що впливають на готельний бізнес є: нестабільна економічна та політична ситуація в країні. Через політичну та економічну ситуацію в країні, перспектива інвестувати капітал у готельний бізнес відрізняється високими ризиками як на зовнішньому так і на внутрішньому ринку. Це суттєво ускладнює пошук коштів на розвиток та розширення всієї галузі в цілому.

Також одним із найважливіших факторів впливу на розвиток готельного бізнесу є фінансові складнощі у населення, які суттєво знижують потребу у послугах готелів для вітчизняних громадян та зростання конкуренції. На вітчизняний ринок готельних послуг проникають міжнародні мережеві компанії. Це є наслідком браку досвіду вітчизняних компаній у цій сфері. Міжнародні компанії викупувають вже побудовані готелі, поглинають конкурентів, будують нові об'єкти за свої кошти та за своїми технологіями.

Звичайно, вирішити наболілі питання одразу, навряд чи вийде навіть за наявності великого капіталу. Однак, розуміючи, які основні проблеми розвитку готельного бізнесу в Україні, ми можемо виконати аналіз його перспективності.

Отже, виклики та перешкоди, з якими зіткнулася українська індустрія гостинності в умовах війни, потребують творчого та гнучкого підходу, адаптації до нових реалій та співпраці з урядовими органами для залучення нових інвестицій та просування позитивного іміджу країни на зовнішньому ринку. Щоб адаптуватися, варто звертати увагу на нові умови та залучати нові підходи в безпеці гостей, партнерстві, маркетингу, запроваджувати гнучкі тарифи, надавати якісні послуги та впроваджувати інновації.

Список використаних джерел:

1. Безручко Л., Білоус С., Філь М. Готельне господарство України в умовах війни: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2145/2074> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Поворознюк І. М. Інноваційний розвиток підприємств готельного господарства. *Економічні горизонти*. 2024. №1(27). С. 121–128. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/299099/291594> (дата звернення: 17.04.2023).

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Поворознюк І. М., канд. екон. наук, доцент

Гончаренко К. І., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Конкурентоспроможність в індустрії гостинності та її підвищення, є гострим та важливим питанням для дослідження, зокрема через високу та інтенсивну конкуренцію в цій сфері та її властивості до динамічних змін [4]. Підвищення конкурентоспроможності для готельного та ресторанного господарства, відіграє важливу роль, через те, що дає змогу диференціювати себе серед інших підприємств, підвищувати рівень обслуговування, що сприяє забезпеченню стабільної клієнтської бази, збільшення прибутку. Конкурентоспроможність також визначає змогу підприємства адаптуватися до ринку, що вказує на його стійкість та життєздатність.

Конкурентоспроможність індустрії гостинності тісно пов'язана із задоволенням потреб споживача та якістю наданих послуг, через те що конкуренція в цій сфері проявляється в боротьбі за клієнта. Тому в сфері готельного та ресторанного господарства конкурентоспроможність формується

з ряду додаткових факторів, таких як: місце та зручність розташування, якість обслуговування та наданих послуг, якість продукції, програм лояльності, іміджу та ціни [2; 3].

Науковці які висвітлюють питання конкурентоспроможності підприємств та її підвищення, виділяють в своїх роботах такі основні напрями для її підвищення:

1. Орієнтація на ринок – передбачає, розуміння підприємствами потреб клієнтів та вміння задовольнити їх.

2. Стратегічне планування – передбачає постановку чітких цілей, аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, сегментування ринку та формування стратегій для досягнення стійкої конкурентної переваги.

3. Диференціація та позиціонування – передбачає створення унікальної пропозиції, яка виділяє підприємство серед інших підприємств-конкурентів.

4. Взаємовідносини між клієнтами – передбачає розуміння потреб клієнтів, надання відповідного сервісу та формування лояльності клієнтів.

5. Інновації та адаптивність – науковці відмічають важливість цього аспекту для забезпечення конкурентоспроможності, адже розвиток не стоїть на місці, тому закладам потрібно впроваджувати новизну в продуктах, послугах, маркетингових підходах, щоб не відставати від ринку.

6. Якість має першочергове значення для споживача, а для виробника це ключ до конкурентоздатності продукції/послуги.

7. Розуміння сильних та слабких сторін. Фокусування на використанні та розвитку сильних сторін.

8. Використання унікальних можливостей, які виділяють підприємство серед інших та інвестування в ці можливості.

9. Управлінські інновації – передбачає впровадження інновації не тільки в продуктах і послугах, а також у способах управління.

10. Орієнтація на майбутнє – це передбачення або вчасна реакція на зміну вподобань та вимог клієнтів. Також це може бути передбачення розвитку галузі та технологій в ній.

Отже, конкурентоспроможність є невід’ємною складовою, для успішної діяльності на ринку. Вона визначається здатністю ефективно конкурувати з іншими підприємствами, пропонуючи споживачам унікальну цінність.

Підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку.

Конкурентоспроможність потребує системного та динамічного підходу, постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища, готовність до

змін та впровадження інновацій на всіх рівнях підприємства, задля забезпечення сталого розвитку та процвітання в умовах мінливого конкурентного середовища.

Список використаних джерел

1. Безугла Л. С., Юрченко Н. І. Особливості формування дефініцій «Конкурентоспроможність» та «Конкурентоспроможність підприємства». *Збірник наукових праць НУК*. 2019. №3. С. 58–62. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/4193> (дата звернення: 26.04.2024).

2. Нагернюк Д. В., Коваленко Л. Г. Формування конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-24> (дата звернення: 26.04.2024).

3. Нагернюк Д. В., Нецадим Л. М., Тимчук С. В. Формування конкурентоспроможності підприємств готельної індустрії. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 620–624. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/104.pdf (дата звернення: 26.04.2024).

4. Поворознюк І. М. Управління якістю послуг на підприємствах індустрії гостинності під час кризи. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. №42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1656/1593> (дата звернення: 29.04.2024).

REFUSAL OF EUROPEAN COUNTRIES FROM MASS TOURISM

Blahopoluchna A., *Phd in Food Technology*
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Portugal sets new tourism records every year. The tourism boom brings a lot of money to the country, which has not yet fully recovered from the economic crisis. However, mass tourism causes more and more problems for the environment [1–3].

Portugal's tourism industry is booming, with more than 30 million tourists expected to fly to Lisbon in 2022 – a significant increase (81 percent) over the past five years.

In 2024, at least 600,000 vacationers will be welcomed by the newly built port of cruise ships in Lisbon. Every year, 300 ocean liners already dock here. This steady tourism boom brings not only a lot of money, but also causes considerable environmental problems that no one wants to solve.

According to the activists' calculations, in particular, the noise levels significantly exceed the norm: at night, 66.2 decibels were recorded instead of the permissible 50, during the day, 74 decibels instead of the permissible 65. The conclusions are catastrophic. In the middle of the city, in a residential area on the outskirts of which the University of Lisbon is located, when landing, the planes rumble at a height of only 100 meters above the roofs of residential buildings. During the holiday season, residents do not have a single quiet moment. And this is not to mention dust and exhaust gases [4].

Residents of Lisbon live a little healthier at the other end of the city near the Tagus River. Two years ago, a modern terminal for cruise liners worth more than 50 million euros was built there. Since then, the level of environmental pollution, according to the eco-activists of the «Zero» organization, is also extremely high.

The port of Lisbon is the sixth in the ranking of the most polluted ports in Europe in terms of harmful emissions of sulfur gas and fine dust. Cruise liners, which will become more and more due to the tourism boom, already emit 86 percent more exhaust gases into the air than all the country's road transport. Lisbon has already overtaken Barcelona in terms of cruise ship travel popularity. When the ship enters the harbor, the old town becomes too noisy and the air too polluted [5].

The Portuguese authorities and politicians are not very concerned about all this. Although the government constantly talks about sustainable development and the fight against harmful emissions, it does not interfere in the environmental sphere. After all, tourism brings, among other things, more than 15 billion euros of income, which the country desperately needs to overcome the consequences of the economic crisis. Therefore, when protecting the environment, the interests of business are taken into account, and the authorities willingly turn a blind eye even to serious violations.

The state does nothing, or much less than it should, to protect the health of its own citizens. Unlike many ports, in Lisbon cruise ships cannot connect to the public electricity grid to reduce noise and emissions. They are only recommended to burn less harmful diesel fuel during work [6].

Stations for measuring the level of harmful emissions should be installed only at the direction and funding of the EU. Although a new ship is already arriving at the port almost every day, state and city authorities continue to purposefully fight for new cruise liners.

The situation with the airport is even more dramatic: not only is it located almost in the middle of the city, but it is also so congested that it is literally bursting at the seams. The hum of airplanes can be heard throughout the day. According to plans, it should receive even more guests in the future. Soon, planes with tourists on board will be landing every minute. Often, 30 planes take off and land during the night, despite the officially permitted 26 flights. We are receiving more and more complaints.

The government reassures that all norms have been observed. As for night flights, the Ministry of Environmental Protection does not comment on them.

The second airport in the Portuguese capital is planned to be built on the outskirts of a bird sanctuary near the Tagus River. The environmental study presented by the authorities does not contain any alternative for the location of the airport [7].

The construction of an additional airport, which the government insists on, will cost 50 million euros less than the construction of a new major airport. Although the study revealed significant problems – first of all, noise pollution, from which residents of neighboring cities will suffer - it confirms the expediency of the construction of the airport.

References:

1. Beni, M. C. (2020). Saturation and Rejection of Tourism in Travel Destinations. *Revista Brasileira de Pesquisa em Turismo*. № 14. P. 1–8.
2. Butcher, J. (2020). Constructing mass tourism. *International Journal of Cultural Studies*. № 23(6). P. 898–915.
3. Dangubić, M., Verkuyten, M., & Stark, T. H. (2020). Rejecting Muslim or Christian religious practices in five West European countries: a case of discriminatory rejection?. *Ethnic and Racial Studies*. № 43(16). P. 306–326.
4. Shubtsova, L. V., Kostromina, E. A., Chelyapina, O. I., Grigorieva, N. A. & Trifonov, P. V. (2020). Supporting the tourism industry in the context of the coronavirus pandemic and economic crisis: Social tourism and public-private partnership. *Journal of Environmental Management and Tourism*. № 11(6). P. 1427–1434.
5. Cocola-Gant, A., Gago, A., & Jover, J. (2020). Tourism, gentrification and neighbourhood change: An analytical framework–Reflections from Southern European cities. In *The overtourism debate: NIMBY, nuisance, commodification*. P. 121–135.
6. Higgins-Desbiolles, F. (2022). The ongoingness of imperialism: The problem of tourism dependency and the promise of radical equality. *Annals of Tourism Research*. № 94. P. 103–132.
7. Seyfi, S., Hall, C. M., & Shabani, B. (2023). COVID-19 and international travel restrictions: the geopolitics of health and tourism. *Tourism Geographies*. № 25(1). P. 357–373.

ORGANIZATIONAL AND OPERATIONAL CHARACTERISTICS OF DIGITAL MANAGEMENT IN MICE TOURISM INDUSTRY

Hladkyi O. V., *Dr. of Science (Geography), Prof., Acad. National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine*

Hasimov M. F., *postgraduate stud., State University of Trade and Economics*

The demand for high-quality MICE tourism services is constantly growing. That is why it is advisable to introduce new digital services for business tourists. This target audience chooses specialized business hotels for their travels, a mandatory component of which is a diversified business center that should provide many digital business services including entertainment programs [3]. The role of congress hotels in the development of Ukraine's digital business infrastructure is growing and rapidly gaining popularity.

At the disposal of congress hotels are various exhibition areas and meeting rooms; a full range of business services (teleconferencing, interpreter and secretary services, etc.). Congress hotels require advance booking for business groups, usually 2 years before the event (sometimes 10 years in advance). This is due to the need to accommodate a large number of participants. Congress hotels do not always have all the necessary facilities for events, in which case they enter into an agreement with the local convention center.

One of the most popular services is the rental of conference halls (table 1).

Table 1.

Top-3 Ukrainian regions in terms of conference hall rental

Region	Total number of hotels	Hotels who rent out their conference halls	Percentage of hotels who rent out their conference halls
Kyiv and region	358	101	28,21%
Lviv and region	340	82	24,11%
Ivano-Frankivsk and region	243	72	29,60%

Source: [4]

It should be noted that the analysis of hotels with conference halls revealed that the most attractive Ukrainian regions for business for many years are Kyiv, Lviv, Ivano-Frankivsk, Odessa, Kherson, and Zakarpattia regions. They are centers of permanent (year-round) tourism, so they should have many collective accommodation facilities and a relatively small share of hotels that specialize in serving people who are

on business trips and business trips for business purposes. Analyzing the digital features of congress hotels' market in Ukraine, the following conclusions can be made: the vast majority of congress hotels are concentrated in the capital and major cities of Ukraine; all congress hotels correspond to at least 4 stars; congress hotels are located in the city center, for the convenience of the contingent who choose this type of hotel; guests who choose this type of hotel are mostly business contingents who come to the city for business; list of services, except for settlements, provided by congress hotels: provision of conference halls, organization of coffee breaks, provision of coffee breaks, lunches / dinners / business lunches, organization of transfers, provision of necessary equipment for conferences.

For a business traveler, the hotel in which he will stay during a business trip should provide both comfortable conditions for the stay and conditions for the quality performance of official duties outside the office. A businessman on a business trip has to solve tasks set during a business trip, in addition to solving everyday issues. This means that the room for such a tourist should be equipped with a work area: a spacious ergonomic desk with good lighting, a work chair and stationery, a computer with Internet access, a multifunctional direct dial telephone, are mandatory attributes. It is also necessary to provide the possibility of installing a fax number with an individual number. The rooms should be maximally isolated from the outside environment in order to provide conditions for focused work. These characteristics are inherent in business hotels – these are hotels of high comfort and have a developed set of public facilities: conference halls, business centers, meeting rooms, conferences, and symposiums.

The business center is equipped with communication facilities, projection equipment, and various equipment for successful negotiations, congresses, and business meetings [1].

In business tourism, there are no small things. The logic is clear: the less unexpected trouble, the more time and attention will be spent on business and the more resources will be spent by the participating companies. Therefore, opportunities should be provided for high-quality drinks, healthy food at any time of the day, and excellent opportunities to restore health and efficiency in swimming pools, saunas, fitness and SPA-centers, stadiums and gyms, bowling alleys, bowling clubs, etc. [1].

Significant economic development of digital business tourism is impossible without improving the old and introducing new services, which can be a decisive factor in choosing a business hotel. One of such services is business speed dating-an event for quick acquaintance and exchange of contacts between entrepreneurs and businessmen. This service will be absolutely unique, as none of the hotels in Ukraine offer business speed dating. At the moment, such a service can be ordered from specialized agencies, the number of which on the Ukrainian market is negligible.

This format of meeting has become quite widespread in the US, the UK and post-soviet countries. It is based on the so-called «quick acquaintances» popular around the world for busy men and women. In our world, time is highly valued, and the secret of the huge popularity of speed dating is primarily to save time. Speed dating offers a unique chance to meet and chat with 10 or more people in one evening.

Today, the format of Business Speed Dating meetings is gaining great popularity in Europe, because it's a unique platform for business dating, a platform for business communication and establishing personal relationships in an informal setting. The purpose of this event is to give each participant the opportunity to get acquainted with a large number of potentially interesting partners for their business in a short time. The project mechanism is based on the classic rules of speed dating. Meetings are organized in the conference halls of hotels or business centers. Participants sit at tables opposite each other, get acquainted, communicate, and exchange business cards. The classic time allotted for each speed date is 3 minutes – one and a half minutes for a self-presentation of each participant and then one of the parties moves on to another table. Each participant receives an organizer, where he records the results of the meeting [1].

The moderator of the event announces that the time of "dating" has passed and you should move to a new table. The number of participants was 20–30 people. That is, the number of seats is limited. The whole event is designed for 3 hours: in 2 hours, the whole circle of acquaintances takes place; the rest of the time, the participants can communicate informally with each other during the buffet. The main goals of conducting and participating in business speed dating are: creating new business relationships and additional sales, developing new ideas, expanding contacts for mutually beneficial partnerships, and searching for new customers and suppliers.

This type of digital service is already known for foreign business tourists, but is new for Ukrainians. The format of meetings is very convenient, and its high efficiency allows you to make a lot of useful acquaintances in a few hours. Prices for such meetings from Ukrainian agencies start from UAH 450 and go up to UAH 1,500. The price depends on the number of participants and the venue.

Summing up, we can say that business tourism is becoming the most promising type of tourism because it is focused on customers with high incomes. At the same time, the main obstacle to the development of MICE Tourism is the lack of hotel facilities with a sufficient number of business services. Only one-fifth of Ukrainian hotels today meet the requirements of world standards in terms of comfort [2].

Many domestic hotels in their advertising claim that they provide a variety of services needed by business travelers. However, these services are often reduced to providing a small room, called a «digital business center», where there are a minimum of necessary services for business travelers. In fact, the business center must provide a range of business services necessary for business tourism. The role of digital business

centers and business hotels in the infrastructure of Ukraine and the demand for office space and high-end business services will continue to grow, so the prospects of business services must take into account the principles of modern business tourism infrastructure and current concepts for a single information space. In order to build complex digital management systems for business centers and business hotels, it is necessary to decide at the state level the ways, means, and methods to increase the investment attractiveness of projects for the construction of business complexes and business hotels.

The problems of providing digital business services include the shortage of staff for the organization of business tourism. It is necessary to train highly qualified employees of hotel conference service departments, who would be able to serve at the appropriate level not only at forums, conferences, seminars, congresses, presentations, etc., but also to organize corporate events of culture and entertainment. Hotel staff must respect the individual differences of business travelers, so in each case, focus on the specifics of the target group, taking into account the needs, wishes, and financial capabilities.

Список використаних джерел:

1. Босовська М. В. Інтеграційні процеси в туризмі: монографія. Київ : Київ. нац. торг.- екон.ун-т, 2015. 832 с.
2. Дехтяр Н. А. Тенденції розвитку світового ринку ділового туризму. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 43–51.
3. Дзюбленко І. М. Зародження та розвиток ділового туризму у світі: історична ретроспектива. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія б: Історичні науки*. 2014. Вип. 12. С. 362–369.
4. Косій Т. М. Сучасний стан розвитку готельного господарства України. *Індустрія гостинності в країнах Європи* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Сімферополь, 4–6 грудня 2009 р. Сімферополь : ВіТроПринт, 2009. 176 с.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF DIGITALIZED TRENDS IN THE HOSPITALITY INDUSTRY

Nabokova V. Yu., applicant
Neshchadym L. M., Ph.D., Associate Professor
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

The introduction of the latest information technologies in the development of production or in the management of enterprises in the hospitality industry makes it

possible to significantly increase efficiency and effectiveness through best practices, management methods or scientific knowledge. The advantage in relevance is given to information technologies, since their use is a necessary condition for the functioning of any modern accommodation facility or catering enterprise, providing accuracy, efficiency, high speed of processing and transmission of information.

The main area where information technology advances are transforming the hospitality industry and elevating to a qualitatively new level of customer service is online services [1]. The use of information technologies for processing and transmitting information at enterprises in the service sector allows you to create an innovative and adapted to modern conditions tourist product, which aims to increase competitiveness and, accordingly, increase the rate of expected profitability.

Specialists of the modern information sphere are sure that no enterprise of the hospitality industry in the present conditions can do without the use of computer systems. Increasing the value of information as a product determines the progressive development of the information services industry in the hotel and restaurant industry. Providing a high level of guest service at the enterprises of the hospitality industry in modern conditions cannot be achieved without the use of innovative technologies that involve the automation of many processes, electronic reservation, the introduction of technologies that contribute to improving the quality of service at the same time while reducing staff [2].

The constantly progressive development of modern information technologies has led to the emergence of completely new integrated computer management systems for enterprises in the hospitality industry. Today, systems based on the use of personal computer networks and mini-computers with a developed interface are widely used. This information flow makes it possible to exchange information.

One of the newest information technologies of our time is SMM (Social Media Marketing) – the most popular type of promotion and trade of tourist products through social networks [4]. It does not require large costs, is effective in uprooting and easy to learn for the staff of service enterprises. Its main goal is to create individuality, recognition, branding of the enterprise; increasing interest in the provided services, facilitating communication with the client, expanding the client base and potential capabilities of the enterprise.

Businesses in the hospitality industry need SMM for the following purposes:

- to form the brand image;
- to attract new customers;
- inform and maintain communication with guests;
- collect feedback.

Today, many enterprises of the hospitality industry have their profiles in such social networks as Instagram and Facebook. This requires constant efforts to properly

maintain a profile, update information and promote on the online platform [2]. Also, these profiles make it possible to quickly respond to market changes:

- Brand promotion;
- increasing the loyalty and popularity of the product/service;
- order the service online;
- responding to feedback and suggestions;
- conducting drawings or quizzes to accustom new consumers of services (giveaway);
- increase site traffic;
- providing services in compliance with quarantine requirements (ordering food online, food boxes, booking tickets, booking tables in a restaurant, etc.).

Social Media Marketing allows you to more purposefully choose the target audience, choose the current platforms where this audience is more represented. Due to the high pace of development, hospitality industry enterprises that have profiles in social networks are less sensitive to the crisis. SMM before all requires the latest knowledge and skills to work on online platforms [3]. So, to promote the page of a hotel or restaurant in social networks, you need the following: decide on the target audience, choose the appropriate social network, make a content plan, etc.

So, the key basis for ensuring competitiveness, continuous development and increasing the efficiency of the hospitality industry in Ukraine is the introduction of information technology. It is cost-effective and efficient because they contribute to improving the maintenance process, reducing costs and generating additional income.

References:

1. Inna Povorozniuk, Olha Dzhoha, Liudmyla Neshchadym, Iryna Kyryliuk, Svitlana Tymchuk, Anastasiia Blahopoluchna. (2023). The Influence of Globalization Processes on the Development of the Restaurant Business of Ukraine. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. № 45/2. 2023. P. 183–192. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/4786/2766>.
2. Tymchuk S., Neshchadym L. (2023). Holistic approach to service quality: integrating product knowledge in the restaurant industry. *Economy and society*. Issue 51. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2493/2412>.
3. Neshchadym L, Slatvinskyi M. (2023). Risk management at the enterprises of the hospitality industry. *Market infrastructure*. № 74. P. 168–171. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/74_2023/32.pdf.
4. Neshchadym L. M., Tymchuk S. V., Kirilluk I. M. (2022). Economic and mathematical modeling of the influence of factors on the development of hospitality industry enterprises in Ukraine. *Economy and society*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1374>.

BUSINESS PROCESS MANAGEMENT AT HOSPITALITY INDUSTRY ENTERPRISES

Neshchadym L. M., *Ph.D., Associate Professor*
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

With the introduction of rapidly changing digital technologies into modern entrepreneurship, business models are transformed into key components of success in a dynamic economic environment. This digital revolution requires businesses to be flexible and constantly adapt to ensure not only survival but also prosperity in today's marketplace. In the context of these changes, there is an important need for careful analysis and understanding of the most effective business models used by enterprises around the world.

According to an analysis by Boston Consulting Group (BCG) [3], sectors such as B2C, retail, insurance, banking, media and telecommunications are at the forefront of the digital adoption process. However, not all industries are equally actively involved in the process of digital transformation. For example, in the fields of metallurgy, oil and gas industry, electric power and mechanical engineering digitalization focused mainly on internal improvements in the activities of companies and does not affect the external environment.

To ensure leadership and obtain competitive advantages in the market of hotel and restaurant services, it is necessary to use computer networks, Internet technologies, end-to-end automation of all business processes [2, 6].

Innovation is an important means to maintain the level of competitiveness of any economic system [5, 6]. However, the introduction of information innovations in the practice of hospitality industry enterprises is faced with a number of factors, such as the risk of loss of investment, lack of experience with the introduction of innovations, lack of stimulation of innovation by the state, limited financial resources of entrepreneurs, high cost of innovative developments, etc. [7].

The main area where information technology advances are transforming the hospitality industry and elevating to a qualitatively new level of customer service is online services. The use of information technologies for processing and transmitting information at enterprises in the service sector allows you to create an innovative and adapted to modern conditions tourist product, which aims to increase competitiveness and, accordingly, increase the rate of expected profitability.

Specialists of the modern information sphere are sure that no enterprise of the hospitality industry in the present conditions can do without the use of computer systems. Increasing the importance of information as a product determines the progressive development of the information services industry in the hotel and

restaurant industry. Providing a high level of service to guests in the service sector in modern conditions cannot be achieved without the use of innovative technologies that involve electronic redundancy, automation of many processes that contribute to improving the quality of service.

Modern enterprises of the hospitality industry are a complex set of functional links. The solution to this problem is possible only through the introduction of automation systems of the hotel, that is, the introduction of Automated Hotel Management Systems [1].

Today, several automated control systems are already functioning in the hospitality industry. All of them are mainly of foreign production and are not fully adapted to the conditions and characteristics of the Ukrainian market of tourist services. They are quite expensive, require constant updating, limit the possibilities of operational technical support. This was the main reason for the development by enterprises of the hospitality industry of their own ACS. Automated management systems for hospitality industry enterprises are a complex of integrated subsystems that create an effective environment for interaction between employees, customers and business partners - travel agencies, corporate clients and tour operators [3].

Today, the most common automated hotel systems used in world practice are the most common automated hotel systems used in world practice are [4]: PMS - Property Management System; Point of Sales; Sales & Catering; Telephone Management System; Key System; Mini bar System; Video Services System; Energy Management System; Credit Card Authorization System; Food & Beverage; Accounting System; Central Reservation System; Web Reservation System; Human Resource System; Security System.

Almost all Western hotel software providers have a version of their PMS specially designed for remote use. These systems are developed using Internet technologies: ASP (Application Server Provider) and "client server" based on SQL (Standard Query Language) [7].

Introduction of modern service IT technologies is a global reservation system and CRM system. They allow the client to choose the most convenient accommodation option for himself, taking into account all the advantages. The basis of CRM technology is the accumulation of information about the client and the management of this data. Customer databases allow you to study in detail the target audience of the hotel, predict demand for services, conduct an effective marketing policy.

References:

1. Boiko V. O., Lizon D. H. (2021). The use of information technology in providing services in the restaurant business / red. I. Varnavskoi. Kherson: KhDAEU, P. 9–10.

2. Tymchuk S., Neshchadym L. (2023). Holistic approach to service quality: integrating product knowledge in the restaurant industry. *Economy and society*. Issue 51. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2493/2412>.

3. Neshchadym L. M., Tymchuk S. V., Kirilluk I. M. (2022). Economic and mathematical modeling of the influence of factors on the development of hospitality industry enterprises in Ukraine. *Economy and society*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1374>.

4. Kumar Kishore, Naik Loksha (2016). How to create an online survey by using Google forms. *International Journal of Library and Information Studies*, no. 6 (3), pp. 118–126.

5. Fonseca L. M. (2015). Relationship between ISO 9001 certification maturity and EFQM Business Excellence Model results”. *Quality, Innovation and Prosperity*, no. 19(1). P. 85–102.

6. Koretskaya O. V. (2017). Peculiarities of the business process management process of port enterprises. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, vol. 14(1), p. 155–158.

7. Ivanchenko N., Kudrytska Z., Rekachynska K. (2020). Business models in the conditions of digital transformations. *Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Economy and Management*. T. 70. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-65>.

WAYS TO RESTORE ENTREPRENEURSHIP IN THE TOURISM SECTOR

*Slatvinska L., PhD in Economics, Associate Professor
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*

Currently, approximately 30% of Ukraine's territory is affected by the war. Unique natural tourist attractions have been damaged or destroyed, 823 cultural heritage sites were damaged or destroyed between 24 February 2022 and 25 August 2023, and entire settlements were destroyed, including those that saw tourism as a priority for their economic development [1, p. 27].

Many territorial communities have suspended tourism development projects due to damage caused by the hostilities or other reasons that make the environment unattractive to visitors. Therefore, restoring and adapting the environment for visitors' tourism activities is a priority for the sector's development.

Restoration is a large-scale and multidimensional task that is currently impossible to fully comprehend. However, the scale of certain recovery measures and

the resources required can already be foreseen. To assist the country in its recovery and modernisation, we need to ensure close coordination and be prepared to implement full-scale recovery measures as soon as the time is right [2].

The analytical report 'Looking to the Future: Development of Micro, Small and Medium-sized Businesses in Ukraine until 2030' notes that business is a huge force. MSMEs have created 4 million jobs, so the power of business is evident in Ukraine, and it is also important to have unity on specific things, to determine what to do in general, in what scenario [3].

The solution to the issues of restoring entrepreneurship in tourism, in turn, is ensured by the restoration, modernisation, and formation of the tourism environment. After all, long before the armed aggression began, many communities in Ukraine identified the development of tourism, and thus the development of the visitor services business, as one of their economic development priorities. As part of this priority, they started to create local and regional, international tourism products, including two forms of tourism: tourist routes and events or even event-related businesses.

Currently, Ukraine is involved in the Council of Europe's Cultural Routes Programme, and there are Council of Europe Cultural Routes with network members in the country [4]: 'The Phoenician Way, The European Mozart Route, The European Jewish Heritage Route, THROUGH THE REGION, The European Route of Historic Thermal Towns, The Réseau Art Nouveau Network, The Iter Vitis Route, The European Industrial Heritage Route, The European Route of Historic Gardens, in which Ukraine is represented by the National Dendrological Park «Sofiyivka» of the Research Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine [5].

Some communities, thanks to models of inter-municipal cooperation and public-private partnerships, have launched initiatives such as the Salt Road in Kherson Oblast, which has united several communities with unique tourist routes, green routes, gastronomic tours and the opportunity to try craft products. The war suspended the development of such projects, logistical connections were destroyed, and project initiators and involved businesses were often forced to leave their locations [1].

However, there is another practice: the Uman territorial community of Cherkasy region has launched the project 'By the Ways of Trypillia's Mother,' which is developing at the interregional level in Ukraine and includes communities from other neighbouring countries [6].

One of the important aspects of solving the restoration problems is the issue of safety, accessibility, and compliance of tourism infrastructure with modern requirements.

A necessary prerequisite for infrastructure development is the creation of favourable conditions for attracting investment [1, p. 39]. by:

- 1) monitoring investment proposals for the development of tourism infrastructure in the regions;
- 2) preparation of a catalogue of investment projects in the field of tourism and resorts for presentation to potential domestic and foreign investors;
- 3) participation of investment projects in tourism and resorts in international investment project fairs;
- 4) ensuring the accessibility of tourism infrastructure facilities for people with disabilities and other low-mobility groups;
- 5) creation of the State Cadastre of Natural Resort Areas and the State Cadastre of Natural Healing Resources.

Thus, assessing the trends in the development of the tourism sector under martial law and the activity of discussions and research in this area, as well as forecasting prospects for the period of post-war recovery, we can conclude that under the optimistic scenario, the restoration, modernisation and creation of a tourist environment will contribute to the sustainable development of the state and its regions on the basis of a peaceful and inclusive society, the fight against inequality; restoration processes that will ensure the universality and transformation of approaches to the development of the tourism sector.

References:

1. Stratehichna Dorozhnia karta «Vidnovlennia maloho ta serednoho biznesu u sektori turyzmu ta hostynnosti v 2023–2033 rokakh». [Strategic Roadmap «Recovery of small and medium-sized businesses in the tourism and hospitality sector in 2023–2033»]. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf> (accessed April 22, 2024). (in Ukrainian).
2. Mizhnarodna konferentsiia z pytan vidnovlennia Ukrainy 4–5 lypnia 2022 roku – Luhano, Shveitsariia [International Conference on Ukraine's Recovery on 4–5 July 2022 – Lugano, Switzerland]. Available at: <https://ua.urc-international.com/ukraine-recovery-conference-2022-mizhnarodna-konferenciya-z-pitan-vidnovlennya-ukrayini> (accessed April 22, 2024).
3. Pohliad u maibutnie: rozvytok mikro-, maloho ta serednoho biznesu v Ukraini do 2030 roku. Analitychnyi zvit. Kyiv: Prohrama rozvytku OON v Ukraini. [Looking to the future: development of micro, small and medium-sized businesses in Ukraine until 2030. Analytical report. Kyiv: United Nations Development Programme in Ukraine.] (2024). P. 60. Available at: <http://surl.li/rcfxe> (accessed April 22, 2024). (in Ukrainian).

4. Prohrama «Kulturni marshruty Rady Yevropy». [The Council of Europe Cultural Routes programme]. Available at: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/ukraine> (accessed April 15, 2024).

5. Natsionalnyi dendrolohichnyi park «Sofiivka» NAN Ukrainy. [Sofiivka National Dendrological Park National Academy of Sciences of Ukraine]. Available at: <https://www.sofievka.org/> (accessed April 15, 2024).

6. Borysova S. (24 chervnia, 2023). Shliakhamy Trypilskoi Pramateri. Uriadovyi kurier Uriadovyi kurier – Government courier. Available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/shlyahami-tripilskoyi-pramateri/> (accessed April 15, 2024).

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE HOTEL AND RESTAURANT SECTOR: ECO-ASPECT AND ITS IMPACT ON THE ECONOMIC SECTOR

Tsabevskaya G. O., *applicant*

Dzhoha O.V., *Ph.D. Associate Professor*

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Hotels and restaurants, as components of the tourism sector, have a powerful potential for influencing the preservation of the environment and the rational use of resources. More and more enterprises in this industry understand that a responsible attitude to natural resources and environmental protection not only contributes to environmental sustainability, but also has a direct impact on their business.

The study of ecotrends and their impact on the hotel and restaurant business will not only reveal the potential of sustainable development in this area, but also form useful recommendations for the practical application of sustainable strategies. The results of this study will contribute to changing approaches and introducing practices aimed at improving environmental efficiency and sustainability in the hotel and restaurant sector.

Environmental conservation and sustainable development issues are becoming increasingly important in today's world. The hotel and restaurant sector, which is one of the most intensive and resource-intensive industries, has a significant impact on the environment. Therefore, understanding and implementing sustainable development strategies in this area is becoming an extremely urgent task.

First of all, the hotel and restaurant sector are a key segment of the tourism industry, which is one of the largest and fastest growing sectors of the world economy. The increase in tourist flow leads to an increase in demand for hotel and restaurant services, which in turn increases resource consumption and negative environmental

impact. Thus, the development and implementation of sustainability in this area is necessary to ensure the balanced development of the tourism industry and the preservation of environmental sustainability.

Second, consumers are becoming more conscious and selective when it comes to choosing hotels and restaurants. Modern travelers and customers of restaurants make more efforts to ensure their environmental and social responsibility. They are actively looking for hotels and restaurants that offer sustainable practices and demonstrate their commitment to environmental protection. Therefore, hotels and restaurants that successfully implement sustainable development strategies gain a competitive advantage and attract more conscious consumers [1].

The hotel and restaurant sector faces significant challenges in the modern world, where the concepts of sustainable development and environmental responsibility are becoming increasingly relevant. The desire to preserve the environment and rational use of resources has become the main trend affecting the hotel and restaurant industry. According to this, understanding the main ecotrends and their impact on the hotel and restaurant business becomes extremely important for achieving sustainable economic development and preserving natural resources.

The study of the main ecotrends in the hotel and restaurant sector helps to open up opportunities to reduce the negative impact on the environment and ensure a more sustainable and environmentally friendly business process. In addition, the study of these trends becomes the basis for the enterprises of the hotel and restaurant sector in the direction of developing recommendations for the successful implementation of sustainability in their activities.

The hotel and restaurant sector has seen a number of major ecotrends reflecting a growing interest in sustainability and environmental responsibility. The study of these ecotrends provides an opportunity to better understand the direction of the industry and identify areas for further implementation of sustainability. Some of the most important ecotrends in the hotel and restaurant sector include:

1. Green construction as one of the most outstanding ecotrends, which consists in the use of environmentally friendly materials and construction methods to reduce the negative impact on the environment [2]. Green construction is associated with the use of environmentally friendly materials and technologies during the construction and operation of hotels and restaurants. This can include the use of recycled materials, solar panels, energy efficient lighting and air conditioning systems.

2. The transition to renewable energy sources such as solar, wind and geothermal energy is one of the key ecotrends. Hotels and restaurants install solar panels, wind turbines and geothermal energy systems to meet their energy needs. [3, 5] Hotels and restaurants can take advantage of renewable energy to generate electricity, heat and heat water.

3. Minimizing the consumption of resources such as electricity, water and other materials is becoming an increasingly important goal. Hotels and restaurants use energy efficient lighting, energy and water management systems, waste recycling and rational use of resources to reduce their ecological footprint. Adel Ben Youssef and Adelina Zeqiri point out the importance of introducing 4.0 industry technologies, which leads to a decrease in water consumption and an increase in its effective use in the hotel and restaurant industry [4, 6]. Responsible water management considers water conservation as a key aspect of sustainable development. Water consumption is a significant item in the hotel and economic sphere and contributes significantly to carbon emissions [2, 4]. Hotels and restaurants can contribute to saving water by installing plumbing fixtures with low water consumption, using recycled water and a conscious approach to informing guests about the importance of saving water resources.

4. Reducing air emissions in hotels and restaurants focuses on reducing emissions of harmful substances. On average, the introduction of intelligent automated technologies in buildings can lead to a reduction in energy consumption by 30% [2, 5, 6]. Hotels and restaurants can contribute to reducing emissions by using renewable energy, efficient lighting and equipment, and recycling.

The generally accepted conclusion is that the successful implementation of sustainability in the hotel and restaurant business requires a systematic and targeted approach. Applying specific recommendations to identify sustainable goals, train staff, cooperate with stakeholders and use standards and certifications can significantly increase the success of the implementation of sustainability in the hotel and restaurant business.

References:

1. Knock N., Simakhova A. (2021) Global trends in the development of social economy. *International economic policy*. № 1 (34). URL: http://iepjournals.com/journals/34/2021_34_1_Stukalo_Simakhova.pdf.

2. Prokopenko O.V. (2008) Ecologization of innovation activity: motivational approach: *monograph*. Sums. 392 p.

3. Neshchadym L. M. Tymchuk S. V. (2017) Cluster analysis of the effectiveness of tourist companies in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*. Series: International economic relations and world economy. Issue 15, part 2. P. 136–141.

4. Tymchuk S. V., Neshchadym L. M., Tereshchuk N. V. (2021) Tourist zoning of the territory of the Cherkasy region. *Collection of scientific works of Uman NUA*. Vol. 98. Part 2. S. 51–57.

5. Savchuk O. Ya., Yavorska N. P. (2012) Conceptual approaches to clarifying the concept of «eco-innovation». *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 22.4. P. 106–113.

6. Neshchadym L., Povorozniuk I., Kyryliuk I., Lytvyn O., Tymchuk S., Blahopoluchna A. (2022). Digitalization as the basis of the development of enterprises in the hospitality industry. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic. № 104. Vol. 1. P. 20–23.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE TOURISM SECTOR IN UKRAINE IN VIEW OF THE CONSEQUENCES OF THE WAR

*Zbyrannyk O., senior lecturer
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Ukraine*

Ukraine is in a state of acute humanitarian crisis due to Russia's full-scale armed aggression. In this difficult political situation, the state and public institutions of Ukraine's tourism sector are to some extent supported by global institutions at the political, humanitarian, economic, diplomatic and sanctions levels and by military assistance.

At present, priorities need to be more clearly defined, as the country has the necessary conditions for the inevitable post-war economic and social recovery, including the immediate reconstruction of destroyed cities and the modernisation of tourism infrastructure. This will largely be possible thanks to international assistance provided by foreign partners.

The intensification of business activities in the tourism sector has its own peculiarities due to the specific features of the industry, which are also relevant during the period of martial law.

Let us describe some key features of entrepreneurship in tourism [1]:

1) seasonality: many businesses in the tourism industry face seasonality in demand. Businesses should develop strategies to smooth the impact of seasonality on their operations;

2) competition: competition in the tourism sector is always intense, both on the domestic and foreign markets. Businesses should try to stand out from the crowd by offering unique services, comfort and safety, and additional benefits for tourists;

3) dependence on image and reputation: in tourism, especially in the hotel industry, reputation plays an important role. The impressions of tourists can have a significant impact on business success, and therefore businesses should actively work

on their reputation and customer relations;

4) partnerships with other industries: many businesses in tourism depend on partnerships with other industries. For example, hotels can cooperate with restaurants, transport services, etc.

5) Innovation and technology: Over the past few years, innovation and technology have significantly changed the tourism industry. From booking hotels online to using virtual reality to attract tourists, businesses need to be ready to adopt new technologies to stay competitive;

6) environmental protection: the growing focus on environmental issues and preservation of the environment affects the tourism sector. Businesses should take into account environmental standards and practices to meet modern requirements and tourist preferences;

7) cultural sensitivity: the ability to respect and take into account local culture and traditions is important for the successful operation of the tourism business. Businesses should adapt their services to the peculiarities and requirements of local consumers.

These features require managers and teams in the tourism sector to be flexible, creative and open to change in order to successfully compete in the market, even during the period of martial law in Ukraine.

Undoubtedly, the development of tourism entrepreneurship during the war in Ukraine is a challenging task, as conflicts and wars often lead to uncertain conditions and an unfavourable environment for travel.

Nevertheless, we will identify some key features in the context of strategic proposals for the development of tourism entrepreneurship in times of war [1]:

1) security and stability: the main factor that determines the possibility of tourism development in times of war is the level of security and stability. Military conflicts pose a threat to security and can lead to great uncertainty, which negatively affects travel;

2) military tourism: in some cases, military tourism may emerge as a relatively new segment, where tourists travel to regions where military events have previously taken place to learn about history or take part in specially organised excursions to places of remembrance;

3) support for tourism in peaceful zones: in those parts of the country where there is no military action, there may be an attempt to preserve and support tourism. In particular, the development of tourist routes and infrastructure in safe regions can be a means of economic recovery;

4) humanitarian tourism projects: organisations and groups can launch humanitarian tourism projects aimed at providing assistance and support to the population in the conflict zone;

5) marketing and communications: an important element of tourism development in times of war is effective marketing and communications. Positive coverage of safe regions and emphasis on humanitarian and social aspects can attract tourists and the global industry community;

6) special measures and incentives for tourists: some regions of Ukraine may introduce special measures and incentives for tourists, such as discounts or other attractive conditions, to stimulate tourist flow in times of war.

According to L. Slatwinska [2], the economic contribution of the tourism sector is facing great opportunities on the one hand and threats on the other hand due to the pressure of competition and complacency about the constant attractiveness of Europe. There are also various policies affecting tourism, including, but not limited to, security; visa regimes; taxation; consumer and passenger protection; jobs and growth; transport infrastructure; environmental management; energy; external relations; and domestic investment. The progress of most domestic tourism actors will be difficult during the wartime and post-war periods in Ukraine, as tourism competence is distributed at the local, national and European levels.

It is important to bear in mind that the impact of war on tourism is devastating and complex, and recovery depends on many factors, and that tourism development in conflict situations requires a thoughtful approach based on a security strategy for all stakeholders. The high level of entrepreneurship in the country affects the development of the tourism sector itself, as well as the economy and society as a whole, given the threats of martial law and the possibilities for post-war recovery.

References:

1. Slatvinska L., Zbyrannyk O., Hrybanov T. (2024). Shliakhy vidnovlennia mikro-, maloho ta serednoho biznesu u sektori turyzmu ta hostynnosti v konteksti modernizatsii seredovyscha. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*.vol. 60. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3663>. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-115 (accessed April 15, 2024).

2. Slatvinska L. A. (2023). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku subiektiv turystychnoi diialnosti v Ukraini. *Ekonomichni horyzonty – Economies horizons*. vol. 4 (26). pp. 76 – 87. Available at: DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(26\).2023.291960](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(26).2023.291960) (accessed April 15, 2024).